HOMEROS

ODYSSEİA

Ahmet Cevat Emre

VARLIK YAYINLARI

HOMEROS
ODYSSEİA

Çeviren: **AHMET CEVAT EMRE**

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve A. C. Emre'nin birer önsözü ile

ÜÇÜNCÜ BASILIŞ

VARLIK YAYINEVİ

Ankara Caddesi, İstanbul

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI: 6

Varlık Yayınları, sayı: 1609

Bu kitabın ilk baskısı ekim 1957 de, ikinci baskısı ekim 1963’de yapılmıştır.

İstanbul'da Gül Matbaasında dizilmiş, Dilek Matbaasında basılmıştır.

Haziran, 1971

ePub düzenleme: Meritokrasi

Birinci Sürüm: 2014

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI

İliada'dan sonra size eski Yunan kültürünün ve insanlık tarihinin en büyük eserlerinden birini daha, Homeros'un ölümsüz destanı Odysseia'yı sunuyoruz.

İliada'nın devamı sayılabilecek olan ve İlion'u, yani Troia'yı fethe giden Akhaların başkanlarından Odysseus'un dönüş yolunda ve yurduna dönüşünde başına gelenleri anlatan bu destan da Ahmet Cevat Emre'nin kalemiyle aslından dilimize çevrilmiştir. Böylece Homeros'un bütün eserini güvenilir bir çevirisinden okumak imkânını sağladığımız için sevinç duyuyoruz.

İçindekiler

ÖNSÖZ
HOMEROS VE DESTANLARI
ŞAN: I Dua - Tanrılar Derneğinde - Athena'nın Öğütleri - Yavukluların Cümbüşünde
ŞAN : II Telemakhos Gurbette İthakalıların Derneğinde
ŞAN : III Pylos'ta
ŞAN: IV Lakedaimon'da - Telemakhos'un Dönüşü - Yavukluların Pususu
ŞAN : V Kalypso'nun Mağarası - Odysseus'un Salı Şan
ŞAN : VI Odysseus'un Phaiakeli'ne Ulaşması
ŞAN : VII Odysseus'un Alkinoos Katına Girişi
ŞAN : VIII Phaiakların kabul toplantısı - Ares ile Aphrodite'nin Sevişmeleri
ŞAN: IX Kikon'lar Katında - Kyklopeli'nde
ŞAN: X Aioli ve Laistrygonlar Ahvali - Kirke Katında -Ölüler Ülkesinde
ŞAN : XI Ölülerin Ahvali
ŞAN : XII Sirenler, Kharybdis, Skylla - Güneş'in Sığırları Ahvali
ŞAN : XIII Odysseus'un Phaiakeli'nden Ayrılışı - Odysseus'un İthaka'ya Ulaşması
ŞAN : XIV Odysseus'un Eumaios ile Görüşmesi
ŞAN : XV Telemakhos'un Seferden Dönüşü - Kırlıkta
ŞAN : XVI Telemakhos'un Odysseus'u Tanıması
ŞAN : XVII Şehirde Olup Bitenler Şan
ŞAN : XVIII Odysseus ile İros'un Yumruk Döğüşü
ŞAN : XIX Odysseus'un Penelopeia ile Görüşmesi - Eurykleia'nın Odysseus'u Tanıması
ŞAN: XX Fodul Yavuklular Tepelenmeden Önce - Son Cümbüş
ŞAN : XXI Yay Sınaşması
ŞAN : XXII Yavukluların Tepelenmesi
ŞAN : XXIII Penelopeia'nın Odysseus'u Tanıması
ŞAN : XXIV Ölüler Diyarına İkinci Sefer - Leartes Katında

ÖNSÖZ

Ondokuzuncu asrın sonlarına kadar hemen bütün garp edebiyatçılarının, şairlerinin, âlimlerinin ve sanatkârlarının yüreğindeki Greko-Lâtin medeniyeti aşkı, âdeta dinî bir vecd mahiyetini haizdi. Bunlar için, medeniyetin doğup inkişaf ettiği yerlerin ziyareti, tam mânasiyle bir hac ve tavaf şeklini alırdı ve bir eski Yunan mermerini okşamak veya bir eski Lâtin metninin sahifelerini gözden geçirmek bir sevap telâkki edilirdi. Masasının üstünde ya bir Tanrıça ayağının kırıntısına veya yıpranmış bir papirüs parçasına malik olmıyan herhangi bir entellektüel kendini dünyanın en bedbaht adamı sanırdı. Büyük İngiliz şairi Byron'un Yunan İstiklâl Harbine nasıl yeni bir Kızıl Salip seferine katılır gibi iştirak ettiğini ve o devirde herhangi bir kötü Makedonya köyünden farkı olmıyan Atina'da ne derin bir saadet ve hayranlık içinde vakit geçirdiğini biliriz. Kilise kaçkını râhip Renan'ın da, hıristiyanlıktan irtidadına rağmen sevmekte devam ettiği Meryem'in oğlunu, hem de bir Kudüs dönüşünde uğrayıp murakabeye daldığı Akropol mabedinin yıkıntıları arasında, son defa olarak Pallas Athena'ya nasıl kurban ettiğini pek iyi hatırlarız. Bütün hakikatleri ve bütün dinleri vâhî bulan bu adam, o zaman, «Akropol'de Dua» diye yazdığı en güzel nesrinde, Atina'nın bu akıl ve zekâ tanrıçasına şu sözlerle hitap etmişti: «Yegâne doğru, yegâne hakîm, yegâne bâki olan sensin!» Fransa'nın en son klâsik tezhipli sembolist şairlerinden biri de Roma'ya ilk seyahatini şu mısralarla anlatmağa başlar:

«Bu akşam, size ebedî şehirden yazıyorum...

Tabanlarım onun kahraman tozlarına değiniştir, hey, Roma!

— Bu kelimeyi yazarken elimdeki kalem titriyor.»

Tıpkı bunun gibi, ben de, Homeros'un güzel dilimize bu ilk tercümesi için şu satırları yazarken kalemim elimde titremektedir. Kendimi «Güzellik» denilen yegâne hakikatin, yegâne hikmetin tâ ilk kaynağı başında hissediyorum ve bu tanrısal pınarın bütün tazeliği, bütün serinliği vücudümü kaplamışçasına ürpermeler içinde kalıyorum. Gerçi, Homeros'un mucizesi —yunancadan başka bir dille —bana ilk defa ayan olmuş değildir. İliada ile Odise'nin muhtelif

fransızca tercümelerini gaşyolarak okuduğum ve hattâ bunları türkçemize çevirmeğe kalkıştığım devirleri, —takvim ölçüsünde çok uzak olmakla beraber — yâd ve tahattur bakımından hâlâ yaşamaktayım. Fakat, hemen itiraf edeyim ki, Odise'nin Türkçe müsveddelerini gözden geçirirken bu eski Homeros hayranlığı bende yalnız yeni bir inkişafa mazhar olmadı, fakat Homeros'u anlayış ve duyuş tarzım da adetâ bir nevi imtihana, bir nevi revision'a uğradı. Ana dilimin kanalından bu pınarın suları benim ruhuma daha süzülü, daha özlü akmağa başladı. Neden? Bunun sebebini izah benim için epeyce güç olacaktır. Bu hususta, belki bir sürü filolojik kıyaslar, etnik araştırmalar yapmak ve bir takım tarihî etütlere girişmek lâzım gelecektir. Buna ise, ne böyle kısa bir mukaddimenin çerçevesi, ne ihtisasım, ne de bilgim müsaittir. Yalnız, kendimi, yapmaktan alamıyacağım bir müşahede var ki, o da, Arap ve Fars kültürüne mukaddem olan eski türkçenin veya bu kültürün dışında kalmış destan ve masal lehçemizin homerik beyan tarzına hemen diğer bütün yabancı dillerken çok daha yakın, çok daha uygun ve akraba oluşudur. Nitekim, bundan yirmi beş yıl evvel Odise'yi Leconte de Lisle'in tercümesinden dilimize çevirmeğe teşebbüs ettiğim esnada, ben de, âdeta insiyaki diyebileceğim bir saikle, hep bu arkaik türkçeden istiane etmek ihtiyacını duymuştum. O vakit, tamamlamağa bir türlü muvaffak olamadığım bu tercüme teşebbüsünü, şimdi derin bir memnuniyetle görüyorum ki Ahmet Cevat Emre, büyük bir muvaffakiyetle ve daha ilmî bir metotla başarmış bulunuyor. Zira, Ahmet Cevat Emre, yalnız Leconte de Lisle veya Victor Berard gibi belli başlı bir iki mutavassıt mütercimin metinleriyle iktifa etmeyip bunlardan daha eski birtakım kaynaklara başvurarak ve hattâ doğrudan doğruya Yunanca metnin ruhunu ve şekillerini tetkik ederek meydana getirmiştir.

Bununla beraber, iddia edilemez ki, bu ilk türkçe Odise tercümesi tamam bir mükemmeliyettedir ve yahut şimdiye kadar başka dillere yapılmış olan tercümelerin en sadakatlisidir. Ahmet Cevat Emre eserinin başına koyduğu uzun, sarih ve samimî bir mukaddemede antik dillerden modern dillere çevirme keyfiyetinin ne kadar güç ve nankör bir iş olduğunu, ezcümle Homeros'un bir strofundaki mazmunun üç Fransız mütercimi tarafından nasıl birbirini tutmaz şekillerde örselendiğini bize gayet bâriz misallerle göstermek suretiyle, ispat etmiştir.

Bu misalleri ele alarak o üç Fransız mütercimininin eski yunancadaki

bilgisizliklerine veya fransızcadaki edebî kabiliyetsizliklerine hükmetmiyelim. Dil denilen şey, canlı ve binaenaleyh daima değişen, daima tekâmül veya inhitat halinde olan organizma'dır, ve bunun kendi devri, kendi muhiti, kendi mensup olduğu tabiî ve sosyal iklim ile derin bir münasebeti vardır. Şu halde bir mütercimin çevirmek istediği herhangi bir yabancı dili, yalnız lügat, nahiv ve sarf bakımından bilmesi kifayet etmeyip aynı zamanda o dilin yaşadığı devre, muhite ve iklime âşinâ olması da lâzım gelir. Bu ise, uzun, çetin ve sabırlı bir *initation*'a mütevakkıftır. Dini, kültürü, örf ve âdetleri bize tamamiyle yabancı bir milletin yaşama, hissetme ve düşünme şartlarını benimsemek, bunları kendimize mal etmek kolay bir iş değildir ve bu iş, Homeros gibi bizden iki bin küsur sene evvel yaşamış olduğu rivayet edilen âdetâ mitik bir şairin sözlerini bize sadakatle nakletmek keyfiyetine dayanınca büsbütün çetinleşir. Kaldı ki, bu şair kendi dehasının damgasını taşıyan her iki destanı, İliada ile Odise'yi doğrudan doğruya kendisi telif etmiş değil, halk dilinde dolaşan destan ve masallardan meydana getirmiştir. O, —meselâ— bize «Ak kollu Hera», «Gökgözlü Athena», «Gülparmaklı Şafak» veya «Hasatsız Deniz» derken bilelim ki şahsî karihasından bir teşbih ve istiare yaratmıyor, halk lehçesinde, kendisinden çok evvel, klişeleşmiş tabirleri tekrar ediyor. İmdi, prehomerik Yunan halkının bu sanat ve tabirlerden ne kastettiğini, bu metaphor'larla ne söylemek istediğini, yalnız kelimelerin lügat manasiyle keşfedebilmemize hemen hemen imkân yoktur. Zira, Yunan mitolojisini ne kadar yakından tetkik etmiş olursak olalım, bunun mistiğini ve cezbesini bir eski Paiyen gibi tâ içimizde duyup anlamadıkça şuur ve idrakimize mal etmeğe muvaffak olamayız. Bunun içindir ki, antik metinlerin gerek doğrudan doğruya, gerek bilvasıta tercümesi cehtinde bize rehberlik ve mürşitlik edecek şey, ilim kadar ve belki ilimden ziyade «aşk» olmalıdır. Bir Yunan şairinin veya bir Lâtin müellifinin atmosferine ancak böyle bir aşkın verdiği intuition'la hulûl edebiliriz. Onların derunî ahengini, tavır ve edalarmdaki hususiyetleri ancak bu sayede sezip anlamamız kabil olur. Bu mertebeye erdikten sonra, kendimizi artık yapmak istediğimiz tercümenin en mühim kısmında muvaffak olmuş sayabiliriz. Zira, o şair veya müellifi tâ ruhundan kavramış, sesinin bestesini zaptetmişizdir.

Eski Yunan ve Lâtin şairlerinin Fransız mütercimleri arasında, yalnız Leconte de Lisle'dir ki bu *intuitif* ve *evocateur* tercüme usulünü kullanmıştır. Daha doğrusu bu usulü ilk ve son defa tatbik edenlerden biri olmuştur. Leconte

de Lisle'in bu cüretli hareketi devrinin bir çok grekçe ve lâtince âlimleri tarafından şiddetle tenkit ve takbih edilmiş olduğunu bilmekle beraber, hemen itiraf edeyim ki, grekçe ve lâtincenin lügat ve nahiv bilgisi bakımından en âlimane tercümelerinden ziyade, bana, tâ Homeros'tan Horatius'a kadar bütün antik güzelliklerin zevkini ve çeşnisini veren Leconte de Lisle'in şairane tercümeleri olmuştur. Leconte de Lisle bu tercümelerinde muasırlarının hiddet ve tezyifini en ziyade kendi dilinin gramer ve lügat kaidelerine karşı gösterdiği mübalâtsızlıklarla celbetmişti. Filvaki kendi dilinde en kusursuz ve en düzgün mısraları yazmış olmakla maruf bu parnasyen şair Yunan ve Lâtin şairlerinin eserlerini fransızcaya en egzotik, en indî bir nesirle çevirmiştir. Lâkin, o, bunu bilerek ve isteyerek böyle yapmıştır. Zira, şair-mütercimin bu tercümelerde takip ettiği gaye, yunanca ve lâtinceyi fransızcalaştırmak değil, bilâkis, fransızcayı yunancalaştırıp lâtinceleştirmekti, yani bu dillerin sentaksını kendi dilinin sentaksına hâkim kılarak, Fransız kariine bunların edasını ve fonetiğini mümkün mertebe bulandırmadan tattırmaktı. Gene bu endişe iledir ki, Lecont de Lisle, ilk defa olarak Fransız mütercimlerinin kötü bir an'anesini kırıp Tanrılara, kişilere veya yerlere alem olan öz adları Fransız fonetiğine göre değiştirmekten vazgeçerek, onların asıllarındaki şekil ve âhenklere sadık kalmıştır. Meselâ Olympos yerine Olympe, Zeus yerine Jüpiter; Akhilleus yerine Achille, Telemakhos yerine Telemaque dememiştir. Bu cümleden olarak, gerek destan, gerek tragediya kahramanlarını Fransızların salon terbiyesine göre konuşturmak, «hatun!» veya «kadın!» hitaplarını «Madame!»a çevirmek ve bütün sen'leri, siz yapmak gülünçlüğüne düşmemiştir.

Herkesçe malûm olduğu üzere, eskilerin, tabiata çok yakın bir yaşayışları vardı. Sadelik, basitlik ve yarı çıplaklık o zamanki hayat ve muaşeret üslûbunun belli başlı bir vasfı idi. Kaldı ki, Homeros'un bize tasvir ettiği Grek âlemi, cemiyet strüktürü itibariyle, patriyarkal kabilelerden müteşekkil bulunuyordu. Odysseia'da adı geçen krallar bu kabilelerin reislerinden başka birşey değildirler ve bunların ikamet ettikleri büyük evlerin birer feodal kaleden farkı yoktu. Tarihî kültür noksanları yüzünden eski Grek dünyasının bu sosyal hususiyetlerini anlamamış bulunan XVI'ncı, XVII'nci asırların garplı mütercimleri bu konakları kendi yaşadıkları devrin sarayları ve bu kabile reislerini kendi gördükleri krallarla karıştırarak onları Greklerin hiç bilmedikleri bir sürü erkân, merasim, tekellüf ve şatafat yükü altında tanılmaz bir hale sokmuşlardır ve ne yazık ki,

ilmî, tarihî araştırmalar metodunun evvel zamana dair bir çok hakikatleri meydana koymuş olmasına rağmen muasır tercümecilerin ekserisi bu acayip adaptation çığırından bir türlü yakalarını sıyıramıyorlar.

Ahmet Cevat Emre'nin kendini bu ananeye «yani antik eserleri modern zevke, modern hayat şartlarına adapte etmek usulüne» kaptırmamış olmasını da ayrı bir muvaffakiyet saymalıyız.

Ahmet Cevat Emre'nin bu güzel ve hayırlı teşebbüsünü yalnız bir noktada eksik buluyorum. Muhterem mütercim, Türk okurlarına Odise'yi Iliada'dan evvel tanıtmağa kalkışmıştır. Fakat herkesçe bilindiği gibi Odise, Iliada'nın bir zeylidir ve bu iki eserin birincisini okumadan ikincisini anlamak epeyce müşkül olacağı mülâhazasındayım. Odise'de sık sık adları geçen birçok kahramanları ancak Iliada'da tanıyabileceğimiz gibi Odysseus'un temsilî şahsiyetinin en bâriz tecellisi de gene bize bu destanda ayan olacak ve onun neden bir türlü memleketine dönemediğini, ne sebeple Tanrıların gazabına uğradığını ve onu niçin yalnız Athena'nın koruduğunu ancak Iliada'nın son rapsodilerinden öğrenecektik.

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU

HOMEROS VE DESTANLARI

1. Tarihçilerin piri sayılmakta olan Herodot: «Homeros benden ancak dört yüz yıl evvel yaşamaktaydı» diyor (V. 53). Herodot'un eserleri için kabul olunan tarih, İsa'dan önce (İ. Ö.) 450 olduğuna göre, Homeros destanlarının en aşağı yirmi yedi asırlık bir eskilikte olduğu anlaşılıyor.

Homeros'un varlığı, yani gerçekten yaşamış ve epos namı verilen meşhur destanları yaratmış olduğu eski klâsik Atina'da ve şanlı rakibi İsparta'da hiç bir zaman şüphe altında kalmış değildir. Yalnız vatanı münakaşa edilmiş, bir çok şehirler beşiği veya mezarı olmak şerefi için birbirleriyle rekabete girişmişti. En yaygın olarak İzmir (Smyrne) Homeros'un vatanı olarak kabul olunmuştur; bu şehrin yanından akan Melez suyunu tanrılaştırıp Homeros'un babası olduğuna ve genel olarak esrar içinde doğduğuna inanırlardı [{1}]. Sakız (Khios), Milet ve diğer

İonia şehirleriyle adaları en çok gezip dolaştığı yerlerdi. İonia bilgeleri (les sages), klâsik Helada filozofları ve yasakuranları (vazı-ı kanunları), İskenderiye ve Bergama filologları, eski Roma'nın büyükleri, hep, Homeros'tan bahsederler, ve ona poietes «münşi» derlerdi. Antik medeniyetin en büyük coğrafya âlimi Amasyalı Strabon (İ. Ö. 58-İ.S. 25) poietes'in (Homeros'un) yanılmaz bir üstat, her şeyi bilen bir bilge (hakim: sage) olduğunu eserinin hemen her sayfasında söyler[{2}].

2. Homeros'un en meşhur destanları ikidir: İlias (İliade: İlyada) ile Odysseia (Odissee: Odise). Bunlara genel olarak epos namı verilmektedir. Epos'un lügat mânası söz'dür. Türkçe'de de, eskiden «söz» mefhumunu anlatan bir kaç kelime vardır ki, epos gibi hususî mânalarda kullanılmıştır. Meselâ eski yazıtlarımızda Bilge Han Türk beglerine ve budununa hitap ederek sabimin esldin «sözümü dinleyin» dediği zaman atalarının ve geçmiş Türk nesillerinin destanını kastediyor: bunlardan kiminin yüksek (edgü «âlâ», tüz «âdil») kiminin aşağı (Yablak «korkak, fena» tüzsüz «adaletsiz») olduğunu söyleyip savaşlarını uzun uzun hikâye ediyor. Bu bakımdan Bilge hanın bu anıttaki monoloğu (sab'ı) en eski tarihsel Türk epos'udur. Daha yeni bir tarihe ait olan Dede Korkut kitabı

da Oğuzlardan bir oymağın bir kaç episod'unu (menkabesini) hikâye eden bir epos'tur; bunda da soy «söz» kelimesi «destan» mefhumunu anlatmak üzre kullanılmıştır.

3. Homeros'a az yukarda gördüğümüz gibi, bütün antik medeniyetin büyükleri «o» poietes «le poete», sanatine poiesis «poesie» ve eserlerine poiema «poeme» derlerdi. Eski grekçeleri karşılıyan ve gene onlardan çıkmış olan fransızcalara bakarak bu deyimlerin mânalarını anlamak istersek yanılırız; eski grekçe poietes kelimesinden fransızca poete'den anladığımız şair mânası çıkmazdı; bu kelimenin lügat mânası yapan'dır ve epos'a tatbik edildiği zaman, ondan, yüksek bir sanatla epos'ları yaratmış olan anlaşılırdı; poiesis de o yüksek söz yaratmak sanatı idi. Bu kelimeleri, lügat mânalariyle, bizim eskiden arapça beyan'dan aldığımız inşa ve münşi terimleri karşılar. Fransızcada bu mefhumlar creation, composition, auteur... gibi kelimelerle anlatılabilir.

Eski klâsik Atina'da Homeros eposlarının saygı ve terbiye mevkii çok büyüktü: Panathenai (panathenees) bayramlarında Homeros'un iki epos'undan başka destan okunmazdı. Bizde hatm indirmek için halkavari dizilmiş hafızlar, birinin bıraktığı yerden sonra gelen başlamak üzre, aşır aşır Kur'an okudukları gibi, eski Atina'nın panathenai bayramlarında rapsot denilen sanatkâr okuyucular, İliada ve Odysseia'yı ezber okuyarak hatmederlerdi. Atina oratorlarından Lykurgos (İ.Ö. takr. 390-325), en eski olarak homerik epos'un bu yüksek saygı ve terbiye mevkiini haber vermiştir; Strabon zamanında da bu ehemmiyete hiç bir halel gelmemişti; bu meşhur âlim dahi homerik epos'un bir ahlâk mecellesi olarak Helen gençliğine okutulduğunu ve ezberletildiğini söyler. Bu eski kaynaklardan anlaşıldığına göre Atina çocukları için homerik epos aynı zamanda kıraat kitabı, ilmihal kitabı, fen ve tarih kitabı, hikmet ve ahlâk kitabıydı; bütün klâsik Helada'nın ise, Victor Berard'ın dediği gibi, hem Bibl'i (Tevrat ile İncil'i) hem ansiklopediciydi.

4. Homeros eposları Helenlerin ilk tarihsel ataları olan Akhai ve Argos (Danaos) hanlarının destanlarıdır; bu destan mecmuası eskiden İlios (veya İlion) adını da taşıyan Troia (Troie) iline karşı Akhai'ların açtığı seferin ve bu seferden dönüşün menkabelerini (episodes) anlatan parçalardan vücut bulmaktadır.

Troia seferine atfedilen tarih İ.Ö. takr. 1200 dür ki, Akhai'ların Avrupa

cihetinden gelip bütün Peloponez'e ve adalara tamamiyle hâkim oldukları ve küçük Asya'ya tecavüze başladıkları devirdir: Bir asır sonra gene Avrupa'dan, Tesalya'dan, Dorlar (Doriens) gelerek Akhai'ların hâkimiyet sahasını hayli sıkıştırıyorlar, ve bu tazyik altında Akhai'lar Küçük Asya'nın batı kısmına daha ziyade yayılarak İonia'yı yaratıyorlar (İ.Ö. 1080-1050). Bundan iki asır sonra, Homeros başta olmak üzere, halk şairleri bu şanlı ataların yüksek işlerini, savaş ve talânlarını anlatan epik eseri yaratıyor; sıra ile İonia'ya, klâsik Atina'ya, rakibi İsparta'ya ve bütün Grekeli'ne (Grece) en kıymetli bir kültür armağanı olarak bırakıyor.

Dorların yarattığı İsparta dahi homerik eposları mukaddes sayar ve bu saygıda da Atina ile yarışırdı: Isparta'nın tradisyonuna göre büyük yasa-kuran (Legislateur) Lykurgos'un kendisi (İ.Ö. IX. asır) Sakız (Khios) tan, bizzat Homeros'tan veya Homeros'un tilmizi Kreophylos'tan epos'u tamam olarak alıp, İsparta'ya getirmiştir. (Pont'lu Heraklide: Pol. 2.).

Atina'ya da homerik metinlerin büyük yasa-kuran Solon (İ.Ö. 640-558) veya bunun çağdaşı tyrannos (tyran) Peisistratos veya bunun oğulları tarafından getirildiği rivayet edilmektedir. Homerik kültürün bütün Grekeli'nde İ. Ö. üçüncü asırda dahi devam ettiği anlaşılıyor: Platon'a atfedilen Hipparkhos ismindeki eserde İ. Ö. dördüncü ve üçüncü asırlarda, panathenai bayramları zamanında olduğu gibi, ezber okunup hatmedildiği yakılmıştır.

«Atina'da: Hükümet, edebiyatçılar, naşirler (editeurs), Solon ile Pisistrat'tan Aristo'ya kadar, homerik metinleri çoğaltıp yayıyorlardı. Helen'lerin en çok saygı gösterdikdikleri bu eserlerdi. Atina'dan çıkan nüshalar bütün Akdeniz'de satılırdı... (Vic. Berard. L'Odyssee d'Homere, s. 37-38).

(Peisistratos ve oğullarının homerik metinlerde oynamış oldukları rol büyük münakaşalara sebep olmuştur; az aşağıda bundan bahsedilecektir.)

EPOS'UN MENŞEİ

5. Akhai hanlarının yüksek savaşlarını, erdemli işlerini anlatan epos'un menşei kesin olarak bilinmiş değildir. Bir kere, Akhai'lar, Balkanların güneyine, Tesalya ile Makedonya'ya geldikleri zaman epos kültürünü, yani kitara (kopuz) çalan ozanlar (aoides: aedes) tarafından destan okunup kahramanları (ve tanrıları) övmek âdetini beraber getirmişler miydi?

Bu suale verilebilecek cevabın en mühim unsuru, homerik eposların kendilerinde bulunuyor: Bu eserler anlattıkları hanların konaklarında ozanların destan okuması âdetini tamamiyle yerleşmiş gösteriyorlar; hattâ şöhret kazanmış yerli ozanların isimleri bile onlarda anılıyor: Odysseus'un konağında, yavukluların cümbüşlerinde Phemios, Phaiak hanı Alkinoos'un konağında, Phaiak hanlarının ve danışmanlarının önünde Demodokos, «ahenkli» kopuzları ile, destan okuyup Akhai hanlarının Troia menkabelerini terennüm ediyorlar. Menelaos'un, Agamemnon' un da konaklarında tanrısal kör ozanların kopuz çalıp destan okumasına şahit oluyoruz.

Yirmi yedi asırlık bir eskiliği olana homerik eposlarda, dört, beş asır evvelki Akhai atalarının derebeylik hayatında, ozan-destan kültürünün müesses tasvir edilmesi epos'un her halde, Grekeli'ne Akhai'lar (ve belki de Dorlar) ile gelmiş olduğunu kuvvetle ihtimal dairesine getirmektedir.

Homerik eposların inşa'sında çok yüksek, çok ilerlemiş kaideleri tamamiyle teessüs etmiş edebî (litteraire) bir sanat müşahede olunmaktadır; Homeros'un sanatı o derece inkişaf etmiş bir safhadaydı ki, onda bazı yıpranma, eskime (usure) alâmetleri bile farkedilmektedir. Bu da, Balkanlardan sonra İonia'ya yayılıp antik medeniyetin ilk sitelerini kuran Akhai'ların yüksek 'derecelere çıkmış bir kültürle tarihe karıştıklarını ispat eder.

6. Helenlerin ilk tarihsel ataları olan Akhai'larla Dor'ları, en evvel, Balkanlarda yerleşmiş buluyoruz; lâkin mitolojilerinde Küçük Asya ile de nisbetleri görülmektedir; ilk hanedanları olan Pelopideler (Pelops oğulları) Lidya'dan{3} gelmişlerdi. (Vic Berard Intr. III. s. 443; Larousse Universal, kel. Pelops).

Bilindiği üzre Sümer'de destan vardı; en meşhuru Gılgamış epos'udur ki, Kalde (Keldan), Asur, Hitit, Mısır edebiyatına da geçmişti. Bu epos Ereh hanı Gılgamış'ın yüksek işlerini anlatır. İ.Ö. 2000 yıllarında var olduğuna şüphe olmıyan bu destanın hakiki menşe tarihi malûm değildir. On iki tablet üzerinde yazılmış olan bu destanın on birinci tabletinde ölümsüzlüğe mazhar olmuş Uta-Napiştim torunu Gılgamış'a Tufan'ı anlatıyor. Üslûp bakımından bununla Homeros destanları arasında benzeyişler vardır. Mısır'da ise, İ.Ö. 3000 yıllarında, çok yaygın olarak, epos ve masal edebiyatının mevcut olduğu

Maspero'nun neşriyatından anlaşılmaktadır. (Contes populaires de l'Egypte ancienne. G. Maspero).

Odysseia'da Mısır ve Fenike kültürünün izleri çoktur. Telemakhos gurbette kısmında Mısır ahvali tam bir bilgi ile anlatılmaktadır. Victor Berard diyor ki: «Bu kısmın müellifi, her kim idiyse, Firavunlar zamanındaki Mısır'ın yalnız coğrafyasını ve ahalisini değil, törelerini ve edebiyatını da doğru ve tam olarak biliyordu. Thebai şehrinin zenginlikleri üzerine söyledikleri, her noktadan doğrudur: Hiyeroglifik cetveller ve yazıtlar bu servetleri tafsilâtiyle gösterir. Firavunların payitahtı Thebai gerçekten altın şehri idi... »

Odysseia'da (IV. rapsodi, mıs. 125-135). Atreus oğlu Menelaos, kendisi ile karısının Thebai'li bir zenginden almış olduğu hediyeleri anlatıyor:

«...Sonra Filo bir gümüş sepet getirdi; bunu, ona (Helene'ye) Polybos'un karısı Alkandre vermişti. Mısır'ın Thebai şehri ahalisinden idi; orada evler mallarla dopdoludur. (Polybos) Menelaos'a iki gümüş hamam teknesi, iki altın üçayaklı ve on talant (batman?) altın vermişti, ayrı olarak karısı da Helene'ye gayet güzel armağanlar bağışlamıştı: Bir altın örekeye alttan tekerlekli, ağzı (üst kenarı) altından bir gümüş sepet katmıştı.»

Telemakhos Gurbette kısmını telif edenin Mısır ahvalini çok iyi bildiğini gösteren parçalardan biri de şudur (IV. rapsodi, mıs. 219-232):

«O zaman Zeus kızı Helene'nin aklına geldi ve hemen içinden şarap içtikleri sebuya bir ilâç attı; bu avutucu, yatıştırıcı ve bütün kaygıları unutturucu idi. Katıldığı sebudan her kim içse bütün gün artık yanaklarından yaş akmazdı: Anası babası ölmüş, önünde kardeşi veya sevgili oğlu tunç (kılıç)'la parçalanmış ve gözleriyle görmüş olsa bile.

Zeus kızına bu erdemli, nefis ilâcı Mısırlı Ton'un karısı Polydamna hediye etmişti; orada (Mısır'da) bitkisel toprak pek çok otlar yetiştirir, kimi faydalı, kimi zararlı. Orada herkes bütün öbür insanlardan daha bilge birer otacı (hekim); hepsi Paieon'un kanından.»

İşte gerek homerik eposların incelenmesinden, gerek zamanımızdaki arkeolojik ve epigrafik araştırmaların verimlerinden, Greklerde görülen «epos» kültürü ile Önasya'nın ve Mısır'ın eski edebi (litteraire) kültürü arasında derin

bağlar bulunduğuna kuvvetli bir ihtimal hâsıl olmaktadır.

7. İlk Ege (Mykeen-Krete: Girit) medeniyetini geliştirenlere arka arkaya karışan Akhai'lar (Acheens) ve Dorlar (Doriens) Türklerin ilkel tarihine derinden ilgisi olan etnik unsurlardır. Akhai'lar ve Dorlar isimleri, dilsel kök ve şekilleriyle, ne kadar Türkçedir. Türkün menşei ve en eski kültürü üzerine ilmin dikkatini çevirmiş ve belki en ziyade yarınki nesillere hitap etmiş olan ölümsüz başkan Atatürk, ilk olarak, Akhai'larda ve Dorlarda [Aka (y), Tor sözlerinde] Türklük damgasını keşfetmişti! Homeros'un dili ile Türk dili arasında bulmakta olduğumuz büyük münasebetler, bir gün, tarihin bu büyük bilmecesini çözmeğe hizmet edecektir, ümidindeyiz.

OZANLAR, RAPSOTLAR

8. Odysseia'nın başındaki duada Zeus kızı tanrıça Musa'dan ilham isteyen şair yakarışını «...olup biten (yüksek iş) leri anlat bize de» sözleriyle bitiriyor. Bu de bölücüğünün ifade ettiği cem ve ilhak mânasından homerik eposlar devrinde Homeros'tan başka şairlerin (poietes'lerin) bulunduğu anlaşılmaktadır.

Homeros'un eserlerine akademik ömrünün kırk yıldan fazlasını vermiş olan Victor Berard, İlias (İliade: İliada) ve Odysseia (Odysee: Odise) hakkında şu hükmü veriyor: «Dillerinin sabitliği ve vezinlerinin kaideliliği konuşma dilinin içinden yeni çıkan bir edebiyat çağının başlangıç mahsulü olmaları ihtimalini uzaklaştırır; onlarda yazılı ve ilerlemiş bir edebiyatın vasıflarını görmek müsaadesini verir.» (Introd. I. 81).

Paros mermeri denilen İ.Ö. 265 te dikilen anıttaki yazıta göre, Fenikeli Kadmos Grekeli'ne yazıyı Î.Ö. 1500 de getirmişti; bu bilgiye göre, Grekeli için, Homeros'tan evvel geçen altı yedi asırlık bir yazı tarihi kabul etmek lâzım gelir; ancak bu uzun tarihin yazılı eserlerini ispat edecek epigrafik ve arkeolojik vesikalar yoktur.

İlerlemiş, sabit gramer ve vezin kaidelerini geliştirmiş bir dille vücuda gelmiş olan epos'ların asırlarca yayılıp yaşaması aoidos (aede: ozan) denilen saz şairleri vasıtasiyle olmuştur. Victor Berard'ın tarifine aiodos, İonia ozanı (Musa)'nın gözden mahrum bıraktığı, buna bedel güzel ses bağışladığı sanatkârdır. Homeros da, masallaşarak, böyle kör bir ozan olarak marûf olmuştur. Bu kör ozanlar, ellerinde kitara (kopuz), İonia ve Eolia içinde şehir

şehir, köy köy dolaşarak, hanların, beylerin evlerinde destan okurlardı. Az yukarıda gördüğümüz gibi, homerik eposlar da bu tradisyonun varlığını tasvib etmektedir. İşte bu ozanların, ezberlemiş oldukları destanlar üzerinde muhtelif sebeplerle değişiklikler yaptıkları, kendilerinin de bazı parçalar kattıkları, hattâ yeni destanlar yarattıkları anlaşılıyor. Öbür yandan kör ozan sınıfından olmıyan poietes (münşi-şair) lerin de yetişmiş olduğuna kuvvetli ihtimal verilebilir.

Homeros'un ikinci vatanı sayılan Khios'ta rapsot (rhapsodos) denilen başka bir ozan tipi yetişmiş ve Grekeli'ne yayılmıştı. Bunlar Homeros'un soyundan olduklarını iddia ederlerdi ve homerik eposların bir nevi monopolünü kurmuşlardı. Bunların başında Kreophylos adında biri anılmaktadır. Yasakuran Lykurgos'un en eski Khios rapsotlarından homerik eposları alıp İsparta'ya götürdüğü de nakledilmiştir (Plutarkhos).

9. Homeros'tan sonra adı anılmış şairler (münşiler), az olmakla beraber, vardır. En eskisi Miletli Arktinos'tur. Homeros'un talebesi gibi gösterilmektedir. Hayatına ve eserine gösterilen tarih, dördüncü Olympiad'dır. (İ.Ö. 764). İliada'ya zeyl sayılan bir destan yazmıştır; Aitiopis adını taşıyan bu eser beş kısımdır, her kısımda bir menkabe hikâye edilmektedir. Troia'nın zaptı (İliu persis) adında iki kısımdan, başka bir destanı daha vardır. Bunlardan başka, muhtelif münşilere atfedilen Küçük İliada, (İ. Ö. 706), Kypria{4}, Dönüşler{5}, Telegoni isimleriyle anılan dört destan daha vardı: Cümlesi Homeros'un İlias (İliada) ve Odysseia'sı ile beraber, Destan deyresi (Cycle epique) adı altında toplanıyordu; hepsinin konulan Troia seferine ve Troia'dan dönüşe ait menkabelerdi. Homeros'un eposlarından başkaları kâmilen ortadan kalkmış, onlardan küçük birkaç parçadan gayrı bir şey kalmamıştır.

HOMERİK METİNLERİN TESPİTİ

10. Destan deyresinden (Cycle epique) yalnız İlias (İliada) ile Odysseia (Odise) nin kalıp, diğerlerinin tamamiyle ölmüş olması, hiç şüphesiz, en çok beğenilenleri olmalarından ileri gelmiştir. Konuları aynı —Troia seferi kahramanlarının menkabeleri— olduğundan cümlesi birbirinin naziresi mahiyetinde idiler; bunların arasında en büyük şöhreti kazananlar yayılıyor, öbürleri dar sahalar içinde mahdut bir ömür sürmeğe mahkûm kalıyor, İonia eposlanndan bu iki büyük eserin, çok eskiden, büyük bir şöhret kazanmış olması

yasa-kuranlar ve devlet reisleri tarafından Grekeli'nin iki rakip başkentine, İsparta ile Atina'ya, ve asıl bu sonuncuya getirilip resmi ve kutsal nüshaları tespitle gelecek nesillere emanet edilmesine sebep olmuştur.

Az yukarıda söylediğimiz gibi, Lykurgos'un da homerik eposları İlionia'dan İsparta'ya getirdiği Roma ve Bizans betiklerinde (= litterature) raslanmaktadır (Elien vb.); lâkin Pausanias homerik eposlan toplamak ve telfik etmek işini Atina tyrannos'u Peisistratos'a, verir. Atina'nın meşhur Antolojisine böyle geçmiş, Atinalılar tarafından tyrannos'a (tyran) bir heykel dikilip altına iki mısra ile bu hizmeti anılmıştı.

11. Atina tyrannos'u Peisistratos ve oğullarının homerik metinleri tespitte oynamış olduğu rol, Ondokuzuncu asırda, büyük münakaşalara yer vermiştir. Daha Onsekizinci asırda Fransız düşünücüleri (Diderot, J.-J. Rousseau, d'Aubignac) epik şiirin ilkel kavimlerde folklor genişliğinde inkişaf ettiği nazariyesini ileri sürüyorlar. Almanlar da Ondokuzuncu asırda bu nazariyeyi inkişaf ettirmişlerdi. Bu nazariyeye göre, ruhları henüz genç kavimlerde kahramanlık menkabelerini nazım ile anlatmak insiyakı doğar ve bu popüler şuurdan epos (destan) çıkar. Onsekizinci asırda böyle bir nazariyenin meydan almasına İskoçyalı J. Macpherson'un taklit edip eski İskoçya ozanı (III. asır) Ossian'a atfederek neşretmiş olduğu eposlar (1760) büyük âmil olmuştu. Bu hareket esnasında (Ocak, 1761) Fransız filozofu Diderot'nun Journal etranger' de bu nazariyeyi izah ve müdafaa ettiğini V. Berard söylüyor (L'Odyssee d'Homere, P. 20). Ondokuzuncu asırda Almanlar böyle bir nazariyeyi tazeliyerek eski greklerde epos'un bir halk insiyakı ile doğduğunu, Homeros'un hakiki ve tarihsel bir şahsiyet olmadığını ispata çalışan bir filoloji okulu vücuda getirdiler; bu okula göre, Atina tyrannos'u Peisistratos zamanında, o vakte kadar halk ozanları ve rapsotları tarafından yayılagelmiş olan destanlar toplatılmış, bir komisyon vasıtasiyle tanzim, telfik ve ikmal edilmiş oluyordu: Halk ozanları tarafından asırlardanberi binbir episod'un nazmedilmesiyle meydana gelmiş olan destanlar alabildiğine çoğalıp karışıyor, her ozanın fantezisi ile değişip bozuluyordu; eposların ulusal kültürde tutmuş olduğu mühim ve genel mevkii kuvvetlendirmek isteyen Peisistratos (veya oğullan), ücretle, bütün eposları, bütün varyantları ile, toplatmış, 72 üyelik bir şairler ve edipler komisyonu teşkil ederek toplanan metinleri onlara tevdi etmiş; bu komisyon muhtelif episodlar

arasında en güzellerini seçmiş, birbirlerine bağlamak için lüzum gördüğü gibi ilâveler de yapmış, İlias (İlyada) ile Odysseia (Odise) namları altında o zamandan beri intikal edegelmekte olan eposlan tespit etmiştir. İşte bu resmî ve millî metinler muhafaza olunmuştur. Buna karşı birçok itirazlar yükselmiştir. En ziyade, telfik komisyonunun oynamış olduğu rol, münakaşa olunmuştur. Alman filoloğu Fr. Aug. wolf bu komisyon azalarına Kataskevastes denildiğini ve bunların eposları telfik ve ikmal ettiklerini iddia ediyordu. Wolf okuluna karşı yükselen itirazların en kuvvetlisi Kataskevastes kelimesinin yanlış anlaşılmış olduğu üzerine olan itirazdır. F. A. Wolf, bu tâbiri Villoison'un o sırada bulup tanıtmış olduğu meşhur Venetüs A. nüshasının haşiyelerinde (Scholies) ilk defa olarak görmüş, bu tâbir üzerine İliada ile Odysseia' nın tarihini uydurmuştu. Halbuki, yalnız Venetüs A. haşiyelerinde değil, daha birçok haşiyelerde bu kataskeve ve kataskevastes tâbirleri görülmüştü ve hemen hatâ gösterilerek bu kelimelerin mânası «metin içine yabancı mısralar katmak ve katan» demek olduğu anlatılmağa çalışılmıştı.

12. Öbür yandan ise, Peisistratos'un metinleri tespitte nasıl bir rol oynadığı ayrıca uzun uzun münakaşa edildi.

Peisistratos zamanında Atinalılar hâlâ homerik devrin mitolojisine tamamiyle inanıyorlardı; öyle ki, bu tyrannos, Atina'ya davet olunduğu zaman, kendisini halka bizzat tanrıça Athena'nın himayesi ve kılavuzluğu altında göstermeğe ve inandırmağa muvaffak olmuştu:

«Boyu dört arşından üç parmak eksik, Fye isminde güzel bir kadını bir savaş arabasına bindirmişler, şehre göndermişlerdi; bunun önünde çavuşlar gidip halka şöyle diyorlardı: Peisistratos'u dost olarak karşılayın, onu Athena, bizzat kılavuzlayıp Akropol'a götürmektedir.» Nahiyeler arasında Athena'nın Peisistratos'a kılavuzluk ettiği haberi yayılmış ve mucizeye inanılmıştı! (Herod. I. 60).

Peisistratos'un homerik metinleri toplatmış ve bir komisyona tanzim ettirmiş olmasından ilk bahseden Cicero imiş; halbuki Cicero'nun mehazı aranıp bulunamıyordu: Cicero'dan evvel, ne Herodot ne Tykydides, ne de İskenderiye Kritikleri (Alexandrins), Peisistratos zamanında homerik metinlerin böyle bir «tanzim ve telfik» ameliyesi gördüklerinden bahsetmezler. Herodot tyrannos'un

tarihini yazmış (İ. S. 59-64), Onomakrit'ten bahsetmiş (VII. 6), fakat homerik metinlerin toplatılıp telfik, tanzim veya ikmal edildiğini ve bu işte Onomakrit'in de çalıştığını yazmamıştır.

İ. Ö. üçüncü asırda yazılmış olan ve Platon'a yanlış olarak isnat edilen Hipparkhos ismindeki eserde Peisistratos'un oğlu Hipparkhos tarafından homerik eposların Atina şehrine getirilmiş olduğu yazılmıştır; fakat burada da metinlerin «tanzim ve telfik» edildiğinden bahis yoktur.

13. Roma ve Bizans filolojisinde, bilâkis, Cicero'dan başlıyarak, Peisistratosun homerik metinleri üzerinde bir «cem ve telfik» işini yaptırmış olduğuna inanılırdı.

M. Croiset (Histoire de la litterature grecque p.412) bu meseleye ait bütün etüd ve münakaşaları şöylece hülâsa ediyor.

«...Peisistratos'un maksadı Atina'ya homerik metinlerin doğru bir nüshasını vermek idi: bu metin, rapsotlar için mecburi olacaktı; esasen bu metnin tanzimi o derece büyük bir selâhiyetle vücuda getirilecekti ki, kimsenin diyeceği olmıyacaktı.

«Bu metinlerin tanzimini Peisistratos bir komisyona havale etmiş; bu komisyonda en büyük şahsiyet Atina'lı Onomakrites idi... »

HOMERİK METİNLERİN UĞRADIĞI DEĞİŞMELER İSKENDERİYE KRİTİKLERİ

14. Atina'nın metinlere sabit ve ulusal bir şekil vermek için gösterdiği büyük itina asırlar arasında oldukça sabit şekilde saklanabilmelerine hizmet etmiştir; fakat aynı şekilde kalmaları mümkün olmamıştır. Atina'da ulusal bir nüshanın tespit edilmiş olmasının başka büyük bir faydası olmuştur: Sonraki asırlarda, İskenderiye Kritiklerinin katma ve doldurma kısımları ayırt edebilmelerine kendi tabirlerini kullanalım, diorthosis (düzeltme) lerine ancak bu sayede imkân bulunmuştur.

İskenderiye kütüphanelerinde toplanan homerik metinler arasında Atina'nın resmî nüshasına tesadüf edilmemişti; o nüsha çoktan kaybolmuş, yerine türlü türlü nüshalar meydana gelmişti; fakat hepsinin, orijinal nüshaya uygun gelmesi ve ondan ayrılmış olması lâzım gelen kısımları mukayese ile

takdir ve tayine yol bulunuyordu.

Şimdi bir an durup Atina'da tespit edilmiş olan homerik metinlerin ne gibi değişmelere hangi sebeplerle uğramış olduğunu araştıralım.

15. Homerik eposlar Atina'dan İskenderiye'ye İ. Ö. IV'üncü asır sonlarında intikal etti. Mısır'da, Büyük İskender'in generallerinden Ptolemaios namına nispet edilen bir Grek devleti kurulmuştu. Bizde, bu devletin, Araplaştırılmış olarak, Batlamyos'lar diye meşhur olan hükümdarları zamanında İskenderiye zengin bir kültür merkezi olmuştu. Kütüphanesi büyük bir şöhret kazanmıştı. Bu kütüphanenin en çok himmet sarfettiği kültür konularından biri homerik eposların nüshalarını toplayıp tenkitli ve bilimsel edisyonlarını yapmaktı. Bu işle meşgul olmuş üç büyük filolog kütüphanenin de müdürleriydi; bunlara Kritik ler ismi verilmiştir ki muhakeme edenler (hâkimler, kadılar) demektir. Edebiyat münekkitlerine zamanımızda verilen kritik ismi işte bunlardan kalmıştır. Homerik metinler üzerine kontrolleri bir buçuk asır süren bu İskenderiye Kritikleri Zenodotos (vefatı İ.Ö. 260), Bizanslı Aristophanes (İ.Ö. 250 senelerinde yaşıyordu) ve Aristarkhos (İ.Ö. 215 te doğmuş) isimleriyle tarihe geçmişlerdir. Bunlar zamanlarının allameleri ve edipleri sayılırdı, şiirle de ülfetleri vardı.

İskenderiye Kritiklerinin muhakeme ve mukayesesinden geçen nüshalar arasında bazı şehirlere nispet edilenler dikkate lâyıktır: Muhtelif hanedanlar rapsotlara atalarının isimlerini zikreden mısralar ilâve ettirmiş görünüyor. En büyük farkları gösteren nüshalar ise Kritiklerin «vülger» namını verdikleridir ki, ticarî sebeplerden dolayı birbirlerinden mısra sayısınca büyük fazlalıklar gösterirler: En çok mısraı havi olan nüsha en mükemmel sayılıp değeri arttığı için yayıncılar boyuna katma mısralar ilâve etmişlerdi.

Kritikler, topladıkları bütün nüshaları büyük bir ihtimam ile muhakeme ve mukayeseden geçirerek iki türlü tenkide lâyık mısralar ayırmışlardır: 1) fazlalar «superflus» ki, gerçekten homerik olmakla beraber lüzumsuz olarak ve yerinde olmıyarak epos'un başka bir yerinden alınıp tekrarlanmışlardır; 2) piçler «bâtards» ki, rapsotların veya yayıncıların katmalarıdır. Birçok parçaların, episotların uydurulup karıştırılmış olduğu daha o zaman anlaşılmıştır.

İskenderiye kritikleri gerek fazla, gerek piç mısra veya parçaları metinden

çıkarıp atmazlardı, fakat onları birer kınama işareti ile damgalarlardı: Obel'e (şişe) geçirirlerdi; fazlaların obeli (şişi) yıldızlı (asterisque) olurdu.

Yalnız yıldız (asterisque) ise mükerrer olan mısralardan yerinde olanları göstermek için kullanılırdı.

Kritikler fazla ve katmaları böylece şişledikten başka şerhlerinde (Memoires et Commentaires) bunları bertaraf etmeği tavsiye ederlerdi: Bu cezaya athetese denilirdi. Şişleme işinde Zenodotos çok sert, Aristarkhos ise hükümlerinde mutedil davranırdı; daha sonra, homerosçular, batard yerine interpole tabirini kullanmağa başlamışlardı: Bunu dolma veya katma kelimesi ile naklediyoruz.

16. Zamanla eski Grek âleminde, bütün âdetler, zevkler, töreler değişmişti; bu değişiklikler de homerik eposlar yeni yeni katmalar getirmişti. Klâsik çağın Helenleri oyunlardan özlükle boksa büyük bir rağbet göstermişlerdi. Bu iptilânın homerik çağda o derece yaygın olmadığına hükmediliyor, ve bu hükme göre, (XVIII) rapsodide, iki serseri arasında tasvir olunan boks yarışı baştan başa bir katma sayılmaktadır. Bu parçada, homerik eserin sağlam kısımlarına nispetle, hayretle karşılanacak birçok kelimeler, uygunsuz gramer ve nazım şekilleri bulunduğu gibi homerik çağın ahlâk ve âdetlerine, eğlence ve zevklerine uymıyan cihetler de pek çoktur. Divanhanenin ortasındaki ocakta kebaplar kızartmak, keçi işkembelerinden kan ve içyağı ile doldurulmuş sucuklar yapmak... Homeros'un destanlarını yarattığı Akhai hanlarına yakışır şeyler değildi. Bütün bu aykırılıklardan da dolma kısımlar seçilip ayrılabilmektedir.

Homerik eposlar klâsik Helenler için sanatla nazmedilmiş destanlardan ibaret değildi. Yukarda da yazdığımız gibi, Helen çocuklarının okumağı üzerlerinde öğrendikleri bu eserler, gençlik için ve bütün Helen dünyası için, ilim, fen, hikmet, ahlâk ve fazilet kitapları idi. Homeros zamanında kardeşler arasında evlenmelerin, özlükle han sülâleleri içinde, ahlâka dokunur hiç bir şeyler yoktu; fakat klâsik Atina çağında artık bu gibi hâdiseler fisk ve fücur sayılıyordu; kanun bu birleşmeleri menetmişti. Bunun için eposlarda eski kardeş izdivaçlarını hikâye eden yerler zamanla değiştirilmiş, yeni ahlâka uygun şekillere sokulmuştu. Buna bir misal olarak, yedinci rapsodide, Alkinoos hanla karısı Arete hatunun kardeş olduğunu tevil için katılan yirmi mısralık dolma gösterilir (VII, 56-75).

Gitgide genişliyen bir kültür âlemi içinde dinlenen ve okunan, daima ve

her yerde beğenilen edebi bir sanat eserinin metni ne derece donup kalmış da olsa, öyle donmuş bir halde saklanılmasına ne derece gayret gösterilmiş de olsa, mütemadiyen değişegelen dinleyici heyetlerinin zevki tesirinden büsbütün masun kalamazdı; çünkü yaşamak için bu eserlerin beğenilmesi lâzımdı: Beğenen kütlelerin kültürü gibi zevki de değişince metin de elbet değişmeğe mahkûm olur.

17. İskenderiye Kritiklerinin eline geçinceye kadar homerik eposlar, anlatmış olduğumuz gibi, ozanlar ve rapsotlar tarafından temsil ediledurmuştur. Bu artistlerin beğenilmek için ne gibi değiştirmelere cüret gösterdiklerini düşünmeğe mahal vardır. Victor Berard bu mühim psikolojik meselenin tahkiki için biricik mehaz olarak lon adını taşıyan sokratik muhavere kitabını bulabilmiştir. Şu satırları V. Berard'dan naklediyorum:

«lon memleket içinde turneler yapan bir aktördür, Epidaure müsabakasmdan mükâfatı kazanmış, Panathenai (Panathenees) müsabakasında da kazanmak niyetindedir. Bilindiği gibi; tyrannos Peisistratos'tan beri (İ.Ö. VI. asrın ikinci yarısı), Atina kanunu bu büyük bayramda homerik eposların baştan başa rapsotlar tarafından ezber okunmasını emrediyordu. Lâkin bu yirmi yedi, yirmi sekiz bin mısralık ezber kıraatin nasıl ve nerede organize edildiği eskilerden hiç bir müellif tarafından anlatılmış değildir.

«Son derece kendini beğenmiş olan İon: — Gel de beni dinle, Sokrates! Homeros'u nasıl başardığımı görürsün, diyor, ve yüksek marifetlerini itirafta asla teredüt etmiyor. Epos'u kimsenin kendisinden daha iyi anlamadığına kanidir: «Acıklı kısımlarda gözlerim yaşla dolar; korkunç yerlerde ise başımda saçlarım diken diken olur, yüreğime çarpıntı gelir.»

«Sokrates İon'dan soruyor: Epos'u inşat ederken, Odysseus'un eşikten içeri atlayıp yavukluların önüne çıkageldiğini ve ayaklarına okları saçtığını anlatırken veya Akhilleus'un Hektor üzerine atıldığını, yahut Andromakhos'un, Hekybös'un, Priamos'un ümitsizliğini söylerken, söyle bana, kendine tamamiyle hâkim misin?... yoksa kendini kaybedip ruhunun heyecanı içinde, naklettiğin hâdiselere kendini karıştırıp İthaka, Troia veya başka bir epik şehir ahalisinden mi sanırsın?...

«— İyi bildiğim şu ki, bulunduğum sahneden beni dinliyenlere bakarım:

Göz yaşları, hayran bakışları, hattâ korkudan ürperdikleri görünmeli, benim söylediklerimi karşılamalıdır. Onların üstünden bir an bile gözlerimi ayırmağa gelmez: Onları ağlatırsam sonunda paralarını alıp gülecek ben olurum; kendime güldürürsem bir mangırlarını alamayıp ağlamak benim nasibim olur.»

Burada V. Berard, dolgun bir parça ele geçirmek kaygısını itiraf eden aktörün sadâkat namusundan şüpheye düşüyor ve «rapsodun kalbi, hususiyle bir grek kalbi olunca, metne sadakat veya parsadan feragat arasında uzun boylu tereddüt etmezse mazurdur» diyor. Ondan sonra, Berlioz'un bir yazısından mülhem olarak, homerizanların dikkatini nadirlerin, daima şaheserleri ıslâh dâvasiyle bozmağa cüretleri üzerine çeviriyor.

18. Vatanseverlik (patriotisme) gayretiyle vücuda gelmiş dolma parçalar da mühim bir yer tutar. Vatanseverlik sahtekârlıkları zaman uygunsuzluğu (anachronisme) delâletiyle meydana konulabilmektedir. Bunların bazılarını daha İskenderiye Kritikleri farketmişlerdir. Ellerinde bulunan nüshalardan birine Giritli nüsha (la Cretoise) diyorlardı; Girit şehirlerinden birinin veya Girit federasyonunun kendi okulları ve müsabakaları için tespit ettirdiği sanılan bu nüshada Girit şerefine yapılmış katmalar vardır. XIX rapsodide Girit şöyle tasvir ediliyor:

«Şarap rengi engin deniz ortasında bir kara vardır, güzel olduğu kadar zengin; burası Girit diyarıdır: Sayısız ahalisi ile, doksan şehri ile [burada diller karışmıştır: Akhailar, Kydonlar, cesur Eteokretler, üç boya ayrılan Dorlar ve tanrısal Pelasylar yan yana yaşarlar]; bu şehirler arasında Knossos, Minös hanın başkenti vardır; her dokuz yılda bir ulu Zeus, bu hükümdarı danışman olarak yanına çağırırdı.»

Platon bu parçayı almış iken köşeli kavisler arasına alınan üç mısraı (175-177) zikretmiyor. Girit üzerinde, hemorik çağda, burada sayılan kavimlerin toplanıp karışmış olmasına imkân verilmiyor. Bu etnografik tablo klâsik Grek çağını aksettirir; yoksa Minos'un ve İdomene'nin Girit'i Dorların istilâsından evveldi... Bu dolma'yı ispat edecek bir de gramer delâleti vardır: Bu üç mısradan sonra gelen mısraın başında bunlar arasmda demek olan (tesi d'eni) sözleri gelir ki, buradaki zamirin üç mısra evvel sayılan kavimlere (şehirlere) raci olmasına gramer kaidesi müsait değildir. (Vic. Ber. L'Odyssee d'Homere, s. 150-151).

19. İskenderiye kritikleri Kıbrıslı (la Chypriote) dedikleri başka bir nüshada Kıbrıs şerefine de ilâve edilmiş bir parça bulmuşlardır (XVII Raps.). Fakat vatanseverlik dolmalarının en meşhuru Odysseus'un yayına menşe gösterilen Messenia'ya ait olan parçadır: 13-41 inci mısralar (XXI Raps.):

«Lakedaimon'da yolculuk ederken, bir gün, Odysseus bu armağanı Evrytos oğullarından tanrılara benzer İphi'os'tan almıştı.

«İkisi, Messenia'da, uslu akıllı Orsilakhos'un yanında birbirine rastgelmişlerdi: Odysseus bu budunun kendi kavmine olan bir borcunu istemeğe gelmişti: Messenialılar İthaka'dan, çobanlariyle birlikte, üç yüz koyun gasbedip kürekli gemileriyle götürmüşlerdi. Odysseus, çok genç olmakla beraber, elçi olarak bu uzak seferi yapmıştı; onu babası ve öbür ulular seçip yollamışlardı. İphitos ise kaybolan kısraklarını arıyordu: On iki kısraktı, altlarında çalışacak çağa gelmiş katır tayları da vardı. Bunlar helakine sebep olmuştu, yazık! Büyük işler başarıcısı, Zeus oğlu Herakles'in yanına gittiği gün! Öz evinde, tanrılardan korkmadan, konukluk sofrası hakkına saygı göstermeden, bu konuğu ağırlarken, akılsız Herakles tepeleyip sert duynaklı kısrakları almıştı.

«İphitos Messenia'da Odysseus'a rastgeldiği zaman bu kısrakları istemeğe gelmişti: Büyük Evrytos'un vaktiyle kullanmış ve ölünce yüksek tavanlı evinde oğluna bırakmış olduğu yayı Odysseus'a hediye etmiş, ve ondan, karşılık olarak, ucu hançerli sağlam bir mızrak almıştı. O gün ikisi birbiriyle en dost iki konuk hukuku ile bağlanmışlardı. Aralarında sofra töreni olmamıştı, çünkü buna vakit bulmadan evvel Zeus oğlu (Herakles), Evrytos'un tanrılara benziyen oğlunu, İphitos'u, öldürmüştü. Bunun için Odysseus hiç bir zaman, kara tekneler üzerinde sefere çıkarken İphitos'un hediyesi olan yayı yanına almazdı: Hep konağında saklar, yalnız kendi adasında taşırdı.»

Victor Berard diyor ki, bu yirmi dokuz mısrada anakronisma (zaman uygunsuzluğu) teşkil etmiyen tek kelime yoktur:

1) Messenia Lakedaimon şehri olarak gösterilmiş; o halde, bu parça Messenia İspartalılara geçtikten, yani Homeros'tan en aşağı 150 yıl sonra yazılmıştır.

2) Messene hanı Orsilakhos'un oğlu, Telemakhos ile Nestor oğlu Peisistratos'u konuklamıştı (III ve XV Raps.); lâkin bu mevsuk parçada

bahsedilen şehir Alpha suyu kenarındaki Pheres'tir, Messenia'daki Pheres değildir.

3) Messenialılar Dorlardandır; homerik eposlarda bu kabileler hiç anılmaz; bunların yanına Odysseus elçi gönderiliyor ki, bu da, Atina'nın demokrat çağına yakışır. Bu episodun menşeini anlamak için ise, İliada'da Nestor'un Elide'deki baba borcunu anlatışını okumak kâfidir.

4) Odysseus'un Messenia'da rastgeldiği İphitos, Herakles'in elinde ölüyor; böylece Odysseus ile Herakles aynı çağda yaşamış insanlar oluyor! Halbuki Herakles Pylos'u kuşatmağa ve bozmağa gittiği zaman ihtiyar Nestor meme emen bir çocuktu!

Bundan başka, bu katma, bütün mısraları Homerik eposun şurasından burasından alınarak düzülmüş bir kenton, bir (pastiş)'tir.»

EPOSLARIN BÖLÜMLERE AYRILMASI

20. Asırlardan beri okunagelmekte olan İliada (İlias) ile Odise (Odysseia) yirmi dörder bölüme ayrılmıştır; bu bölümler, alfa'dan omega'ya kadar, grek alfabesinin harfleriyle sayılmakta, harflerin majüskül şekilleri İlyada'nın, minüskülleri ise Odise'nin bölümlerine verilmektedir. Alfabe harflerine dayanan bu bölümleme İ.Ö. 400 senelerinden daha eski olamaz, çünkü grek alfabesinin harfleri, en eski çağda 20 iken daha sonra 22'ye çıkarılmış ve ancak Atina arhont'u Euklides zamanında (İ.Ö. 403) resmileşen İonia alfabesinin harfleri tamamlanarak 24'e baliğ olmuştur. Buna göre, Eposların metni, yasakuran Solon veya Tyrannos Peisistratos zamanında (İ.Ö. VI. asır) tespit edilirken harflere dayanan taksimi görmemişti; Sokrates (İ. Ö. V. asır) ve Perikles (İ.Ö. 499-429) devirlerinde de bu taksim yoktu. Bu bölümlemeyi İskenderiye Kritiklerine, Aristarkhos okuluna atfederler; ve bu okulun Eposlar üzerinde yaptığı en devamlı tadil ve tesir de bu olmuştur. Roma'ya ve onun vasıtasiyle Avrupa'ya eposlar bu bölümleme ile geçmiştir; yalnız Helenler bölümlere harf isimleri verdikleri veya birinci, ikinci, üçüncü... rapsodi dedikleri halde lâtinler kitap (libri) adını vermişler; Fransızlar ve başka Avrupa milletleri ise bunlara chant (yır) demişlerdir.

Eposların alfabe harflerine taksimi her cihetten karanlıkta kalmıştır. Mısra sayısı bakımından bir yeknesaklık göstermekten uzak oldukları gibi başlam ve

bitimlerinde de konu ile organik bir münasebet pek görülmemektedir. Meselâ Odysseia'nın altıncı (z, zeta) rapsodisinde ancak 331 mısra var iken, dördüncü (d, delta) rapsodisinde 847 mısra vardır, yani bu rapsodi berikinin üç katına yakın büyüklüktedir. Öte yandan ise, sekizinci (the, theta) rapsodisi Alkinoos'un bir sualiyle kesiliyor, ve dokuzuncu (ı, iota) rapsodisi Odysseus'un bu suale verdiği cevapla başlıyor. On ikinci ile on üçüncü rapsodilerde de böyle, rastgele, bir kesiliş ve başlayış görülmektedir.

Böyle olmakla beraber, gerek 24 kısma bölümleme sisteminde ve gerek bir bölümü sualle kesip öbürünü cevapla başlamada Lâtinler bir sanat eseri görmüşlerdir: Vergilius, Eneid'inde tam homerik eposların inşa usullerini ve bölümleme özlüklerini taklit etmiştir; ancak kendi eserini, 24 yerine, 12 libri'ye (kitaba) ayırmıştır.

21. Homerik eposların harf isimleriyle bölümlere taksiminde en birinci sebep olarak, Victor Berard, bir naşirlik kolaylığı görmektedir: iskenderiye kitap sarayı homerik eposların en büyük naşiri idi; bu kurumun müdürlüğünü de yapan kritikler metinleri tomar tomar ayırmada ve bunlara bir sıra numarası makamında bir harf ismi vermede büyük bir tanzim sühuleti buluyorlardı. Haşiyelerinde de hükümlerini not etmeğe bu bölümleme pek müsaitti; şimdi, hâlâ, delta 260 gibi bir nottan derhal ve yanılmaksızın, Odysseia'nın dördüncü rapsodisinin 260 ıncı mısraından bahsedildiğini anlarız. işte, iki epostan her birinin 24 tomara ayrılıp bunlara alfabe harflerinin sıra numarası olarak verilmesinden pratik bu gibi faydalar ele geçmekteydi.

22. Bununla beraber, eposlarda menkabe'lere (episot' lara) dayanan eski bir bölümleme de vardı.

iskenderiye okulundan çok evvel, Atina'da, homerik eserlerin birçok başlıklar altında episotlara ayrıldığı biliniyordu. Herodot'ta (II. 116), Platon'da (Republ. X 614),

Kratylos (428), Hippias Minör (364, 539), Aristo'da (Poet. 16 ve 24) bu menkabelerden bahsedilmektedir. Haşiyelerden, Elien ve Eustatos'tan Victor Berard bu menkabeleri rapsodi başlıklarında gösteren listeyi tamamlayıp neşrediyor.

23. Menkabe başlıklarının alfabe harfleri taksiminden önce olduğu tahkik

edilmiştir; Victor Berard bu ciheti pek güzel meydana koyuyor: Herodot'ta Diomed'in erdemlik işleri menkabesinden olmak üzere alınmış görülen mısralar (iliada V. rapsodi) bugünkü metinlerde Hektor ile Andromakhos muhaveresi (İliada VI. rapsodi) başlığı altında bulunmaktadır.

Başka bir yandan ise alfabe harfleri taksiminde menkabe başlığındaki ilk kelimenin esas tutulduğu görülmektedir. Meselâ Aiolos katında başlığı altındaki rapsodi (Odysseia X: k) Aiolien d'es neson aphikometha entha d'enaien. «Aioliye adasına ulaştık; orada otururdu... » mısraı ile başlar; bu da gösteriyor ki, eskiden beri mevcut olan Ailos katında başlığı için, kısımlara ayıranlar, metni parçalamada bu başlığın ilk kelimesinden başka esas aramamışlardır. Hakikatte ise bu menkabenin başı altı mısra evvel gelir:

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez...

Odysseia'da bir günün maceraları anlatılırken hep bu mısra tekrarlanır veya buna benzer bir iki formül kullanılır. İskenderiye filologları alfabe harfleri taksiminde bu münasebetleri gözetmemişlerdi; bu yüzden metnin parçalanmasında büyük münasebetsizlikler göze çarpar. Meselâ Odysseus'un Fayakeli'nden ayrılışı rapsodisi (Odysseia XVIII: «n»)... «Böyle dedi... » sözleriyle başlar. Victor Berard, haklı olarak, soruyor: «Nakleden, on ikinci rapsodinin sonunda, hikâyesini kesip (Böyle dedi...) diye yeni bir hikâyeye başlamış olsa, konuya nasıl intikal edebilir?.

Bütün bu sakat tertipler meydana koyuyor ki, eposlarda en eski olarak bir episot (menkabe) bölümlenmesi vardı, fakat her episot ayrı ayrı yazılıp tespit edilmiş değildi; bu yüzden, İskenderiye kritikleri harf bölümlenmesini yaparken episotların başlam ve bitimlerini ayırdedlp belirtmeğe dikkat etmemişlerdi.

24. Episotların, konu bakımından, birbirine yakın ve bağlı olanlarla birbirlerinden uzak ve aykırı düşenleri ayrıca dikkati çekmiştir. Bir yandan da episotların uzunluğuna, onları hikâye etmek için kullanılmış olan mısraların sayısına bakılmış, ve konu bakımından birbirlerine bağlı görünenler arasında uzunluk tenasübü de bulunmuştur. Bu tetkikler neticesinde daha ondokuzuncu asır münekkitleri Odysseia'yı üç eserden, üç dramdan terkip edilmiş sayıyorlardı. Victor Berard da bu görüşe iştirak ediyor.

Odysseia'yı terkip eden üç esere: 1) Telemakhos gurbette, 2) Odysseus'un

Alkinoos katında anlattıkları, 3) Odysseus'un intikamı isimleri verilmektedir. Birinci isim eskiden beri malûm olan Telemakhos apodemia başlığından çıkmıştır; bunu fransızcaya Le Depart de Telemaque diye tercüme etmişler iken beğenilmiyerek Le voyage de Telemaque şekli daha münasip görülmüştür. Lâkin gr. apodemia kelimesinden anlaşılan mâna ne fr. depart «gidiş» ne de voyage «yolculuk, seyahat» tir. Bizde vatan mefhumu ile karşılanan bir gurbet kelimesi, vardır ki, apodemia'yı tastamam karşılar. Eskiden, türkçede, vatanından cüdâ düşenleri anlatmak için elkin kelimesi vardı: Esef olunur ki, bu güzel türkçe kelime arapça garip kelimesine yerini bırakarak çekilmiştir; yoksa (Telemakhos'un elkinliği) tastamam telemahu apodemia'nın tercümesi olurdu... Ondokuzuncu asır münekkitlerinin kullanmış olduğu Telemachie kelimesi ise, bizim eski edebiyatımızdaki name'li şekilde bir terkip ile tercüme edilebilir:

İskendername, Kabusname, Hamzaname gibi Telemakhosname denilebilir; Odysseia da Odysseusname ile tercüme edilebilir.

25. «Telemakhos gurbette» piyesi, yalnız dönüş episodunu havi olsaydı, gene dünya edebiyatının anıtlarından biri olurdu: Şark ve özlükle Mısır betiklerinin grek kültürü üzerinde, doğrudan doğruya, homerik çağlardan başlıyarak derin bir nüfuz yürütmüş olduğunun söz götürmez ispatını burada buluyoruz.» (L'Odyssee d'Homere, s. 249-261).

Telemakhos gurbette veya Telemakhosname dramında, isterseniz piyesinde, ilk «münşi» nin bulundurduğu sahnelerin şu episot'lardan teşekkül ettiğine hükmedilmektedir: 1) İthaka'lıların derneği (İkinci rapsodi), 2) Pylos'ta (Üçüncü rapsodi), 3) Lakedaimon'da (Dördüncü rapsodi), 4) Telemakhos'un dönüşü (XV 1-67, IV 312-619, XV 75300).

Bu kısımların mısraları birer birer tetkik ve tenkit edildikten sonra her birinin 400 kadar sağlam, mevsuk mısradan yaratılmış olduğu anlaşılmıştır ve bu kıraatlar bir ozanın yorulmadan en çok okuyabileceği uzunlukta sayılmıştır.

Victor Berard bu parçanın, herhalde, büyük «münşi» den, Homeros'tan başka biri tarafından vücuda getirilmiş olduğuna hükmediyor. Bu parçanın da anlatışında, muhaverelerinde, tasvirlerinde hoş, akıcı bir kolaylık ve aydınlık vardır; fakat Alkinoos katında Odysseus'un anlattıkları kuvvetinde, ve usta vecizliğinde bir eser değildir; hattâ bazı yerlerde gevezelik denilecek derecede

bir lâf bolluğu da gösterir.

Bu parçanın en mühim kısmı Telemakhos'un dönüşü rapsodisidir.

26. İkinci piyes Alkinoos katında Odysseus'un anlattıkları başlığı altına girebilen rapsodilerden teşkil edilmektedir; Odysseia'nın her bakımdan en mühim kısmı budur. Bu kısma giren episotların tenkitten geçmiş sağlam mısraları 250 ile 280 arasındadır ki, bir ozanın ferah ferah bir nöbette okuyabileceği uzunlukta sayılmaktadır. Bu episotlar şunlardır:

1) Kalypso'nun Mağarası, 2) Odysseus'un Sah, 3) Odysseus'un Faiakeli'ne Ulaşması, 4) Odysseus'un Alkinoos Katına Girmesi, 5) Kikonlar ve Lotophagoslar, 6) Kyklop, 7) Aiolos ve Laistrygonlar, 8) Kirke, 9) Ölüleri Davet, 10) Sirenler, Kharybdis ve Skylla, 11) Güneşin Sığırları.

Atina'nın Panathenai bayramlarında okunan metinlerde iki episot daha vardı ki, sonradan katılmış doldurmalardan sayılmaktadır; bu iki rapsodi de bize kadar intikal eden eserin metnine geçmiştir: Phaiaklarda bayram, Tamuya (Cehenneme) iniş.

Odysseia'nın en nefis, en kusursuz kısmı budur. Homeros'un öz eseri de bu olsa gerek. Victor Berard bu kısım için:

«Odysseus'un anlattıkları kısmını teşkil eden bu onbir episot, ister ayrı ayrı alınsın, ister hepsi arka arkaya konulsun, Grek dehasının, ihtimal, en kusursuz eserleridir. Nokta nokta, tel tel, muayene edebilirsiniz: Bu edebî dokumanın ne argacında ne atkısında en küçük bir sakatlığı, bir zayıf yeri bulamazsınız; her tarafından malzemenin aynı yüksek cinsi, sanatın aynı ustalıkla kullanılmış en incesi ve en kuvvetlisi.» dedikten ve ona, fransızcada, ancak Rasin'in en mükemmel tragedilerini yaklaştırmak mümkün olacağını söyledikten sonra şu hükümleri ilâve ediyor:

«Plân ve inşa, bütün ve cüzüler, esas ve şekil, lisan ve nazım, kelimeler ve cümleler, muhavereler ve tasvirler, hasılı her şey, bu kuvvet ve sihir, sadelik ve asillik, heyecan ve belâgat, tedehhüş ve tebessüm eserinde her şey, kemale hizmet etmekte; her asrın insanı bunda kendini arar ve bulur.»

27. Üçüncü dram Odysseus'un intikamı'dır ki, vasati 370-380 mısralık on episot'tan oluşmuştur; bunların dokuzu mevsuk, Yumruk döğüşü (391 mıs.)

dolma sayılmaktadır. Uzunluk bakımından bu episotlar Telemakhosname' nin sahneleriyle bir yakınlık gösterir; ve sanat bakımından da ancak o ayardadır.

Alkinoos katındaki hikâyeler ile intikam sahneleri arasında aralıksız bir bağlanış vardır, fakat kritikler intikamı ayrı, herhalde çok eski bir münşinin eseri saymaktadır. İhtimal bu eseri telif eden münşi Homeros'un en yakın tilmizlerindendi. Her üç Epos'un eski şöhreti o derece birdi ki, Atina nüshasında birbirinden ayırt edilmemekte, birbirine sıkı sıkıya bağlanmaktaydı.

Küçük bir analizini verdiğimiz üç dram, eserin 24 rapsodisini dolduramamaktadır. Birinci rapsodi bir prolog, bir açılış: Peşrev (ouverture) niteliğinde olduğu gibi sondan bir buçuk rapsodi de bitiş (final) gibi düzenlenerek eklenmiştir. Katma ve dolmaların en kabaları ve en biçimsizleri de bu iki parçadadır. Açılışın başındaki dua (Müz'e yakarış) ile Tanrılar derneği (87 mısra) halis homerik kuvvettedir. Bunun Alkinoos katındaki hikâyelere bir açılış olarak yazılmış olduğuna hükmediliyor. Duayı teşkil eden on mısra başlanan eserin bütün programını içine almaktadır:

«Söyle bana, Musa, o çok görgülü eri ki, Troya'nın kutsal kalesini alıp talan ettikten sonra, bunca zamanlar dolaşmış durmuş, bunca insanların illerini görüp törelerinin ruhunu anlamış; engin deniz üzerinde, kendi canı ve yarenlerinin sılası için, candan gönülden çabalayıp, bunca mihnetler çekmiş; ama bu kadar emeği boşa gitmiş, tayfalarını kurtaramamışti; onlar kendi taşkınlıkları yüzünden helâk oldular: Akılsızlar Hyperionoğlu Güneş tanrının sığırlarını yiyip bitirdiler, bunun üzerine o da onları sıla gününden mahrum etti. Zeus kızı tanrıça, bu olup bitenlerden anlat bize de.»

Bu duada anılan işler Odysseus'un, Troia kalesinin tahrip ve talanından sonra, engin deniz üzerinde dolaşırken başına gelen maceraları tahdit etmektedir; son episot ta Güneş tanrının sığırlârına akılsız ve serkeş tayfanın ettiği tecavüz ve bu yüzden helâk olup sılaya kavuşamamalarıdır.

Duayı takip eden Tanrılar derneği de homerik bir ustalıkla başlıyor. 87'nci mısraa kadar devam eden bu kısım menşede, Kalypso'nun mağarasına götürürdü. Ancak, başka bir münşinin eseri olan Telemakhosname'yi Epos deyresine sokmak için, birinci rapsodinin 87'nci mısradan sonra gelen kısımları uydurulmuştur. Katma ve dolma olduğu en sathi bir kritikle anlaşılmaktadır.

Telemakhosname'nin İonia'da hüküm sürmüş olan Neleus hanedanına cemile olmak üzere yaratılmış olduğuna hükmedilmektedir. Bunca Neleitlerin ulu atası Pylos hanı ihtiyar Nestor ile oğlu Peisistratos terennüm edilmekte, Nestor hanların en âdili ve en bahtiyarı tasvir olunmaktadır: «Eşinden yana mutlu, evlâtlarından yana mutlu!»

Helena gibi gönlü hafif bir kadının kocası olan ve kendisine meşru bir oğul bile kısmet olmayan bedbaht Menelaos, derinden gıpta ederek, Nestor'u böyle övmektedir. Telemakhosname'nin, sanat ve sahne uzunlukları bakımından, az yukarda verdiğimiz vasıflarından başka şu mülahazalar da itibare alınırsa bu dramın Homeros elinden çıkmadığı bir kere daha teeyyüt eder. Hele bu açılış kısmını teşkil eden birinci rapsodi Telemakhosname'nin en fena kısmıdır.

«İskenderiye kritikleri için Odysseia XXIII'üncü rapsodinin 246'ncı mısraında biterdi. Haşiyeler (Scholies) Bizanslı Ariştophanes ile Aristarkhos'un bu mısrada Odysseia'yı kestiklerini bildirmektedir. Bir Viyana yazması, bu mahalde, dört yuvarlak nokta ve Odysseia'nın sonu sözlerini taşımaktadır.» (Vic. Ber. L'Odyssee d'Homere, s. 341).

Yirmi üçüncü rapsodinin kalan kısmı (76 mısra) tamamiyle lüzumsuz, fena düzenlenmiş bir hülâsayı ihtiva eder ki, Aristarkhos bile onu kınama şişi (obel) ile karalardı. Yirmi dördüncü rapsodi ise Ölüler diyarında episodunun en kötü taklidi bir pastişten ibarettir.

28. Bergama gramercileri. — Büyük İskender'in bir generali, Ptolemaios (Batlamyos), Mısır'da İskenderiye Kitap sarayını kurduğu gibi başka bir generali Attalos (Attale) de Bergama kütüphane ve üniversitesini kurmuş, bu Küçük Asya şehrini sanatlar merkezi haline getirmiştir. İskenderiye'nin parlak devrinden sonra Bergama'da en şaşaalı bir çağ başlayıp üç asır (İ. Ö. II. İ. S. I. asır) kadar sürmüştür.

Bergama üniversitesi bütün küçük Asya'ya, Roma'ya ve bütün Batı memleketlerine gramerciler ve belâgatçiler yetiştirirdi. Bu okulun homerosçuları kendilerini hakikî Helenlerden sayarlar, İskenderiye'nin Helenleşmişlerinden ayırırlardı. Bunların en meşhuru Malloslu Krates'tir. Bergama gramercileri, başta Krates olmak üzere, İskenderiye kritiklerinin bütün tenkitlerine itiraz ettiler. İonia'dan, Atina'dan ve bütün Grekeli'nden gelen nüshaların hemen bütün dolma

ve katmalarını sakladılar ve mevsuk kısımlardan farksız saydılar Vulgate denilen tradisiyonel metin bu Bergama okulundan Roma'ya ve buradan bütün Avrupa'ya intikal etmiştir. Strabon İskenderiye kritiklerine İhtiyarlar, Bergama gramercilerine Gençler diyor; Garpta homerik eposların bütün fazla ve piç kısımlariyle yayılıp beğenilmesine Bergama okulu sebep olmuştur.

29. Roma asırlarca Atina'nın, İskenderiye ve Bergamanın kültürel nüfuzu altında kalmış, lâtince gitgide grekçenin seviyesine yükselmişti. Homerik metinler Roma'ya, İskenderiye'nin 24 harf taksimiyle, Bergama'dan geçmişti. Artık burada fazla veya piç mısralar, katma veya dolma parçalar yoktu; hepsi homerik tanılırdı. Ancak İskenderiye'den beri homerik eposların esaslı vasıfları ihmal olunmaya başlamıştı: kulak için yaratılmış ve asırlarca İonia'da ve büyük Grekeli'nde hep inşat edilegelmiş olan eposlar göz için yazılmış okuma kitapları olmuştu. Vergilius Bergama'dan, Krates'ten aldığı Homeros'u taklit etmişti. İona'nın hakikî Homerosunu tanımamıştı; ve bütün Batı onu anlamaktan uzak kalmıştı. O derece ki, Vergilius epopesi (Eneide) homerik eposların küçük kardeşi sayılırdı, ve bu toy şair ağabeysini unutturabiliyordu.

Bizans hristiyanlığı payen eposların pek de rağbet göreceği bir muhit değildi; fakat homerik metinler yüksek edebiyat konuları arasına girerdi. Bizans'ta yetişen en meşhur homerosçu simalar: (İ. S.) Dokuzuncu ve onuncu asırda patrik Photius (Bibliotheque de Photius), Suidas (Lexique: Lügatçe), onikinci asırda J. Tzetzes (Exegese: tefsir) ve meşhur bir haşiye bırakan Selanik episkoposu Eustathes'tir; bunların etkisiyle Bizans'ta homerik eposlar gençliğin terbiye ve tahsilinde yüksek bir yer kazanabilmişti. Fakat Bizans haşiyecilerinde tenkit ruhu ve büyük bir edebi zevk yoktu; eskilerin teorilerini hülâsa ve bol bol haşiyelerini kopya etmekten başka bir şey yapamamışlardı; Bergama gramercilerini körü körüne takip ediyorlardı.

İtalyan renaissance'ına (İ. S. ondördüncü asra) kadar Avrupa'da homerik eposlar rağbetten düşmüştü. Petrarca (1304-1374) ve Poggio (1380-1451) gibi büyük hümanistler İtalya'da Homeros'un mütalâasına mühim bir yer temin ettiler; bu hareketin merkezi Floransa idi; daha sonra Venedik ikinci bir hümanizm merkezi oldu; fakat bu hareketlerde hakikî Homeros'a nüfuz edilemiyor, İskenderiye kritiklerinin kılavuzluğundan bile uzak kalınıyordu: hâlâ Vergilius ile Homeros münakaşası devam ediyor; bunlardan hangisinin daha

büyük şair olduğu kestirilemiyordu! İtalya renaissance'ının en nafiz filologu Skaliger (1484-1558) olmuştur; eposların menşeini ve telif seyrini bu âlim Avrupa'da ilk olarak araştırmaya başlamıştır.

30. Avrupa'da yeni düşünüş ve filozofi metodları İngiliz Bacon (1561-1625) ve Fransız Descartes (1596-1650) ile başlar. Teknik (kritik) ruhu ile Homeros'un mütalâası da bu devirde zuhura gelir. «Yüksek homerik kritiğin kurucusu» namını alan Fransız rahip Fr. Hedelin'in İliada üzerine akademik oranlamalar veya muhakemeli tenkit (Conjectures academiques ou Dissertation sur l'İliade) namiyle yazdığı eser İliada ile Odysseia'nın, her biri ayrı olarak inşat edilmek üzere, bir arada derlenmiş birkaç kısımdan (cantiques) oluşmuş olduğunu ve Vergilius'un Eneid'i gibi tek konulu yekpare epopeler olmadığını öğretiyordu.

İngiliz filologu R. Bentley (1661-1742) Remarks on the Discourse of Free-Thinking (Serbest düşünüş üzerine mülâhazalar) ismindeki eseri ile (1713'te) homerik metinlerin harf tenkidini kurup eski Atina'da bile mevcudiyeti unutulmuş olan digamma harfinin eski varlığını meydana koyuyor: bu harf lâtin alfabesinin F harfini karşılamak üzere eski grek alfabesinde mevcuttu. Bentley'in bu keşfi bir deha eseridir ve İskenderiye kritiklerine bile müyesser olmıyan bir nüfuz ile homerik metinlerin mütalâasına meydan açmıştır.

Onsekizinci asırda Avrupa baştan başa tecrübe, müşahede, araştırma metodlarına atılıp çalışmaktadır. Ortaçağın medrese haşiyeciliğine (skolastiğine) harp ilân edilerek (bilim) yeniden kurulmaktadır. Her eski bilgiye karşı şüphe esas oluyor. Artık homerik eposların da Bergama'dan Roma yoliyle yayılmış olan Vulgate (anane nüshası) zihinleri tatmin etmiyor, başka başka yazma nüshalar araştırılıp bulunuyor, metinlerin tenkidine girişiliyor, yeni Avrupa kritikleri zuhur ediyor, yeni basımlar vücuda getiriliyor.

Onsekizinci asırda ilk olarak tarih prensiplerini tenkit üzerine kurup felsefesini yapan İtalyan Jean Baptiste Vico'dur (1668-1744). Homeros'un yaşayıp İliada ile Odysseia'yı yazmış olduğundan en önce şüphe eden ve şüphesini Avrupa'ya kabul ettiren de Vico'dur. Fransız düşünürü Jean-Jacques Rousseau az sonra (1750) Tabiatın esaslı iyilik ve güzelliğini prensip olarak alan meşhur optimist nazariyesini yaymaya başlamıştı. İlk keşif ve tetkik seyahatleri,

fransız Bougainville ve ingiliz Cook tarafından yapılıyor ve bu seyahatlerden ilkel kavimler (özlükle Tahiti ahalisi) üzerine toplanan bilgiler Rousseau'yu, Diderot'yu tabiatçi optimizmlerinde cesaretlendiriyordu İnsanların ilkel bir şiir çağı (age poetique) geçirdiği tarihsel bir prensip haline konuyordu.

İskoçyalı Macpherson da bu sırada (1760) İskoçya'nın üçüncü asır ozanı Ossian'a atfen epik şiirler neşretmiş, ilkel kavimlerin şiir çağı nazariyesine, sahte de olsa, Bougainville seyahatinin neticeleriyle kuvvetlenen bir tanıklık getirmiş bulunuyordu.

Homeros'un varlığı yeni bir yazma nüshasının keşfi üzerine halli büsbütün çatallaşan bir mesele halini aldı: Bu nüshayı Fransız filologu Villoison (G. d'Ansse de Villoison) Venedik kütüphanesinde bulmuştu (1778-1779); bu nüsha Venetüs A. namiyle şöhret bulmuştur; kenarlarında İskenderiye kritiklerinin tenkit işaretleri ve bu işaretleri izah eden haşiyeler (scholies) vardır. Villoison «bu Homer bütün antik çağın Homeros Variorum'udur» diye yazmıştı. Venetus A. nüshasından çıkarılan hüküm şu olmuştur: «Vulgate denilen anane nüshası nice nesillerin üst üste yığdığı epos alüviyonlarından, her tariften ve her menşeden gelme parçalardan oluşmuştur; bu eserde şahsî müellif yoktur.» İşte bu yanlış hüküm bütün ondokuzuncu asırda hükmünü sürmüştür.

31. Ondokuzuncu asırda Alman filologu Fr. Auguste Wolf'un Prolegomena ad Homerum (1795) ismindeki eseri okul yapmıştır: İliada ile Odysseia'nın muhtelif tarih ve menşeden derlenme parçalardan oluştuğu ve Homeros'un yaşamamış olduğu fikirleri Almanya'da ve bütün Avrupa'da yayılmıştır; fakat bu kritik okula mukabil Homeros'a inanan ve onu eposların biricik şairi sayan bir estetik okulu da vardı. Kritikler 1890 tarihine kadar galip mevkide kalmışlardır: Bu tarihten sonra bir çok papiros yazmaları (papyri) ele geçip tetkik ediliyor; başka bir yandan da Alman Schliemann Troia harabelerini (Çanakkale-Hisarlık mevkiinde) keşfediyor. Mycqnes ve Tyrinthe de kazılar yaparak eski Akhai hanlarının konaklarını meydana koyuyor; İngiliz Evans da Girit'te, Kandya yakınında Knossos harabelerini keşfederek Minos sarayını olduğu gibi yerin içinden çıkarıyordu. Bu yeni filolojik ve arkeolojik keşifler Homeros meselesini hemen bütün gerçekliğiyle halle hizmet etti. Victor Berard diyor ki:

«1890'da J. van Leeuwenn'in Homerei Wolf Ortodoksluğu (taassubu!) okulunun ilmihali gibiydi: kritiklerin kilisesi bu dine salik olanlardan Homeros'u inkâr ve iki eposun kardeşliğini ve her birinin vahdetini reddetmesini istiyordu... 1920'de aynı J. Van Leeuwenn'in Homere'i yeni estetik okulunun mecellesi gibi olmuştu: artık ispat olunup inanılıyordu ki, Homeros yaşamış ve yazmıştır; İlias ile Odysseia adlariyle bize kadar intikal eden eposları, bugün tespit edilebilen sanat kaideleriyle inşa etmiştir; hepsi onun değildir, lâkin, o olmasaydı bu eserler bugünkü heyetleriyle mevcut olmıyacaktı.

«Şüphe ve inkâr 1890'da homerosçunun ilk vazifesiydi; iman ve sevgi, 1920'de, bizi Münşi'ye götürecek biricik yol olmuştur.»

TERCÜMELER VE BİZİM TERCÜME

Homerik eposlar, eski yeni, bütün dillere çevrilmiştir. Victor Berard'a kadar bu tercümelerde Vulgate denilen anane nüshası esas tutulmuştur ki, Bergama gramercilerinden gelen bu nüshada bütün dolma ve katma parçalar olduğu gibi saklanmıştır. Yalnız V. Berard İskenderiye Kritiklerinin şerh ve haşiyelerine ve ondokuzuncu asırda keşfolunan papyri yazmalarına dayanan temyiz ve tenkitlere göre çalışarak, İskenderiye kritiklerinin fazla superflus ve piç bâtards dediği dolma ve katma kısımları ayırarak göstermiştir. Katmaları kroşeler arasına almış, fazlaları da sayfaların altına atmıştır. Victor Berard orijinal eposların kulak için yaratılmış sahne eserleri olduğunu meydana koyarak tecrümesini bu nitelikte bir dramlar derneği haline koymuştur. Kendisini, dolma ve katma kısımları kroşeler arasına almak veya metinden çıkarmak usulünde takip ettim; ancak dramların başlam ve bitimlerini tayinde, ananeyi bozmamak için, ondan ayrılarak Vulgate nüshasının sırasından ayrılmadım.

Asıl tercümeye gelince, bir çok bakımdan, elimizdeki tercümelerin hepsinden ayrılmak ihtiyacını hissettim. Bunun sebeplerini vermek için bir misal ile meseleyi aydınlatayım. Gelişi güzel kitabı açıyorum: sekizinci rapsodi çıktı: Phaiaklarda kabul toplantısı episodu. Bu rapsodiye Mme Dacier şöyle başlar:

«L'Aurora avait â peine annonce le jour, que le roi Alcinoüs se leva. Ulysse ne fut pas moins diligent.»

Bu üç mısralık metnin tercümesi Leconte de Lisle'de şöyledir:

«Quand Eos aux doigts roses, nee au matin, apparut, la Force sacree d'Alkinoos se leva de son lit, et le devastateur de citadelles, le divin et subtil Odysseus, se leva aussi.»

Victor Berard ise aynı üç mısraı şöyle tercüme etmiş: «Dans son berceau de brume, aussitot qu'apparut l'Aurore aux doigts de roses, Sa Force et Saintete le roi Alkinoos s'elança de son lit, et le pilleur de Troie, le rejeton des dieux, Ulysse se leva... »

Odysseia'nın fransızca tercümeleri pek çoktur, fakat en meşhurları olmak üzere, bu üçünden misal almak, tercüme meselesini aydınlatmaya kâfidir, sanırım.

Benim elimde bunlardan başka aynı eposun yeni grekçeye Konstantinides tarafından tercümesi de vardır; lâkin okuyucuların çoğu için grekçe tercümeden istifade tasavvur etmediğimden ondan nümune getirmeye lüzum görmüyorum. En son olarak, T. Dil Kurumunun gramer kolunda, Kurum hesabına Bay Pavlaki'nin yapmış olduğu analitik tercüme fişleri vardır; bunlardan da, aynı üç mısraın Türkçe tercümesini alıyorum:

«Gül parmaklı şafak kızı Sabahat da doğunca, birdenbire, dinç ve kuvvetli Alkinoos yataktan fırladı, derhal, şar fatihi asil Odisya da kalkıverdi.»

Bu dört tercümeye bakılınca, evvelâ kendi aralarında bir alay farklar görülür, ve bundan hiç birinin aslına tastamam uygun olmadığı anlaşılır; bizim için en ziyade önemli olan nokta, aslın başka bir dile, özlükle Türkçeye en yakın olarak nasıl çevrilebileceğini bulmaktır. Bu bakımdan farkları birer birer gözden geçirelim:

1. Asıldaki eos kelimesini Lc. de Lisle aynen aldığı halde Madame Dacier ve V. Berard frz. l'Aurore ile tercüme etmişler ve cümlesi mitolojik niteliğini büyük A ve E harfiyle işaretlemişlerdir. Bizim Pavlaki ise hem mânayı, hem mitolojik niteliği anlatmak üzere, S büyük harfiyle Sabahat ismini icat etmiştir.

Ben bu birinci tercüme meselesinde şu hükmü verdim: hem mânayı hem mitolojik niteliği anlatacak bir kelime kullanılmalı, fakat ananede olmayan bir lâfzı icat etmemelidir; iki Fransız mütercimin l'Aurore derken yaptığı gibi, biz de büyük Ş ile Şafak dersek asıldaki eos'u en yakın olarak Türkçeye çevirmiş

oluruz.

2. Asılda eos'a iki sıfat verilmiş: erigeneia ve rhododaktylos Mme. Dacier bu iki sıfatı tamamiyle ihmal etmiş! Leconte de Lisle ile V. Berard, birinci sıfatın tercümesinde birbirinden çok ayrılmış, ikinciyi ise biri (Lec.) aux doigts roses öbürü (V. Ber.) aux doigts de roses sözleriyle oldukça birbirine yakın iki şekilde dillerine çevirmişlerdir. Birinci sıfatın tercümesinde iki büyük mütercimin takibettiği yol ayrıdır ve dikkate lâyıktır:

Leconte de Lisle sıfatların yerini takdim ve tehir ederek başa aldığı aux doigts roses'den sonra nee au matin sıfatını getiriyor; V. Berard ise, birinci sıfatı başa alıyor, fakat doğuş mefhumunu beşik mefhumu ile değiştirerek dans son berceau de brume grupu ile anladığı mânayı okuyucularına vermeye çalışıyor. İki büyük Fransız mütercim arasında bu sıfatın tercümesinde büyük bir fark daha vardır: V. Berard bu bileşik sıfatın ilk kısmını teşkil eden eri- sözünü brume, Leconte de Lisle ise matin ile çevirmişlerdir. Bizim Pavlaki her iki sıfatı tercüme ederek gül parmaklı şafak kızı demiştir.

Bu ihtilâflar arasmda benim verdiğim hüküm şudur: Türkçe gül parmaklı asıldaki rhododaktylos'u, frz. aux doigts de roses veya aux doigts roses'den çok daha iyi karşılar. İkinci sıfata gelince, Victor Berard'ın dans son berceau de brume grubu ile tasvir ettiği hayalde orijinalin aksi çok güzel seziliyor. Türkçe'ye sabah sisi içinde doğan grupu ile bu hayali nakledebiliyorum; fakat gr. erigenia bileşik sıfatındaki iki kısımdan birincisi eri- ve diğer şekli olan ear: 1) sabah, 2) bahar anlatır ve Türkçe er/ir «erte: sabah» ile yaz «bahar» kelimeleriyle tam bir etimolojik uygunluk gösterir.

Ondördüncü asırda bir Türk edibi aslından tercüme etmiş olsa idi, bu sıfatı muhakkak ertekızı suretinde dilimize çevirirdi. Fakat bugün erte'den anlaşılan mâna sabah değil ferda olduğundan, sabah sisi içinde doğan şeklinde dilimize çevirmeyi tercih ettim.

3. Aslında birinci mısraında eos «Şafak» süjesi emos bağlacı ile... fane «göründü» mazisine ve ikinci mısrada ornyto «kalktı, fırladı» mazisi ara bağlacı ile süjesine ulaştırılmaktadır. Bu cümle teşkili de ayrı ayrı suretlerle tercüme edilmiştir: Mme Dacier â peine... que morfemleriyle iki cümleyi bağlamış; Leconde de Lisle quand bağlacını başa alarak cümlesini teşkil etmiş; V. Berard

ise bu zamanca yakınlık münasebetini aussitot que bağlacı ile temin etmiş. Bizim Pavlaki, emos'tan sonra gelen de morfemini ihmal etmek istemiyerek... ta ...unca birden bire şekilleriyle zaman yakınlığını tercüme etmiştir. Öbür yandan, bu cümle teşkili sistemine, misalde, bağlı olan fane fiilinin de tercümesinde ihtilâf çıkmış: Mme Dacier avait annonce, Leconte de Lisle ile V. Berard apparut, Pavlaki ise doğ(unca) fiillerini kullanmışlardır.

Burada zaman yakınlığı münasebeti ile asliyeye bağlanmış bir tabia vardır; fiili görün- olan bu tabia görünür görünmez (veya görününce) şekillerinden biriyle teşkil edilebilir; içinde bulunduğumuz dil safhasında, bu zaman yakınlığı münasebetini görünür görünmez şekli daha iyi anlatır, sanırız. Pavlaki'nin tercih ettiği -unca birden bire şeklinde faydasız bir haşiv aşikârdır.

4. Bu birinci cümlede asliyenin süjesi, asılda, hieron menos Alkinoio'dur. Tercümeleri şunlardır:

Mme Dacier'de: le roi Alcinoüs...

Leconte de Lisle'de: la Force sacree d'Alcinoos...

Victor Berard'da: Sa Force et Saintete le roi Alcinoos...

Pavlaki'de: Dinç ve kuvvetli Alkinoos...

Görülüyor ki, Mme Dacier, elkabın mânalarını çevirmekle meşgul bile olmamış, elkaptan unvana intikal ederek onların yerine sadece kral ismini getirmiş; Leconte de Liste elkabı, aslında olduğu gibi, vasıf grupu olarak Alkinoos'a izafe etmiş, V. Berard ise Fransızcanın hükümdar elkabında kullandığı kaide üzere üçüncü şahsa izafeti Sa ile temin etmiş; bizim Pavlaki bunun bir hükümdar unvanı olduğunu bile fark etmeden yanyana iki sıfat gibi tercüme etmiş; halbuki, asıldaki kelimeler, kral unvanı oldukları düşünülmese bile, Alkinoos'un mukaddes kuvveti (kudreti, haşmeti, şehameti) gibi bir grupla tercüme edilmelidir; çünkü Alkinooio izafet şeklindedir. Victor Berard Alkinoos'un hükümdarlığını anlatmak için Sa Force et Saintete elkabı ile yetinmiyerek, metinde lâfzı yokken, bir de le roi ismini katmıştır.

Bu elkabın Türkçeye en iyi tercümesi ne olabilir? Eski Osmanlı dilinde kullanılan Hazret-i gibi bir deyim Alkinoos'a izafet edilen menos'u karşılayabilir. Bir de menos'a verilmiş olan hieron sıfatı vardır, bu da birlikte olmak üzere

Hazret-i Akdes ile ifade edilebilir. Biz ise, son zamanlarda, Farsçadan alınmış olan bu terkipleri bıraktık, hattâ Haşmetmeap gibi bileşik Farsça sıfatlar kullanmamak için frz. Majeste ismini kullanılışa soktuk. Bütün bu mülâhazalardan sonra, benim en uygun olarak bulduğum tercüme «Kutsal Şehamet Alkinooos»tur ve bununla Alkinoos'un cismani ve ruhanî hükümdarlığını frz. Sa Force et Saintete le roi Alkinoos kadar kuvvetle anlatmış oluruz. Bu tercümeyi yaparken, Homeros'un bu büyük krallık ve başrahiplik unvanını küçük bir adanın on üç hanından en ileri gelenine hafif bir istihza tebessümü ile vermiş olduğunu da göz önüne getiriyorum.

Bir mısra sonra ismi tekrarlanan Alkinoos'a aynı şatafatlı unvanın verilmesinden de münşinin tebessümü daha ziyade göze çarpar: Kutsal Şehamet Alkinoos Han!

5. ikinci asliyenin süjesi olan Odysseus'a da iki sıfat veriliyor: diogenes ptoliporthos. Gözden geçirmekte olduğumuz tercümelerde bunlara verilen karşılıklar şunlardır:

Mme Dacier'de: Her ikisi ihmal edilmiş!

Leconte de Lisle'de. le devastateur de citadelles, le divin et subtil (Odysseus).

Victor Berard'da: le pilleur de Troie, le rejeton des dieux (Ulysse).

Pavlaki'de: Şar fatihi, asil (Odisya).

Mme Dacier, Alkinoos'un unvanında olduğu gibi, burada da yadırgadığı vasıfları ihmal edip geçiyor. Diğer mütercimler her iki sıfatı dillerine çevirmişler ve ptoliporthos sıfatını, anlaşılan daha konkret olduğu için, başa alıyorlar. Biri (Leconte) Kaleler tahrip edicisi, ikincisi (Berard) Troia yağmacısı, Pavlaki ise Şar fatihi diyor. Asıldaki ptoliporthos sıfatının birinci kısmı ptoli (s) müstahkem şehir, kale, ve genel olarak şehir demektir; böyle bir mevkide, çoğul (şehirler veya kaleler) şeklinde tercümeye geçirilmesi lüzumunda ben de Leconte de Lisle ile beraberim. Bu bileşik sıfatın ikinci kısmına gelince bunun yağmacı talancı mânasını tahrip edici veya fatih mânasına tercih ederim; çünkü, o devirde yağma, talan harbin en büyük sebebiydi; sırf tahrip için harbedilmezdi. Fatihlik ise islâmm dinî gayelerine uygun bir vasıftır: Şehirler talancısı gr.

ptoliporthos'u iyi karşılar, sanırım.

Mütercimlerin sonraya bıraktığı diogenes sıfatını Leconte de Lisle le divin et subtil, V. Berard le rejeton des dieux, Pavlaki ise asıl kelimeleriyle karşılıyorlar. Aslına en yakın olarak tercüme eden V. Berard'dır; fakat buradaki dio-elemanı genel tanrılık mefhumundan ziyade, Zeus'a şamil görülmektedir. Bunun için Zeus soyundan olan veya Zeus dölü... karşılığını tercih ettim. Asil kelimesi tanrısal menşei ifade etmez.

Not. Odysseus ismini Fransızlar Ulysse diye dillerine çevirmektedir. Yalnız Leconte de Lisle Odysseus suretinde transkripsiyonunu yapıyor. Pavlaki'nin Odisya transkripsiyonu sağlam hiç bir esasa dayanmaz.

Bütün bu mülâhazalardan sonra, sekizinci rapsodinin ilk üç mısraını şöyle tercüme ediyoruz:

«Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez kutsal Şehamet Alkinoos Han yatağından fırladı; gene bu ara, Zeus soyu, şehirler talancısı Odysseus da kalktı... »

İkinci misâl:

6. Bu üç mısraı takip eden dördüncü ve beşinci mısraların tercümeleri şöyledir:

Mme Dacier'de: Le roi le mena au lieu ou il avait convoque l'assamblee pour le conseil et c'etait sur le port, devant les vaisseaux.

Leconte de Lisle'de: et la Force sacree d'Alkinoos le conduisit a l'agora des Phaiakiens, aupres des nefs.

Victor Berard'da: Sa Force et Saintete leur montra le chemin pour gagner l'agore voisine des vaisseaux.

Pavlaki'de: Sonra da, dinç kuvvetli Alkinoos götürdü Feyakların toplantı yerine ki, orası gemilerinin yanında idi.

Aslına en yakın düşen tercüme Victor Berard'ınkidir; fakat o da aslın tam mânasını verememiştir.

Mme Dacier le (mena), Leconte de Lisle le (conduisit), V. Berard leur

(montra le chemin pour gagner...) diyor. Asılda toisin d'egemonev denilmiştir; toisin zamiri onlara demektir, ki, mercii mukadderdir. Bu zamirden anlaşılıyor ki, dernek meydanına gidenler yalnız Alkinoos ve Odysseus değildi. Türkçede meçhul (passif) şekilde (gidildi) fiili kullanılırsa hep birlikte gidildiği ve daha başkalarının beraber bulunduğu ifade edilmiş olur. Bu mânayı Berard'ın tercümesi de temin edememektedir.

7. Alkinoos'un herkesi dernek meydanına götürdüğünü anlatmak için asılda kullanılan egemonev fiilinin tercümesinde hiç bir mütercim tam isabetli bir karşılık bulamamıştır. Bu fiilden anlaşılan mâna Alkinoos'un başa (öne) geçip yürüdüğüdür: Phaiakların hanına yakışan budur. Bu iki mısraı biz şöyle tercüme ediyoruz:

«Kutsal Şehamet Alkinoos başa geçerek (veya önden yürüyerek) Phaiakların, gemilerine çok yakın olan dernek meydanına gidildi.»

Bu iki kısa misal, homerik eposların tercümesine sarfettiğim emekler üzerine bir fikir verebilir, sanırım.

Homerik eposların tercümesinde, her tercümede olduğu gibi, ancak asla nüfuz kuvvetiyle başarı temin edilebilir. Doğruca aslından yapılmış dört tercümeden, gelişi güzel, biri üç, öbürü iki mısralık iki kısa misal alıp karşılaştırdık; benim gibi okuyucu da kanaat getirmiştir ki, en iyi başaran mütercim asla en iyi nüfuz edendir. Bu dört mütercimin hepsinin homerik grekçeyi bildiğine kimse şüphe edemez, fakat hepsi aynı kuvvette homerik eposa nüfuz edememiştir. Bu nüfuzun alanı geniştir: En önce tarihsel devreye nüfuz lâzımdır: Homerik eposlarda menkabeleri hikâye edilen Ahayların, Danaosluların, Argosluların tarihsel devresine, kültürel seviyesine, o seviyeye uygun hayatlarına nüfuz etmelidir. Bu nüfuz da homerik devri, Homeros'un öz deyimiyle akılda ve gönülde, en ziyade âşinâsı olduğumuz başka bir tarihsel devre yaklaştırmakla mümkündür; bunun için de filolojik ve arkeolojik etüdler yapmış olmak lâzımdır. Dramlarda geçen şahısların sosyal ve psikolojik tiplerine nüfuz etmenin gerekliği üzerinde durmağı ise fazla görürüm. Son ve gerekli bir şart da tercüme dilinin bütün edebî çeşnilerini tatmış olmaktır.

Mütercimde bulunması lâzımgelen bu şartlar bakımından yukarda verdiğimiz dört misalin kritiğini yapacak olursak şu neticeleri çıkarırız:

Mme Dacier, homerik eposları bir eski masal zevkiyle tatmış ve Paris'in salon Fransızcasına Fransız romanı üslûbiyle çevirmiş. İki büyük Fransız müterciminden Leconte de Lisle'in filolojik erüdisyon'u ve arkeolojik bilgileri Victor Berard'a nispetle azdır. Victor Berard, Leconte de Lisle kadar büyük bir şair değilse de, her iki dilin edebî çeşnilerini, aklıyla ve gönlüyle tatmış ve sindirmiştir.

Bizim Pavlaki'nin Homerik dile âşinâ olduğuna, başka hiç bir tercümeye bakmadan Türkçeye çevirebildiğine hiç şüphe yoktur. Fakat akliyle ve gönlüyle her iki dilin edebî çeşnilerini tatmada, zaikası son derece kamaşıktır; Türkçenin zengin nahiv şekillerine de vukufu yoktur.

Homerik eposları en önce ben Mme Dacier'nin salon Fransızcasından okumuştum. Fakat altı, yedi senemi Homeros'un dilini tahsile, filolojik, historik ve arkeolojik etüdlere sarfetmeden, Victor Berard'ın yayınlarını mütalâa etmeden; öbür yandan da Gök Türklerin yazıtlarından, Uygur anıtlarından Ön Asya ve Küçük Asya fatihleri Oğuz Türklerinin onüçüncü ve ondördüncü asır betiklerine ve Dede Korkut kitabı gibi ulusal eposlarına nüfuz etmeden homerik eposların çeşnisine erişmek mümkün olmamıştır. Kullandığım üslûptaki arkaik renklerin sebebi iki devrin yaklaştırılmasıdır: Otuz bu kadar asır evvel Balkanlara, Tesalya ve Makedonya'ya, Peleponez'e, Ege Denizi sahil ve adalarına, İonya'ya, akınlar edip yerleşen Akhai, Danaos ve nihayet Dor hanlarının homerik eposlarda tasvir edilen devrini, oniki asır evvel Ön Asya ve Küçük Asya'ya akınlar edip oralarda yerleşen Oğuz hanlarının, onüçüncü ve ondördüncü asır betiklerinden ve Dede Korkut eposlarından anlaşılan devrine aklımla ve gönlümle yaklaştırdım; bununla beraber, zamanımızın, tabir caizse, potansiyel dil çeşnisinden de aklımı ve gönlümü uzaklaştırmamağa çalıştım; işte bu tercüme, bu emeklerin bir verimidir.

Sayın Türk okuyucularına sunduğum bu tercümenin kusurlu olduğunu herkesten evvel kendim bilirim. Hiç bir tercümenin bir şiiri, hele homerik eposlar gibi jenial bir şaheseri, orijinali ile aynı kuvvette, herhangi bir dile çeviremiyeceği şüphesizdir. Başkalarının da bu çetin sınamaya girişerek Türkçeye bu güzel eserleri kazandırmalarını candan, gönülden dilerim.

Bu Odysseia tercümesinde, hiç olmazsa Fransızca versiyonlarının en

başarılı olanlarından geri kalmamak için, sarfettiğim emeğin takdir buyurulacağını Türk okuyucusunun değerbilirliğinden beklerim.

Büyük edibimiz Sayın dostum Yakup Kadri Karaosmanoğlu, görüşümü ve çalışmamı kendi görüşlerine ve ötedenberi homerik eposların Türkçeye çevrilmesinde beslediği ülküye uygun buldu. Bütün tercümeyi gözden geçirmek ve ilhamlarını esirgememek ve okuyucuları bir Önsöz'le aydınlatmak lûtfunda bulundu. Kendisine minnettarlıkla teşekkür ederken gönlümde bir sevinç duymaktayım.

1941

A. Cevat EMRE

ODYSSEİA

ŞAN: I

DUA

Söyle bana, Musa, o çok tedbirli eri ki, Troia'nın kutsal kalesini alıp talan ettikten sonra, bunca zamanlar dolaşmış durmuş, bunca insanların illerini görüp törelerinin ruhunu anlamış; engin deniz üzerinde, kendi başı ve yarenlerinin sılası için, candan gönülden çabalayıp bunca mihnetler çekmiş; ama o kadar emeği boşa gitmiş, tayfalarını kurtaramamıştı.

Onlar kendi taşkınlıkları yüzünden helak oldular! Akılsızlar Hyperionoğlu Güneş tanrının sığırlarını yiyip bitirdiler, o da onları sıla gününden mahrum etti. Zeus kızı tanrıça, bu olup bitenlerden anlat bize de.

TANRILAR DERNEĞİNDE

Helak uçurumundan sıyrılan bütün ötekiler, kavgadan ve denizden kurtulup yurda kavuşmuş iken, yalnız o sılasına ve karısına hasret kalmıştı; onu güçlü nymphe tanrıçaların en tanrısalı Kalypso, kocası olsun diye yanıp tutuşarak, oyulmuş mağaralarında tutuyordu.

Zaman çarhı dönüp, İthaka'daki evine dönmesi için tanrıların eğirdiği vade geldikten, kendi ve sevdiklerinin arasına ulaştıktan sonra bile cefaları sona ermiyecekti. Bütün tanrılar ona acıyorlardı, yalnız biri, Poseidon, tanrıya benzer Odysseus'a öz yerine dönünceye kadar sürecek bir kin bağlamıştı.

Bu tanrı uzakta yaşayan Yanıkyüzlüler'in1 katına varmıştı, o Yanıkyüzlüler ki, insanlığın öbür ucunda, ikiye ayrılırlar, bir kısımları Hyperion'un batısına, bir kısımları doğusuna doğru: Poseidon bunların boğalardan ve toklulardan ettikleri yüzlü kurban törenine gitmiş, neşe içinde, oturup şölenlerinden pay alıyordu. Öbür tanrılar ise, bu ara, Olympos'ta Zeus'un sarayında dernek kurmuşlardı; önlerinde insanların ve tanrıların babası söze başladı: düşündüğü şanlı Aigisthos'tu: bunu Agamemnon'un adı yayılmış oğlu Orestes öldürmüştü. Bu hatıra altında olan Zeus ölümsüzlere şöyle diyordu:

— Ne günlere kaldık! insanlar tanrıları suçlu tutmaktan çekinmiyorlar

artık: kötülükler onlara bizden gidermiş! asıl kendileri, azgınlıklarıyla, kaderde olmıyan belâlara uğruyorlar.

İşte şu Aigisthos da öyle: kaderde yokken, Atreus oğlunun karısını almak istedi ve kendisini sılaya kavuşur kavuşmaz öldürdü; kendisi için de helâktan kurtuluş olmıyacağını bile bile; çünkü biz vazgeçirmek için akışıklı bekçimiz Hermes'i ona göndermiştik, hanın ne karısına göz diksin ne de kendisini öldürmeğe kalkışsın, diye, yoksa Orestes, gençlik çağına erişip yerini ele geçirmek arzusunu duyunca, elbette ki babasının öcünü alacaktı. Hermeias bütün bunları Aigisthos'a anlattı, ama iyi öğütleri onu niyetinden vazgeçiremedi: işte şimdi, birden, hepsini ödedi!

Buna karşı Gökgözlü tanrıça Athena şöyle dedi:

— Kronosoğlu, hanlar hanı, babamız, o elbette hakettiği cezayı buldu, kim onun yaptığını yapmaya kalkarsa yok olsun! Ancak benim yüreğim aydın gönüllü Odysseus için parçalanıyor; bu talihsiz, sevdiklerinden uzak, iki yanı su bir adanın üzerinde, kaygılanadurmakta. Denizlerin göbeği olan bu ormanlık adada bir tanrıça, kem gözlü Atlas'ın kızı oturuyor, bütün denizlerin derinliklerini bilen, ve göğü yerden ayıran yüksek direklere kendi başına bakan bu tanrının kızı inlemekte olan talihsizi esir tutuyor. Ara vermeden, yumuşak, sevgi dolu sözlerle avutarak ona İthaka'yı unutturmağa çalışıyor, ancak Odysseus, bir gün memleketinin yükselen dumanlarını görmekten başka emel beslemiyerek ölümü bekliyor. Olympos'un sahibi, senin kalbin hiç yumuşamak bilmez mi? Bir zamanlar Odysseus Argosluların gemileri yanında, Troia ovasında kurbanlar sunarak sana da sevgili olmamış mıydı? Şimdi aynı adama, bu derece öfke neden ey ulu tanrı?

Ona karşı bulut devşiren Zeus cevap verdi :

— Kızım, bu nasıl söz dişlerinin arasından kaçan öyle? Ben tanrısal Odysseus'u nasıl unuturum ki, bütün ölümlülerden, gerek akılca gerek geniş göklerin sahipleri tanrılara sunduğu kurbanlarca, üstün gelmiştir? Ancak yerin sahibi Poseidon, tanrıya benzer kyklop Polyphemos'un öcünü almak için, öfkesinde direnmekte; bütün kykloplar üzerine buyruğu geçen bu kyklopun gözünü Odysseus oyup kör etmişti; onu doğuran nymphe hasatsız denizin hanlarından Phorkus'un kızı Thosa'dır ki, oyulmuş mağaralarında Poseidon'a

kendini vermişti; ondan beri, Yeri sarsan Poseidon, Odysseus'u ne öldürür ne ondurup vatanına ulaştırır... Ama, haydin, hepimiz, konuşup dönüşüne karar verelim, yolunu araştıralım. Poseidon da öfkesini gevşetir elbet, çünkü kendi başına bütün ölümsüzlere kafa tutup dileklerine karşı gelemez.

Buna karşı Athena, Gökgözlü tanrıça, cevap verdi:

— Kronosoğlu, hanlar hanı, babamız, eğer şimdi mutlu tanrıların dileği bu ise ki, çok akıllı Odysseus evine dönsün, vakit geçirmeden, akışıklı haberci Hermes'i Ogygia adasına gönderelim, ta ki, en tezden, güzel belikli Nymphe'ye cesur gönüllü Odysseus'un dönüşü için olan değişmez buyruğu eriştirsin ve nasıl döneceğini söylesin. Kendim de İthaka'ya varıp oğlunu bulayım, yüreğine cesaret vereyim, uzun saçlı Akhaiları dernek meydanına davet etsin de her gün sürü sürü koyunlarını ve paytak yürüyüşlü boynuzlu sığırlarını kesen yavuklulara bir iki söz söylesin, sonra onu, Isparta'ya ve kumluk Pylos'a göndereyim, hem babasının dönüşü üzerine ne mümkünse soruştursun, hem de insanlar gözünde iyi bir nam kazansın.

Tanrıça böyle deyip ayaklarının altına en güzel sandallarını bağladı ve Olympos'un tepelerinden dalarak, varıp İthaka'da Odysseus'un saray kapısı altında yere indi. Avlunun eşiğinde, tunç mızrak elde, bir yolcu gibi duruyordu:

Tophosluların hanı Mentes'i andırıyordu.

Taşkın yavukluları orada buldu: bunlar peçiç oynıyarak gönül eğlendirirken, kapıların önünde, kendi elleriyle boğazlanmış boğaların postları üzerinde oturmuşlardı; bu sırada çavuşlar ve koşucu kullukçular sebular içinde onlar için şarabı su ile karıyorlar veya çok delikli süngerle sildikleri birer kişilik masaların üzerinde bol etler parçalıyorlardı.

Tanrıçayı herkesten çok önce gören tanrı yüzlü Telemakhos oldu; yavuklular arasında yüreği üzgün oturmakta iken, gönülden tosun babasını düşünüyordu: onu yurda dönmüş, işinin başına geçmiş, konağında hükmünü yürütmeğe başlamış görüyordu! İşte Telemakhos, yavuklular arasında bunları düşünmekte iken Athena'yı farketti, ve seğirtip doğru sarayın dış dehlizine gitti; kapısında bir garibin ayakta bekletilmesine canı sıkılmıştı. Yanına gidip sağ elini tuttu, elinden tunç mızrağını aldı, ve ona seslenerek kanatlı sözler söyledi:

— Selâm sana, konuğum, bize hoş geldin; şimdi, önce övününü alırsın, sonra her ne dileğin varsa bize anlatırsın.

Böyle deyip tyol göstermek üzere öne geçti. Pallas Athenn arkadan yürüyordu. Yüksek binanın içinde bulundukları zaman elindeki mızrağı büyük direğin yanına getirip nakışlı silâhlığa dikti; orada ulu gönüllü Odysseus'un birçok mızrakları daha dikilmiş duruyordu. Gene kılavuzluk ederek konuğu üstünü keten bezle örttüğü bir koltuğa oturttu, kendine ancak alaca boyalı bir iskemle aldı; şu yavuklulardan uzaktılar, gürültülü arsızlıkları konuğu ziyafetten tiksindirebilirdi.

El yıkamağa oda hizmetçilerinden bir kız güzel bir altın ibrik getirmişti, gümüş leğen içinde ellerine su döküyor, sonra önlerine cilalanmış bir masa çekiyordu. Sayın kâhya kadın ekmeği getirip yanlarına bıraktı; ve baş sofracı yüksekten götürdüğü türlü türlü etlerle dolu tepsileri sundu, önlerine altın sağraklar koydu; bir çavuş da sık sık gidip gelerek sağraklarına şarap dolduruyordu.

0 aralık taşkın yavuklular içeri girdiler: sıralı iskemlelerle koltuklara geçip oturuyorlardı. Çavuşlar ellerine su döküyor, halayıklar sepetlerle bol bol ekmek getiriyor, onlar da önlerinde hazırlanmış seçkin yiyeceklere ellerini uzatıyordu.

1 Aitiops Aitiopes denilmiş ki yanıkyüzlü ler demektir: Habeşîler ve zenciler kastedilmektedir.

ATHENA'NIN ÖĞÜTLERİ

Yiyip içip keyifler yerine gelince, yavukluların canı şarkıdan ve danstan, ziyafetin bu ziynetlerinden başka bir şey istemiyordu. Bir çavuş kopuzların en güzelini Phemiosun ellerine vermişti, o da onların önünde isteksiz isteksiz destan okuyordu.

Bir peşrevden sonra, ozan güzel sesle okumağa başlamıştı ki, Telemakhos, başkaları işitmesin diye başını gökgözlü Athena'ya yaklaştırarak şöyle dedi:

— Aziz konuğum söyliyeceklerim gücüne gider mi? Bak şunlara: düşündükleri bir saz, bir söz! keyifleri yerinde! pervasız yedikleri içtikleri başkasının, öyle bir erin ki ağarmış kemikleri kim bilir nerede çürüyüp duruyor: yağmur altında bir sahilde, veya denizin dalgaları arasında? Ah, İthaka'ya onun

bir döndüğünü göreydiler: daha çevik ayakları olmak için en ağır hazinelerini, altınlarını ve kumaşlarını verirlerdi! Lâkin işte alnının kara yazısı böyle yok olmakmış: Artık hiç bir umudum kalmamıştır, dünyada onun dönüşünü haber vermek için yanıma kim gelirse gelsin!... Onun için artık sıla günü yoktur! Lâkin şimdi sen, cevap ver bana, hiç bir şey gizlemeksizin, birer birer söyle: adın ne, kimlerdensin, nerelisin, kavmin kabilen hangisidir? Bize ilk defa mı geliyorsun, yoksa babamla konukluk hukuku olanlardan biri misin? Çünkü bizim eve gelip gidenler pek çokmuş, kendi de insanların ziyaretine gitmeyi çok severmiş.

Buna karşı Athena, Gökgözlü tanrıça, cevap verdi:

— Hay hay, sana bütün bunları açıkça söyliyeceğim! Adım Mentes'tir, aydın gönüllü Akhialos'un oğlu olmakla övünürüm; bizim Taphos'un iyi kürekçi olan ahalisine başkanlık ederim. Şimdi buraya gemimle ve yarenlerimle geldim; şarap yüzlü denizin üzerinde, yabancı dil konuşanlar iline, Temese'ye sefer ediyorum: tunçla değiş tokuş etmek üzere parlak demir götürüyorum. Gemim şehirden uzak, kırlarda, bağlanmış: Reithros limanında, Neios dağının koruluğu altında. Çok eskiden beri, övünç ile söylüyorum, birbirimizle aile dostlarıyız. Sor istersen, ilk seferinde, ihtiyar kahraman Laertes'e. O artık şehre hiç inmiyormuş dediler: tarlalara çekilmiş, yas içinde, münzevi bir hayat yaşıyormuş; yanındaki ihtiyar halayık yemeğini yedirir, suyunu içirirmiş: ne zaman bağ yamaçlarında uzun uzun dolaşıp bacaklarının takati kesilirse... Şimdi ben buraya geldim, çünkü bana babanın dönmüş olduğunu söylediler.

Fakat görüyorum ki tanrılar yolunu bağlıyorlar; çünkü o, tanrısal Odysseus, yeryüzünde ölmüş değildir; o hâlâ, bir tarafta, sağ esen yaşamaktadır, ancak tutsak; denizlerin ötesinde her yanı su bir adanın üzerinde, kaba ve vahşi insanlar onu zorla tutuyorlardır. işte ben sana haber veriyorum: tanrıların gönlüme bildirdikleri gibi; ve bunun gerçekleşeceğine inanıyorum. Ben ne falcıyım, ne alâmetleri açıkça anlıyan bilgeyim; fakat, çok geçmeden Odysseus dönüp atalarının yurdunu görecektir; demir zincir bağlı olsa dahi o dönüş yolunu araştırıp bulacaktır, çünkü o çok hünerlidir...

Şimdi sen de bana, açık açık ve birer birer cevap ver: sen gerçekten Odysseus'un oğlu musun? Bu kadar büyük bir oğul ha: fakat aşikâr: baş onun başı, gözler onun güzel gözleri! Biz birbirimize sık sık gelir giderdik, o Troia

seferine çıkmadan önce; başka Argos ululları da onunla beraber kocaman karınlı gemilerine binip gitmişlerdi. O zamandan beri ne ben Odysseus'u bir daha gördüm, ne de o beni. Buna karşı akıllı Telemakhos cevap verdi:

— Hay hay, konuğum, sana bunları dosdoğru söyliyeceğim. Onun oğlu olduğumu bana annem söylüyor: ben de başka bir şey bilmiyorum; çünkü kimse babasının kim olduğunu başka türlü bilemez... Keşke talihli bir adamın oğlu olaydım, malları içinde kocayıp giden birinin! fakat dediklerine göre, ölümlü insanların en talihsizi imiş benim babam; soruyorsun madem, anla işte.

Athena, Gökgözlü tanrıça, ona karşı şöyle dedi:

— Tanrılar senin soyunu atsız sansız koyup bırakmış değildir, madem ki Penelopeia işte senin gibi bir evlât doğurmuş... Şimdi, haydi sen de söyle bana, açık açık, birer birer: Bu ziyafet niye? Bu cemiyet ne için? Bunlar sana ne gerekti? Bu bir şölen mi ya bir düğün mü? Çünkü bunun arfana ile olmadığı aşikâr. Bence bu adamların, senin evinde, toplanıp cümbüş kurması her haddi aşan bir küstahlıktır. Böyle bir rezaleti görüp de kanı kaynamıyacak az iz'anlı bir adam yoktur.

Buna karşı akıllı Telemakhos cevap verdi:

— Madem soruyorsun, konuğum, ve anlamak istiyorsun söyliyeyim: bu yurtta bir zamanlar bolluk da vardı şeref ve intizam da; kahraman kendi ilinde iken. Bugün ise, kemlik dileyen tanrıların varlığı ile hal değişmiş; çünkü onu bütün insanların arasından yok etmişler; ölümü bile bana o kadar yas vermiyecekti, eğer Troialıların memleketinde, yarenleriyle birlikte ölseydi. O zaman Panakhaylar kabrini yapacaklardı, ve bundan oğluna büyük bir şan kalacaktı. Şimdi ise Hrpyia'lar onu şansız ve şerefsiz kaldırıp yok ettiler. Gitti, görülmez işitilmez oldu, bana da ancak acılar, hıçkırıklar bıraktı. Ama şimdi böyle inlerken yalnız onun talihi için ağlamıyorum: tanrılar bana başka kaygılar verdiler. Bütün adalarımızda: Dulihios'ta, Same'de, ormanlık Zakyntos'ta ne kadar buyruğu geçer, bizim İthaka'nın dağında bayırında ne kadar zorbalığı yürür varsa, hepsi anama yavuklu çıkmış, benim de evimi barkımı sömürüp bitiriyorlar. Anam ise ne iğrenç bulduğu evlenmeyi reddediyor, ne de bir karar ile bu hale bir son verebiliyor. Malımı sömürüp ocağımı söndürenler yakında kendimi de paralıyacaklar.

Pallas Athena kanı kaynıyarak şöyle dedi:

— Vay başına gelenler! Odysseus'un yokluğu burada gerçek çok duyuluyor! Ancak onun kolları şu sıkılmazları sindirebilirdi! Onu şimdi, eve giderken, birinci eşiğe gelmiş, ayakta, miğferi alnına eğilmiş, kalkanı ve iki mızrağı elinde görüyorum: tıpkı ilk defa olarak bizim evde, oturup neşe içinde yiyip içerken gördüğüm gibi. Ephyre'den Mermeroğlu İlos'un yanından dönüyordu; Odysseus oraya tez yürüyüşlü gemisiyle oklarının tunç temrenlerine sürmek için insan öldüren zehir istemeğe gitmişti: Mermeroğlu daima var olan tanrılardan korktuğunu söyliyerek zehiri vermemişti; babam ise, büyük dostuna istediğini vermişti... İşte kendisini o zaman gördüğüm gibi şimdi, Odysseus içeri bir giriverse, şu yavuklulara dönüp bir iki lâkırdı söylese! Hepsinin eceli tez gelir, düğünleri yasa dönerdi.

Fakat kendi dönüp şu konağın içinde cezalarını verecek mi, yoksa dönmiyecek mi, bunu tanrılara bırakalım. Şimdi sana öğüdüm; şu yavukluları evinden defetmenin yolunu kendin aramalısın. Beni iyi dinle, söylediklerimi iyi anla: yarından geçi yok, Akhai erlerini dernek meydanına davet edip meclis kur; hepsine olanı biteni anlat, tanrılar da tanık olsun, yavuklulara ne istediğini bildir: evli evine köylü köyüne çekilsinler. Anan da canı evlenmek istiyorsa, çok kudretli olan babasının konağına gitsin. Bir çok düşünüp verdiğim şu öğüdü de sen iyi dinle: yirmi kürekli, en iyi bir geminin hazırlığını gör, tayfasını düz, bunca zamandan beri gurbette kalan babanın izini aramağa çık; insanlardan soruştur, veya Zeus'un dünyayı dolduran ünlerinden birini işitmeğe çalış. En önce Pylos'a gidip tanrısal Nestor'a sor, sonra Isparta'da Sarı Menelaos'un yanına var; tunç cebeli Akhailardan yurda en son döneni odur. Orada babanın sağ olduğunu ve döneceğini işitirsen, ne derece gezmiş, usanmış da olsan bir yıl daha bekle. Eğer öldüğünü, artık var olmadığını işitirsen hemen sevgili baba yurduna dön, ona bütün gereken törenle ve kurbanlarla kabrini yap, ananı da kocaya ver. Bu borçlar ödenip bittikten sonra, aklınla ve gönlünle başbaşa vererek, hile ile mi olur, kuvvet ile mi, konağındaki şu yavukluları nasıl temizliyeceğini düşün. Çocukluk etmenin lüzumu yok, çünkü artık o yaşta değilsin. Kulağına değmedi mi tanrısal Orestes'in cihana yayılan adı ki, şanlı babasını öldüren hilekâr Aigisthos'u tepeledi? Sen de, dostum, görüyorum: yakışıklı bir yiğit olup yetişmişsin, cesur ol ki bir gün torunlardan biri senin de

şanını ansın. artık varıp gemime ulaşmalıyım; tayfa bekliyor ve şüphesiz homurdanıyor: sen iyi düşün, söylediklerime kulak ver.

Buna karşı akıllı Teiemakhos cevap verdi.

— Görüyorum, konuğum, bütün söylediklerin dost düşünceleri, bir babanın oğluna öğütleridir; hiç birini unutmıyacağım. Fakat yolculuk işin ne kadar acele de olsa az daha kal. Hamama gir, sonra biraz da gönlünü eğlendir; bir de, elden geldiği kadar, değerlice bir armağan kabul et, için açılsın da gemine öyle dönesin: bu benden sana, sevişen konuklar arasında verilmesi gereken bir andaç olsun.

Buna karşı Athena, gökgözlü tanrıça, cevap verdi:

— Beni fazla alıkoma, yola çıkmak arzusu ile içim içime sığmıyor. Bana vermek için gönlünden kopan armağanı ben döner, alıp evime götürürüm; seçeceğin o güzel andacın karşılığını da sen benden görürsün.

Bu sözler üzerine gökgözlü Athena, bir deniz kuşu gibi uçup uzaklaşarak gözden kayboldu. Telemakhos'un yüreğinde kuvvet ve cesaret uyandırmıştı: babasının hatırasını canlandırarak, içten anlamıştı; gönlü hayret içinde kalarak gelenin bir tanrı olduğu kendisine malûm olmuştu.

YAVUKLULARIN CÜMBÜŞÜNDE

Ve hemen tanrıların eşi yiğit, yavukluların yanına döndü. Önlerinde ozanların en ünlüsü destan okuyordu: onlar da sessizce oturmuş, dinliyorlardı. Ozan Akhaiaların hazin Troia dönüşünü ve Pallas Athena'nın üzerlerine saçtığı musibetleri okuyordu. Bu ara, İkarios kızı yüce gönüllü Penelopeia, üst katta, tanrılardan gelen destanı işitiyordu. Odasından çıkıp yüksek merdivenlerden aşağı indi; yalnız değildi: iki oda hizmetçisi kız arkasından geliyordu. Yavukluların yanına gelince tanrısal kadın durdu, geniş merdiven başının üstünde, yaşmaklarını yanakları üzerine getirdi; sadık odacı kızlar iki yanında, gözleri yaşararak tanrısal ozana şöyle dedi:

— Phemios, dinliyenlerin gönlünü açacak başka birçok destanlar, tanrıların ve erlerin işlerini anmak için ozanların okuyageldiği destanlar bilirsin; işte bunlardan birini seçerek onlara oku, onlar da sessizce şaraplarını içerek dinlesinler: tek şu hazin destanı kes ki ne zaman işitsem göğsümün içinde

yüreğim parçalanır: Katlanılmaz yas bana çok dokunuyor. Ben kimin başı için ağlıyorum. Adı bütün Hellas{6} ve Argos içinde yayılmış olan erin bir an bile aklımdan çıkmıyor.

Akıllı Telemakhos ona dönerek şöyle dedi:

— Anne, sadık ozanı bizi gönlünün istediği gibi eğlendirmekten niçin menediyorsun? Bunda ozanların suçu ne? Sebep herşeye gücü yeten Zeus'tur ki miskin insanlara dilediğini kısmet eder, her birine ayrı ayrı. Danaosluların hazin talihini okuduğu için Phemios'a gücenmemeli; yeni destan daima işitenlerce en çok beğenilir. Sen de yüreğini sıkı tut da bunları dinle.

Sıla günü elinden alınmış yalnız Odysseus değildir; daha birçokları bu Troia seferinde yok olmuştur.

Penelopeia, şaşarak, dairesine döndü: çocuğunun uslu akıllı sözleri gönlünü dolduruyordu; oda hizmetçileri kadınlarla birlikte üst kata çıktıkları zaman aziz eşi Odysseus için hâlâ ağlıyordu, ta Gökgözlü tanrıça Athena göz kapaklarına tatlı uyku ekinceye kadar.

Yavuklular gölgeli divanhanede gürültü patırdı ediyorlardı; hepsinin tek bir arzusu vardı; onun yanında yatmak.

Akıllı Telemakhos, onlara dönerek söz söylemeğe koyuldu

— Anamın aşırı cüret gösteren yavukluları, şimdi eğlencemize bakalım; bağırtılar kesilsin; en iyisi şu ozanı dinlemektir; sesi onu ölümsüzler mertebesine yükseltiyor; yarın da, tanlayın, hepimiz dernek meydanında toplanıp meclis kuralım; size açıkça söyliyecek bir çift sözüm var: divanhanemi boşaltmalısınız, artık birbirinizle anlaşın, gidip eğlentilerinizi başka yerde yapın: kendi evlerinizde, birbirinizi konuklayarak kendi mallarınızı yiyerek! yok hepiniz üşüşüp cezasız tek bir adamın malını yiyip bitirmek daha kolayınıza geliyorsa, ben artık sesimi yükseltip daima var olan tanrılara şikâyet edeceğim; işlediklerinizin cezasını Zeus versin; hepiniz şu konağın içinde helak olasınız, ve öcünüzü alacak kimse bulunmasın.

Böyle deyip kesti. Hepsi, dişlerini dudaklarına bastırarak, Telemakhos'un böyle yüksekten söylemesine sağıyorlardı. Bunun üzerine, Eupeithes oğlu Antinoos şöyle dedi:

— Ya, Telemakhos, artık tanrılar, bir meydan hatibi gibi böyle cesaretle, gururla söz söylemeyi demek sana öğretiyorlar. Ama şu iki yanı deniz İthaka üzerine hüküm sürmeği, atalarından kalma bir hak da olsa, Kronos oğlu Zeus kısmet etmesin sana.

Akıllı Telemakhos ona dönerek şöyle dedi:

— Antinoos, söyliyeceğim gücüne gitmesin: ama buranın hanlığını, Zeus bana lâyık görüp vermiş olsa, kabul etmeğe hazırım. Sana göre hanlık etmek insan için en fena talih mi oluyor? Bana inan, bu hiç de fena bir şey değildir; han olanın evi malla donanır, kendisinin de değeri artar, fakat hanlardan yana bizim iki yanı deniz İthaka zengindir: yiğitleri var, kocaları var; bu Akhailardan biri seçilsin, tanrısal Odysseus gerçekten ölmüşse. Ben de hiç olmazsa kendi evimin beyi olayım. Tanrısal Odysseus'un bana bıraktığı kullara karavaşlara hükmüm geçsin.

Buna karşı Polibos oğlu Eurymakhos şöyle dedi:

— Telemakhos, bu işler, şüphesiz, tanrıların dizleri üzerindedir; iki yanı deniz İthaka üzerine kim han olacak, o da onların bileceği şeydir. Malın mülkün senin olsun, sarayında da sen kendin hüküm sür: İthaka'da ahali var oldukça, mallarını, dileğin olmadan, gücüyle, senin elinden kim gelip alabilir? Yalnız, azizim, ben senden şu gelen yabancıyı sorup anlamak istiyorum: nereden geliyor sana bu adam? hangi yerden olmakla övünüyor? Bir tarafta soyu sopu, yeri yurdu var mıdır? Babanın dönüşünü müjdelemeğe mi gelmiş? Yoksa yalnız bir alacağını istemek için mi? Ne de çabuk çekilip gitti, kendisini tanımağa bile vakit bırakmadı, çehreden yana hiç de kötü kişiye benzemiyordu.

Akıllı Telemakhos ona dönerek şöyle dedi:

— Eurymakhos, biliyorum, babamın dönmesine ümit kalmamıştır; müjdeci kim ve nereden olursa olsun, ben inanmıyorum artık; kâhinliklere de, anam bir falcı çağırıp sorduğu zaman kulak asmıyorum. Bana gelen konuk ise Mentes adında Taphoslu bir baba dostu imiş; aydın gönüllü Ankhilaos'un oğlu olmakla övünüyor; Taphos hanı imiş ve Taphos'un iyi kürekçi olan ahalisi üzerine hükmü geçermiş.

Telemakhos böyle söyledi, lâkin gelenin ölümsüz tanrılardan biri olduğu

gönlüne malûm olmuştu.

Öbürleri gene dansa ve neşeli çalgıya kendilerini koyvererek akşamı bekliyorlardı! onlar böyle eğlenirken akşam karanlığı basmıştı; o zaman yatıp dinlenmek üzere evli evine dağıldılar.

Telemakhos'un yattığı yer en güzel avlunun içinde yapılmış çok yüksek, dört yanı açık bir odaydı. Orada yatağına girdiği zaman zihninde düşünceler kaynaşıyordu. Elinde tutuşmuş çıralar tutan sadık dadı Eurykleia, Peisenor oğlu Ops'un kızı, önden yürüyordu; bunu çok genç iken Laertes kendi malından yirmi sığır pahasına almıştı; sarayında sadık eşiyle bir değerde tutardı, ancak karısını gücendirmekten çekinerek yatağına almamıştı. Telemakhos'un önünde yürüyerek tutuşmuş çıralar taşıyan dadı onu bütün halayıklardan çok severdi; daha emzikte iken ona dadılık etmeğe başlamıştı. Sağlam duvarlı odanın iki kanadını açınca Telemakhos yatağına oturdu; yumuşak kaftanını çıkarıp sağlam öğütlü ihtiyar kadının kolları üstüne attı; o da kaftanı dikkatle devşirip oymalı sedirin yanındaki çengele astı. Odadan dışarı çıkarak gümüş tokmağından kapıyı çekti, kayışı gererek çubuğu mandalı taktı. Burada, Telemakhos koyun yapağısı ile örtülmüş olarak, bütün gece Athena'nın söylediği yolculuğu düşünde gördü.

ŞAN : II

TELEMAKHOS GURBETTE İTHAKALILARIN DERNEĞİNDE

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez Odysseus'un sevgili oğlu yatağından kalkarak elbisesini giyiyor, sivri kılıcını omuzundan asıyor, tombul ayaklarına güzel sandallarını bağlıyordu; yürüyüp odasından çıkarken tanrıların bir eşi sanılacak gibiydi. Hemen gür sesli çavuşlara emir verdi, uzun saçlı Akhaiları dernek meydanına çağırsınlar diye. Çavuşlar ünledikçe halk da üşüşüp toplanıyordu. Her yandan gelinerek dernek tamam olunca, Telemakhos dernek meydanına doğru yürüdü; elinde tunçtan bir mızrak tutuyordu. Yalnız değildi: iki tazısı arkasından gidiyordu. Athena onun üstüne tanrısal bir güzellik saçıyordu. Yaklaştıkça bütün halkın gözleri ona çevriliyordu, ihtiyarlar yer vererek babasının makamına oturttular.

En önce halk arasında söz söylemeğe başlayan kahraman Aigyptios oldu: ihtiyarlıktan beli bükülmüştü, ve bin bir şey görmüş geçirmişti. Sevgili oğlu okçu Antiphos, tanrı eşi Odysseus taylar yetiştiren İlion'a sefere çıkarken, onunla birlikte kocaman karınlı gemilere binip gitmişti; onu, vahşi Kyklop, oyulmuş mağarasının içinde öldürmüş, son akşam övününü ondan yapmıştı. Üç oğlu daha vardı: biri Evrynomos, yavukluların yanında kalıyordu; ikisi ise babalarının işlerine bakıyordu: fakat dert içinde inleyip duran ihtiyar babaya öteki oğlunun yasını hiç bir şey unutturamıyordu. Gene onun için yaşlar dökerek şu sözleri söyledi:

— Kulak verin İthakalılar, şimdi söyliyeceklerime: tanrısal Odysseus kocaman karınlı gemilere binip gittiğinden beri aramızda dernek olduğu yoktu. Şimdi bizi böyle toplıyan kimdir? Buna neye hacet görüldü? Genç erlerden veya yaşlılardan biri midir? Dönmekte olan ordudan herkesten önce almış olduğu emin bir haberi mi muştuluyacak? Yoksa halkın iyiliği için başka bir iş üzerine mi konuşup danışacak? Maksadı hayırlı görünüyor bana; aklından geçirdiklerini Zeus rast getirsin.

Böyle dedi ve bu dilek Odysseus'un sevgili oğlunu sevindirdi; artık daha fazla yerinde oturmayıp söz söylemek üzere ayağa kalktı, meydanın ortasına

ilerledi; akıllı öğütçü Peisenor çavuş ise eline bir âsâ verdi, ilkin ihtiyara dönerek şöyle dedi:

— Koca kişi, sorduğun adam uzakta değildir, halkı toplıyanın kim olduğunu şimdi görüp anlarsın; bu davetime sebep yüreğimdeki büyük kaygılardır. Dönmekte olan ordudan bir haberim yok, halkın iyiliği üzerine başka bir iş için de konuşup danışmıyacağım; ancak kendi hacetimi, evimi basan çifte musibeti söyliyeceğim: tosun babamı, burada toplanan sizler üzerine de en yumuşak bir baba gibi hanlık etmiş olan babamı kaybetmem yetişmemiş, ondan da beteri başıma geldi, o yüzden evim harap oluyor, ocağım sönüyor: Anama, kendi hiç istemezken, bir takım yavuklular peyda oldu, onu usandırıp duruyorlar; bunlar dernekte hazır gördüğüm en ileri gelenlerin sevgili oğullarıdır; babası İkarios'un yanına gitmekten, konağında işi konuşup bitirmekten korkuyor bunlar; yoksa, o da elbet kızını çeyizleyip beğeneceği ve kendi seçeceği ere verirdi. Halbuki onlar babamın evine postu sermişler, geceli gündüzlü, sığırlarımı, koyunlarımı, semiz keçilerimi kesip kesip yiyorlar, cümbüş kurup yağız yüzlü şarabımı içiyorlar; böyle, pervasız, malımı bitiriyorlar; ve burada Odysseus değerinde bir er yok ki evinden zulmü uzaklaştırsın. Biz ise henüz kendimiz savaşıp belâyı defedecek halde değiliz; ama hep böyle görgüsüz, tecrübesiz kalacak değiliz elbet,. Elimde gerekli vasıtalar bulunsaydı şimdi bile savaşmaktan geri kalmazdım; çünkü katlanılmaz şeyler oluyor, şerefsizlik içinde evim yıkılıyor. Sizin de artık bu hal gücünüze gitsin; dört yandan komşularımız olan erlerden bir az sıkılın; gazaba gelen tanrılardan korkun, ta ki bu yaman işlerin cezasını başınıza çevirmesinler. Size yalvarırım. Olympos'un sahibi Zeus namına, insanların derneklerini toplıyan ve dağıtan tanrıça Themis namına, yalvarırım: Yeter artık, ey dostlar! beni yalnız bırakırı acıklı yasımla! Yoksa, vaktiyle, tosun babam Odysseus güzel knemisli[{7}] Akhailara kemlik dileyip zulüm yapmış olmasın, onlar da şimdi ceza olarak bu adamları üstüme saldırıp öç almağa kalkışmış olmasınlar. Benim için daha elverişli olurdu, mallarımı ve sürülerimi yiyenler hepiniz birden siz olaydınız; çünkü siz yemiş olsanız belki de bir gün ödetmek mümkün olurdu: il içinde dolaşıp dâvamı anlatır, mallarımın değerini arardım, ve hakkımı elde edinceye kadar yakanızı koyvermezdim. Halbuki şimdi yüreğimi onulmaz kaygılarla dolduruyorsunuz!

Böyle dedi ve kanı kaynıyarak asayı yere attı. Gözlerinden yaşlar

fışkırıyordu. Halk baştan başa acıma içinde kalmış, susuyordu. Yavuklulardan kimse Telemakhos'a sert sözlerle cevap vermeğe cesaret etmiyordu, yalnız Antinoos yanına gelerek şöyle dedi:

— Meydan hatibi, başı kızmış Telemakhos! Bize hakaret ederek neler söyledin? Şerefimize bir leke de sürmek istiyorsun. Kaygılarının sebebi yavuklular mıdır, yoksa, hilekârlıkta eşi olmıyan anan mıdır? Üç yıl çoktan geçti, yakında dört olacak, Akhaiların kalbiyle oynayıp duruyor: hepsini ümitlendirerek, herkese ayrı ayrı haberler gönderip söz vererek; içinde ise büsbütün başka niyetler besliyor. Hele şu büyük hileye bakın: konakta büyük bez tezgâhını kurdurmuş, güya uzun bir bez dokumağa başlamıştı; bize de, yanımızdan her geçtikçe, şöyle derdi: «Yavuklularım delikanlılar, bilirim, tanrısal Odysseus ölmüştür, siz de benimle evlenmeğe sabırsızlanıyorsunuz; ama bekleyin, şu başlanmış bez atkısını bitireyim, hazırlanmış iplikler boşa gitmesin. Bu, kahraman Laertes'in kefeni olacak; yaman Ecel gelip onu helak döşeğine sereceği zaman, Akhai kadınları beni kınamaz mı, bunca varlıklı kahraman Laertes kefensiz kalırsa? O böyle derdi, ve bizim taşkın gönlümüz onun sözüne kanardı. O uzun bezi gündüzleri dokuyup dururdu, geceleri ise meşalelerle gelerek sökerdi. Bu hile ile üç yıl geçti, üç yıl Akhailar hilesine kandı. Dördüncü yıl girince, bu geçen ilkbaharda, halayıklardan hilesini görüp bilen biri bize haber verdi; biz de onu güzel bezeli sökerken yakaladık! Ancak böylece, ister istemez, bitirmek zorunda kaldı. Sen de şimdi yavukluların cevabını dinle, iyi anlayıp için rahat olsun, bütün Akhailar da işi iyice anlasınlar: Buradan ananı baba yurduna yolla ve ona babasının seçeceği ve kendi beğeneceği erkeğe varmasını öğütle. Yoksa böyle uzun zamanlar daha Akhai oğullarını avutayım, Athena'nın kendisine bol bol verdiği erdemlerin hepsini göstereyim derse; eski zaman masallarında bile güzel belikli Akhai kadınlarında: Alkmene'lerde, Tiro'larda, güzel taçlı Mykene'lerde misli görülmemiş düzenlerinden vazgeçmezse... İşin şuracığını gereğince anlamamış demektir: senin malın, erzakın yenip gidecek, anan, tanrıların kafasına soktukları hilelerden vazgeçmedikçe. Bundan da şu çıkacak; onun için büyük bir şöhret, senin için malının büsbütün mahvolması! Çünkü biz şuradan şuraya gidip başka işlere bakmıyacağız, anan Akhailardan birini beğenip onunla evlenmedikçe.

Akıllı Telemakhos, ona cevap vererek şöyle dedi:

— Antinoos beni doğurup büyüten kadını, rızası yokken, evimden nasıl kovayım? Babam da yad ellerde; sağ mı, ölmüş mü belli değil. Bir de İkarios'a tazminat vermek benim için başka bir büyük felâket olacak, anamı kendi başıma onun evine gönderirsem. Babasından gelecek bu kaygılardan gayrı, tanrılardan gelecek olanlar da var; çünkü kovulacak olan anam evin eşiğinde korkunç Eriny'lere dönüp, bana beddua edecek; tanrılarınsa gazabı sert olur! Fakat siz, yüreğinizde hâlâ tanrı korkusu varsa, haydin, divanhanemden çıkın gidin, eğlentilerinizi başka yerlerde yapın: kendi evlerinizde, birbirinizi konaklayıp kendi mallarınızı yiyin! Yok hepiniz üşüşüp, cezasız, tek bir adamın malını yiyip bitirmek daha işinize geliyorsa, ben artık sesimi yükseltip daima var olan tanrılara şikâyet edeceğim; işlediklerinizin cezasını Zeus versin: hepiniz şu konağın içinde helak olasınız ve öcünüzü alacak kimse bulunmasın!

Telemakhos böyle söylüyordu. O ara uzağı gören Zeus'un gönderdiği iki kartal dağın zirvesinden dalıp geliyordu. Önce rüzgârın esinine uyarak, yan yana gergin kanatlarla uçup yükseliyorlardı, fakat gürültülü derneğin ortasına gelince oldukları yerde, gür kanatlarını çırparak döndüler, ve bütün halkın başları üzerine çevrilen gözleri ölüm saçıyor gibiydi; sonra pençeleriyle yüzlerini ve boyunlarını tırmalayıp aşağı, evlerin ve yüksek şehrin üstünden uçup gittiler. Hepsi gözleriyle gördükleri bu kuşlara şaşakaldılar; gönüllerinin içinden bunun neye alâmet olacağını soruyorlardı.

O anda ayağa, ihtiyar kahraman Mastor oğlu Haliterses kalkarak söze başladı. Yaşıtları arasında kuşlardan daha iyi anlıyacak, kaderi ondan üstün haber verecek kimse yoktu.

Hepsine iyilik dileyerek söze başladı.

— Kulak verin İthakalılar, söyliyeceklerime; özlükle yavuklulara dönerek söylüyorum, çünkü onların başları üzerinde felâket kasırgası dönüyor. Artık daha uzun zaman Odysseus sevdiklerinden uzak kalacak değildir; o pek yakın bir yerdedir, onların hepsinin arasına ecel ve ölüm saçıyor; şu meydan ortasındaki İthaka'da yaşıyanlar arasından da bir çok kişinin başına nice belâlar gelecek. Henüz vakit varken düşünelim, onları azgınlıktan uzaklaştıralım, veya kendileri el çeksinler: menfaatlarma da en elverişli budur. Kâhinlikte acemi değilim, çoktan ve iyi görerek söylüyorum... nasıl ki onun da başına ne gelecek idiyse,

haber vermiştim. Argoslular İlion seferine çıkarken ve onlarla birlikte çok tedbirli Odysseus giderken. O zaman ona haber vermiştim ki başına çok belâlar gelecek, bütün yarenlerini kaybedecek ve ancak yirminci yılda, herkesçe unutulmuş olarak evine dönecek; bütün bunlar bugün gerçekleşiyor.

Buna karşı Polybos oğlu Evrymakhos şöyle dedi:

— İhtiyar, kalk evine git, kendi çocukların arasında kâhinliğini et, ve bak, ileride başlarına bir felâket gelmesin; çünkü kâhinlikten yana ben senden yüz defa daha ustayım. Kuşlara gelince, güneşin ışıkları içinde bütün kuşlar uçar ama hepsinden kehanet çıkarılmaz. Odysseus'u bırak sen! o buradan çok uzaklarda ölmüştür; keşke sen de beraber öleydin; hiç olmazsa şom ağzın bu kehanetleri savurmazdı ve bize karşı zaten kızgın olan Telemakhos'u kışkırtmazdın. Sen ondan kendine bir ihsan koparır mıyım diye bakıyorsun. Ben de sana haber vereyim ve dediğimin gerçekleştiğini de göreceksin: yaşlandıkça öğrendiğin düzenbazlıklarla eğer genç adamın öfkesini kurcalamakta devam edersen, bunun ziyanı en önce ona dokunacak! canı isterse işini başarmak için varsın şu kuşlara güvensin! Sana da, ihtiyar, para cezası keseriz, canını yakarız: bunun acısı yaman olur!

«Şimdi de Telemakhos'a, herkesin önünde, iyi bir öğüt vereceğim: anasını kandırıp baba yurduna göndersin. Ben öylelerini bilirim ki, düğün masraflarını ödemeğe, babasına da sevgili kızını almak için, gereken armağanları vermeğe hazır. Ondan evvel, inan bana, Akhai oğulları o usandırıcı takipten vazgeçmiyecekler; çünkü şüphesiz kimseden pervamız yok. ne uzun söylevli Telemakhos'tan, ne de, ihtiyarcık, senin hiç inanmadığımız kehanetlerinden: sen çolpa çolpa saçmaladıkça daha iğrenç oluyorsun! Telemakhos'un varı yoğu hep böyle yenip gidecek ve kendisine hiç bir şey tazmin edilmiyecek, ta ki anası bu evlenme oyunu ile Akhaiları avutmaktan vazgeçe! Biz sırf onun şerefi için, aldana aldana, aramızda yarışıp gidiyoruz, ve her birimize yakışan başkalarıyla evlenmeği bile düşünemiyoruz.

Buna karşı akıllı Telemakhos cevap verdi:

— Evrymakhos, ve öteki ünlü yavuklular, bunun üzerine artık size ne bir ricada bulunacağım, ne de fazla bir şey söyliyeceğim; olanları bitenleri tanrılar bildiği gibi, Akhailar da öğrendi. Ama haydin, bana tez yürüyüşlü bir gemi ile

tayfa verin, beni deniz üzerinde dolaştırsınlar: İsparta'ya ve kumluk Pylos'a gidip, bunca zamandan beri gurbette kalan babamın izini soruşturayım; belki insanlardan bir şey öğrenirim veya Zeus'un cihanı dolduran seslerinden birini işitirim. Orada babamın sağ olduğunu ve döneceğini öğrenirsem, bezmiş usanmış da olsam bir yıl daha bekliyeceğim; yok eğer öldüğünü, artık var olmadığını işitirsem, hemen sevgili baba yurduna dönüp ona törenle, gereken kurbanlarla mezar dikeceğim, sonra anamı ere vereceğim.

Bunları söyleyip oturdu. Mentor ayağa kalktı; Mentor şanlı Odysseus'un arkadaşıydı, gemilere binip gittiği gün bütün evine bakmak işlerini ona havale etmişti.

Mentor cümlenin iyiliği için söz alarak dedi ki:

— Kulak verin İthakalılar, bütün söyliyeceklerime : Artık hangi asa sahibi kral bundan böyle uslu akıllı, güler yüzlü, yumuşak huylu olur, gönlünde yalnız doğruluk düşünür? Belki elinden geldiği kadar zalim olur, haksızlıklar eder! Çünkü işte tanrısal Odysseus'u, şu üstlerinde yumuşak bir baba gibi hanlık ettiği halkın içinden, bugün hatırına getiren tek bir kişi çıkmıyor. Fakat benim taşkın yavuklulara bir diyeceğim yok; ettikleri zulümlere, düşündükleri fenalıklara kızmıyorum; çünkü onlar, Odysseus'un evini talan edip yemekle, ve onun bir daha dönmiyeceğini sanmakla başlarıyla oynuyorlar. Ben şimdi halkın kalan kısmına, hepinize kızıyorum ki, çoğunluk sizde iken susup duruyorsunuz ve sözle olsun bir avuç yavukluyu kınayıp yola getiremiyorsunuz.

Buna karşı Evenor oğlu Leiokritos şöyle dedi:

— Mentor, aklı sapık fesatçı! nedir o söylediklerin? Halkı kışkırtıp bizi yola getirmek sana mı kalmış? Masa başında yiyip içenlerle savaşmak çokluk için de zor olur. Bilki, İthaka hanı Odysseus bizzat gelse, ve evinde cümbüş kurmuş olan tosun yavukluları konaktan dışarı atmağı aklından geçirmiş olsa, bundan, dönüşüne bu kadar hasret çeken karısını sevindirecek bir netice çıkmıyacak! Öyle bir sınama sonunda o, ancak utanç içinde eceline kavuşur, arkasından bütün halk gelse bile! Sen akıllı bir adam gibi konuşmuyorsun. Fakat haydin, dağılın, işli işine evli evine! Telemakhos da sefere çıkmak istiyorsa işte Mentor, işte Haliterses, ve bunlar gibi babasının eski dostları var. Ama sanırım ki, soruşturmak istediği işlerin haberini İthaka'da oturup bekliyecek ve bu

yolculuk hiç olmıyacak.

Böyle söyledi ve hemen derneğe son verdi, halk da evli evine dağıldı. Yavuklular Odysseus'un konağına giderken Telemakhos herkesten ayrılarak, deniz kıyısına doğru yürüyordu. Ellerini köpüklü deniz suyu ile yıkıyarak Athena'ya dua etti:

— Dinle beni, ey dün evimize gelen Tanrıça, bana pusarık deniz üzerinde gemi ile sefer edip çoktan beri gurbette kalan babamın dönüşü üzerine salık soruşturmamı söylemiştin; lâkin Akhailar önüme geçiyorlar, özlükle kem gönüllü yavuklular.

Dua ederek böyle söylerken yanına Athena geldi : Mentor'un boyunu bosunu takınmış, sesini almıştı. Konuşmaya başlıyarak kanatlı sözler söyledi:

— Telemakhos, sen bundan böyle korkak da tedbirsiz de olamazsın: babanın cesur yüreği sende olursa! O her şeyi ne güzel başarırdı söz ile ve iş ile! Herhalde bu yolculuk geri kalmamalı, başa çıkarılmalıdır! Onun ve Penelopeia'nın oğlu olmasaydın düşündüklerini başaracağından ümidimi keserdim. Babalarına benziyen evlâtlar kaç tanedir? Çoğu onlardan aşağı kalır, pek azı üstün gelir. Fakat sen bundan böyle korkak da tedbirsiz de olmayacaksın: sen Odysseus'un aklından ve gönlünden hiç de mahrum değilsin, ümit olunur ki, bu işleri başarasın. Şimdi sen bırak, yavuklular istedikleri ve düşündükleri gibi devam etsinler; çünkü o çılgınlar dinlemezler ne doğru ne haklı olanı; ölümün, kara ecelin kendilerine yaklaştığını görmüyorlar! Bir günde hepsi helak olacak, ama gafiller bilmiyorlar! Düşündüğün yolculuk asla geri kalmayacak. Benim, babanın nasıl bir dostu olduğumu bilirsin : sana tayfasıyla, tez yürüyüşlü bir gemi hazırlıyacağım, kendim de beraber geleceğim. Şimdi eve git, yavuklulara görün, bir yandan da yollukları hazırlat; hepsini münasip kaplara koydurt: şarabı iki kulplu destilere, insanlara ilik olan unu da sağlam tulumlara. Kendim de halk arasına varıp gönüllü tayfa toplıyacağım. İki yanı deniz İthaka'da eski yeni çok gemi var; onları gözden geçirerek en iyisini seçeceğim; onu donatıp hemen açık denize açılırız.

Zeus kızı Athena böyle dedi; Telemakhos çok beklemiyerek bu tanrı sesine boyun eğdi; gönlü üzgün, konağa döndü, taşkın yavukluları avluda buldu; domuzları ütülüyor, keçileri yüzüyorlardı.

Antinoos hemen gülerek Telemakhos'un yanına geldi, elini sıkarak ve adıyla çağırarak şöyle dedi:

— Telemakhos, meydan hatibi, kafası kızmış genç! artık içinde hiç kötülük kalmasın: ne söyle ne işle! Eskiden olduğu gibi beraber yiyelim, içelim. Akhailar istediklerini yaparlar: sana gemi de verirler seçkin kürekçiler de; binesin ve en tezden mübarek Pylos'a yetişesin, şanlı babandan haber alasın.

Akıllı Telemakhos, ona karşı cevap verdi:

— Antinoos, artık sizlerle bir sofrada oturup eğlenmem, taşkınlıklarınıza susup durmam imkânsız. Şimdiye kadar, ben çocukken, varımı yoğumu yiyip savurduğunuz yetmez mi, yavuklular? Ben büyüdüm artık; ötede beride işittiklerim gözümü açıyor, yüreğimin cesaretini yükseltiyor. Bundan böyle her şeyi deneyeceğim, ölüm tanrıçalarını üstünüze kışkırtacağım, ister Pylos'a gideyim ister burada, İthaka'da kalayım. Her halde yolculuğum geri kalmıyacak, göreceksiniz bunu nasıl başaracağım: madem öz teknem ve kürekçilerim yok, navlonla gemi tutarım; siz de bunları esirgemekle kalın.

Böyle dedi ve elini Antinoos'un elinden çekti kurtardı: Öbürleri alaya başladılar, kıracak sözler söylediler:

Bu şımarık gençlerden biri şöyle söylenip duruyordu:

— Bakındı, Telemaknos'a! Bizi öldürmeyi kuruyor! Yardakçılar bulmak için kumlu Pylos'a gidecek, belki de İsparta'ya sefere çıkmak arzusu ile içi içine sığmıyor; canı isterse toprağı yağlı Ephire'ye kadar uzansın, oradan bağır kemirici zehirler getirsin; sebulara katsın, hepimizin işini bitirsin!

Başka bir şımarık da şöyle söylüyordu:

— Adam siz de!... gitsin varsın, o da kocaman karınlı gemiyle; bildiklerinden uzak, tıpkı Odysseus gibi, helak olsun... emeğimizi biraz arttırmağa sebep olacak; o zaman bütün mallarını paylaşırız; konağı da anasına veririz, kiminle evlenirse beraber otursunlar.

Böyle diyorlardı. O ise babasının yüksek tavanlı geniş hazine odasına inmişti bile. Burada külçe altın, bakır serilmiş yatıyordu; sandık sandık kumaşlar vardı; mis kokulu zeytin yağlarının yanında eski tatlı şarap küpleri duvara

dayanmış dizili duruyordu; içlerindeki su katılmamış, tanrılara lâyık içki bekliyordu ki, bir gün, tanrısal Odysseus, bunca cefalardan sonra, evine dönsün! Sağlam ağaçtan yapılmış kapılar çifte mandalla bağlanmıştı; gece gündüz, kahya kadın, Peisenor oğlu Ops kızı Eurykleia, orada, gözü tetikte, hepsini bekliyordu.

Telemakhos onu yanına çağırarak şöyle dedi:

— Dadı, şimdi bana sen şarabın en tatlısından, en iyisinden, iki kulplu destilere doldurup vereceksin: hani «O» nun için, zavallı belki bir gün döner diye sakladığından; on iki desti olsun, hepsinin de ağızları iyice kapansın; bana bir de güzelce dikilmiş sağlam tulumlara un dolduracaksın; iyi öğütülmüş undan yirmi ölçek olsun, en incesinden ha! Bunu senden başka kimse bilmesin; haydi hemen, her şeyi hazırla. Akşama gelip alacağım, ne zaman annem, yatmak için, üst kata çıkarsa. Ben, çünkü, İsparta'ya ve kumluk Pylos'a gidiyorum, sevgili babamın dönüşü üzerine belki bir salık alırım diye. Böyle deyince Eurykleia dadı bir çığlık kopardı; hıçkırıkları arasında kanatlı sözler söyledi:

— Niçin, sevgili çocuğum, niçin kafana böyle bir fikir koydun? Yeryüzünün nerelerine gitmek istiyorsun, sevgilimiz bir sen kalmışken? Öbürü, Tanrı soyu Odysseus da böyle baba yurdundan uzak, yad ellere gidip helak oldu!.. Sen gider gitmez onlar, arkandan kemlik dileyip mahvın için ne dolaplar çevirecekler! bütün bunları aralarında paylaşacaklar. Mallarının başından ayrılma; hasatsız denizlerde dolaşıp cefalar çekmene ne hacet?

Akıllı Telemakhos ona karşı şöyle dedi:

— Dadıcığım, sen hiç korkma; tanrının dileği olmasa bana bu fikir gelmezdi; yalnız yemin et, sevgili anneme, on bir on iki gün geçmeden söylemiyeceğine... meğer ki kendi sorsun ve gitmiş olduğumu öğrensin... Yazık olur, ağlar da güler yüzü solarsa.

Telemakhos böyle deyince ihtiyar kadın tanrıların büyük yemini ile and içti; andı töresince kılıp tamamladıktan sonra, şarabı destilere aktarmağa ve unu sağlam tulumlara doldurmağa gitti; Telemakhos ise divanhaneye dönerek yavuklulara ulaştı.

Bu ara Athena, gökgözlü tanrıça düşündüğünü yerine getirmek üzere, hep Mentor'un suretinde olarak şehri dolaşıyor, birer birer kürekçilere yanaşarak

akşama tez yürüyüşlü geminin yanında toplanmak için hepsine parola veriyordu. Phronios oğlu ünlü Noemon'dan, tez yürüyüşlü gemisini istemiş, o da seve seve kabul etmişti.

Güneş batıyordu, bütün yolları gölge basarken Athena gelip tez yürüyüşlü gemiyi denize çekti; güverteli gemilerin beraber götürmesi gereken pusatları da hep yükletti, ve gemiyi limanın ağzına götürüp demir attı. Orada bütün yiğit tayfalar toplanmıştı. Tanrıça her birine ayrı ayrı cesaret verdi; tanrısal Odysseus'un konağına gelerek orada yavukluların gözlerine tatlı uykuyu ekti; bu içkililer uyuşan ellerinden sağrağı bıraktılar; daha ziyade duramayıp, şehirde yatmağa gitmek üzere, ayağa, kalktılar, çünkü göz kapaklarından uyku akıyordu.

Gökgözlü Athena Telemakhos'u çağırdı, iyi yapılı büyük konaktan dışarı çıkardı; Mentor'un suretine girmiş ve sesini almış olarak, şöyle dedi:

— Telemakhos, vakittir! güzel knemisli yarenlerin, kürekleri başında, emrini bekliyorlar. Haydi gidelim, hareketi daha ziyade geciktirmiyelim.

Böyle söyliyerek, Athena onu hızlı adımlarla götürüyordu; Telemakhos tanrıçanın arkasından, izleri üzerinden yürüyordu. Kumsalda uzun saçlı yarenleri buldular.

Tanrısal Telemakhos onlara şöyle dedi:

— Haydin, arkadaşlar, gidelim, kumanyayı getirelim; her şey hazır, konakta yığılmış duruyor; anamın hiç bir şeyden haberi yok, halayıkların da, meseleyi yalnız biri biliyor.

Böyle diyerek öne geçti, ötekiler arkasından yürüyorlardı. Her şeyi taşıyarak getirdiler, gemide sıraların altına yerleştirdiler, Odysseus'un sevgili oğlu nasıl emrettiyse.

Telemakhos gemiye bindi. Athena kılavuzluk etmek üzere geminin pupasına geçti, yanına da Telemakhos oturdu; palamarları çözdüler, adamları hep bindiler, kürekçi sıralarına oturdular. Gökgözlü tanrıça Athena onlara şarap yüklü deniz üzerinde öten rüzgârı, uygun Zaphyros'u gönderdi. Telemakhos yarenlerini gayrete getirerek manevraya kumanda etti; onlar da itaat ederek emrini yerine getirdiler; çam direği kaldırdılar, tam yuvasına diktiler, çarmık ipleriyle padavralara berkittiler; beyaz yelkenleri iyi kıvrılmış kayışlarla çektiler.

Rüzgâr yelkenleri tam ortadan şişiriyordu; iki yandan karinaya uğultu ile çarpan dalgalar arasında gemi kalktı; şimdi, itile kakıla uçuyor, yol alıyordu. Tez yürüyüşlü kara tekneye boylu boyunca halatları bağladıktan sonra, ağza kadar şarapla dolu sağrakları diktiler, ölümsüz bengi tanrıları, özlükle gökgözlü Zeus kızını anarak saçı kıldılar.

Bütün gece, tan ağardıktan sonra bile, gemi yol aldı.

ŞAN : III

PYLOS'TA

Güneş güzel gölün üstünden baştan başa tunç rengi kesilen gökte ölümsüzlere ve buğday yetiştiren yer yüzündeki insanlara ışık vermek için doğarken Pylos'a Neleus'un sağlam hisarlı kalesine yetiştiler.

Deniz kıyısında Pyloslular kapkara buzağıları kurban kesip yeri sarsan lâcivert saçlı tanrı ya sunuyorlardı. Oturacak yerler dokuz, sıraydı, her birinde beş yüz kişi oturmuştu ve her sıra önünde dokuz boğa boğazlanmış; kendileri içirikleri yemekte, tanrı için butları yakmakta iken İthakalıların gemisi sahile doğru ilerliyordu; tayfalar yelkenleri topladılar, denk yapılı gemiyi küreklerle yanaştırdılar ve kendileri karaya çıktılar.

Telemakhos da gemiden indi, Athena yolu göstermek üzere önden yürüdü; gökgözlü tanrıça söze başlayıp ona dedi ki:

— Telemakhos, şimdi artık sıkılganlığın hiç lüzumu yoktur; bu deniz seferine çıkman ancak babanın nerelerde kaldığını, kaderin hükmü ile başına neler geldiğini öğrenmek içindir. Haydi şimdi, doğru at terbiyecisi Nestor'un yanına git, göğsünde sakladığı düşünceyi bilelim.

Akıllı Telemakhos, ona karşı cevap verdi:

— Mentor, yanına nasıl varayım, kendisini nasıl selâmlayayım? Düzgün lâkırdı söylemeğe alışkınlığım yok, ve benim gibi bir genç yaşlılardan bir şey sorarken sıkılıp yüzü kızarır, elbet

Athena, gökgözlü tanrıça, cevap verdi:

— Telemakhos, söyliyeceklerinin bir kısmını kendin içten düşünüp bulursun bir kısmını da tanrılardan biri ilham eder çünkü sanmam ki tanrıların rızası olmadan doğmuş ve büyümüş olasın.

Böyle diyerek Pallas Athena öne geçti; hızlı adımlarla yürüyordu, o da tanrıçanın arkasından, izleri üzerinden gidiyordu; Pylos erlerinin kutsal derneğine doğru yürüyüp Nestor'un oğullarıyla birlikte oturduğu sıralara kadar

ilerlediler. Nestor'un adamları her yanda şöleni hazırlıyor, kimi etleri kızartıyor, kimi şişlere geçiriyordu. Yabancıları görür görmez, hepsi birden önlerine koştular, ellerini uzatarak onları yanlarında oturmağa davet ettiler.

İlkin Nestor oğlu Peisistratos yakın gelerek her ikisinin elini tuttu; onları sofranın önünde, babasıyla kardeşi Trasymedes arasında, kum üzerine serilmiş yumuşak postlara oturttu; içiriklerden onlara pay ayırdı, bir altın sağrak içine şarap doldurdu; bunu fırtına koparan Zeus kızı Pallas Athena'ya sunarak şöyle dedi:

— Konuk, önce Poseidon hana dua et; çünkü işte her ikiniz onun şöleni üzerine buraya gelip çattınız; Tanrıya şarapla saçı kıl, âdet nasılsa öyle dua et, sonra arkadaşına da sağrağı ver, o da şu bal gibi tatlı şarapla saçı kılsın; ölümsüzlere o da dua eder sanırım, çünkü bütün insanlar hacetlerini tanrılara arzederler. Ancak o daha genç, ben yaşta göründüğü için altın sağrağı önce sana veriyorum.

Böyle dedi ve eline tatlı şarap sağrağım verdi; Athena doğruluğu gözeten bu akıllı erden hoşlanarak, hemen Poseidon hana uzun uzun dua etti.

— Duamı kabul et, ey yerin sahibi Poseidon, ve senden yalvardığımız işleri başarmamıza inayetini esirgeme. En önce Nestor'a ve oğullarına şan ve şeref ver! Sonra bütün öbür Pyloslulara, ünlü yüzlük kurbanları için, iyi bir karşılık ihsan et. Telemakhos ile bana da inayet eyle: bizi tez yürüyüşlü kara gemi içinde buraya getiren haceti başarıp selâmetle dönelim.

Böyle dedi, sonra duasını gene kendi onadı; Telemakhos'a güzel iki kulplu sağrağı uzattı, Odysseus'un sevgili oğlu da onun gibi dua etti.

Sonra Pyloslular, üst etleri kebap edip ateşten çıkardılar; paylara ayırıp kendilerine çektikleri nefis ziyafeti kutladılar.

Yiyip içip iştahlar yatışınca, ihtiyar at terbiyecisi Nestor onlara dönerek söze başladı:

— Konuklardan kimler olduklarını sorup anlamağa en iyi zaman, tam şimdiki gibi, yiyip içip keyifleri yerine geldikten sonradır. Konuklarım, kimlersiniz? Deniz yoluyla gelişiniz nereden? Bir ticaret peşinde mi yoksa deniz üzerinde, canlarını tehlikeye atarak başkalarının sahillerini talan etmeğe giden

korsanlar gibi hedefsiz mi dolaşıyorsunuz? Akıllı Telemakhos ona dönerek cesaretle dedi ki:

Yüreğine bu cesareti Athena vermişti, ta ki gurbette kalan babasından salık soruştursun ve insanlar gözünde nam kazansın.

— Neleus oğlu Nestor. Akhai'ların yüz suyu, nereli olduğumuzu soruyorsun, ben de her yanıyla anlatacağım. Biz Neion dağının eteğindeki İthakadan geliyoruz, öz işim üzerine danışmağa geldim, budunun bir işi için değil. Bir tarafta babamın yaygın ününden bir yankı işidir miyim diye dolaşıyorum: ulu yürekli Odysseus'tan bir haber; o, seninle birlikte Troialıların kalesini almak için savaşmış diyorlar. Troialılara karşı bütün savaş edenlerden her birinin nerede hazin ölümle helak olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz; yalnız onun kaderini Kronos oğlu gizli tutmuştur; kimse onun nerede öldüğünü açıkça söylemiyor: karada düşmanları eliyle mi, yoksa denizde Amphitrite'nin dalgaları arasında mı? Bunun için dizlerine kapanmağa geldim, bana o hazin ölümden söz açabilir misin? Kendi gözlerinle görmüş müsün?... Veya yad ellerde dolaşan başka birisinden bir şey işitmiş misin? Anaların doğurduğu evlâtların en talihsizi imiş benim babam. Hiç çekinmeden, gerçeği yumuşatmağa çalışmadan, bana açıkça anlat, gözlerinle nasıl görmüş isen.

Bunun üzerine ihtiyar at terbiyecisi Nestor dedi ki :

— Ey dost, şu anda bende ne hâtıralar uyanıyor! O illerde bütün çektiğimiz cefalar, bizim ele avuca sığmaz Akhai oğullarının dik kafalılığı yüzünden; o pusarık denizlerde gemilerle ettiğimiz seferler, Akhilleus nereye emretse talan için verilen baskınlar, Priamos hanın başkentini çevirmek için bunca uzun savaşlar! Orada en seçkinlerimiz helak oldu: Aias, o ikinci Ares, orada yatıyor! Akhilleus! orada düştü! danışmanlıkta Tanrıların eşi Patroklos orada kaldı! benim de sevgili oğlum, koşucuların ve savaşçıların başkanı, yiğit cesur Antilokhos'um oradadır! Bu musibetler ve daha birçokları başımıza geldi. Bütün bunları hikâye etmeğe ölümlü insanlardan kimin ömrü vefa eder?

«Beş yıl, altı yıl burada kalıp tanrısal Akhaiların orada çektiklerini sen sorup ben nakledeursam hepsini öğrenmeden bıkıp usanıp ata yurduna dönerdin. Tam dokuz yıl onlara sıkı sıkıya pusular kurduk, her türlü hileler ördük, taki Kronos oğlu bize işleri rasgetire!

O zaman kimse babanla, akılda tedbirde, boy ölçüşemezdi; sonsuz hileleriyle herkesten üstün tanrısal Odysseus, senin baban! Sahiden de onun oğlu musun? Fakat yüzüne bakınca beni hayret alıyor! Sözlerin, konuşusun tıpkı onunkine benziyor. Bu genç yaşta bu kadar benzeyiş inanılmaz şey!... Benimle tanrısal Odysseus arasında asla ayrılık gayrılık olmazdı: derneklerde meclislerde, Argoslular toplanıp işleri danışırken, gönlümüz bir, düşündüğümüz, dilediğimiz bir olurdu: ve bizim verdiğimiz öğütler cümlenin menfaatına en uygun olurdu.

Nihayet Priamos'un sarp kalesini alıp talan ettik; işte o zaman Zeus bizim için uğursuz bir dönüş tasarladı bizim Argoslular arasında akıllı ve doğru olanlar çok değildi; bu sebepten niceleri gökgözlü tanrıçanın gazabına uğrayarak üstlerine musibetler çekmişlerdi; ulu tanrı kızı iki Atreus oğlu arasına nifak soktu; bunlar bütün Akhaiları, gereksiz ve usulsüz, güneş batarken dernek kurmağa çağırdılar; Akhai oğulları da içkili olarak geldiler. O zaman halkı ne için topladıklarını anlattılar: bir yandan Menelaos bütün Akhaiları hemen engin deniz sırtında sefere çıkmak hazırlığını düşünmeğe davet ediyordu. Öbür yandan Agamemnon bu fikri hiç beğenmiyerek, halkı tutup kutsal yüzlük kurbanlar sunmağa lüzum görüyordu. Athena'nın korkunç gazabını yumuşatmak için. Ne çocukluk! anlamıyordu ki böyle bir şeye kanmamalıydı: hiç kolay kolay tanrıların kararı değişir mi? iki han, ayakta, birbirini sert sözlerle kırdılar, ve güzel knemisli Akhailar korkunç naralar koparark kalktılar, iki ayrı kararla birbirlerinden ayrıldılar. O geceyi karşılıklı kemlik düşünerek sabahladık: çünkü Zeus bize yaman belâlar hazırlıyordu!

Şafak sökerken gemileri, tanrısal denize çekip içlerine mallarımızı ve bol kuşaklı kadınları bindirdik; halkın yarısı budunlar çobanı Atreusoğlu Agamemnon'un yanında kalmak için direniyordu; öbür yarımız gemilere binip açıldık: hızla ilerliyorduk; bir tanrı derin uçurumlu denizin dalgalarını yatıştırdı. Tenedos'a geldik. Orada sılaya kavuşmak dileğiyle kurbanlar kesip tanrılara sunduk; ama kızgın Zeus henüz dönüşümüzü aklına getirmiyordu: aramızda, gene ikinci ve korkunç bir nifak tutuşturdu, iki yandan kürekli veya iki güverteli gemilerin bir kısmı yolunu değiştirdi; aydın gönüllü, bin bir tedbirli Odysseus hanın reisliği altında, Atreus oğlu Agamemnon'a yaranmak üzere ayrılıp gittiler; ben ise bütün arkamdan gelen gemilerle kaçtım, çünkü tanrının bize kemlik düşündüğünü anlamıştım. Tydeus oğlu, bu ikinci Ares de yarenlerini birlikte

götürerek kaçtı; Sarı Menelaos da daha sonra bize Lesbos'ta ulaştı.

Uzun seferin yolunu düşünmekte idik: Khios'un kayalarını sola alarak, onların üstünden gidip Psara adasını mı dolaşmalıydık, yoksa Khios'un altından Mimas'ın rüzgârlı kıyılarına mı yaklaşmalıydık? Tanrıdan bir alâmet göstermesini diliyorduk. Bize apaşikâr işaret edildi ki, açık denizin ortasında Erebos üzerine dümen kıralım, ta ki en tezden tehlikeden kaçınalım. Uygun ve serin bir rüzgâr da kalkıp esmekte idi, gemilerimiz balığı çok deniz üzerinde hızlı hızlı yol alarak geceleyin Geraistos'a geldik. Burada Poseidon'a ulu denizi aşabildiğimiz için sayısız boğa butları yakıp sunduk. Dördüncü gün Argos sahillerindeydik, burada Tydeus oğlu, at terbiyecisi Diomedes ve yarenleri denk yapılı gemilerini karaya çektiler; ben Pylos'a kadar ilerledim, ve bir tanrının yola çıkışımızdan beri estirdiği rüzgâr yolculuğun sonuna kadar kesilmedi. İşte, sevgili çocuk, böylece memlekete geldim; başka bir şey görmedim: öbür Akhailardan hangileri kurtuldu, hangileri helak oldu, bilmiyorum. Ancak kendi konağımızda yerleşip oturmakta iken; her ne haber almış isem, hakkındır, hepsini öğreneceksin, hiç bir şey senden gizlemiyeceğim.

Usta mızrakçı Myrmidonlar sağ esen dönmüş, diyorlar; bunların başkanı büyük Akhilleus'un şanlı oğlu idi. Paian'ın ünlü oğlu Philoktedes de sağ esen döndü. İdomeneus dahi kavgadan kurtulan yarenlerini Girit'e ulaştırdı: deniz onlardan kimseyi kapmadı. Atreus oğlu Agamemnon'un, gerçi uzak bulunuyorsunuz, fakat herhalde bizim gibi siz de, döndüğünü ve Aigisthos'un ona hazin bir ölüm hazırladığını işitmiş olacaksınız. Fakat o da acı acı cezasını buldu; arkasında bir oğul bırakana ne mutlu. Oğlu Orestes ünlü babasının kan öcünü alarak hilekâr kaatili Aigisthos'u öldürdü. Sen de, dostum, görüyorum ki yakışıklı bir yiğit olup yetişmişsin; cesur ol ki bir gün, torunlarından biri senin de adını hayırla ansın!» Akıllı Telemakhos ona karşı dedi ki:

— Ey Neleus oğlu Nestor, Akhaiların yüzsuyu, gerçek o babasının tamamıyla öcünü aldı, adı sanı Akhailar arasında yayılacak ve geleceklere duyulacaktır. Keşke bana da tanrılar böyle bir kuvvet vermiş olaydı! Taşkın yavuklulara zulümlerinin, kurdukları fenalıkların cezasını verirdim; ama tanrılar bana ve babama böyle bir mutluluk kısmet etmediler; ve şimdi hepsine katlanmaktan başka çarem kalmadı,

Buna ihtiyar at terbiyecisi Nestor cevap verdi:

—Ey dost, kendin söz açıp bunları andığın için... söylüyorum: diyorlar ki anana birçok fodul yavuklu çıkmış, konağım sömürüp, senin de mahvını kuruyorlarmış, söyle bana, bunlara istiyerek mi katlanıyorsun, yoksa memlekette halk, bir tanrının sesine uyarak, sana düşmanlık mı gösteriyor? Kimbilir belki bir gün, baban kendi başına veya bütün Akhailaların yardımıyla yetişecek, ve hepsine taşkınlıklarının cezasını verecektir: Keşke gökgözlü Athena seni de seveydi, mutlu babanı sevdiği ve ona içten ilgilendiği gibi, Troialılar ilinde, biz Akhailar cefalar, mihnetler, çekmekte iken! Hayır, ölümlü insanlardan birine tanrıların o kadar muhabbet gösterdiklerini asla görmüş değilim, senin babana açıktan açığa Pallas Athena'nın gösterdiği muhabbet kadar... Eğer sana da böyle yürekten, kopan bir ilgi göstermek isteseydi, onların bir çoğu aklından düğünü derneği çıkarırdı. Akıllı Telemakhos ona karşı şöyle dedi:

— Sayın ihtiyar, bu söylediğinin gerçekleşeceğine inanamıyorum; öyle büyük sözler söyledin ki, beni hayret ve dehşet alıyor: Böyle bir mutluluk bir türlü ümidimin içine sığmıyor, tanrılar böyle istese bile!

Buna karşı Athena, Gökgözlü tanrıça, atıldı:

— Telemakhos, bu nasıl söz, dişlerinin arasından kaçan öyle? Bir tanrı isteyince uzaktan bile sevdiği adamı kurtarabilir. Benim gözümde, her türlü cefaları çektikten sonra, sıla gününe erişip yurda dönmek yeğdir, seferden dönüp yurda gelir gelmez, Aigisthos'un ve karısının pususuna düşen Agamennon gibi, helak olmaktansa. Gerçek şu da var ki, tanrılar bile sevdikleri adamdan hepimizin payı olan ölümü uzaklaştıramazlar, öldürücü Ecel Moira gelip onu helak döşeğine serdikten sonra.

Akıllı Telemakhos ona karşı dedi ki:

— Mentor, bundan artık bahsetmiyelim: Kaygılarımız yüreğimizden taşıyor. Babam için artık sıla yoktur, ölümsüzlerin onun için verdikleri hüküm ancak ölümdür, kara Ecel'dir. Şimdi başka bir söz açıp Nestor'dan sormak isterim: Çünkü o doğrulukta ve düşünüşte herkesten üstündür üç nesil üzerine hüküm sürmüş diyorlar, öyle ki gözüme bir tanrı gibi görünüyor.

Ey Neleus oğlu Nestor, bana hakikati söyle; Atreus oğlu ulu hakan

Agamemnon nasıl helak oldu? Menelaos nerede idi? Nasıl olmuş da hilekâr Aigisthos ona ölümü hazırlıyabilmiş? Kendisinden kat kat üstün bir eri öldürmeğe nasıl yol bulmuş? Yoksa Menelaos Akhaieli'nde, Argos'ta, değil miydi? Başka illerde mi dolaşıyordu? Öbürü bundan mı cesaret alarak cinayeti işledi?

Ona ihtiyar at terbiyecisi Nestor cevap verdi:

— Hay hay, çocuğum, sana bütün hakikati, her şeyi olduğu gibi söyliyeceğim: Ama görüyorsun ki, kendin de anlıyorsun; ne olacaktı, eğer Menelaos dönüşünde Aigisthos'u konağında sağ olarak ele geçirseydi! Leşine kara toprak içinde bile bir mezar vermiyecekti; kırlarda, sur dışında, onu köpekler ve yırtıcı kuşlar paralıyacaktı, ve hiç bir Akhai kadını onun için ağlamıyacaktı; işlediği cinayet bu derece büyüktü!... Biz orada, Troia'da, savaş üstüne savaşla uğraşırken, o rahat rahat Argos'un at yetiştiren çayırları ortasında, Agamemnon'un karısını yumuşak sözlerle baştan çıkarıyordu. Tanrısal Klytaimnestra, başta bu alçakça işi reddediyordu; içinde yalnız iyi duygular vardı; fakat yanında bir ozan bulunuyordu ki, Atreus oğlu Troia seferine çıkarken evinde bırakmış ve karısına bakmağı ona havale etmişti; lâkin vadesi gelip kısmet ona kıskıvrak bağlayınca Aigisthos ozanı aldı, ıssız bir adaya sürdü, orada kuşlara yem olmak üzere bıraktı. O zaman erkeğin isteğine kadın da razı oldu: Aigisthos onu kaldırıp evine götürdü. Mutlu tanrıların sunaklarında nice butlar yaktı, adak olarak nice bezekler, işlemeli kumaşlar, altınlar astı; yüreğinde asla ümidini beslememiş olduğu büyük başarı için.

Troia'dan dönerken, ben ve Atreus oğlu Menelaos, beraber sefer ediyorduk, hep birbirimizle dost olarak, Suniona, Atina'nın kutsal burnuna eriştiğimiz sıradaydı ki, Phoibos Apollon, en yumuşak oklarıyla, Menelaos'un kılavuzu Onetor oğlu Frontis'e hücum ederek öldürdü; o anda bütün hızı ile giden geminin dümeni elleri arasındaydı; kasırgalar içinde dümen kullanmada bütün insanlar arasında eşi yoktu.

Menelaos, yola devama bu kadar acelesi varken, orada tekrar mola verip adamını gereken cenaze töreniyle gömdü; ondan sonra oymalı gemilere binip şarap yüzlü deniz üzerinde sefere çıktı; sarp Male burnuna ulaştıkları zaman uzağı gören Zeus, onları uğursuz yola atmağa karar vererek sırtlarına pusank ve

ıslıklı kasırgaları püskürdü: Dev dalgalar dağlar kadar şişip yükseliyordu. Birbirinden ayrılan gemilerin bir çoğu Krete Girit cihetine, İardanus'un iki kıyısında oturan Kydonların iline sürüklendi. Gortyna'nın ucunda, denizin sisleri içinde, sarp ve yalçın bir kaya dalgalar üzerine sarkmaktadır; burada Notos yeli ulu dalgaları bu kayanın böğürlerine, Phaistos'tan yana, kakar durur; ve o küçük kaya kocaman dalgalara kafa tutar! İşte burda karaya yanaştılar; adamlar güçlükle ölümden kurtuldu, fakat çarpışan dalgalarla kayalar arasında tekneler parçalandı; rüzgârlara ve sulara kapılan beş lâcivert pruvalı gemi Aigyptos'a = Mısır'a ulaştı ve Menelaos, çok altın ve mal biriktirmek için, yabancı dil konuşan illerde gemilerle sefer edip dururken, Aigisthos kendi yurdunda ona yas hazırlıyordu: Sılasına kavuşan Atreus oğlunu öldürdü, halk da boyun eğerek arkasından yürüdü. Tam yedi yıl altını çok Mykenai'de hanlık sürdü; sekizinci yılda, ona baş belâsı olarak, tanrısal Orestes yetişti; ve tepelediği iğrenç anayı ve alçak Aigisthos'u gömerek Argos'lulara cenaze ziyafetini verdi. Aynı günde gür sesli Menelaos geldi: Gemileri alabildiği kadar çok mallar getirmişti... Şimdi sana Menelaos'a kadar gitmeni öğütlerim: Çünkü herkesten en son dönen odur; hem de öyle yerlerden ki, rüzgârlar bir kere gemilerin yolunu o tarafa saptırdılar mı, artık geri dönmeğe ümit kalmaz; deniz içinde, o kadar uzak ki, kuşlar bile, gidişgeliş bir seferi bir yılda yapamaz; öyle engin, öyle korkunç bir deniz! Sen Menelaos'un katına gitmelisin; gemini, yarenlerini beraber götür... Karadan gitmek istersen arabam, atlarım sana hazır; oğullarım da var ki, seni tanrısal İsparta'da Sarı Menelaos katına iletebilirler. Kendin görüp rica edersin, sana her şeyi açıkça söylesin; korkma, yalan hiç söylemez, çünkü akıllı, bilge kişidir.

Nestor böyle anlatırken güneş battı, alaca karanlık bastı. O zaman Athena, Gökgözlü tanrıça dedi ki:

— İhtiyar, her şeyi gereğince anlattın. Şimdi, haydin kurbanlardan dilleri koparın, şarabı karıp Poseidon'a ve öbür ölümsüzlere saçı kılalım; sonra yatağı düşünelim; çünkü vakit geldi: Işık ufuk altında gizlendi bile; tanrıların şöleninde de olsa daha çok zaman durmak gerekmez artık çekilmeliyiz.

Zeus'un kızı böyle dedi, ve herkes hemen dediğine itaat etti. Çavuşlar ellerine su döküyor, genç delikanlılar şarap karıp sebuları ağızlarına kadar dolduruyordu; herkese, baştan başa, dopdolu sağraklarla sundular; dilleri ateşe koydular ve ayağa kalkarak tanrılara saçı kıldılar; ondan sonra kendileri de

canları istediği kadar içtiler.

O ara, Athena ve tanrı yüzlü Telemakhos kocaman karınlı gemiye dönmekten söz açınca, Nestor ağırlayıcı sözlerle onları alıkoydu:

— Zeus ve öbür ölümsüz tanrılar esirgesin! Yanımdan ayrılıp tez yürüyüşlü gemiye gitmek ha! Beni büsbütün yoksul, evinde örtünecek ve konuklarını rahat ettirecek çarşafı yorganı yok mu sandınız? Katımda çarşaflar da, güzel yorganlar da bulunur, ve ben sağ oldukça kahraman Odysseus'un oğlu buradan çıkıp geminin güvertesinde yatmağa gidemez; ve benden sonra, konağımda oğullarımdan biri bulundukça, çatımıza gelen yabancılar konuklanacaktır.

Athena, Gökgözlü tanrıça, dedi ki:

— İyi söylüyorsun, ihtiyar dost! Telemakhos sözünü dinlemelidir, en iyisi böyledir; şimdi, kendi seninle gidip konağında gecelemelidir, ben ise kara gemiye gidip yarenlerin her biriyle konuşarak gönüllerini almalıyım; onların arasında en yaşlısı olmakla övünürüm; ve bu genç tayfalar sırf bir dostluk olsun diye, hepsi de onun yaşında iken, ulu gönüllü Telemakhos'un arkasından gelmişlerdir. Şimdi ben gidip kocaman karınlı kara gemide biraz dinleneyim, çünkü yarın, şafak sökerken, ulu gönüllü Kavkonların katına gideceğim; orada eski bir alacağım vardır, az bir şey de değil. Sen de yanında alıkoyduğun bu dostu arabanla ve oğullarından biri ile yola çıkarırsın; ona atlarının en güçlü ve en çeviklerini de verirsin.

Bu sözler üzerine Gökgözlü Athena bir şahin suretinde gözden kayboldu; bütün Akhaileri şaşkınlık aldı! Gözleriyle gördüğüne şaşan Nestor, Telemakhos'un elini tutup dedi ki:

— Güvenim var, ey dost, yürekli ve güçlü olacaksın; bak henüz bu kadar genç iken tanrılar kılavuzun olarak yanına geliyor; çünkü bu giden Olymposta oturanlardan başkası olamaz, hem de Zeus'un kızı, mutlu Tritogenia'nın ta kendisi olmalı: Tosun babanı bütün Argoslulardan üstün o tutardı... Ey tanrıça bizi yargıla, bize iyi ad ve san ihsan eyle: Kendime ve çocuklarıma ve sayın eşime. Sana ben yaşını tamamlamış bir düve kurban edeceğim: Geniş alınlı, sapana alıştırılmamış, kimse boyunduruğa koşmamış; onu ben boynuzlarını altınla kaplatarak kurban edeceğim.

Böyle deyip dua etmişti, Athena da dinleyip dileğini onamıştı. Önden giden ihtiyar at terbiyecisi Nestor, oğullarını ve damatlarını güzel konağına iletti.

Anlı şanlı konağın büyük divanhanesine erişince, sıralı sandalyelere ve koltuklara geçip oturdular, ihtiyar, gelenleri ağırlamak için emretti: En tatlı şarabını, onbir yıllığını, sebu içinde karsınlar; kâhya kadın bezi çözüp küpün ağzını açtıktan ve sebuda şarap karıldıktan sonra, ihtiyar han fırtına koparan Zeus'un kızı Athena'ya saçı kılarak, uzun uzun dua etti.

Saçı töreninden sonra canları istediği kadar içtiler ve uyumak için ayrı ayrı odalarına çekildiler, ihtiyar at terbiyecisi Nestor, Telemakhos'u, tanrısal Odysseus'un sevgili oğlunu yatırmak için hemen oracıkta, yankılı dehlizde iki oymalı sedir hazırlatmıştı: Telemakhos'un yanında şanlı okçu, savaşçılar başkanı Peisistratos kalıyordu: Konakta hanın henüz evlenmemiş en küçük oğlu idi. Kendi de uyumak için yüksek binanın öbür bucağına gitti, orada karısı hatun yatağını döşeğini hazırlamıştı.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı şafak görünür görünmez, yatağından fırlayan at terbiyecisi Nestor, dışarı çıkıp yüksek konak kapısının bir yanındaki cilâlı taş kürsüler üzerine oturdu, bu beyaz, ve cilâsı daima taze taşlara vaktiyle danışmanlıkta tanrıların eşi Neleus otururdu; fakat o Ecel Ker eliyle yıkılıp Ahrete Hades vardıktan beri, buraya, ihtiyar Nestor, Akhaiların siperi, elinde hanlık asası olarak, otururdu.

Oğulları, yatak odalarından çıkarak hep beraber etrafını aldılar: Ekhephron, Stratios, Perseus, Arestos ve tanrısal, Trasymedes; bunlardan sonra altıncı olarak kahraman Peisistratos gelmişti: Tanrı benzeri Telemakhos'u da getirip hanın yanına oturttular. İhtiyar at terbiyecisi Nestor söze başlayıp dedi ki: — Çabucak, sevgili çocuklar, istediklerimi yerine getirin: Ölümsüzlerden Athena'ya dua edelim: O, bana tanrı şöleninde apaşikâr göründü. Haydin, hemen çocuklardan biri kıra gidip bir düve arasın, sığırtmaçlardan biri yederek getirsin; biri de kara gemiye gidip ulu gönüllü Telemakhos'un bütün yarenlerini alıp gelsin, yalnız ikisi bekçi kalsın.

«Biri de altın kuyumcusu Laerkes'e gidip onu buraya çağırsın düvenin boynuzlarına altın kaplasın. Öbürleriniz hep birlikte burada kalın; halayıklara da söyleyin, anlı şanlı divanhanede şölen için sofra hazırlığını görsünler; burada da

çepeçevre koltuklar dizsinler, odun ve temiz su getirsinler.

O böyle der demez herkes buyurduklarını yerine getirmeğe koştular. Hemen yayladan inek geldi, tez yürüyüşlü denk yapılı gemiden de ulu gönüllü Telemakhos'un yarenleri geldiler; Kuyumcu da, ellerinde avadanlıklar, altını döğmeğe mahsus tunç âletler; örs, çekiç ve usta elinden çıkmış kerpeten olduğu halde, geldi; Athena da kurban töreninde hazır bulunmak üzere geldi.

İhtiyar at terbiyecisi Nestor, altını verdi; usta kuyumcu dikkatle döverek, ineğin boynuzlarını onunla kapladı, ta kim bu bezeği tanrıça görüp beğensin. Düveyi boynuzlarından Stratios ile tanrısal Ekhephron tutup yediyordu. El yıkamak için de Aretos yatak dairesinden çiçekli leğen, ibrik getirdi; bir eliyle de arpa sepetini tutuyordu. Savaşsever Thrasymedes, elinde keskin balta, düveyi boğazlamağa hazır, kurbanlığın bir yanında duruyordu, Perseus ise kan çanağını tutuyordu. İhtiyar at terbiyecisi Nestor törene başlıyarak yıkandı, arpa saçtı, ve Athena'ya uzun uzun dua ettikten sonra başından birkaç kıl koparıp ateşe attı.

Cemaat dua ederek arpa saçtıktan sonra, Nestor oğlu üstün yürekli Thrasymedes bir balta vuruşu ile düvenin boyun sinirlerini kesti: Hayvanın takati gevşeyiverdi; ve Nestor'un kızları ve gelinleri ve sayın karısı, Klymenos'un büyük kızı Evrydike haykırıştılar. Bu ara erkekler, kurbanı tutup geniş yollu yerden kaldırdılar, erler başkanı Peisistratos gelip boğazladı; dalga dalga siyah kanı aktı, canı kemiklerinden sıyrıldı. Çarçabuk parçaladılar, töresince butları ayırdılar; iki yandan iç yağı ile sardılar, ve üste başkaca kanlı etler eklediler; ihtiyar Nestor kor üzerinde bunları yakarak ateş rengi şaraplarla saçı kılarken gençler de, ellerine beşizli şişler alıp etrafını sardılar. Sonra, butları yakıp kızartılmış içirikleri yediler ve kalan kısımları ufak ufak parçalıyarak uzun şişlere geçirdiler, bunları iki elle ateşe tutarak kebap ettiler.

Bu arada Telemakhos hamama girmişti; Neleiadlardan, Nestor'un en küçük kızı, güzel Polykaste onu yıkadıktan ve saf yağı ile oğduktan sonra üstüne güzel bir entari ve kaftan giydirdi; hamam odasından çıkarken boyda boşta ölümsüzlere benziyordu; budunlar çobanı Nestor'un bulunduğu yere gelerek yanına oturdu.

Üst kaba etleri kebap olduktan sonra, ateşten çektiler, sofraya oturup yemeğe girişiler; kusursuz ayvazlar altın sağraklara şarap doldurmak hizmetine

bakıyordu.

Yiyip içip iştihalar yatıştıktan sonra, ihtiyar at terbiyecisi Nestor söze başlayarak şöyle dedi:

— Haydin, çocuklarım, Telemakhos'a yelesi güzel atlar getirin, arabayı koşun, yoluna revan olsun!

Böyle söyler söylemez, sözünü dinleyen oğulları, hemen arabaya çevik ayaklı atları koştular, bu ara kâhya kadın, ekmek, şarap, katıklar, tanrı soyundan olan hanlara lâyık yiyecekler getirip yükledi. Telemakhos çok güzel arabaya bindi; yanına da erler başkanı Nestor oğlu Peisistratos çıkarak ellerine dizginleri ve kamçıyı aldı: Koşuya başlamak için kamçıyı bir şaklattı; atlar gönülsüz olmıyarak ovaya uçtular, sarp bayır üzerindeki Pylos şehrini arkada bıraktılar.

Atlar, iki yandan yügen arasında olarak, bütün gün eşkin gittiler. Güneş batıyor, bütün yollara gölge basıyordu ki Pheres'te Ortilokhos'un oğlu Alpheison'un torunu Diokles'in konağına yetiştiler; orada geceledilerler, ev sahibi onları konuklayıp ağırladı.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez atları koşup alaca boyalı arabaya bindiler, yankılı dehlizden ve konak kapısından çıktılar, buğdayı bereketli ovaya girdiler, buradan, az sonra, yol sona ermişti; çevik ayaklı atlar o kadar büyük bir hızla koşuyorlardı. Güneş batıyor, bütün yolları gölge basıyordu.

ŞAN: IV

LAKEDAIMON'DA

Dar vadilerin oyukları içinde Lakedaimon'a eriştiler, kutlu Menelaos'un konağına doğru ilerlediler, onu evinde birçok yakınlarıyla birlikte, oğlunun ve kusursuz kızının düğün sofrasında buldular; kızını düşman kıran Akhilleus'un oğluna gönderiyordu. Evvelce, daha Troia'da iken, Meneiaos, kızını evlendirmek için söz vermişti, şimdi de tanrılar bu düğünü gerçekleştiriyordu. Gelini arabalar ve atlar götürecekti, Myrmidonlar hanının ünlü şehrine, İsparta'dan Alektor'un kızını oğluna, ihtiyarlığında, halayıktan doğmuş güçlü kuvvetli Megapenthes'e seçmişti; ilk evlâdı güzel Hermione'yi, altın Aphrodite'ye benziyen kızı doğurduktan sonra tanrılar Helena'ya başka çocuk vermemişlerdi.

İşte böyle konağın yüksek tavanı altında düzen şöleni kurmuş bulunuyorlardı: Kutlu Menelaos'un komşularıyla yakınları. Gelen iki konukla iki atlı konağın kapısında bekliyorlardı. Bunları kutlu Menelaos'un koşucu uşaklarından Eteoneus usta, oradan geçerken gördü, divanhaneye haberi getirmek için girdi, budunlar çobanının yanında durup kanatlı sözler söyledi:

— Tanrının büyüttüğü Meneiaos, konuklar var: İki er ki, büyük Zeus'un soyundan olsalar gerek. Söyle bana, çevik ayaklı atlarını arabadan çözelim mi? Yoksa başka tarafa gönderip konuklıyacak birini mi arıyalım?

Buna karşı Sarı Meneiaos öfke ile dedi ki:

— Eskiden sen böyle ahmak değildin, Boetos oğlu Eteoneus; şimdi çocuk gibi karşıma geçip aptalca lâflar söylüyorsun. Her ikimiz, kaç defa, evimize dönünceye kadar, başkalarının konuğu olup ekmeklerini yemişiz? Ve bundan sonra bizi Zeus esirgesin, gene öyle talihsizliklere düşmekten! Haydi şimdi gariplerin atlarını çöz, kendilerini de hemen içeri al, düğün sofrasına getir.

Han böyle deyince Eteoneus, çarçabuk, divanhaneden çıktı, başka koşucu uşaklar çağırıp yanına aldı; yügen altında terliyen atları çözüp ahırın yemliklerine bağladılar, önlerine beyaz arpa ile karışık hınta döktüler, arabayı kaldırıp dipte kapıları pırıl pırıl parlıyan arabalığa çektiler; sonra konukları yüce

tavanlı divanhaneye aldılar. Bunlar Zeus büyütmesi Menelaos hanın divanhanesine girince hayranlıkla bakmadurdular; çünkü kutlu Menelaos'un yüksek tavanları ay ve güneş gibi parıldıyordu.

Gözleriyle doya doya baktıktan sonra işlemeli hamam teknelerine girip yıkandılar; halayıklar yıkayıp saf yağ ile oğduktan ve üstlerine entariler ve yünden kıvırcık kaftanlar giydirdikten sonra, Atreus oğlu Menelaos'un yanına gelip koltuklara oturdular. Bir oda hizmetçisi kız getirdiği güzel altın ibrikten gümüş leğen içinde ellerine su döküyor, ve önlerine cilalanmış, işlemeli bir masa çekiyordu. Ekmeği ise sayın kâhya kadın getirip önlerine koydu, ve Sarı Menelaos onların ikisine eliyle işaret ederek şöyle dedi.

— Ekmekten buyurun, güle güle karnınızı doyurduktan sonra kimlerden olduğunuzu sorup öğreniriz. Belli ki her ikiniz bayağı soydan değilsiniz, belki Zeus'un büyüttüğü hanlar boyundansınız: Çünkü kötü dölden böyle evlâtlar doğmaz.

Böyle deyip kızartılmış bir yağlı sığır kaburgasını kendi elleriyle tutarak onlara sundu: Bu, şeref payı olarak kendi önüne konulmuştu. Onlar da önlerine konan seçkin parçalara ellerini uzattılar.

Yiyip içip keyifleri yerine gelince, Telemakhos, başkası işitmemek üzere, başını Nestor oğluna yaklaştırarak şöyle dedi:

— Bakındı, Nestor oğlu, gönlümün sevgilisi! Şu yankılı tavanlar altında, tuncun, altının, kehribarın, gümüşün, fildişinin şimşeklerini seyredegör! Zeus'un Olympos'taki sarayı da ancak böyle olabilir.

Böyle söylerken Sarı Menelaos işitti, ve onlara dönerek kanatlı sözler söyledi:

— Sevgili çocuklar, Zeus ile insanlardan hiç biri karşılaştırılamaz. Çünkü onun sarayları da malı mülkü de ölümsüzdür, insanlardan bana mal mülkçe yaklaştırılabilir biri var mı, yok mu? bilmem... Ancak ne emekler, ne mihnetler pahasına bunlar elde edilmiştir. Yüklü gemilerimle ancak sekizinci yıl buraya dönebildim; Kypros'u, Phenike'yi, Aigyptos'u, Yanık yüzlüler, Sidonlular, Araplar illerini, kuzuların boynuzlu doğduğu Libia'yı dolaştım: Burada, hanlardan çobanlara kadar, kimse peynirsiz, etsiz, taze sütsüz kalmaz; bütün yıl

boyunca sağılacak sütleri vardır, çünkü koyunları yılda üç defa doğurur.

«Ben oralarda dolaşıp bol geçinmelik toplarken bir başkası apansız pusu kurarak kardeşimi öldürüyordu, iğrenç karısının hainliğiyle! Artık bu mal mülk içinde hanlık sürmekte zevk bulmuyorum. Babalarınız kimler olursa olsun, herhalde onlardan da bunları işitmiş olacaksınız: Ben çok çektim; öyle şen, bayındır bir yurt elimden gitti ki, içi malla dopdolu idi... Fakat keşke ancak bu kısmetin üçte biri ile evimde otursaydım da sağ esen kalaydı o erler ki Troia ovasında, atı tayı bereketli Argos'tan uzakta helak oldular! Onların hepsi için dertleniyor, ah ediyorum! Kâh inliyerek içimi avuturum, kâh susarım; insan inlemekten de çabuk bıkar, usanır. Evet hepsi için dertlenir, ah ederim, fakat en çok birisi için acı duyarım: Onun hâtırası bende ne uyku, ne iştiha bırakır, çünkü Akhaiların hiç biri Odysseus kadar benim için cefa, mihnet çekmemiştir. Ve sonunda kaygıdan başka kısmeti olmadı! Benim için hiç eksilmiyen bir acıdır: Onu hep gurbette kalmış bileyim, sağ mı öldü mü bilmiyeyim! Onun için benden başka daha gam yiyip ağlayanlar var: İhtiyar Laertes, akıllı Penelopeia, ve giderken evinde yeni doğmuş olarak bıraktığı oğlu Telemakhos».

Menelaos böyle diyordu. Babası için, Telemakhos'un hıçkıra hıçkıra ağlayası geldi; babasından söz açıldığını işitince göz kapaklarından yere yaşlar döküldü, iki eliyle erguvan kaftanını gözlerine kaldırdı. Menelaos farkına vardı, lâkin zihinden ve gönülden düşünüyordu: Evlât babasını soruncaya kadar mı beklemeliydi, yoksa önce kendi açıp anlatmağa mı girişmeliydi?

Bunları zihinde ve gönülde evirip çevirmekte iken, Helena ıtırlı, yüksek tavanlı odasından çıkageldi: Altın örekeli Artemis'e benziyordu. Adraste işlemeli bir sandalye getirip önüne sürdü, Alkippe üstünü yünden yumuşak bir halçe ile örttü, sonra Philo gümüş sepeti önüne koydu; bunu ona Polybos'un karısı Alkandre vermişti. Polybos Mısır'ın Thebai şehrinde otururdu; orada evler mallarla dopdoludur. Polybos Menelaos'a iki gümüş hamam teknesi, iki altın üç ayaklı ve on talant altın bağışlamıştı; ayrı olarak karısı da Helena'ya çok güzel armağanlar vermişti: Bir altın örekeye alt tarafı tekerlekli, üst kenarı altından bir gümüş sepet katmıştı; oda hizmetçisi Philo'nun getirip önüne koyduğu sepet buydu; içi bükülmüş iplikle doluydu, üstüne menekşe rengi yün sarılı öreke yatırılmıştı.

Helena sandalyeye oturdu, altında da ayaklar için basamak vardı; ve hemen kocasından sormağa başladı:

— Biliyor muyuz, tanrının büyüttüğü Menelaos, kimlerden olmakla övünüyorlar, bizim eve gelenler? Yanılıyor muyum, doğru mu anlıyorum? Gönlüme öyle doğduğu için diyorum ki, ömrümde gözlerim, ne erkekte, ne kadında, böyle bir benzeyiş görmemiştir; baktıkça beni hayret alıyor, bu yiğit ulu gönüllü Odysseus'un oğlu Telemakhos'tur mutlak: Kahraman onu evinde yeni doğmuş bırakmıştı, siz Akhailer, ben köpek suratlının yüzünden, o korkunç savaşa atılmak üzere Troia'ya geldiğiniz zaman. Ona karşı Sarı Menelaos dedi ki:

— Şimdi ben de öyle düşünüyorum, Kadınım, tıpkı senin düşündüğün gibi: Ayaklar, onun ayakları, eller onun elleri; aynı şimşekli bakışlar, aynı baş, alında aynı dalgalı saçlar! Şimdi, Odysseus'un hâtırasını anıyordum, benim için bütün çektiklerini anlatıyordum ki, konuğumuz kaşlarının altından gür yaşlar döktü, kaftanı ile gözlerini örttü.

Ona karşı Nestor oğlu Peisistratos şöyle dedi:

— Tanrının büyüttüğü, budunlar başkanı, Atreus oğlu Menelaos! Gerçek senin dediğin gibi, onun oğludur; fakat uslu akıllıdır ve ilk defa yanında bulunduğu için gevezelik etmeğe içten sıkılıyor: Çünkü her ikimize senin sesin tanrı sesi gibi geliyor.J Beni ise ihtiyar at terbiyecisi Nestor ona kılavuzluk etmel» üzere birlikte yolladı, çünkü seni görmek istiyordu, bir öğüt veresin veya bir yardımda bulunasın diye. Gurbette kalan bir babanın oğlu için, başka hiç bir koruyucusu olmıyan bir konakta kalmak çok belâlı iştir; böyle bir hal şimdi Telemakhos'un başına gelmiştir; babası gurbette, ilinde ise fenalığı uzaklaştıracak kimseleri yoktur.

Buna karşı Sarı Menelaos dedi ki:

Ulu Tanrım! Meğer kahraman dostumun, benim için bunca cenklerde savaşmış erin oğlu benim evimde imiş! Karar vermiştim ki bir gün kendi bana gelecek olursa bütün Argoslulardan üstün ağırlıyayım: Şayet, ikimize deniz üzerinde tez yürüyüşlü gemilerimizle dönüş kısmet ederse, Olympos'un sahibi uzağı gören Zeus. Onu İthaka'dan çoluğu çocuğu, malları ve bütün budunu ile birlikte buraya getirtecektim, hükmüm altındaki şehirlerden birini onun için

boşaltacaktım, birbirimizle sık sık görüşecektik; ahbaplığımıza, sefamıza hiç bir engel olmıyacaktı, ölümün kara bulutu gelip bizi örtünceye dek. Fakat bir tanrı kıskanmış olmalı ki ikimizden yalnız o talihsizi sıladan mahrum etti!

Böyle söylüyordu, ve hepsinin hıçkıra hıçkıra ağlıyası gelmişti; ve şimdi, Zeus kızı Argoslu Helena ağlıyordu. Telemakhos da, Atreus oğlu Menelaos da ağlıyordu; Nestor oğlunun da gözleri yaşsız değildi; içten kardeşi ulu gönüllü Antilokhos'u hatırlamıştı, onu ışık saçan şafağın şanlı oğlu öldürmüştü .

Bu hâtıra altında olarak kanatlı sözler söyledi:

— Atreus oğlu, senin için insanların en bilgesidir, der, bizim ihtiyar Nestor, her zaman seni anmış olsa konağında oturup bizimle konuşurken. Şimdi de, mümkün ise, beni dinle: Yiyip içtikten sonra oturup ağlamaktan hiç hoşlanmam; lâkin sabah sisi içinde doğan Şafak görünsün bir kere; o vakit ben de ölüler için, Ecel kurbanları için, ağlamağı elbette fena bulmam; talihsiz ölümlülere karşı son saygı borcu olur: Saçları kırkmak ve yanaklardan aşağı yaş dökmek! Benim de bir kardeşim helak oldu: Argosluların en kötüsü de değildir. Sen bileceksin onu; ben kendisini görmüş, tanımış değilsem de, başkaları söylediler: Koşuda, savaşta birinci imiş bizim Antilokhos!

Buna karşı Sarı Menelaos şöyle dedi:

— Dostum, bütün söylediklerin uslu akıllı ve senden daha yaşlı birine yakışır sözler ve öğütlerdir; tam baban gibi bir erin oğlu olduğunu ispat ettin; kolayca tanılır o adamın oğlu ki, Zeus ona evlilikten yana ve evlâttan yana kutlu ve mutlu yaşamağı kısmet etmiştir; nitekim işte Nestor'a da hep lütuflarını saçagelmiş, ta ki konağında rahat rahat kocasın: Çevresi uslu akıllı ve mızrak atıcılığında meharetli oğullarla çevrilmiş olarak. Simdi, biz de, nasılsa baş gösteren ağlamayı bırakalım, gene eğlencemizi düşünelim! El yıkamağa su döksünler, işlere ise yarın sabahtan bakarız. Telemakhos ve ben, birbirimizle konuşuruz.

Böyle dedi. Ve Aspholin gelip ellere su döktü: Bu kutlu Menelaos'un koşucu kullukçularındandı.

O zaman Zeus kızı Helena, aklına geldiği gibi, içinden şarap içtikleri sebuya bir iksir attı: Nepentes denilen bu deva avutucu, yatıştırıcı ve bütün

acıları unutturucu idi. Katıldığı sebudan her kim içse, bütün gün artık yanaklarından yaş akmazdı: Anası, babası ölmüş, önünde kardeşi veya sevgili oğlu tunç kılıçla parçalanmış olsa ve gözleriyle görse bile.

Zeus kızına bu erdemli iksiri Mısırlı Thon'un karısı Polydamne hediye etmişti; orada Mısır'da toprak buğdaydan başka pek çok otlar yetiştirir, kimi öldürücü ağu, kimi diriltici deva; oranın erleri bütün insanlardan bilge birer hekim; hepsi Paieon'un kanından.

Helena iksiri attıktan ve sağrakları doldurduktan sonra, gene söze başlıyarak dedi ki:

— Tanrının büyüttüğü, Atreus oğlu Menelaos! Siz de şanlı erler oğulları! Tanrı Zeus'tur ki nöbetle iyiliği de fenalığı da verir; her şeye kadir olan O'dur. Şu sarayda oturmuş, yiyip içiyoruz; şimdi hikâyelerle de keyfimize bakalım; size hale uygun bir vak'a anlatayım. Ama ben ne kadar anlatsam ulu gönüllü Odysseus'un bütün savaşlarını sayıp bitiremem; yalnız bu cesur adamın Troialılar ilinde, siz Akhailar cefalar çekmekte iken, girişip başardığı işlerden birini anlatacağım: Kendi kendine çirkin yaralar bereler açarak, sırtına eski bir aba atarak; bir köle kıyafetinde düşmanların geniş caddeli şehrine girdi; kendini gizlemek için bir dilencinin kılığını takınmıştı ki, böylesi Akhaiların gemilerinde hiç bulunamazdı; işte bu kıyafette Troiaların şehrine girdi. Onlar hep aldandılar; yalnız ben onun kim olduğunu tanıyarak kendisini sorguya tuttum. O, kurnazlıkla kaçamaklar aradı; lâkin kendisini yıkayıp yağ ile oğduktan ve üstünü giydirdikten sonra, en büyük yeminle, Odysseus'un gelmiş olduğunu Troialılara açmıyacağıma and içtim: Ta ki kendisi tez yürüyüşlü gemilere ve çadırlara ulaşsın; o vakit bana Akhaiların bütün düşündüklerini anlattı. Birçok Troialıyı uzun tunç hançeriyle tepeledikten sonra Argoslular arasına giderek onlara önemli haberler yetiştirdi. O ara, başka Troia kadınları, ölenler için yüksek hıçkırıklarla haykırışırken, benim içim sevinçle dolmuştu. Gönlüm, hemen, çabuk evime dönmek arzusu ile değişmişti; Aphrodite'nin gönlüme sokmuş olduğu deliliğe pişman olmuştum; beni o zaman sevgili baba yurdumdan ayırmış, kızımdan, gelin girdiğim odadan ve, gerek akılda, gerek yakışıklılıkta, kimseden aşağı kalmayan bir kocadan uzaklaştırmıştı.

Buna karşı Sarı Menelaos şöyle dedi:

— Evet, bütün bunları, kadınım gereğince anlattın; gerçek ben birçok alp erlerin aklını ve ruhunu tanımış ve birçok yerleri dolaşmış bulunuyorum, ama hiç bir zaman gözlerimle, bahadır Odysseus kadar cesur yürekli er görmedim:

Hele bu yüreği kavi adamın oymalı yapma at içinde başarı ile gösterdiği cesaret! Bütün Argos uluları, içine kapanmıştık; sonra sen Helena oraya çıkageldin - şüphesiz seni tanrının biri yollamış olmalıydı: Troialıların kutuna hizmet olsun diye -ve tanrı eşi Deiphobos seninle birlikteydi. Sen, üç defa, kocaman karınlı tuzağı çepeçevre dolaştın, elinle şurasına burasına vurup Danaos başkanlarını, ayrı ayrı, adları ile anarak çağırdın ve her ismi söylerken karısının sesini taklit ederdin. J Ben, Tydeides ve tanrısal Odysseus ortada oturuyorduk, senin seslendiğini işittik. Ben ve Tydeides dayanamamış, hemen ya fırlayıp çıkmak veya seslenip cevap vermek istemiştik. Ama Odysseus bizi tuttu ve kımıldanmamıza meydan vermedi. Öbür Akhai oğulları susmuş, duruyorlardı; yalnız biri, Antiklos sana seslenip cevap vermek arzusunu yenemiyordu. Fakat Odysseus iki kuvvetli eliyle ağzına basıp bütün Akhaileri kurtardı, onu o halde tuttu, ta ki Pallas Athena seni alıp uzaklaştırıncaya kadar.

Bunun üzerine akıllı Telemakhos, ona dönerek, dedi ki: — Zeus'un büyüttüğü, budunlar başkanı, Atreus oğlu Meneiaos! Gerçek, hazin hikâye; ama bütün bu bahadırlıklar neye yaradı? Ondan ölümü uzaklaştıramazdı, göğsündeki yürek demirden de olsaydı!... Fakat, haydin, bizi yataklarımıza götürün, artık yatıp tatlı uykuya varmak anıdır.

Böyle derken, Argoslu Helena halayıklara emir vermişti: Dehlizde döşekleri döşesinler, en güzel erguvan çarşafları yaysınlar ve üste nalçalar sersinler, ve iyi örtünmeleri için en üste yünden keçeler katsınlar.

Halayıklar, ellerinde meşaleler tutarak, divanhaneden çıkıp yatakları döşediler. Bir çavuş yol göstererek konukları konağın dehlizine iletti; onlar orada yattılar; Atreus oğlu da gidip yüksek binanın öbür bucağında yattı, ve uzun tüllü Helena kadınların en tanrısalı, yanına uzandı.

TELEMAKHOS'UN DONUŞU

Sabahın sisi içinde doğan gül parmaklı şafak görünmüştü ki, gür sesli Menelaos yatağından fırladı, elbiselerini giydi, sivri kılıcını omuzundan astı, tombul ayaklarına güzel sandallarını bağladı; yatak odasından çıkarken tanrıların bir eşi gibiydi; gidip Telemakhos'un yanına oturdu, adıyla çağırarak seslendi:

— Kahraman Telemakhos, seni buraya, güzel Lakedaimon'a getiren hacet ne olsa gerek, engin denizin sırtına binerek? Budunsal bir iş mi, özel mi? Bunu

bana hiç bir şey gizlemeksizin doğruca söyle.

Akıllı Telemakhos, ona karşı cevap verdi:

— Atreus oğlu Menelaos, Zeus'un büyüttüğü, budunlar başkanı! Senden, babam hakkında bir haber varsa, anlamağa geldim. Evimi sömürüp bitiriyorlar; en verimli işlerim yüzüstü kaldı. Babadan kalma konak kötü niyetli kimselerle dopdolu; bunlar her gün sürü sürü koyunlarımı ve apul apul yürüyüşlü, boynuzları kıvrık sığırlarımı boğazlıyorlar; bunu işliyenler anamın fodul yavuklularıdır ki, küstahlıkları son kerteye vardı. Size and veriyorum, tosun babam Odysseus, siz Akhailar Troialılar ilinde mihnetler çekerken, sana karşı verdiği ahdi, söz ile veya iş ile, yerine getirmişse, artık zamanı geldi, bunu hatırla ve bana her şeyin doğrusunu söyle.

Buna karşı Sarı Menelaos canı çok sıkılarak dedi ki:

— Ne günlere kaldık! Şanlı kahramanın yatağına girmek cüretini gösteriyorlar ha, şu muhanatlar! Güçlü arslan, ininde yok iken, bir dişi geyik yeni doğmuş ve henüz emzikten kesilmemiş iki yavrusunu oraya götürüp uyutakoysa, sonra da otlamak için ağaçlı yamaçlara, otlak bayırlara gitse... Bu ara arslan yatmağa dönse... her ikisine nasıl merhametsizce eceli eriştirirse... Odysseus da onlara böylece kara eceli eriştirecektir!

Tanrılar, baba Zeus, Athena, Apollon... bir isteseler!.. Odysseus, bir gün güzel hisarlı Lesbos'ta, hepimize meydan, okuyan Philamel oğlu ile güreşmek üzere kalkıp onu nasıl güçlü kolu ile bir vuruşta yere devirmiş, bütün Akhaiları sevindirmişti; bunun gibi, yarın da şu yavukluların arasına gelip düşse... hepsinin ömrü kısa olur, düğünleri kara yasa dönerdi! Yalvarıp sorduklarına gelince, doğruluktan ayrılmaksızın, bildiğimi anlatacağım ve seni asla yanıltmıyacağım; bana denizin yalan bilmez ihtiyarı her ne dediyse, bir kelimesini gizlemeden ve değiştirmeden, nakledeceğim:

Aigyptos'ta idik; oradan ayrılmak arzusuyla içim içime sığmıyordu; lâkin tanrılar, bir yüzlük kurban adağını yerine getiremediğim için, beni alıkoyuyorlardı, çünkü tanrılar alacaklarının unutulmasına müsaade etmezler. O fırtınalı denizde Aigyptos önünde, Pharos adlı bir küçük ada vardır; kıyıdan ancak bizim oyumlu gemilerden birinin, pupadan serin bir rüzgâr almak şartıyla, bir günde keseceği yol kadar uzaktır. Bu adada güzel koylu bir liman vardır ki,

içine giren tez yürüyüşlü denk yapılı gemiler, siyah ağızlı kaynaktan su aldıktan sonra, kolayca gene denize açılabilirler.

İşte burada, yirmi günden beri, tanrılar beni alıkoyuyordu ve gemilerimizi alıp engin denizin geniş sırtı üzerine götürecek rüzgârların hiç birinden bir alâmet belirmiyordu.

Kumanyamız tükeniyordu; adamlarımızın neşesi kaçmıştı; bu ara tanrılardan biri halime acıyıp beni kurtardı. Deniz İhtiyarlarından güçlü Proteos'un İdotea adlı bir kızı vardır, işte felâketim bunun yüreğine dokundu. Bir gün yalnızca dolaşmakta iken yanıma geldi: Adanın kenarlarında çengelli oltalarını atarak balık tutmakla vakit geçirmekte olan tayfalardan uzaktım; açlıktan mideler burkulmağa başlamıştı!

İşte İdotea bu ara yanıma geldi, ayakta durarak şöyle dedi:

— Yabancı, sen bu kadar toy veya akılsız mısın? Yoksa istiyerek burada sürte kalıp cefa çekmekten lezzet mi alıyorsun? Ne kadar zamandan beri bu adada tutulup kalmışsın, bir kurtuluş çaresi de bulamıyorsun, ve yarenlerinde neşe, cesaret azaldı.

Böyle dedi; ben de ona cevap verdim:

— Tanrıçalardan kim olduğunu bilmem; lâkin emin ol, burada tutulup kalışım kendi arzumla değildir; lâkin geniş göğün sahipleri ölümsüz tanrılara karşı bir suç işlemiş olmalıyım: Sen bana söyle, çünkü tanrılara her şey malûm olur, hangi tanrı beni alıkoyup yolumu bağlıyor? dedim O da, tanrıçaların en tanrısalı, cevap verdi:

— Yabancı, sana her şeyi dosdoğru söyliyeceğim: Buralarda yalan bilmez deniz ihtiyarlarından biri dolaşır; bu ölümsüz, Aigyptoslu Proteus'tur, bütün denizin derinliklerini bilir; Poseidon'un kullarındandır; benim de babam olduğunu söylüyorlar, işte onu bir pusuya düşürüp elde edebilsen... sana yolculuğunu haber verir, takip edeceğin yolun uzunluklarını ve balıklı denize nasıl geçeceğini söylerdi. Ve sual etmiş olsan, ey Zeus'un büyüttüğü, konağında iyi kötü her ne olmuşsa sana onu da haber verirdi.

Böyle dedi. Ben de cevap vererek şöyle söyledim:

— O halde kendin bana öğüt ver: Bu tanrısal İhtiyara nasıl bir pusu kurayım ki beni uzaktan sezince önleyip kaçmasın? Çünkü bir tanrıyı alt etmek ölümlü insanlar için güçtür.

Böyle dedim. O da, tanrıçaların en tanrısalı, hemen cevap verdi:

— Güneş göğün ortasına erişince yalan bilmez deniz İhtiyarı denizden çıkar; Zephyros'un esini altında, kara saçları dalgalanarak gelir, oyuk mağaraların altında dinlenir; iki yanında, güzel Halosydne'nin fokları, apul apul, sürü halinde, aklı karalı dalgalar arasından çıkarak etrafında yatmağa giderler; çok derin denizin kekre kokusunu etrafa yayarlar. Seni ben oraya tan ağarırken götüreceğim, yöresine yerleştireceğim; sen de gemilerindeki yarenlerin, en yiğitlerinden üç kişi seçer, yanma alıp gelirsin. Şimdi sana İhtiyarın bütün hilelerini de anlatayım. O, en önce, fokları yoklayıp sayacak; onları beşer beşer ayırıp gözden geçirdikten sonra, ortalarına geçip yatacak: Çoban, sürüsünün ortasında yattığı gibi. Onun ilk uykusunu gözetmek sizin düşüneceğiniz iş olmalı. Ne kadar çabalarsa sıkı tutun; kurtulmak istiyecek, her biçime girmeği sınayacak; yerde sürünen ne kadar mahlûk varsa hepsinin suretini takınacak; sonra, su olup akacak, ateş olup yakacak! Siz hep sımsıkı tutun, biraz daha ziyade sıkıştırın. Lâkin artık seninle konuşmak isteyince ilk uyuduğu zamanki haline dönecek; o vakit zorlayışı kes, İhtiyarı serbest bırak; sonra ey kahraman, hangi tanrının sana engel olduğunu ona sor.

Böyle söyliyerek dalgalı denize daldı; ben de kumsalda yatan gemilere döndüm. Yolda giderken gönlümde nice düşünceler çalkanıyordu! Gemiye ve denize erişince yemeği hazırladık; tanrısal gece bastı, biz de kumsalda yatıp uyuduk.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı şafak görünür görünmez, engin denizin kıyı boyunca yürüyerek tanrılara dua ettim. Yanıma, yarenlerden, herhangi bir hücum karşısında en ziyade güvenebileceğim üç kişi seçip almıştım. Tanrıça, engin denizin içine dalarak dibinden yeni yüzülmüş dört fokun postlarını getirmişti; babasına oynayacağı oyunu düşünerek sahilin kumlarında yuvalar kazmış, oturup bekliyordu. Biz de yetişip, yanına geldik. Bizi yan yana yatırıp üstümüzü birer postla örttü. Pusunun en iğrenç vaktini geçiriyorduk: Denizin büyüttüğü bu foklardan öldürücü bir koku yayılıyordu. Bir deniz

canavarını yatağına kim alır? Ama gene kendi bizi korumak için bir çare düşünerek, beraber getirdiği ambrosia'dan burunlarımıza sürdü; bunun tatlı ıtrı canavarların fena kokusunu yenip yok etti.

Bütün sabah, sabırlı yürekle, bekledik: Nihayet foklar sürüsü denizden çıkarak sıra sıra gelip kumsal boyunca yattılar. Öğle üstü İhtiyar da denizden çıktı, besili foklarına kavuştu, hepsini dolaşıp saydı: Ve en başta, canavar olarak, bizi de sayıp geçti; hileden hiç bir şey sezinmeden kendi de uzanıp yattı. Az sonra biz de haykırışarak üstüne atıldık, güçlü kollarımızla sardık; İhtiyar, hiç bir hilesini unutmayarak, en önce uzun yeleli arslan suretine girdi; sonra ejderha, sırtlan oldu, kocaman domuza döndü; su olup aktı, dallı budaklı ağaç olup dikildi. Biz, sabırlı yürekle, sımsıkı tutuyorduk; nihayet İhtiyar bin bir hilesinin tükendiğini görünce bana söz söyleyip sordu:

— Atreus oğlu, hangi tanrının öğüdü ile beni böyle yakalayıp tuzağa düşürdün? Hacetin nedir?

Böyle dedi, ben de cevap vererek şöyle dedim:

— Sana malûmdur, İhtiyar! Bu dolambaçlı sorgular niye? Çoktan beri şu adada tutulup kalmışım, buradan çıkmağa bir çare bulamıyorum, artık sabrım tükendi... Söyle bana çünkü ölümsüzlere her şey malûm olur hangi tanrı bana engel olup yolumu bağlıyor?

Böyle dedim; ve Proteus hemen cevap verdi:

— Zeus'un kendisi: Maksadın eğer yağız denizi en kısa zamanda aşıp evine ulaşmak idiyse, gerek ona, gerek öbür tanrılara, gemilere binmeden, seçme kurbanlar kesip sunmalıydın. Kısmet olmıyacak sana sevdiklerine kavuşasın, yüksek tavanlı evinin çatısı altına sığınasın, ata yurduna dönesin! Zeus'tan kaynak alan Algyptos ırmağının sularını görmeyince ve engin göğün sahipleri mutlu ölümsüzlere yüzlük kurban sunmayınca! Ancak o zaman tanrılar sana istediğin yolu açacaklar.

Böyle dedi, benim de yüreğim parçalandı, çünkü beni sisli denizden, uzun ve tehlikeli yoldan Aigyptos'a davet ediyordu. Ne çare! Tekrar söze başlıyarak dedim ki:

— Bütün bunları, İhtiyar, senin buyurduğun gibi yapacağım. Ama, haydi

söyle bana, dosdoğru birer birer: Kurtuldular mı bütün o Akhailar ki, Troia'dan ayrılırken, Nestor'la ben, gemilerinin içinde bırakmıştık? Bunlardan zalim Ecele uğrayıp helak olan var mı, gerek gemileri içinde, gerek savaştan dönüp sevdiklerinin kolları arasında?

Böyle dedim, o da cevap verdi:

— Atreus oğlu, bunları benden niye soruyorsun? Sırrımı anlamağa hiç hacet yoktu, çünkü her şeyi benden işittikten sonra, inan bana, uzun zaman ağlamadan duramazsın; çünkü onların bir çoğu kaldıysa, bir çoğu da öldü.

Tunç cebeli Akhaiların başkanlarından yalnız iki kişi sılaya kavuşmadan öldü; kavgayı ise kendin gördün; bir üçüncü de sağdır, ancak engin denizin öbür ucunda tutulup kalmıştır. Ölenlerin biri Aias'tır, kendisiyle birlikte uzun kürekli gemiler de battı. Poseidon önce onun gemilerini büyük Guras kayalarına çarptırdı, kendisini ise denizden kurtardı; ve hiç şüphesiz, Athena sevmemekle beraber, ölümden başını kurtaracaktı, ağzından küfür çıkmasaydı ve büyük bir suç işlemeseydi: Ama denizin korkunç dalgalarından, tanrılara inat, kurtulacağım! demişti. Poseidon, onun söylediği büyük sözü işitti, hemen güçlü elleriyle üçüzlü yabasını tutarak Guras kayasına vurdu, onu ikiye yardı, bir parçası yerinde durdu, öbürü denize yuvarlandı: Aias buna yapışmış ve o küfürü bu kayanın üstünde savurmuştu! Kaya alıp kıransız dalgalı deryaya sürükledi. Bir de senin kardeşin oyumlu gemilerinin üstünde Ecel'den kaçınarak kurtulabilmişti; onu ulu tanrıça Hera selâmete erdirmişti. Fakat tam sarp Male burnu yanına yaklaşmak üzere iken dalga kasırgası onu da kapıp ağlıya hıçkıra balıklı denize sürükledi. Buradan bile bir an dönüşü temin edilmiş görünüyordu; birden tanrılar rüzgârı çevirip yurduna yol veriyorlardı: Kırların öyle bir ucuna yanaştı ki, orada eskiden Tyestes'in evi barkı vardı, o zaman da Tyestes oğlu Aigisthos otururdu. Sevinç içinde ata yurduna ayak basmıştı; toprağına ellerini sürüyor, onu öpüyor, üstüne gözlerinden sıcak yaşlar döküyordu, çünkü hasret kaldığı sılasına nihayet kavuşmuştu. Fakat onu bir gözcü bekleme yerinden gördü; bu adamı oraya hileci Aigisthos koymuştu, müjdesi iki talant altındı. Bir yıl boyunca orada beklemişti. Atreus oğlunun cesaret ve kudretini düşünerek gizlice geçmesinden korkuyordu. Görünce budunun başkan saydığı adamın konağına koşup haberi yetiştirdi. Hemen hain Aigisthos tuzağı kurdu: Şehirde yirmi kabadayı seçip pusuya yerleştirdi, sonra bir şölen hazırlanmasını emretti.

Kendi ise atlarla arabalarla giderek budunlar çobanı Agamemnon'u davet etti, içinden ise hainlik düşünüyordu. Onu başına gelecek felâketten habersiz, götürdüler ve yiyip içmekte iken öldürdüler, yemliğinde bir öküzü boğazlar gibi. Atreus oğlunun yanındaki adamlardan kimse kurtulmadı. Aigisthos'un adamlarından da kimse kalmadı, hepsi konağın içinde tepelendi.

Böyle dedi ve benim aziz yüreğim parçalandı; kumların üstüne oturup ağlıyordum; artık canım yaşamak, güneşin ışığını görmek istemiyordu. Ağlamaktan, yere yuvarlanmaktan usanç getirince yalan bilmez deniz İhtiyarı, bana seslenerek dedi ki:

— Atreus oğlu, artık böyle boşuna geçirecek fazla vaktin yok: Ağlamakla çare bulunmaz; en tezden atalar yurduna dönmeğe çalış; orada Aigisthos'u henüz sağ bulabilirsin, Orestes varıp öldürmüş olsa bile, sen cenaze şöleninde bulunabilirsin.

Böyle dedi, ve göğsümün içinde sızlayan yüreğimin cesareti kuvvetlendi. İhtiyara seslenerek kanatlı sözler söyledim:

— Bu iki kahramanı anladım, sen şimdi üçüncüsünü, henüz hayatta olup engin denizin bir bucağında tutulup, kalanı anlat ölmüş bile olsa, yüreğim üzüle, parçalana onu da öğrenmek isterim.

Böyle dedim, o da hemen cevap verdi:

— İthaka'daki evinde oturan Laertes'in oğludur bu. Onu bir odada sıcak yaşlar dökerken gördüm, nymphe Kalypso onu konağında zorla tutuyor, o da atalar yurduna dönemiyor. Sana da, Zeus'un büyüttüğü Menelaos, ecelinle, at yetiştiren Argos'ta ölmek kısmet olmayacak; ama seni tanrılar yerin öbür bucağındaki Elysien ovasına, sarı Radamantos'un yanına yollayacaklar; orada insanlar en rahat bir hayat yaşarlar: Ne kar, ne şiddetli uzun kış, ne de herhangi bir yağmur! Daima Zephyros'un tatlı esintileri! Bunları Okeanos insanlara serinlik vermek için yollar. Helena'nın kocası olduğun için onların gözünde Zeus'un damadı sayılırsın.

Böyle deyip köpüklü denize daldı. Ben de gemilere tanrıya benzer yarenlerimle birlikte gidiyordum ve gönlümde birçok düşünceler çalkanıyordu! Böylece gemilere ve denize kadar eriştik, yemeği hazırladık ve tanrısal gece

basınca kumsalda yatıp uykuya vardık.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görününce tekneleri tanrısal denize çektik; adamlar da binerek kürekçi sıralarına geçtiler, yerli yerinde oturduktan sonra kürekleriyle alacalanan denizi dövmeğe başladılar.

Zeus'tan kaynak alan Aigyptos ırmağına, geri, gemileri ilettim, gereğince yüzlük kurbanları kesip sundum, böylece bengi tanrıların gazabını yatıştırdım. Bunları tamamlayıp gene sefere koyulduk, ölümsüz tanrılar da uygun rüzgârı ihsan ederek beni tezden sevgili atalar yurduna ulaştırdılar. ;

Şimdi sen bizim konakta eğlen, ta ki onbirinci, onikinci gün gelsin; o zaman seni uğurlar, ağır armağanlar da veririm: Üç at ile oymalı güzel bir araba, bir de işlenmiş bir sağrak ki, onunla ölümsüz tanrılara saçı kılasın ve kalan ömrünce beni de hatırlıyasın.

Akıllı Telemakhos ona dönerek şöyle dedi:

— Atreus oğlu, beni artık daha ziyade alıkoyma. Senin yanında bütün bir yıl eğlenedursam, ne ev, ne anababa göreceğim gelir. Senin hikâyelerini ve bütün söylediklerini dinlemek çok hoşuma gidiyor; ama kutsal Pylos'taki yarenlerimin canları sıkılmağa başlamıştır; sen ise beni bir zaman daha alıkomak istiyorsun. Bana vermek istediğin hediyeye gelince bu, sadece bir andaç olsun, çünkü İthaka'ya atları götüremem; onlar buranın bir bezeğidir, gene burada kalsınlar; senin hanlığın geniş ovandır, burada bol bol yonca, tirfil, yulaf, buğday ve bereketli beyaz arpa yetişir. İthaka'da ise ne araba koşturmağa geniş yol, ne de at beslemeğe çayır vardır; ancak keçi besler bir adadır, fakat benim gözümde at besliyen yerlerden daha sevimlidir. Bizim deniz üzerine sarkıp duran adaların hiç biri at beslemeğe gelir, çayırlık filan değildir; İthaka ise hepsinden fazla.

Böyle dedi, ve gür sesli Menelaos gülümsedi, elini alıp okşadı ve adı ile anarak dedi ki:

— İyi kandan olduğun, sevgili çocuk, söylediklerinden belli. Peki, hediyeleri değiştiririm, buna gücüm vardır. Konağımda bulunan andaçlardan hediye olarak, sana en değerlisini vereceğim. Bir dövme sebu hediye edeceğim ki, hepsi gümüştendir, ağzı ise altınla bezenmiştir; Hephaistos'un sanat eseridir; bunu bana kahraman Phaidimos, Sidon hanı, bağışlamıştı: Konağında konuk

kalmıştım, buraya dönerken; işte onu sana vermek istiyorum.»

YAVUKLULARIN PUSUSU

Aralarında böyle söyleşirken davetliler, tanrısal Atreus oğlunun konağına geliyorlardı; beraber koyunlar, yüreğe kuvvet verici şarap ve güzel yaşmaklı karılarının gönderdiği ekmek getiriyorlardı.

Böyle, Menelaos'un konağında yemek hazırlıkları görülürken yavuklular da Odysseus'un konağı önünde, kaldırım döşenmiş meydanda, diskler ve ciritler atıp gönül eğlendiriyorlardı: Burası, her zaman şımarıklık ettikleri yerdi.

Antinoos tanrı yüzlü Eurymakhos'un yanında oturuyordu; yavuklulardan bu iki şef, değerce, hepsinden üstündü.

Bu ara Phronios oğlu Noemon çıkagelip yanlarına sokuldu; Antinoos'a sormağa başlıyarak dedi, ki:

— Antinoos, sizce malûm mu değil mi? Telemakhos ne zaman kumsal Pylos'tan dönecek? Bizim gemiyi alıp gitmişti, şimdi ise tekne bana lâzım: Geniş ovalı Elis'e gitmek istiyorum; orada, yaylada on iki baş yavrulu kısrağım var, altlarındaki tay katırlar da çalışacak çağa gelmişler, yalnız henüz koşulmamışlar; alıştırmak için birini alıp getirmek istiyorum da...

Böyle dedi; onlar ise şaşakaldılar: Telemakhos'un Pylos'a gitmiş olacağını akıllarına getirmemişlerdi; onu kırlarda koyun sürülerinin veya domuz çobanının yanında sanıyorlardı.

Bunun üzerine Eupeithes oğlu Antinoos dedi ki:

— Bana doğrusunu söyle; o ne zaman gitti? Onunla beraber giden uşaklar kimlerdir? İthaka'nın ileri gelenlerinden miydiler, yoksa kendi kölelerinden mi? Çünkü böyle de yapabilirdi! Bana her şeyi doğru söyle; ben bilmeliyim: Kendi mi gelip zorla senden kara gemiyi aldı, yoksa sözle kandırıp sen de gönül rızasıyla mı verdin?

Buna karşı Phronios oğlu Noemon şöyle dedi:

— Ben kendim, gönül rızasıyla verdim; benim yerimde başkası da olsa ne yapabilirdi, böyle bir er üzüntüler içinde kalarak başvurunca?... Reddetmek güç

olurdu. Uşaklara gelince, gerçek bizden sonra, halkın ileri gelenlerindendirler. Kumanda etmek üzere Mentor'u da beraber götürdüğünü gördüm, eğer gördüğüm ona tıpatıp benziyen bir tanrı değilse. Ama bunda şaşılacak bir şey var: Dün, tan ağarırken tanrısal Mentor'a burada rastgeldim; halbuki, o zaman da Pylos'a gitmek üzere gemiye binmişti.

Böyle söyledikten sonra Noemon, babasının evine döndü; fakat iki yavuklunun canı pek sıkılmıştı; öbür yavukluları oturttular, oyunu kestirdiler.

Eupeithos oğlu Antinoos onlara dedi ki:

— Şu kadar kişi varız; tek başına bir çocuk hepimizi hiçe sayıyor: Denize gemi indiriyor, halk içinden en seçkin tayfayı tutuyor. Bu başlangıç, bizim için fena alâmet! Zeus vere, yiğitliği kemale erişmeden, tanrı gücü ile kırıla! Ama, haydin, bana tez yürüyüşlü bir gemi ile, yirmi tayfa verin, gidip dönüşünü gözetlemek için pusuya yatayım: İthaka ile uçurumlu Same arasındaki boğazda. Babası için giriştiği seferin nasıl tehlikeli olduğunu anlasın!

Böyle dedi; ötekiler de hepsi birden münasip buldular ve alkışladılar; sonra kalkıp Odysseus'un konağına girdiler.

Çok zaman geçmeden Penelopeia yavukluların, yüreklerinde kurdukları niyetleri öğrendi; çünkü Medon çavuş gelip kendisine söyledi: O, avlunun dışında iken, yavukluların kurdukları hainliği işitmiş, iç daireler arasından geçerek Penelopeia'ya haberi yetiştirmişti.

Medon eşiği aşarken, Penelopeia seslenerek sordu:

— Çavuş, ünlü yavuklular hangi maksat için seni yolladılar; Tanrısal Odysseus'un halayıklarına, işlerini bıraksınlar, ziyafetlerinin hazırlığına baksınlar, demek için mi? Ne olurdu, artık bana yavuklu olmaktan vazgeçeydiler, başka hileler düzmeyeydiler, ve konakta yiyecekleri en son yemek bu olaydı! Her gün burada toplanıp bunca geçinmelikler harcıyan, aydın gönüllü Telemakhos'un malını talan eden sizler! Hiç, çocuk iken babalarınızdan, Odysseus'un onlar için nasıl bir han olduğunu işitmediniz mi? Odysseus, halka zarar verecek hiç bir şey yapmaz, gücendirecek, gönül kıracak hiç bir şey söylemezdi. Tanrı soyu hanların töresi ise şudur: Kimine düşmanca, kimine dostça muamele etmek! O hiç bir zaman kimseye haksızlık etmemiştir; ancak

sizin yüreğinizde doğruluk yok; artık kimsede iyiliklere şükretmek duygusu kalmamış! Buna karşı akıllı Medon dedi ki:

— Hanımım, keşke en büyük fenalık bu olaydı! Fakat yavuklular bundan daha büyüğünü ve daha acısını tasarlıyorlar. Zeus onlara fırsat vermesin: Telemakhos'u, eve dönerken sivri uçlu tunç kılıçla öldürmeği kuruyorlar, çünkü o, babasından bir haber almak için mübarek Pylos'a ve tanrısal İsparta'ya gitmiş bulunuyor.

Böyle dedi; Penelopeia hatunun dizleri çözüldü, yüreği parçalandı, dili tutuldu, gözleri gür yasla doldu, sesi tıkandı, neden sonra söz söyliyecek hale gelerek dedi ki:

— Çavuş, çocuğum niçin gitti? Ona ne gerekti tez yürüyüşlü gemiler, su yüzünde yürümek için erlerin bindikleri atlar? Yoksa soyadının bile insanlar katında unutulmasını mı istiyor?

Buna karşı Medon çavuş aydın düşünerek cevap verdi:

— Bilmiyorum; tanrının biri mi onu yolladı, yoksa kendi gönlüne Pylos'a gitmek arzusu doğdu: Babasının dönüşünü veya alın yazısını sorup anlamak için gitmiş.

Böyle söyledikten sonra daireden çekildi. Penelopeia, gönlü kararmış, yas içinde idi; odasını dolduran koltuklara sığamıyordu; zengin bezenmiş odanın eşiğine oturup acı acı ağlarken halayıklar her yanını alarak figan ediyorlardı.

Penelopeia, hıçkırıklarını kesmiyerek onlara dedi ki:

— İşitin sevdiklerim! Olympos'un sahibi bana, bütün benimle beraber doğup büyümeleri kısmet olan kadınların hepsinden daha çok kaygılar verdi. Önce arslan yürekli yiğit kocamı kaybettim: Danaoslular içinde bütün erdemlerden yana bir taneydi. Şimdi de sevgili çocuğumu, adsız sansız, elimden fırtınalar alıyor! Sıvıştığından da hiç haberim olmadı. Hiç biriniz hepiniz bildiğiniz halde, bedbahtlar, hiç biriniz o kocaman karınlı kara gemiye bineceği zaman gelip yatağımdan kaldırmağı aklınıza getirmediniz. Eğer onun böyle bir yolculuk tasarladığını sezseydim, mutlak ya arzusundan vazgeçerdi, ya şu konağın içinde cenazemi bırakır, öyle giderdi... Hemen bir koşucu koşsun, İhtiyar Dolios'u, ben buraya gelirken babamın hizmetime verdiği köleyi çağırsın:

O, şimdi bostanıma bakıyor; hemen koşsun, bütün bunları birer birer Laertes'e anlatsın; belki o, bir çare düşünür; yas içinde, figan ederek gelir, kendisinin ve tanrı eşi Odysseus'un dölünü kırmak isteyen şu adamların yüreğine merhamet getirir. Buna karşı sadık dadı Evrykleia dedi ki:

— Sayın gelin, beni ister zalim tunçla öldür, ister gene konağında tut! Senden olanı biteni hiç saklamıyacağım; ben hepsini biliyordum, bütün istediklerini de kendisine ben verdim: Unu ve tatlı şarabı; ancak bana büyük and verdirdi ki, onikinci gün gelmeden sana hiç bir şey söylemiyeyim, meğer ki kendin sorup kaçmış olduğunu öğrenesin; ağlarsın da güzel yüzünün rengi solar diye korkuyordu...

Fakat şimdi sen yıkan, temiz, lekesiz elbise giy, yukarki kata çık, oda halayıklarınla birlikte, Athena'ya, fırtına koparan Zeus'un kızına dua et; onu ölümden kurtaracak ancak odur. İhtiyarın acılarını arttırmağa ne hacet? Mutlu tanrıların Arkesios nesline düşmanlık göstereceğine hiç inanmıyorum: Daima onlardan biri bulunacak ve bu yüksek tavanlı konağı ve uzaklardaki verimli tarlaları hükmü altında tutacaktır!

Böyle dedi; ve hanımının hıçkırıklarını yatıştırdı. Penelopeia gözlerinin yaşlarını kuruttuktan sonra yıkandı, temiz, lekesiz elbiseler giydi, yukarki kata halayıkları ile birlikte çıktı, sepete saçı kılmak için arpa doldurarak Athena'ya dua etti:

— Fırtına koparan Zeus'un ramolmaz kızı, duamı kabul et! Eğer bir vakitler, bu konakta, çok görgülü Odysseus sana yağlı öküz veya koyun butları yaktırmışsa, artık benim için bunları hatırla ve sevgili oğlumu kurtar, hem gönüllü yavukluların hainliğini boşa çıkar!

Böyle diyerek figan etti, tanrıça da duasını andı. Bu ara yavuklular gölgelenen divanhanenin içinde haykırışıyorlardı. Bu şımarık delikanlılardan biri şöyle diyordu:

— Şüphesiz şimdi çok yavuklulu hanım, bizim için evlenmek hazırlığı görüyor ve hiç haberi yok ki oğlunun üstünde ölüm dolaşıyor.

Bu adamlar böyle söyleniyorlardı ve olandan bitenden haberleri yoktu. O zaman Antinoos söz alarak dedi ki:

— Hay deliler, hay! Şu boş lâfları hepimiz bırakmalıyız; çünkü biri işitip içeriye yetiştirebilir. Haydin, sükût içinde, kalkalım, hep candan kabul ettiğimiz kararı yerine getirmeğe bakalım.

Böyle söyledikten sonra, en yiğitlerinden yirmi kişi seçti; hemen tez yürüyüşlü gemiye ve deniz kıyısına doğru yola çıktılar. En önce gemiyi derin denize indirdiler; sonra tekneye direği dikip yelkeni taktılar ve gereğince kürekleri köseleden ıskarmozlara bağladılar. Gemiyi koy'un üst tarafına götürüp demirlediler, kendileri ise karaya çıkıp övünlerini yediler, ve orada akşamın gelmesini beklediler.

O ara, uslu akıllı Penelopeia, üst katta, yatağa girmişti, hiç bir şey yemeden ve içmeden; ancak oğlunu düşünüyordu: Ölümden sağ esen korunacak mıydı, yoksa zalim yavukluların tuzağına düşecek miydi? Bir aslan, her yandan kendisini çeviren hain avcıların ortasında kalınca ne kadar çok korkuları olursa, onun da kaygıları o kadar çok iken, tatlı uyku bastı; uzandığı yerde, bütün oynak yerleri gevşeyip içi geçti.

Bu ara gökgözlü Tanrıça Athena, aklında başka çareler düşünüyordu: Bir hayalet yarattı, ona ulu gönüllü İkarios'un öbür kızı İphtime'nin suretini verdi bunu Phere ahalisinden Eumelos tutuyordu. Tanrıça onu tanrısal Odysseus'un konağına yolladı, ta ki ağlamakta olan Penelopeia'nın iniltilerini dindirsin, gözlerinin yaşlarını kurutsun. Odaya mandal kayışından geçti; başucunda ayakta durarak şöyle dedi:

— Penelopeia, uyuyorsun, aziz yüreğin ise üzgün; iyi bil ki kaygısız yaşıyan tanrılar artık senin kaygılanıp ağlamanı istemiyorlar; senin çocuğun dönecektir, çünkü hiç bir zaman tanrılara karşı suçlu olmamıştır.

Uslu akıllı Penelopeia, tatlı uykuya dalmış, rüyalar kapısında, şöyle dedi:

— Kardeşim, buraya niçin geldin? Eskiden buralara gelmezdin, çünkü evin çok uzakta... Bana canımı sıkan, yüreğimi üzen kaygıları içimden atmamı söylüyorsun. Ben üzülmiyeyim de kimler üzülsün? En önce arslan yürekli yiğit kocamı kaybettim: Bütün erdemlerde Danaoslular arasında bir taneydi! Şimdi de sevgili oğlum kocaman karınlı gemiye binmiş; toy çocuk, tehlikeden anlamaz, dalavere bilmez; ötekinden ziyade bunun için matem tutuyorum; hayatı için tir tir titriyorum, başına bir kaza gelmesin: Gerek gitmek istediği yerde, gerek deniz

üzerinde! Düşmanları pek çok; onu yok etmek için dolap çeviriyorlar, öldürmeğe çalışıyorlar, atalar yurduna dönmeden.

Gölge hayalet ona cevap vererek dedi ki:

— Cesur ol! Yüreğinden her korkuyu at; çünkü onunla beraber giden kılavuzu vardır ki, başkaları öyle birinin yol göstermesine can atarlar: O kadar kudretlidir: Pallas Athena; bu tanrıça sana, senin yaşlı olmana acıyor, beni yolladı ki, bunları sana anlatayım.

Buna karşı uslu akıllı Penelopeia şöyle dedi:

— Kendin tanrı isen, verdiğin haber de tanrıdansa, öbür talihsizin de halini anlat bana: Bir tarafta yaşayıp güneşin ışığını görebiliyor mu, yoksa ölmüş müdür, Hades ahret konaklarına varmış mıdır?

Buna karşı gölge hayalet dedi ki:

— Onun için açıkça bir şey diyemem: Ölmüş mü, yaşıyor mu? Boşuna lâkırdı söylemek iyi değildir.

Böyle dedi ve mandala doğru ilerliyerek kapıyı aştı, hava içinde kayboldu. İkarios'un kızı, uykudan uyanırken yüreğinde tekrar ümit, neşe doğmuştu, çünkü gecenin derinliğinde sadık bir rüya görmüştü.

Bu ara yavuklular gemilerine binerek dalgaların sırtında yol alıyorlar ve gönülleri içinde Telemakhos'u vuruşları altında can verirken görüyorlardı.

Deniz ortasında İthaka ile uçurumlu Same arasında kayalık bir ada, Asteris, vardır; büyük olmıyan bu adada gemiler için emniyetli, iki ağızlı limanlar bulunur; işte Akhailar onu gözetlemek üzere burada pusuya yattılar.

ŞAN : V

KALYPSO'NUN MAĞARASI

Şafak yatağından, şanlı Titon'un yanından kalkmıştı. Ölümsüzlere ve ölümlülere aydınlığı getirmek için. Tanrılar dernek kurmuşlardı; ortalarında Yüksekten gürler Zeus vardı, ki güçte kuvvette ondan üstün yoktur.

Onlara Athena, hatırından çıkmıyan Odysseus'un sonsuz kaygılarını anlatıyordu, çünkü bir Nymphe'nin konağında kalması ona dokunuyordu:

— Zeus babamız ve siz daima var olan mutlu tanrılar! Artık, bundan böyle elinde asa tutan bir han yumuşak, merhametli, iyiliksever ve içten hakkı tanır olamaz, belki daima sert, katı yürekli olacak ve zulüm işliyecek, çünkü tanrısal Odysseus'u, üstlerine en şefkatli bir baba gibi hüküm sürdüğü halk içinde, hatırına getiren kimse kalmamış. O şimdi bir ada üzerinde zalim kaygılar içinde yatmakta: Nymphe Kalypso onu zorla konağında alıkoyuyor. Atalarının yurduna nasıl dönsün ki, yanında ne kürekli gemileri, ne de engin denizin sırtında sefere devam edecek kürekçileri, kalmış? Şimdi de sevgili oğlunu, eve dönerken, öldürmeği kuruyorlar! Oğlu ki, babasından bir haber almak için mübarek Pylos'a ve tanrısal Lakedaimon'a gitmişti.

Bulut devşiren Zeus buna karşı cevap verdi:

— Kızım, bu, nasıl söz öyle, dişlerinin arasından kaçan? Sen kendin karar vermedin mi ki Odysseus dönüp onların cezasını versin? Telemakhos'a gelince, onun da kılavuzluğunu sen üstüne al, çünkü buna kudretin var; öyle davran ki, o sağ esen atalarının yurduna kavuşsun, yavuklular işe, gemileriyle, ona rastlamadan geri dönsünler.

Bundan sonra sevgili oğlu Hermes'e, dönerek dedi ki:

— Hermes, madem ki başka işlerde de habercimiz sensin, şimdi de git, güzel belikli Nymphe'ye sabırlı temkinli Odysseus'un dönüşü ve nasıl döneceği üzerine verilen değişmez kararı eriştir: Ona ne tanrılardan, ne de ölümlü insanlardan kimse kılavuzluk etmiyecek; yalnız başına, derme çatma bir sal

üzerinde, türlü mihnetlere katlanarak, yirminci gün bereketli Skeri'ye, Phaiakeli'ne ulaşacaktır; tanrılar soyundan olan bu erler kendisine bol bol bakır, altın ve kumaşlar verdikten sonra onu, candan, bir tanrı gibi ağırlıyarak, kendi gemilerinden biri ile sevgili atalar yurduna uğurlayacaklar. Çünkü ona kısmet olmuştur: Sevdiklerine kavuşsun, atalarının yurdu olan yere ulaşsın, yüksek tavanlı konağına ayak bassın.

Böyle dedi, ve akışıklı Haberci itaat etti: Hemen ayaklarının altına tanrısal güzel sandallarını bağladı: Sırma ile işlenmiş olan bu pabuçlar onu engin deniz ve kıransız yer üzerinde esen rüzgâr gibi götürürlerdi. Esir içinden dalarak, Perie'den denize indi, sonra dalgalar üzerinde süzüldü, bir martı kuşu gibi ki, hasatsız denizin korkunç uçurumlarında balıkları avlar ve gür kanatlarını tuzlu suya daldırır. Hermes, bu kuşun bir eşi gibi sayısız dalgalar üzerinde gidiyordu.

Fakat uzaklardaki adaya ulaştığı zaman, menekşe renkli denizden karaya çıktı, yürüyerek güzel belikli Nymphe'nin oturduğu büyük mağaraya geldi. Onu evde buldu: Ocakta büyük bir ateş yanıyordu; tutuşup çıtırdıyan ardıç ve thyia ağaçlarının uzaklara yaydığı tütsü ile bütün ada burcu burcu kokuyordu. Kendi de, içerde, güzel sesle türkü söyliyerek, tezgâhında altın mekikle bez dokuyordu.

Mağarayı her yandan gür yeşil bir orman sarmıştı; onda, kızıl ağaç, kavak ve kokulu servi ağaçları üzerinde, gergin kanatlı kuşlar: Çaylaklar, baykuşlar ve hep denize açılmayı düşünen geveze kuzgunlar yuva yapmışlardı.

Mağaranın dışını her yandan gürbüz bir asma sarıp kaplamıştı, salkım salkım üzümlerle yüklü. Ve yan yana, bir sıra üzerine, dört bulaktan akan billur gibi sular birbirlerinden ayrılarak üzerinde menekşeler ve maydanozlar gövermiş yumuşak çimenler içine dağılmaktaydı. Buraya yaklaşan, ölümsüzlerden bile olsa, gördüklerine hayran kalır, gönülden efsunlanırdı.

Ak-ışıklı Haberci durup seyre daldı; her yana gözleriyle bir an candan baktıktan sonra çarçabuk geniş mağaraya girdi; tanrıçaların en tanrısalı Kalypso onu görünce tanıdı: Çünkü tanrılar için, biri ötekinden çok uzakta otursa dahi, birbirini tanımamak mümkün değildir.

Mağarada ulu gönüllü Odysseus yoktu; bu ara, o, deniz kıyısında oturmuş ağlıyordu; her zaman buraya çekilir, içini çekerek gözyaşları döker, dertlenerek yüreği parçalanırdı.

Kalypso, tanrıçaların en tanrısalı, Hermes'i oymalı parlak bir koltuğa oturttuktan sonra, kendisinden sormağa başladı:

— Altın asalı Hermes, bana gelmenin sebebi ne olsa gerek? Sana saygım ve sevgim vardır, ancak buralara hiç geldiğin yoktu... Maksat ne ise söyle; gönlüm sana itaat etmeyi emrediyor: Eğer istediğini yerine getirebilirsem, eğer yapılmaz bir şey değilse...

Böyle dedikten sonra, tanrıça, bir masa çekerek önüne getirdi; üstünü ambrosia ile donattı ve kırmızı nektar karıp önüne koydu; bunun üzerine akışıklı Haberci yiyip içip keyfini yerine getirdikten sonra, söze başladı:

— Ben tanrının ne için sen tanrıçanın katına geldiğimi soruyorsun; sana herşeyi açıkça, emrettiğin gibi, söyliyeceğim. Beni istemediğim halde buraya yollıyan Zeus'tur: Şu engin tuzlu su üzerinden yolculuğa gönül rızasıyla kim katlanır? Yakınlarda insanların hiç bir şehri yok ki ahalisi tanrılara seçme yüzlük kurbanlar sunsun! Ama fırtına koparan Zeus karar verdikten sonra, başka bir tanrı için karşı gelmek veya sıyrılmak yolu yoktur. Zeus diyor ki, senin yanında bir er varmış: Priamos'un büyük şehri önünde savaşmış olan bütün öbür erlerin en talihsizi. Şimdi, Zeus, emrediyor, onu hemen yola çıkarasın, çünkü onun kısmetinde bu ada üzerinde sevdiklerinden uzak ölmek yoktur.

Böyle dedi; ve tanrıçaların en tanrısalı Kalypso'yu bir ürperme tuttu; ve ona dönerek kanatlı sözler söyledi:

— Ne kadar zalimsiniz, siz kıskanç tanrılar! Tanrıçalara bir erkeği beğenip koca edinmek ve aşikâr yatağına almak hakkını çok görüyorsunuz; bunun bir misali: gül parmaklı Şafak Orion'u aldığı zaman, siz gailesiz yaşıyan tanrılar ona ne kadar haset etmiştiniz! Sonunda suç işlemez tanrıça Artemis, altın tahtından inip Ortygie'ye gelmiş, onu en yumuşak oklarıyla vurmuştu da içiniz öyle rahat etmişti; ikinci misali İasion güzel belikli Demeter'in gönlünü kazanmış ve bu tanrıça onunla üç kere nadas edilmiş tarla üzerinde aşk ile birleşmiş... ve Zeus, az sonra, haberini alır almaz, onu ak yıldırımı ile yakmıştı! Şimdi de, siz tanrılar, bir ölümlü erin yanımda bulunmasına haset ediyorsunuz; onu ben, gemisinin karmasında yapyalnız iken alıp kurtardım; tez yürüyüşlü gemisini ise, ak yıldırımı ile Zeus, engin yağız deniz üzerinde, vurup parçalamıştı! Bütün yiğit tayfaları helak olmuştu; rüzgâr ve dalgalar onu sürüp buraya atmıştı, bense

konuklayıp besledim ve ona ölümsüz, daima genç yaşatmağı vadettim. Fakat gerçektir: Fırtına koparan Zeus karar verdikten sonra, başka bir tanrı için karşı gelmek veya sıyrılmak yolu yoktur. Öyle ise varsın gitsin, mademki Zeus hasatsız engin denize atılmasını emrediyor! Ancak onu yollamak için benim elimden çok bir şey gelmez; yanımda ne kürekli gemim, ne kürekçilerim var, ki engin denizin sırtında bunlarla sefer edebilsin. Bununla beraber ona dostça öğüt vermek isterim ve atalarının yurdu olan yere ulaşması için kendisinden hiç bir çare saklamayacağım.

Ona karşı akışıklı Haberci cevap verdi:

— Böyle olsun; ancak tez yola çıkar. Zeus'un açığından kork, ta ki bir gün kızıp senden öç almasın.

Böyle deyip akışıklı Haberci kayboldu.

Onu deniz kıyısında denize uzanan burnun ucunda oturmuş buldu: Gözlerinin yaşı hiç kurumazdı, tatlı hayatı hep sıla hasreti ile ağlıyarak geçiyordu; çünkü artık Nymphe'ye bir hevesi kalmamıştı.

Geceleri, mağaranın derinliklerinde, onun yanına gitmek zorundaydı! Onun hiç arzusu yoktu, fakat Nymphe istiyordu! Gündüzleri ise deniz kıyısındaki çakıl taşlarının üstüne oturur, gözyaşları dökerek hasatsız denizi seyre dalardı.

Tanrıçaların en tanrısalı yanına gelerek, ayakta, şöyle dedi.

— Talihsiz! artık burada inleyip durmana, ömrünü boşuna geçirmene razı değilim: Seni yola çıkarmağa bütün gönlümle karar verdim. Haydi, tunç balta ile uzun uzun mertekler biç, onları birbirine uydurup geniş bir sal yap, üstüne yüksek bir küpeşte kur, seni menekşe renkli denizin üstünde götürsün! Sonra, ben de salına bol bol ekmek, su, kırmızı şarap yükliyeceğim, ta ki açlık çekmiyesin; sana esvap da giydireceğim, arkandan da uygun rüzgâr göndereceğim, seni memleketine ulaştırsın... Geniş göğün sahipleri ölümsüz tanrılar isterse: Çünkü onlar benden daha iyi düşünürler ve daha iyi karar verirler.

Böyle deyince çok sabırlı tanrısal Odysseus ürperdi ve ona seslenerek kanatlı sözler söyledi:

— Senin düşündüğün başka şey olmalı, tanrıça, beni yurduma uğurlamak değil; şundan belli ki, bana bir sal üzerinde korkunç, tehlikeli denizin engin boşluğunu geçmemi söylüyorsun; onu en denk yapılı, tez yürüyüşlü gemiler, Zeus'tan uygun rüzgâr alsa bile, geçemez.

Gücüne gitmesin ama, tanrıça, bir sal üzerine ben ayağımı basamam, tanrıların büyük yemini ile and içmezsen, ki bana başka bir musibet vermek niyetinde değilsin.

Böyle dedi; ve tanrıçaların en tanrısalı Kalypso gülümsiyerek elini okşadı, ve söze başlıyarak şöyle dedi:

— Hay seni kurnaz! Gerçek çok ihtiyatlısın ki böyle tedbirler düşünebiliyorsun. Öyle ise tanık olsun: Aşağıdaki Yer, üstteki geniş Gök, yer altında akan Styks suyu: Mutlu tanrılar için en büyük yemin budur sana karşı başka hiç bir musibet hazırlamıyorum! Benim bütün düşünüp sana öğütlediğim ancak böyle zorlu bir ihtiyaç içinde kalmış olsam kendim için dileyebileceğim çaredir. Benim hainliğim yoktur; göğsümdeki yürek demirden değildir, onda ancak şefkat vardır.

Tanrıçaların en tanrısalı böyle deyip hızlı hızlı önden yürüdü; o da arkadan, izleri üstünden gidiyordu. Tanrıça ile ölümlü böyle yürüyerek yontma kubbeli mağaraya ulaştılar. Odysseus az önce Kermesin kalktığı koltuğa oturdu. Nymphe ona ölümlü insanların yiyip içtiklerinden öğününü önüne koydu; kendi de tanrısal Odysseus'un karşısında oturdu; onun da önüne karavaşlar tanrı yemeği ambrosia ve nektar getirip koydular. Ondan sonra önlerindeki seçme yiyeceklere ellerini uzattılar.

Yeyip içip doyduktan sonra, Kalypso, tanrıçaların en tanrısalı, söze başlayıp şöyle dedi:

— Tanrı soyu Laertes oğlu, çok tedbirli Odysseus, artık gerçekten sevgili evine ve atalarının yurduna hemen dönmek mi istiyorsun? Eh! Sen sağ esen ol! Ama atalarının yurdu olan yere ulaşmadan önce başına gelmesi alnına yazılı bütün belâları gönlün bilseydi... burada, benim yanımda kalıp bir tanrı gibi ölümsüz olmak isterdin: Her gün düşünüp özlediğin karına hasretin ne derece büyük de olsa... Herhalde boy bosça, yürüyüşçe ondan aşağı olmamakla da övünebilirim; bir ölümlü kadının tanrıçalarla vücut ve yüz güzelliğinde

yarışabildiği görülmüş değildir.

Buna karşı çok görgülü Odysseus cevap verdi:

— Ulu tanrıça, bunun için bana darılma! Ben de kendi kendime söylüyorum: Penelopeia ne kadar uslu, akıllı olsa senin yanında boyu bosu da, güzelliği de aşağı kalır; o bir ölümlüdür, senin için ise ölüm ve ihtiyarlık yoktur. Bununla beraber her gün dilediğim yurduma dönmek, kendi evimde sıla gününü görmektir. Eğer ölümsüzlerden biri, yağız dalgalar üzerinde, bana yeni cefalar çektirmek istiyorsa, ona da katlanacağım: Göğsümde sabırlı bir yürek vardır. Bundan önce çok mihnetler çektim, denizlerde ve savaşlarda; bundan sonra da gerekse, yenileri gelsin. Böyle diyordu, güneş de batıyor karanlık basıyordu. Yontma kubbeli, mağaranın iç tarafına girdiler, aşk ile birleşerek ve birbirlerinin yanında kalarak murat aldılar.

ODYSSEUS'UN SALI

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez Odysseus entarisini, kaftanını giydi. Nymphe de bol bir gümüşü keten harmaniyeye büründü; bu ince, zarif esvap üzerinden belini en güzel bir sırmalı kemerle sıktı; başını da aşağı kadar sarkan bir tülle örttü; sonra aklı ile Ulu yürekli Odysseus'un yolculuğunu düşündü.

Önce ona iki ağzı bilenmiş, tam avucuna uygun, bir tunç balta verdi; buna zeytin ağacından çok güzel bir sap takılmıştı. Sonra, sanatla işlenmiş bir keser getirip verdi, ve öne geçip adanın öbür ucuna giden yolu tuttu; burada çok yüksek ağaçlar yetişmişti: Kızılağaç, kavak ve göğe , değen çamlar; hepsi de çoktan kupkuru kesilmişti; suyun üstünde hafifçe yüzecek halde.

Ona uzun ağaçların yetişmiş olduğu yeri gösterdikten sonra, tanrıçaların en tanrısalı Kalypso yurduna döndü. O ise ağaçları biçmek işine hızla girişti, yirmi ağaç devirdi, hepsini balta ile yontup düzeltti, sonra ip çekerek onları ustaca denk getirdi. Kalypso, tanrıçaların en tanrısalı, bu ara dönüp matkabı getirdi. O da hepsini deldi ve ağaç çivilerle birbirlerine çakarak döşemeyi yaptı. Usta kalafatçının bir yük gemisine verdiği en, boy ne kadar ise, Odysseus salın döşemesine o kadar en boy verdi; küpeşteyi sık mertekler dikerek kurdu, bunları da padavralarla çevreliyerek işi bitirdi. Direği dikti, sereni ona yaklaştırdı; pupaya salı yönetmeğe yarıyacak dümeni taktı; ve sazdan örgülerle boydan boya

her tarafı örttü; sonra, dalgalara karşı safra olmak üzere birçok odun yükledi.

Kalypso, tanrıçaların en tanrısalı, gene dönerek yelken yapmak için bezler getirdi, bunları da Odysseus ustaca biçerek yelkeni hazırladı, ona yaka ipini, kandelisa'yı, iskotayı bağladı; sonra manivelalarla salı tanrısal denize indirdi.

Dördüncü gün salın bütün işleri bitmişti. Beşinci gün tanrısal Kalypso Odysseus'u adadan selametledi: Onu yıkayıp güzel kokulu esvaplarla giydirdi, salın üstüne bir tulum siyah şarap, daha büyük bir tulum su yükledi ve meşin tağar içine bol bol yolluklar, türlü türlü yiyecekler ve tatlılar koydu. Sonra dik, yumuşak, uygun bir rüzgâr estirdi. Neşe içinde, tanrısal Odysseus, uygun rüzgârla yelkenini açtı.

Dümenin yanında oturup ustaca salı yönetiyordu: Göz kapaklarının üstüne asla uyku düşmeyerek Ülker'i ve geç batan Bootes'i, ve Orion'a yüzünü çeviren, Kağnı adıyla de anılan Ayı'yı, yerinde dönüp Okeanus'un hamamlarına dalmıyan bu biricik yıldızı = Demir kazığı gözetliyordu. Tanrıçaların en tanrısalı Kalypso'nun öğüdü: Açık denizden gitmek ve daima Ayı burcunu sol kolda tutmaktı.

Açık denizde on yedi gün sefer etmişti; nihayet on sekizinci gün Phaiakeli'nin gölgeli dağları gözüktü; kara çok yakındı, gözlerine sisli denize çevrilmiş bir kalkan gibi görünüyordu.

Bu ara Yanık-yüzlüler ülkesinden dönen yerisarsan Han, Solumon dağlarının üstünden açık denizi gördü, salın üstünde sefer eden Odysseus'u farketti.

Bu tanrı, yürekten, aşırı öfkeye kapılarak ve başını sallıyarak içinden şöyle düşünüyordu:

— Vay canına! Ben Yanık-yüzlülerin yanında iken Tanrılar Odysseus için verilmiş kararı değiştirmişler! Phaiakeli'nin kıyısına erişmek üzeredir; başına gelecek musibetten burada korunabilmesi kısmetinde vardır. Fakat ben de diyorum ki, ona yeni belâlar göndermek hâlâ elimdedir.

Böyle diyerek bulutları koparttı, dalgaları kabarttı, ve eliyle üçyüzlü yabasını tutarak bütün fırtına rüzgârlarını salıverdi; bulutlarla yeri ve denizi örttü; gökten gece karanlığı çöküyordu. Birden, her yandan Euros ve Notos

ulugan Zephyros ve lâcivert esir içinden doğup dalgaları kabartan Boreas çarpışa boğuşa esiyorlardı.

Odysseus'un dizleri çözüldü ve yüreği parçalandı; inliyerek, sabırlı yüreğinden şöyle düşünüyordu:

— Eyvah! Ben biçareye! Başıma gelen bu son musibet nedir? Korkarım, tanrıçanın dedikleri doğru çıkacak: Atalar yurduna ulaşmadan, açık deniz üzerinde, yeni cefalar çekeceğimi bana haber vermişti, işte bu, gerçekleşiyor! Geniş gökleri kaplamak için Zeus'un kopardığı kara bulutlara bakın! Engin deniz karıştı, bütün fırtına rüzgârları çarpışıyor; artık benim için ölümden kurtuluş yok!

Üç kere, dört kere mutlu imişler geniş Troia ovasında, Atreus oğulları uğrunda ölen Danaoslar! Keşke ben de kazaya uğrayıp öleydim o gün ki, Peleus oğlu Akhilleus'un cesedi yanında, Troialılar, üstüme, her yandan tunç kargılarını yağdırıyorlardı! Öyle olsaydı bana cenaze töreni yapılacaktı, Akhailar adımı sanımı anacaktı! Meğer alnıma acınacak bir ölüm yazılı imiş!

Böyle düşünmekte iken ulu bir dalga tepeden aşağı, korkunç bir çarpışla çarparak salın altını üstüne getirdi. Kendi saldan uzak, dışarı atıldı; dümenin yekesi elinden fırlamıştı, çarpışan rüzgârlardan kopan kasırga direği ortasından kırıp iki parça etti; yelkeni, serenle beraber, uzakta açık denize fırlattı; kendi de uzun zaman denize batmış kaldı, ulu dalganın hücumundan suyun yüzüne çıkamadı. Tanrısal Kalypso'nun giydirmiş olduğu esvaplar ağırlaşmıştı. Nihayet, dalganın üstüne geldi, acı tuzlu su ağzından fışkırıyor, başından sel gibi dökülüp süzülüyordu. Ama böyle ezilmiş iken dahi salını unutmuyordu: Dalgaların içine atılarak onu ele geçirdi, ortasına oturup ölümden korunmağa çalıştı; ve büyük dalgalar salı öteye beriye çalkaladı durdu. Nasıl güz poyrazı ovada deve dikenlerini yığın yığın sürüp atarsa şimdi de rüzgârlar salı dalgadan dalgaya fırlatıp atıyordu; kâh Notos onu Boreas'ın üstüne salıyor, kâh Euros bırakıp Zephyros kovalıyordu.

Bu arada onu Kadmos kızı Ino, güzel topuklu Leukotea. gördü; eskiden insan sesli ve ölümlü bir kadın iken şimdi denizin derinliklerinde tanrılar mertebesine yükselmiş bulunuyordu. Gurbette, belâlar içinde kalan Odysseus'a acımıştı; martı suretine girerek denizden çıktı ve salın üstüne gelip oturduktan

sonra ona dedi ki:

— Talihsiz adam, nedir şu yerisarsan Poseidon'un sana düşmanlığı! Nedir sana reva gördüğü belâlar! Bununla beraber müsterih ol; istediği kadar çabalasın, senin işini bitiremiyecektir. Fakat sözüme kulak ver; hiç de zekâsız görünmüyorsun. Şu esvapları üstünden at, salı koyver, yeller götürsün; kollarınla yüzerek, Phaiak'ların toprağına ulaşmağa bak; orada senin kaderin selâmettir. Şu tanrısal tülü al, göğsünün altına sar, o sende oldukça belâdan, ölümden korkun kalmaz. Ama ellerinle karaya değdiğin anda onu çöz, şarap rengi denizin içine, karadan çok uzağa at, ve kendin hemen başını öteye çevir!

Tanrıça böyle söyliyerek tülü verdi, gene martı suretinde köpüklü denize daldı; siyah dalga onu örttü.

Bu ara çok sabırlı tanrısal Odysseus, inliyerek, ulu gönlünün içinde şöyle düşünüyordu:

— Eyvah, ben biçareye! Gene ölümsüzlerden biri bana dolap çevirmek için gelip salı bırakmamı öğütlemiş olmasın? Hayır, bu sefer kolay kolay itaat etmek istemem, çünkü gözlerim ancak çok uzaktan, kurtuluş yerim olacağını söylediği toprağı gördü. Bana öyle görünüyor ki, şöyle yaparsam hepsinden iyi olacak: Tahta çivilerle derilip çatılmış olan mertekler dayandıkça ben de içinde bekleyip belâya sabredeyim; lâkin deniz döşemeyi parçalarsa ben de hemen denize atılayım: Çünkü artık bundan başka bir ümidim kalmıyacak.

O böyle aklıyla ve yüreğiyle bunları düşünmekte iken, yeri sarsan Poseidon ulu, korkunç, tehlikeli bir dalga kaldırıp, başından aşağı, üstüne saldırdı... Nasıl ki güçlü kasırga bir kuru saman yığınını dağıtıp öteye beriye uçururs a, dalga da salın uzun merteklerini öylece darmadağın etti. O zaman Odysseus bunlardan birinin üstüne bir koşu atına biner gibi çıktı. Tanrısal Kalypso'nun vermiş olduğu esvaptan soyundu, ve hemen Leukotea'nın tülünü göğsünün altına sardı; sonra, yüzmek niyetiyle yüzü koyun yatarak iki kolunu denizin içine uzattı. Yerisarsan güçlü tanrı onu görüyor, başını sallıyarak şöyle diyordu:

— Çektiklerin çok, deniz üzerinde daha da çekeceklerin var, ta Zeus'un büyüttüğü Phaiakların iline çıkıp içlerine karışıncaya kadar. Umarım ki artık verdiğim belâları küçük görmezsin!

Böyle diyerek güzel yeleli atlarını Aigas'a doğru sürdü: Orada ünlü tapınağı vardı.

Bu arada Zeus'un kızı Pallas Athena'nın aklına başka hileler gelmişti: Öbür rüzgârların yolunu bağlıyarak onlara dinlenmek ve uyumak emrini verdi, yalnız çevik Boreas'ı estirip dalgaları kırdı, ta ki tanrısal Odysseus iyi kürekçi Phaiaklara karışsın, kazadan ve ölümden kurtulsun.

İki gece iki gün Odysseus kabarmış dalgalar üzerinde çalkandı; kaç kere yüreğinden ölüm heyecanı geçti! Ama üçüncü sabahın doğuşunu güzel belikli Şafak müjdelerken, birden, rüzgâr düşmüştü; süt limanlık hüküm sürüyordu! O zaman yakındaki karayı görebildi: Bir dalganın tepesi üzerinden gözleri ile süzüyordu... Babaları, tanrılardan birinin kahrı ile, hastalıktan uzun zaman bitkin bir halde, büyük ağrılar içinde yattıktan sonra, öbür tanrıların inayeti ile şifa bulup dirildiğini gören çocukları nasıl sevinirse, Odysseus da karayı ve ormanı gördüğü zaman öyle sevinmişti. Gayretle ilerliyordu, karaya ayak basmak için. Artık bir ses erimi aralık kalmıştı ki, denizin kayalara çarpışından çıkan uğultuyu işitti: Büyük dalgalar kuru kayaya korkunç saldırışlarla çarpıyor, her yer denizin köpükleri ile örtülüyordu. Liman, koy, gemilerin sığınabileceği hiç bir yer yoktu; kıyı boyunca hep dik dik uzanmış burunlar, sivri sivri kayalar vardı.

O zaman Odysseus'un dizlerinin bağı çözüldü ve yüreği gevşedi; yiğit ruhu içinde inliyerek kendi kendine düşünüyordu:

— Eyvah, ben biçareye! Hiç bir ümit kalmamışken karayı görmemi Zeus kısmet etsin, denizin vartalarını aşıp buraya erişebileyim de... şu köpüklü denizin dışına çıkabilecek hiç bir yer görünmesin! Kıyı boyunca sivri sivri kayalar, her yandan çarpıp uğuldıyan dalgalar, yükselip duran yalçın taşlar! Deniz depderin; sahilde ise tehlikeden kurtulmak için iki ayağımı basacak bir yer yok! Çıkmaya çalışsam beni dalga kapıp kayaya çarpacak, emeğim boşa gidecek! Yüzerek daha öteye gitmeğe devam etsem, alçak bir sahil, bir koy bulmağa baksam korkarım ki dalga, denize sürükler! Bari bir ifrit ünlü Amphitrite'nin sürü sürü beslediği canavarlardan biri üstüme saldırsa! çünkü yerisarsan güçlü tanrının bana nasıl düşman olduğunu bilirim!

O, aklından ve gönlünden, böyle düşünüp durmakta iken, büyük bir dalga, kendisini alıp bir sivri kayanın üstüne attı. Derileri sıyrılır, kemikleri kırılırdı

eğer gökgözlü tanrıça Athena aklına bir tedbir getirmeseydi: Atılarak iki kolu ile kayayı kavradı; soluk soluğa gelmişti, oraya yapışıp kaldı, büyük bir dalga üstünden aştı. Buna dayandı, ama dönüşte dalga onu sardı, çarpıp, sürükledi, açık denize götürdü. Deliğinden çekilip koparılan ahtapotun nasıl emciklerine çakıllar yapışıp kalırsa, onun da cesur kollarının derileri öylece kayanın sivrilerinde sıyrılıp kalmıştı. Gene büyük bir dalganın içine gömüldü. Orada, eceli gelmeden önce, talihsiz Odysseus helak olmak üzere iken gökgözlü Athena'nın aydın ilhamı yetişti. Dalganın içinden çıktığı zaman deniz kıyıya çarpıp gürlemekte devam ediyordu; yüzerek sahil boyunca ilerledi, gözlerini karaya çevirerek alçak bir kumsal, sığınacak bir koy aradı. Böyle yüze yüze, güzel suları denize akmakta olan bir ırmağın ağzına erişti; orası gözlerine en uygun göründü: Kaya hiç yok; bütün rüzgârlara kapalı, kuytu bir yer! Buranın bir ırmak ağzı olduğunu anladı ve gönlünden ona şükretti:

— Dileğimi dinle, Han'ım, her kim isen! Sana nice hacetle geliyorum. Poseidon'un denizde beni takip eden gazabından kaçarak, insanlardan benim gibi gurbete düşmüş, kazaya uğramış biri dua ettiği zaman ona ölümsüzler merhamet etmez mi? Ben de şimdi senin akıntına, senin dizlerine kapanıyorum, çok çektikten sonra. Merhamet eyle, Han'ım, sana sığınıp yalvaranlardan olmakla övünen ben kuluna!

Böyle dedi, ve Irmak akıntısını yatıştırdı, dalgasını tuttu, önünde limanlık yarattı, ağzında ona bir selâmet yeri verdi. Odysseus'un dizleri de, güçlü kolları da takatten kesilmişti; dalgaların saldırışları yüreğini parçalamıştı; bütün vücudunun derisi şişmişti; ağzından, burnundan deniz suyu fışkırıyordu; soluğu ve sesi kesilmişti; yarı baygın yatıyordu; zalim yorgunluk üstüne çökmüştü.

Tekrar soluk almağa, yüreğinin takati uyanmağa başlayınca, İno'nun tanrısal tülünü üstünden çözdü, denize akıp giden ırmağın içine alıverdi; hemen bir dalga onu alıp akıntıya sürdü, ve o anda İno elceğizleriyle aldı. Odysseus ırmaktan çıkarak sazlar içine uzandı; mahsul yetiştiren toprağı öptü, inliyerek sabırlı aklı ve gönlü içinden düşündü:

Vah, ben biçareye! Başıma daha neler gelecek? Bu yeni musibetin sonu ne olacak? Eğer geceyi şu ırmakta bekleyip geçirecek olursam çok acıklı olacak! Gecenin serinliği, sabahın geçirici kırağısı yüreğimin takatsizliğini bitirecek! Tan

ağarırken sulardan öyle bir soğuk çıkar ki!... Şu tepeye bir tırmanıp gölgeli ormana kadar uzansam sık çalılık içinde kendime bir sığınak bulurum belki. O zaman da ısınıp gevşemek, uykuya kapılmak tehlikesi var: Kurda kuşa yem olurum!

Böyle düşünüp durdu ve bunun en faydalı tedbir olacağına karar verdi; hemen yürüyerek sulara hâkim olan tepeye çıktı; dorukta biri yabani öbürü aşılı, birbirine kaynaşmış iki zeytin ağacı vardı; aynı gövdeden doğmuş olan bu ağaçların birleştiği yer öyle kuytu idi ki buraya en kuvvetli rüzgârlar ve sisler giremezdi. Yağmur hiç bir zaman bunlara geçemezdi, sarmaşmış dalları o kadar sıktı.

Odysseus buraya sığındı; ellerinin var kuvvetiyle kuru yaprak yığarak kendine bir yatak hazırladı; yerdeki kuru yapraklar o kadar çoktu ki, iki üç kişinin uyuması için bile yetişebilirdi, kışın en sert soğuğu dahi olsa. Bu yatağın karşısında sabırlı kahraman Odysseus sevindi; içine uzanarak üstünü de yanlardan artan kuru yapraklarla örttü. Kırların bir ucunda, komşuları olmıyan biri, ateşin tohumunu saklamak ve uzaklara gidip aramağa mecbur olmamak için yanmış koru nasıl kara külle örterse, Odysseus da öylece yapraklarla örtünmüştü. Ve bu ara Athena üstünden ağır yorgunluğu tezden gidermek için, gözlerine uyku ekerek göz kapaklarını kapıyordu.

ŞAN : VI

ODYSSEUS'UN PHAIAKELI'NE ULAŞMASI

Böylece, orada, çok sabırlı tanrısal Odysseus, yatıyordu: Uykudan ve yorgunluktan bitkin bir halde. Bu ara Athena Phaiakeli erlerinin iline ve şehrine gitti; bunlar vaktiyle geniş Pyperie'de, Kykloplar'a, bu son derece kendini beğenmiş erlere, komşu olarak oturuyorlardı, Kykloplar Phaiakları zulm altında ezerek mallarını talan ediyorlardı, çünkü güçte kuvvette onlardan üstün idiler. Onları oradan tanrı benzeri Navsithoos kaldırarak, arpa ekmeği yiyen insanlardan uzak, Skerie'ye götürüp yerleştirmişti; her yandan şehri surla çevirmiş, evler bina etmiş, tanrılara tapmaklar dikmiş ve tarlaları üleştirmişti. Ama ecelin hükmüne boyun eğip Hades'e ahret vardığından beri, Alkinoos, tanrılardan ilham alarak, başlarına geçmişti. İşte gökgözlü Athena bunun konağına gitti: Ulu gönüllü Odysseus'un sılasına çare bulmak için.

Tanrıça, dosdoğru, çok bezenmiş odaya vardı ki, orada boybosça ve güzellikçe ölümsüz tanrıçalara benziyen Nausikaa, ulu gönüllü Alkinoos'un kızı, yatıyordu; eşiğinin iki yanında ise, Kharis'lerden güzellik payı almış iki halayık yatardı, pırıl pırıl parıldayan kapılar ise kapalıydı.

Tanrıça, rüzgârın soluğu gibi, kızın yatağına kadar sokuldu. Ünlü gemi donatıcısı Dymas kızının suretini takınmıştı; bu çok hoşlandığı, kendi yaşında bir arkadaşıydı, işte buna benzemiş olarak gökgözlü Athena şöyle dedi:

— Nausikaa, anan seni niye böyle ihmalci yaratmış? Güzel esvapların, bakımsız, şuraya buraya atılmış; düğünün ise yakında olacak. Bunun için sen güzel giyinebilmelisin, düğünde yanında bulunacaklara da güzel elbiseler vermelidir. Bir kızın adı iyiye böyle çıkar, sayın anası ve babası da kıvanır. Hemen, tan ağarır ağarmaz, esvaplarını yıkamağa götürelim; ben de gelir yardım ederim, iş çabuk bitsin, çünkü daha uzun zaman bekâr kız kalacak değilsin, sanırım, ilimizde, soyundan olan Phaiakların en ileri gelenleri seninle evlenmek için yarış ediyorlar. Git, şanlı babana rica et, tan ağarmadan, katırları ve arabayı hazırlatsın, kemerleri, peplosları, kirden, yağdan parlamış çarşafları götürsünler. Senin de binip gitmen daha iyi olur, yayan gitmektense; çünkü yunaklar şehirden

çok uzaktır. Bunları söyledikten sonra gökgözlü Athena çekildi, OIympos'a vardı ki, tanrıların devrilmez bengi sarayı daima buradadır, derler: Onu ne rüzgârlar sarsar, ne yağmurlar basar, ne de üstüne kar düşer, yalnız bulutsuz bir esir beyaz açıklığı ile doruğunu kaplar, işte bu yüksekliklerde tanrılar bütün günlerini mutlu bir dirlik içinde geçirirler. Gökgözlü tanrıça hanın kızına öğütleri verdikten sonra işte buraya çekildi.

Az sonra parlak tahtına çıkan Şafak güzel tüllü Nausikaa'yı uyandırıyordu; kendisini hayret içinde bırakan rüyasını sevgili anasına, babasına anlatmak üzere konağın daireleri arasından geçti; onları odalarında buldu. Ocağın bir yanında, annesi, oda hizmetçisi kızlarla birlikte oturmuş, deniz erguvanisi yün sarılı örekeyi çeviriyordu: Odadan dışarı çıkmak üzere olan babasının da karşısına geldi: Öbür ünlü hanların toplantısına gidiyordu; şanlı Phaiaklar kendisini derneğe çağırıyorlardı.

Nausikaa, sayın babasının yanında durarak şöyle dedi:

— Sevgili babacığım, benim için güzel tekerlekli yüksek arabayı hazırlatmaz mısın? Kirli kirli durmakta olan çamaşırları dere başına götürüp yıkamak isterdim. Bir kere, öbür hanlarla beraber derneğe gitmek için sana lekesiz, temiz esvap gerektir; sonra, konakta beş sevgili oğlun var: İkisi evli, üçü yetişkin bekâr delikanlı; onlar da yeni yıkanmış çamaşır giyip dansa gitmek isterler. Bütün bu işlere bakmak da bana düşmez mi?

Böyle demiş, babacığına kendi düğününden derneğinden söz açmağa utanmıştı. Fakat maksadı anlıyan babası cevap verdi:

— Kızım, senden ne katırları ne de başka şeyleri esirgeyecek ben değilim. Git, uşaklar güzel tekerlekli, yüksek arabayı koşsunlar, üst tenteyi de taksınlar.

Böyle söyledikten sonra uşaklara emirler verdi, onlar da itaat ettiler: Güzel tekerlekli katır arabasını çekip hazırladılar ve katırları koştular; kız odadan çamaşırları getirtip güzel oymalı arabaya yükletirken, annesi bir sepeti türlü tatlı yiyeceklerle donatmış, keçi derisinden bir tulumu da şarapla doldurmuştu. Kız arabaya bindi; annesi saf yağla dolu bir altın şişe uzattı: Yıkandıktan sonra kendisi ve yanındaki kızlar Sürünsün diye. Kız kamçıyı ve sırmalı dizginleri eline aldı; başlamak için kamçıyı bir şaklattı; katırlar gürültülü bir yürüyüşle atıldılar, arabayı çekip kendisini ve çamaşırları götürüyorlardı. Yalnız değildi:

Halayıklar da beraber, yayan gidiyorlardı.

Güzel sularıyla akıp durmakta olan ırmağa yetiştiler; her mevsimde dolu olan yunaklar oradaydı. Kayaların altından bol, süzülmüş bir su kaynıyordu, en kirli çamaşırı temizlemeğe yeter de artardı. Katırları çözüp arabadan çıkardılar, derenin çağlıyanları boyunca salıverdiler, bal gibi tatlı çimenlerde otlamağa bıraktılar. Kızlar çamaşırları arabadan kucaklayıp yağız suyun çukurlarına batırıyorlar ve yarışarak yunaklarda bastırıyorlardı. Bütün bu kirli çamaşırları yıkadılar, çalkadılar; deniz kıyısında, dalgaların ara sıra gelip yıkamış olduğu çakılların üzerine dizi dizi serdiler. Kendileri de suya girip yıkandılar, saf yağdan süründüler; sonra, çamaşır açık güneş altında kurumakta iken, dere kenarında öğünlerini almağa başladılar. Kendisi ve halayıkları doyduktan sonra, top oynamak için baş örtülerini attılar. Ortalarında ak kollu Nausikaa Khoro'nun elebaşılığını ediyordu. Okatıcı tanrıça Artemis, Teygeton veya Erumanthon dağları üzerinde tepeden tepeye koşup yaban domuzlarını ve çevik geyikleri kovalamakla eğlenirken, her yandan fırtına koparan Zeus'un kızları kır Nympheleri sıçrayıp oynarken, anası Leto, kızının başı ve alnı ile hepsinden üstün geldiğini görüp içi açılır: Hepsi de güzel iken aralarında o kolayca seçilir; onun gibi, halayıklarının ortasında, bu ere varmamış kız, boyca hepsinden üstün geliyordu.

Eve dönmek vakti gelip katırları koşmak ve temiz çamaşırları katlamakla meşgul olurlarken, gökgözlü tanrıça Athena başka bir çare düşündü ki, Odysseus uyanıp güzel gözlü kıza görünsün, o da onu Phaiak erlerinin şehrine iletsin; Hanın kızı topu halayıklarından birine atmıştı; top kızın elinden kaçıp çağlıyanlardan birine düştü! Kızlar yüksek çığlıklar kopardılar, ve tanrısal Odysseus da uyandı; olduğu yerde oturup aklı ile ve yüreği ile düşünüyordu:

— Eyvah bana! Gene hangi insanların memleketine gelmişim? Her yandan kulağıma taze kız sesleri geliyor. Haydi, kendi gözlerimle görüp anlamağa çalışayım.

Tanrısal Odysseus böyle düşünüp çalılar arasından çıktı. Kuvvetli eliyle koyu yeşil bir dal kopardı, yapraklarıyla çıplak erkekliğini örtmek için. Böylece ortaya çıktı:

Nasıl bir dağ aslanı kuvvetine güvenerek, gözlerinden kıvılcımlar saçarak,

yağmur altında ve rüzgâr arasında, gidip öküzlerin, koyunların veya vahşi geyiklerin üstüne saldırırsa... aç karnın buyruğu bu! Onun gibi Odysseus, çırçıplak olduğuna bakmıyarak, güzel belikli kızlara doğru ilerledi: İhtiyaç onu o kadar zorluyordu.

Kızların gözlerine, tuzlu sudan hırpalanmış vücudu iğrenç ve korkunç göründü: Birden şuraya buraya dağıldılar, deniz kıyısındaki koylara kadar kaçtılar. Yalnız Alkinoos'un kızı ortada kaldı; yüreğine bu cesareti Athena vermiş, elini ayağını titretmeden alıkoymuştu. Odysseus'un karşısına dikildi. O ise düşünüyordu: Gidip bu güzel gözlü kızın dizlerine mi sarılarak yalvarsın, yoksa olduğu yerden, uzaktan tatlı sözlerle ondan çamaşır vermesini ve şehrin yolunu göstermesini mi rica etsin? Böyle düşünerek uzaktan tatlı sözlerle yalvarmanın daha faydalı olacağına hükmetti; gidip dizlerine sarılsa belki de kızın sinirine dokunurdu:

Dizlerine kapanıyorum, sultanım! Tanrıça mısın, insan mısın? Geniş göklerin sahipleri tanrılardan biri isen, bence, ulu Zeus'un kızı Artemis olmalısın: Boyun bosun, görkün yürüyüşün, gözümde, tam onunki gibi!... Yeryüzünde oturan ölümsüzlerden isen, üç kere mutlu imişler sayın ananla baban, üç kere mutlu imişler kardeşlerin! Şüphesiz içleri açılır, gözleri yüzleri güler, senin gibi bir güzellik dalının her oyuna kalktığını gördükçe!... Hepsinden kat kat daha mutlu o ölümlü kişi ki, zengin armağanlar saçarak seni alıp evine götürebilecek! Gözlerim, erkekte, kadında senin eşini görmemiştir, baktıkça beni hayret alıyor! Delos'ta, bir zaman, Apollo'nun tapınağında, böyle bir güzelliği, göğe doğru yükselen bir hurma fidanında görmüştüm; oraya da gitmişliğim var, çünkü; ve o seferde ardım sıra gelen yarenler de pek çoktu; meğer sonunda başıma bunca belâlar gelmek kısmet imiş! İşte o fidanın önünde uzun zaman hayran kalmıştım: Öyle güzel bir ağaç yerin içinden nasıl yükselebilmişti! Bugün de senin önünde, ey kadın, ağzım açık, durakladım; ve dizlerine sarılmak arzusundan müthiş korkuyorum. İçimde zalim acılar var! Dün, yirmi gün süren bir seferden sonra, yağız denizden yakayı sıyırabildim: Yirmi gün, kesilmeksizin, dalgalar, korkunç fırtınalar, beni Ogygie adasından buralara kadar sürüklemişti... Beni buraya atan tanrı belki de başka belâlar vermek istemiştir, çünkü çektiklerimin sona erdiğini sanmıyorum: Tanrılar daha çok çektirirler muhakkak. Şimdi sen merhamet eyle, sultanım! Bunca cefadan sonra, ilk

rasgeldiğim sensin; bu ilde ve bu şehirde oturanlardan yalnız seni görmüş, tanımış bulunuyorum. Şehrin yolunu tarif et bana; sırtımı örtecek bir eski pırtı bağışla; bir kılıf, bir torba getirmişsen o da yeter bana. Sana da tanrılar bütün içinden dilediklerini yersinler! Koca yurt, gönül birliği, bu en güzel şeyi ihsan etsinler! yurtta barıştan daha değerli, daha iyi bir şey yoktur; karı-koca arasında mutlu uygunluk kıskançları çatlatır, dostları sevindirir; karı-koca da ancak bununla bahtiyar olur! Akkollu Nausikaa buna karşı dedi ki:

— Yabancı, hiç de kötü veya aptal bir adama benzemiyorsun, herhalde bilirsin ki Olympos'un sahibi Zeus insanların arasında bahtın iyisini ve fenasını üleştirir, ve herkese dilediği gibi verir; sana o cefaları vermiş ise sabır ile katlanmalı. Lâkin madem bizim şehrimize ve toprağımıza gelmiş bulunuyorsun, ne çamaşırlar, ne de ihtiyaç içinde kalmış bir yalvarıcıya verilmesi gereken başka şeylerden mahrum kalmıyacaksın; şehre gitmek için kılavuzun ben olacağım. Halkımızın adını da söyliyeyim: Bu şehirde ve bu yerlerde bizim Phaiaklar otururlar, ben de ünlü Alkinoos'un kızıyım: Phaiakların gücünü elinde tutan odur.

Bunun üzerine halayıklara seslenerek emretti:

— Kızlar, kalkın, gelin yanıma! Bir adam görmekle neye Öyle kaçıyorsunuz? Yoksa onu bize düşman insanlardan mı sandınız? Henüz doğmamıştır ve doğmayacaktır bu diyara düşmanlık getirecek adam! Çünkü biz tanrıların çok sevgilileriyiz! Bir de biz çok dalgalı denizin pek sapa bir bucağında yaşıyoruz; başka insanlardan bize gelip karışan yoktur. Buraya düşen talihsiz bir gariptir ona yardım gerek; çünkü garipler ve yoksullar Zeus'tan gelirler: Vergi az da olsa gönül alır. Haydin, ona yıkanmış çamaşırlarımızdan bir harmani ile bir entari verin; sonra, ırmakta, rüzgârdan kuytu bir yerde onu yıkayın.

Böyle dedi; kızlar da kalktılar, birbirlerine cesaret vererek, emrettiği gibi Odysseus'u kuytu bir yere oturttular, önüne çamaşırlar, harmani, entari de koydular, içinde saf yağ bulunan altın şişeyi de verdiler; ve onu ırmağın akan sularında yıkamağa davet ettiler.

O zaman tanrısal Odysseus hizmet kızlarına dedi ki:

— Kızlar, siz az uzakta durun, tuzlu köpükler içindeki iki omuzumu

arkamı ben kendim yıkar, yağ ile ağarım: Çoktanberi de vücudum yağ yüzü görmemişti. Ancak önünüzde yıkanamam: Güzel belikli kızların karşısına geçip çırılçıplak soyunmaktan sıkılırım.

Böyle dedi; onlar da çekilerek hanımlarına bunları söylemeğe gittiler. Ondan sonra tanrısal Odysseus ırmaktan su alıp sırtından ve geniş omuzlarından tuzlu su köpüklerini yıkadı, başından hasatsız denizin yapışkan kirlerini temizledi.

Bütün vücudunu yıkadıktan ve yağ ile oğduktan sonra ere varmamış kızın vermiş olduğu elbiseleri giydi; ve Zeus kızı Athena onu daha ulu, daha gösterişli kıldı, başından kıvırcık saçlarını sünbül gibi lüle lüle alnına sarkıttı. Deniz kıyısına gelip1 uzakça bir yere oturduğu zaman yüzünde güzellik parıldıyordu: Hanın kızı temaşasına dalmıştı; neden sonra güzel belikli kızlara dedi ki:

— Akkollu kızlar, kulak verin sözüme: Olympos'un sahipleri tanrıların, hepsinin, iradesi olmadan bu adam tanrısal Phaiakların arasına karışamazdı. Az önce bana biçimsiz görünmüştü; şimdi ise göklerin sahipleri tanrılara benziyor. Fakat, kızlar, misafire yiyecek, içecek verin.

Böyle dedi ve kızlar acele emrine itaat ediyorlar, Odysseus'un önüne yiyecek de içecek de getirip koyuyorlardı. O zaman, çarçabuk, tanrısal Odysseus içti ve karnını doyurdu: Mihnetlere alışkın kahraman kaç günden beri yemeğe, içmeğe oruçlu kalmıştı!

Bu ara akkollu Nausikaa başka şeyler düşündü: Güzel arabaya katlanmış çamaşırları yükletmek, sert duynaklı katırları koşmak için emir verdi; kendi de arabaya bindikten sonra Odysseus'a seslenerek dedi ki:

— Haydi, konuğumuz, artık yola! Şehre gidelim, seni aydın görüşlü babamın evine götüreyim; orada, inan bana, Phaiakların en ileri gelenlerini görebileceksin. Yalnız dediğimi iyi anla, bana hiç de zekâsız görünmüyorsun: Tarlalar, ekinler boyunca gittiğimiz müddetçe kızların katırların, arabanın arkasından gel; hızlı yürümeli; yolun kılavuzluğunu ben yapacağım. Yüksek burçlarla çevrilmiş olan şehre gelince iki yanındaki güzel limanlar görünecek: Boğazları dar; iki küpeşteli gemiler, her biri kunt bir siper altında olmak üzere sahilin kenarına çekilmiş; burada taş ocağından çıkarılıp biçilen kaldırımlarla döşeli dernek meydanının ortasında güzel Poseidon tapınağı vardır; gene burada,

kara gemiler için avadanlıklar: Halatlar, yelkenler yaparlar, kürekler yontup parlatırlar; çünkü bizim Phaiakları yaylar oklar ilgilendirmez, onların düşündüğü ancak direkler, kürekler ve neşe içinde, köpüklü deniz üzerinde gezdiren denk yapılı gemilerdir. Bunların tatsız dedikodularından kaçınmak isterim, çünkü aralarında arkamdan kovculuk edecekler eksik değildir. Bunların bir kötü dillisi bize rasgelse yeter! Buradan işitir gibiyim: «Nausikaa ile beraber giden şu boylu boslu, yakışıklı yabancı da kim? Onu nerede bulmuş? Kendine koca mı olacak? Yoksa kazaya uğramış bir yabancı gemiden mi çıkarıldı? Nereden gelmiş olabilir, ki bizim hiç komşularımız yok!... Belki de dua ettiği bir tanrıdır da dileğini yerine getirerek gökten inmiş, onu, her zaman için, alacak! Kendi dolaşıp başka illerden bir koca bulmuşsa, daha iyi ya! Çünkü Phaiaklardan çıkan namzetlerin hepsine de yukardan bakardı: İstiyenler ise hem seçkin hem çoktu!» İşte böyle söylenebilirler; ben bunlardan çok sıkılırım. Kendim de böyle hareket edecek kızı kınarım: Anası babası varken, onlardan habersiz, evlenme törenini beklemeden, gidip erkeklerle gezen bir kızı! Söylediğime iyi kulak ver konuğum, babamın seni tezden memleketine yollamasını istiyorsan. Bu yolun yakınında güzel bir kavaklık göreceğiz, orası Athena ormanıdır, içinde bir su kaynar, ve etrafı çayırla çevrilmiştir; orada babamın tam yetişmiş bir bağı vardır; şehre çok yakındır, bir ses erimi kadar... Orada dur; biz şehrin içinden geçip babamın konağına gelmek için geçecek kadar bir zaman bekle. Sonra, bizim artık eve gelmiş olacağımızı hesap edeceğin zaman, şehre gel, Phaiaklardan babam, ulu gönüllü Alkinoos'un konağını sor; bulması çok kolay; en küçük bir çocuk bile gösterebilir; Bütün Phaiaklarm evleri arasında kahraman Alkinoos'un konağına benziyeni hiç yoktur! Bir kere konağın duvarlarım aşıp avlusunun içine girdin mi, hiç bir an bile kaybetme, divanhanenin arkasından geçip doğru annemin yanına çık. Ateşin ışığı içinde, arkası direğe dayanmış, oturup deniz erguvanisi yün sarılı örekesini çevirdiğini göreceksin; görülecek şeydir onun yünü! Halayıkları da orada olacak: Hep arkasında otururlar. Babam ise, arkası ışığa dönük, bir tanrı gibi koltuğuna oturmuş, yudum yudum şarabını içer. Durmadan önünden geç, git annemin dizlerine kollarını at, eğer tez sılana kavuşmak istiyorsan.

Böyle dedi ve sırmalı kamçı ile katırları sürdü; hayvanlar da ırmak kenarı boyunca koşup gidiyorlardı: Kâh dört nala, kâh yorga, Nausikaa yayan gidenleri, halayıklarla Odysseus'u da düşünerek dizginleri ve kamçıyı idareli kullanıyordu.

Güneş batarken ünlü ve kutsal Athena ormanı boyunca gidiyorlardı. İşte burada tanrısal Odysseus durdu ve hemen ulu Zeus'un kızına dua etti:

— Fırtınalar koparan Zeus'un kızı, Atrytone, duamı kabul et; artık beni de dinlemek zamanı gelmiştir, çünkü geçmişle, Yeri sarsan şanlı tanrı beni hırpalarken feryadıma hiç kulak asmamıştın. Phaiakların beni dost olarak karşılamalarını ve bana acımalarını yarlıga!

Böyle deyip dua ediyordu; Pallas Athena da duasını kabul etti.

ŞAN : VII

ODYSSEUS'UN ALKINOOS KATINA GİRİŞİ

Çok sabırlı tanrısal Odysseus orada böyle dua ederken Alkinoos Hanın kızını katırların gücü şehre doğru götürüyordu. Babasının şanlı konağına gelince dış dehliz önünde durdu; tanrılara benziyen kardeşleri onu her yandan çevirerek katırları koşumdan çözdüler, çamaşırları alıp içeriye taşıdılar. Kız ise kendi odasına gitti; bu ara ihtiyar oda hizmetçisi Alpeiralı Evrymedusa ateşini yakıyordu; onu vaktiyle iki küpeşteli gemiler Alpeira'dan getirmişlerdi; halk bunu Alkinoos'a ganimet payı ayırmıştı, çünkü bütün Phaiakların hanıydı ve bir tanrı gibi sözünü dinlerlerdi. Bu halayık konakta akkollu Nausikaa'ya sütninelik etmişti; şimdi de ateşini o gelip yaktı ve içerde yemeğini hazırladı. O ara Odysseus da kalkıp şehrin yolunu tutmuştu; kendisini sevgi ile düşünen Athena etrafına koyu sis döküyordu: Ulu gönüllü Phaiaklardan biri karşısına çıkar da incitecek lâf söyler ve kim olduğunu sorar diye korkuyordu. Bu güzel şehre gitmek üzere iken Gökgözlü tanrıça Athena önüne çıkıverdi: Elinde testi taşıyan bir genç kız suretine girmişti. Önünde durdu ve tanrısal Odysseus sordu:

— Çocuğum, beni kahraman Alkinoos'un evine götürmez misin? Bu memleket ahalisinin başkanı imiş. Ben çok çekmiş bir garibim; buraya uzaklardan, deniz aşırı yerden geliyorum; bu şehrin ve bu memleketin ahalisinden kimseyi tanımıyorum.

Buna karşı gökgözlü Athena şöyle dedi:

— Konuk babamız, sorduğun evi ben sana gösteririm:

Çünkü kusursuz babamın evine yakındır. Lâkin sen sessizce arkamdan gel, ben yolun kılavuzluğunu edeyim. Kimsenin yüzüne bakma ve bir şey sorma. Yabancıları burada iyi karşılamazlar, başka yerden gelenleri muhabbetle konuklamazlar; bütün güvendikleri tez yürüyüşlü gemileridir. Yeri sarsanın bir hediyesi olan bu gemilerle büyük deryaları aşarlar. Gemilerimiz kanat kadar ve fikir kadar çabuktur.

Böyle söyliyerek, Pallas Athena hızlı hızlı önden gidiyordu; o da, arkadan

tanrıçanın izleri üzerinden yürüyordu. Bu ara şanlı gemi donatan Phaiaklar farkına varmadılar. Hayretle limanlara, denk yapılı gemilere, dernek meydanında toplanmış erlere burç ve barularla berkitilmiş yüksek surlara bakıyordu: Bunlar gerçek şaşılacak şeylerdi.

Hanın şanlı konağına geldikleri zaman, Pallas Athena, Gökgözlü tanrıça söze başlıyarak dedi ki:

— İşte, konuk babamız, göstermemi dilediğin ev budur. Zeus'un büyüttüğü hanları sofrada bulacaksın, içeri gir, ve yüreğinde hiç bir korku olmasın; cesur adam daha iyi başarır her gördüğü işi; hele başka yerden gelmiş olursa. En önce, konakta, Hanımın yanına git. Adı Arete'dir, sanı da öyledir; han Alkinoos'u dünyaya getiren aynı anadan babadan kendi de doğmuştur.

İlk önce Yeri sarsan Poseidon ile kadınların en güzeli Periboia'dan Nausithoos dünyaya geldi; Periboia azametli Devlerin ham ulu gönüllü Eurymedon'un en küçük kızıydı; bu han azgın budununu mahvetti, kendi de mahvoldu Poseidon'un Periboia ile birleşmesinden doğan Nausithoos Phaiaklara han oldu; onun da iki oğlu: Alkinoos ile Reksenor dünyaya geldi; lâkin Reksenor güvey girdikten sonra, konakta, gümüş yaylı Apollon'un vuruşları altında oğulsuz helak olmuştu; yalnız bir kızı; Arete kalmıştı; Alkinoos Arete'yi kendine eş kıldı ve ona şeref verdi, öyle ki yer yüzünde bir çatı ve bir koca hükmü altındaki kadınların hiç biri böyle bir şerefi görmemiştir. Sevgili çocukları ve onlar kadar han Alkinoos'un kendisi Arete'yi candan sayarlar; bütün halk da, şehrin içinden o geçerken, bir tanrıça imiş gibi, gözlerini ona çevirirler ve alkışlarla saygılarını gösterirler... Onda hiç bir zaman iyi niyetler eksik değildir; iyilik severliği, erkekler arasındaki çekişmeleri de dağıtır. Eğer o, yüreğinden, sana iyilik dilerse ümit edebilirsin ki sevdiklerine kavuşasın, yüksek tavanlı evine ve atalarının yurdu olan yere dönesin.

Böyle söyleyip Gökgözlü Athena hasatsız denize doğru uçtu, sevgili Skerie'den ayrılarak Maraton'a vardı, geniş caddeli Atina'ya gelerek Erehteus'un sağlam yapılı evine girdi.

Bu ara Odysseus Alkinoos'un şanlı konağına doğru yürüyordu. Tunç eşiğin önünde yüreği büyük heyecan içinde idi, çünkü ulu gönüllü Alkinoos'un yüksek tavanları altında güneşle ayın ışıltısı parıldardı! Eşiğin iki yanında tunç

duvarlar içerilere uzanıyordu; bunların mavi mineden frizleri vardı. Kalın duvarda açılmış olan kapılar altından, tunç eşiğin iki yanındaki söğeler gümüştendi; kapının gümüş lentası altındaki tokmak altındandı; iki yanda duran gümüşten ve altından iki köpek Alkinoos'un kapısını beklemek için ustalıkta ünsalmış Hephaistos'un elinden çıkmıştı.

Duvarlar boyunca, iki yandan, koltuklar bir sıra üzerine dizilmişti, eşikten iç bucağa kadar; üstlerine kadınların eliyle dokunmuş ince örtüler yayılmıştı; işte Phaiak hanları burada dernek kurarlardı.

Altından genç oğlan heykelleri, güzel ayaklılar üzerine dikilmiş, ellerinde tutuşmuş çıralar tutarak geceleri divanhanedeki davetlileri aydınlatırdı. Konakta elli halayık vardı: Bir kısmı elma yüzlü buğdayı değirmen taşı altında öğütüyor, bir kısmı da tezgâhlarda bez dokuyor, kavağın tepesindeki yapraklar gibi dönen örekeleri çeviriyordu, ince bezlerden de saf zeytin yağı süzülüp damlardı. Phaiakların erkekleri bütün insanlar arasında tez yürüyüşlü gemileri ile sefer etmede usta oldukları kadar kadınları da tezgâhta hünerli idiler; çünkü Athena onlara güzel elişleri başarmak, ve uslu akıllı olmak erdemini vermişti. Avlunun dışında ise, kapılara yakın, dört dönümlük büyük bir bağ vardı, her yandan çitlerle çevrilmiş; burada yüksek yemiş ağaçları yetişmişti: Armut, nar ve parlak meyvalı elma ağaçları, tatlı incir ve yemyeşil zeytin ağaçları; bunların yemişleri hiç bozulmaz ve eksilmezdi: Yıl boyunca, yaz ve kış; ara vermeksizin esen Zephyros bunların bazılarına yaprak ve çiçek açtırırken bazılarının da yemişlerini oldurur: Kuruyan armut üzerine taze armut, elma üzerine elma, salkım üzerine salkım, incir üzerine incir yetişirdi. Ötede çok yemişli asmalar kök salmıştı, bazısına güneşlik çardak kurulmuştu: Bunun üstünde, güneş altında, salkımlar kuruyor, daha ötede açık düz yerde yetişenler devşirilip sıkılıyordu. Asmalardan yeni çiçek dökenler, salkımları yeşil koruk halinde olanlar ve olgunlaşıp kızaranlar da vardı. Daha ötede, bağın öbür ucundaki bostanda, sanatla, yıl boyunca türlü sebzeler yetiştirilirdi. İçinde iki çeşme vardı; birinin suları bütün bahçeyi dolaşırdı; öbürü avlu eşiğinin altından aşıp büyük binanın önünde kaynardı; bütün şehir halkı buradan su almağa gelirdi. Alkinoos'un konağına tanrılar böyle parlak armağanlar vermişlerdi.

Burada durup seyre dalmıştı çok sabırlı tanrısal Odysseus. Bütün bunlara hayran hayran baktıktan sonra, hızlı hızlı eşikten geçip evin içine girdi, orada

Phaiak hanlarını ve danışmanlarını, sağrakları ellerinde, akışıklı Haberciye saçı kılmakla meşgul buldu: Yatmağa gitmeyi düşünürken, en son bu tanrıya saçı kılmak âdetleri idi.

Bu ara, Divanhaneden içeri giren çok sabırlı tanrısal Odysseus'un üzerine Pallas Athena koyu sis saçıyordu: Arete'ye ve han Alkinoos'a doğru ilerledi, kollarını Arete'nin dizlerine kor komaz tanrısal buğu dağıldı ve bütün hazır olanlar bu adamı görünce sustular, hayret içinde ona baktılar. Odysseus yalvarıyordu:

— Tanrı eşi Reksenor'un kızı Arete! Ey ulu gönüllü Alkinoos'un ismetli haremi! Senin dizlerine kapanmağa ve kocana sığınmağa geldim, çok çektikten sonra! davetlilerinize de sığınmağa geliyorum. Tanrılar onlara kutlu dirlik versin ve hepsi, ayrı ayrı kendi konaklarındaki varlıkları ve halktan gördükleri saygıyı çocuklarına miras bıraksınlar! Beni de siz, tezden, vatanıma ulaştırın, çünkü bunca zamandan beri, sevdiklerimden uzak, mihnetler çekmekteyim!

Böyle diyerek, ateşin yanında, ocağın kenarındaki küllerin üstüne oturdu; ve cümlesi sükût içinde duruyorlardı. Neden sonra, ihtiyar kahraman Eheneos, Phaiak erlerinin en yaşlısı, söze başladı: Söz söylemede hepsinden üstündü. Çok da eski şeyler biliyordu. O hepsinin iyiliği için söz alıp dedi ki:

— Alkinoos, iyi bir şey değildir, sana da yakışmaz: Garip yerde, ocağın kenarındaki küllerin içinde otursun. Herkes senin ne diyeceğini bekliyerek susmaktadır... Haydi, garibi yerden kaldır, gümüş çivili koltuklarından birine oturt, sonra çavuşlara emret, şarap karsınlar: Gene yıldırım savuran Zeus'a saçı kılalım ki, sığınıcılara yoldaşlık eden odur. Övününü de konuğa kâhya kadın içerdeki ihtiyat yiyeceklerden versin.

Bunları işitir işitmez Kutsal Şehamet Alkinoos Han aydın düşünüşlü, çok görgülü Odysseus'u elinden tutup ocağın kenarından kaldırdı, parlak bir koltuğa oturttu: Bunun için yanında oturan çok sevdiği oğlu cesur Laodamas'ı yerinden kaldırdı. Bir halayık getirdiği altın ibrikten gümüş leğen içine su dökerek konuğa ellerini yıkattı; ve önüne oymalı bir masa çekti; sayın kâhya kadın ekmeğini getirip önüne koydu, hazır yemeklerden de bol bol ikram etti. Bunun üzerine çok çekmiş tanrısal Odysseus da içti ve yedi.

Bu ara Büyük Şehamet Alkinoos Han Pontonoos çavuşa dedi ki:

— Sebuda şarap karıp divanhanede hazır olanların cümlesine dağıt. Yıldırım Savuran Zeus'a saçı kılalım ki, sayın sığınıcılara yoldaşlık eden odur.

Böyle dedi ve Pontonoos sebuda, balı andıran şarabı karıp herkese sağraklarla dağıttı; ondan sonra tanrıya saçı kıldılar ve canları istediği kadar içtiler...

Odysseus yiyip, içip keyfini yerine getirdikten sonra Alkinoos söze başlayıp dedi ki:

— Dinleyin, Phaiak hanları ve danışmanları! Göğsümün içinde gönlümün emrettini söyliyeyim: Yediniz, içtiniz, şimdi de evlerinize yatmağa gideceksiniz; lâkin yarın, tan ağarınca, ihtiyarların daha çoğunu çağırarak, konakta garibi ağırlıyalım; tanrılara güzel kurbanlar sunalım, sonra da uğurlamak işini konuşalım, ta ki konuğumuz, emeksiz sıkıntısız, atalarının yurdu olan yere, gecikmeden, sevinerek dönsün; yeri ne kadar uzak olursa olsun, seferde hiç bir belâya, cefaya uğramasın, memleketine ayak basıncaya kadar. Artık orada, anası doğururken kısmeti eğiren sert Moiralar ona ne eğirmişlerse o başına gelir! Belki de kendisi gökten inen bir tanrıdır; belki de bunda tanrıların bir kurduğu vardır; çünkü geçmişte çok defa, bize tanrıların apaçık göründüğü olmuştur: Şanlı yüzlük kurbanlar sunduğumuz zamanlarda ziyafetimize karışıp yanımızda oturdukları görülmüştür. Issız yol üzerinde, bizden birine rastladıkları zaman da kendilerini gizlemezler: Çünkü biz, onlarla hısımız, tıpkı Kykloplar gibi, yabani Dev boyları gibi.

Buna karşı çok görgülü Odysseus dedi ki:

— Alkinoos Han, aklına böyle bir şey getirme: Benim geniş göklerin sahipleri ölümsüzlerle, ne boy boşça, ne varlıkça, benzer yerim yoktur; ancak ölümlü insanlardan biriyim; en büyük belâlara uğramış insanlardan bildikleriniz kimler ise, işte talihsizlikte ben onlarla beraberim; benden en büyük cefaların hikâyesini işitebilirsiniz, çünkü tanrıların bütün gazapları üstüme çökmüştür. Fakat şimdi bırakın da karnımı doyurayım ve o eski büyük mihnetler bir yanda dursun! Çünkü şu hain karından daha alçak bir şey yoktur: Daima onun hükmü altındayız; o, kendisini asla unutturmaz, en zalim kaygılar ve en büyük yas içinde de olsak. Ben de şimdi candan yaslıyım, fakat karnım ara vermeksizin «ye, iç» diye emrediyor, bütün çektiklerimi unutturup «doyur beni» diye

haykırıyor!..

Sizler, en tezden, tan ağarır ağarmaz, çok çekmiş bir talihsizi vatanına uğurlayın; varsın daha başka cefalar çekeyim, ancak varlığım yok olmadan bir kere daha göreyim.

Böyle dedi: hepsi de garibi alkışladılar ve memleketine yollamağa karar verdiler, çünkü gereğince söz söylemişti.

Bunun üzerine tanrılara saçı kıldılar ve canları istediği kadar içtiler; sonra yatmak üzere ayrı ayrı evlerine çekildiler.

Divanhanede tanrısal Odysseus kalmıştı; yanında Arete ile tanrıya benzer Alkinoos oturuyordu, halayıklar ise sofradan boş kapları kaldırıyorlardı... Akkollu Arete söze başladı, çünkü Odysseus'un üstündeki entariyi ve harmaniyi görüp tanımıştı: bunlar kendisinin halayıkları ile birlikte yapmış olduğu güzel esvaplardan idi. Şimdi ona seslenerek kanatlı sözler söyledi:

— Ey Garip, senden en önce şunu öğrenmek isterim: kimsin, hangi insanlardansın?.. Ya üstündeki esvapları kim verdi? Denizde kazaya uğrayıp buraya düştüğünü söylemedin miydi?

Ona karşı çok görgülü Odysseus şöyle dedi:

— Hepsini birer birer hikâye etmek çok güç, Sultanım! çünkü göklerin tanrıları bana pek çok kaygılar vermişlerdir; ancak sorduğun ve anlamak istediğin için sana cevap vereceğim: Buradan çok uzakta deniz ortasında, Ogygie adlı bir ada vardır, orada Atlas'ın düzenbaz kızı güzel belikli Kalypso oturur: korkunç tanrıça; kimse, ne tanrılardan ne de ölümlü insanlardan, onunla ihtilâl etmez; ben talihsizi, yapyalnız, tanrılardan biri onun ocağına düşürdü; çünkü Zeus, akyıldırımı ile, yağız denizin ortasında, tez yürüyüşlü gemimi çarpıp parçalamıştı; orada cesur yarenlerimin hepsi öldü; ben iki küpeşteli gemimin omurgasına kollarımla sarıldım, dokuz gün böyle su üzerinde kaldım; onuncu gün, karanlık gece basınca tanrılar beni, Kalypso'nun Ogygie adasına attı; korkunç tanrıça beni yanına aldı, dostluğu ile ağırladı; beni besledi, ve bana ölümsüzlük, tükenmez gençlik vadetti; fakat hiç bir zaman göğsümün içinde gönlüm razı olmadı. Orada, tam yedi yıl kaldım, göz yaşlarımla Kalypso'nun verdiği tanrısal çamaşırı ıslatadurdum. Sekizinci yıla basınca, ister Zeus

buyurmuş ister onun gönlü değişmiş olsun, ansızın kendi gelip beni yola çıkmağa davet etti. Beni derme çatma merteklerden bir sala bindirdi; çok şeyler: bol bol ekmek, tatlı şarap verdi, tanrısal çamaşır giydirdi; arkamdan da uygun ve ılık bir rüzgâr estirdi.

On yedi gün açık deniz üzerinde sefer ettim; on sekizinci gün, nihayet, sizin gölgeli ormanlık tepeleriniz gözüktü; içimde talihsiz gönlüm sevinç duydu. Lâkin kısmetimde Yeri sarsan Poseidon'un göndereceği daha bir çok felâketler varmış! Yolumu kapamak için üstüme rüzgârları saldıran bu tanrı dil ile anlatılmaz bir fırtına kopardı. Boşuna inliyordum: dalga beni saldan dışarıya fırlattı; sonra onu da kasırga darmadağın etti; yüzmeğe başladım, ve engin deniz üzerinden yolumu açtım, tâ beni götüren su ile rüzgâr sizin kıyılarınıza atıncaya kadar... Karaya ayak basmak üzere iken, bütün gücüyle bir dalga, can acıtıcı bir yerde, beni büyük bir kayanın üstüne fırlattı... Tekrar denize dönerek yüzmeğe koyuldum, yüze yüze bir ırmağın ağzına geldim; burası bana çok uygun göründü; düz, kasırga ve rüzgârdan kuytu. Sudan dışarıya çıkarak, yüreğimin takatini topladım: tanrısal gece de gelmişti. Tanrılardan kaynak alan ırmaktan çıkıp kıyıdan uzaklaştım, bayırda çalılar arasında kuru yapraklardan düzenlediğim bir yatak içine uzandım; tanrı gözlerime tükenmez bir uyku döküyordu. Orada yapraklar içinde, çok kaygılı gönülle, bütün gece uyudum; şafak söktü, öğle oldu, güneş dönüyordu ve beni ancak o zaman tatlı uyku bıraktı. Halayıkları ile, kumlukta, kızınızın oyun seslerini duydum: onların ortasında bir tanrıçaya benziyordu. Kendisine sığınıp yalvardım. Ne kadar büyük bir ağırbaşlılık gösterdi: doğrusu o yaştaki bir genç kızdan umulmaz derecede. Çok defa, gençler hoppa olur! O bana bol bol ekmek, yanık yüzlü şarap verdi; ırmakta yıkattı ve gördüğün çamaşırları ihsan etti... İşte gönlümün kaygısı içinde sana her şeyi olduğu gibi söyledim.

Buna karşı Alkinoos söz alarak şöyle dedi:

— Konuğum, benim kızım ödevim gereğince anlamamış; seni, halayıkları ile beraber, alıp evimize getirmemiş! halbuki sen en önce ona sığınıp yalvarmıştın.

Buna karşı çok görgülü Odysseus cevap verdi:

— Kahramanım, bunun için kızını azarlama. Kendisi karavaşların

arkasından gelmemi söylemişti; ben razı olmadım; korkuyor ve çekiniyordum: Belki de beni görünce yürekten öfkelenirsin diye. Çünkü biz insan oğulları, yer yüzünde çabuk kuşkulanan mahlûklarız.

Ona karşı Alkinoos cevap verdi:

— Hayır, konuğum, hiç bir zaman göğsümde aziz yüreğim böyle boş yere kızmış değildir; her işte ancak hakka riayet ederim. Keşke Zeus baba, Athena ve Apollon vereydi de, senin gibi yakışıklı ve benim kadar düşünüşlü bir adam kızımı alaydı ve yanımızda kalıp kendisine güveyim diyebileydim! Ben sana ev de mallar da verirdim: tek sen burada kalmağa razı ol. Ama rızan olmadıkça, Zeus baba esirgesin, seni hiç bir Phaiak zorla alıkomaz. Seni uğurlamak gününü de, emin olasın diye, şimdiden tayin ediyorum: yarın olsun! Sen yorgun argın uzanıp uyumakta iken, bizim uşaklar, güzel havadan faydalanarak, seni ata yurduna, canın nereye isterse, iletiverecekler. İsterse şu Euboie denilen ada olsun ki bizimkilerden onu görmüş olanlar denizin öbür ucundadır diyorlar: sarı Radamanthos Yer'in oğlu Tityos'u ziyaret etmek istediği zaman, onu bir günde, yorulmadan, oraya götürüp geri dönmüşlerdi. Kendin de görüp anlıyacaksın ki benim gemilerimin üstüne gelecek gemi yoktur, ve bizim uşaklar kürek çalıp denizi köpürtmede birincidir.

Böyle dedi; çok sabırlı tanrısal Odysseus da sevinerek dua etti:

— Zeus baba, sen ihsan eyle de Alkinoos han bütün dediklerini yerine getire! Onun adı sanı bereketli yeryüzünde bengi olsun! Bana da atayurduma kavuşmak kısmet olsun!

Onlar böyle birbiriyle konuşmakta iken, akkollu Arete halayıklara emir vermişti ki, dehlize bir sedir koysunlar, en güzel erguvan çarşaflardan yaysınlar, üstüne nalçalar ve en üste yün keçeler sersinler. Kızlar da, ellerinde tutuşmuş çıralar, divanhaneden çıktılar. Çarçabuk kaba bir döşek hazırladıktan sonra, geri dönüp Odysseus'u yatağa davet ettiler:

— Kalk, konuk babamız, kendini dinlendir; yatağın hazır! dediler. Bir yatağa girip uyumak, ne mutlu şey!

Çok sabırlı tanrısal Odysseus yankılı dehlizde oymalı yatağa uzanırken, Alkinoos da yüksek konağının öbür bucağında yatmağa gitmişti. Eşi Arete

Hatun yatağını döşeğini hazırlayıp kendi de yanına yattı.

ŞAN : VIII

PHAİAKLARIN KABUL TOPLANTISI

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez Kutsal Şehamet Alkinoos Han yatağından fırladı; gene bu ara Zeus soyu şehirler talancısı Odysseus da kalktı..

Kutsal Şehamet Alkinoos öne geçerek, Phaiakların, gemilerinden uzak olmıyan dernek meydanına gidildi. Buraya erişince cilâlı taştan kürsüler üzerine yan yana oturdular. Bu ara Pallas Athena, aydın görüşlü Alkinoos'un çavuşlarından birinin suretini takınarak şehrin içinde dolaşıyor, herkesin yanına sokulup haberi yetiştiriyordu:

— Haydin, Phaiakların hanları ve danışmanları, dernek meydanına gidin! Aydın görüşlü Alkinoos'un konağına yeni gelen yabancıyı göreceksiniz: denizlerde maceralar geçirmiş biri! Boyda bosta tanrıların eşi!

Böyle diyerek herkesin yüreğinde merak uyandırıyordu. Çarçabuk, her iki meydanın bütün oturacak yerleri toplantıya gelenlerle doldu. Çoğu aydın görüşlü Laertes oğlunu görüp hayran kalıyordu, çünkü Athena başından ve omuzlarından aşağı tanrısal bir güzellik döküyordu. Onu daha boylu ve daha güçlü gösteriyordu, ta ki bütün Phaiaklar beğensinler, saysınlar ve Odysseus'u hangi yarışlarda sınamak isterlerse çoğunda galip gelerek yüreklerine korku da salsın! Bunlar toplanıp dernek tamam olunca Alkinoos söz alıp cümleye şöyle söyledi:

— Dinleyin, Phaiak hanları ve danışmanları! Bu garip kim olduğunu bilmiyorum, denizde kaza geçirerek benim evime sığınmış bulunuyor: ister Doğu, ister Batı illerinden olsun, memleketine dönmek için bizden acele ve emin yardım diliyor. Biz de, geçmişteki âdetimiz üzre, kendisini uğurlamanın çaresine bakalım. Benim evime birisi sığınsın da uzun zaman kaygı içinde beklesin dursun, buna asla razı değilim. Hemen tanrısal denize, ilk seferine çıkacak bir kara gemi indirilsin. Halk arasından denizcilikte birincilikleri sınanmış elli iki uşak seçilip ayrılsın, hepsi gemide yerlerini alıp küreklerini iskarmozlara bağlasın; sonra gemiden çıkıp bizim konağa gelsinler. Gider ayak bir şölen tertip

edilecek: bütün harçlar benden... Gençlere söyleyeceğimi bitirdim. Şimdi, diğer asa sahibi hanlar, siz de hep bizim güzel konağa gelmelisiniz, konuğu hep birlikte Divanhanede ağırlarız. Kimseden özür dilemem. Tanrısal Ozan Demodokos'u da çağıralım: onda, doğrusu, sesle büyülemek erdemi tanrı vergisidir: yüreğinden hangi nağme kopsa üstüne gelecek yok!

Böyle dedikten sonra öne geçip yürüdü; arkasından asa sahibi hanlar geliyorlardı. Bir çavuş ise tanrısal ozana koştu. Elli iki uşak da, hanın buyurduğu gibi, ayrılıp hasatsız denizin kıyısına gitti.

Bunlar denize ve gemilere ulaşınca, kara gemiyi derin suya indirdiler, sonra direk diktiler, yelken de taktılar kara gemiye; kürekleri kayışlara ıskarmozlara bağladılar; sefere hazır, koyda demir attılar; sonra aydın görüşlü Alkinoos'un büyük konağına geldiler; her yer: divanhaneler, sofalar, odalar hıncahınç doldu.

Onlar için Alkinoos on iki koyun, beyaz dişli sekiz domuz ve paytak yürüyüşlü iki sığır kurban kestirmişti; kurbanların derilerini yüzmüşler ve en sevimli bir şölenin hazırlıklarına başlamışlardı.

Çavuş gecikmeden geldi, şanlı ozanı elinden yederek getirdi. Muz bu çok sevgilisine bir iyilik bir de fenalık etmişti: gözlerini karartmıştı lâkin ona tatlı ses ihsan etmişti. Pontonoos, ozan için, davetlilerin ortasında, gümüş çivili bir koltuk getirip yüksek direğe dayadı; ahenkli kopuzunu başının üstündeki çengele astı, elleriyle nasıl alabileceğini tarif etti, sonra önüne güzel bir masa çekti; üstüne ekmek sepetini ve şarap sağrağını koydu, canı istedikçe yiyip içsin diye. Bu ara, önlerine konmuş olan seçme yiyeceklere ellerini uzatıyorlardı.

İçip yiyip iştihalar yatıştıktan sonra, Musa'nın ilhamı ile ozan erlerin şanlı destanlarından okumağa başladı: şöhreti o zamanlar göğe kadar yayılmış olan bir menkabe seçmişti: Odysseus ile Peleus oğlu Akhilleus arasında, tanrılara sunulmuş parlak bir şölen ortasında, kopan çekişmeyi okuyordu; onlar müthiş sözlerle atışırken erler başkanı Agamemnon, içinden Akhai hanları arasına düşen fitneye seviniyordu; çünkü bir gün, tanrısal Putho tapınağının taştan eşiğini aşarak kâhine sorduğu zaman, Phoibos Apollon'un ettiği kehanet şimdi hatırına geliyordu; Meğer gerek Troialıların gerek Danaosluların başına gelecek felâket, daha o zaman hazırlanıyormuş, ulu Zeus'un dileğiyle!, işte şanlı ozan bunları

okuyordu, ve bu ara Odysseus güçlü elleriyle erguvan harmanisini tutup başının üstüne kaldırmış, güzel yüzünü örtmüştü: çünkü gözlerinden yaş aktığını Phaiakların görmesinden sıkılıyordu. Tanrısal ozan destanı her kestikçe o da gözlerini siliyor, harmanisini başından atıyor ve iki kulplu sağrağı ile tanrılara saçı kılıyordu; lâkin Phaiak hanları sözlerinden büyülendikleri ozanı destana davet edip o da okumağa her başladıkça, Odysseus gene başını örterek ağlıyordu.

Herkesten yaş döktüğünü gizliyebilmişti, yalnız Alkinoos, yan yana oturdukları için, farkına varmış ve derin hıçkırıklarını işitmişti. Hemen usta kürekçi Phaiaklara seslenerek dedi ki:

— Dinleyin, Phaiak hanları ve danışmanları! sofradan hepimiz payımızı alıp keyfimizi yerine getirmiş, şölenin parlak arkadaşı olan sazdan da faydalanmış bulunuyoruz; şimdi de çıkalım, yarışlara başlıyalım!

Böyle dedikten sonra öne geçip yürüdü, öbürleri de arkadan geliyorlardı. Çavuş ahenkli kopuzu çengele astı, Demodokos'u elinden tutup yederek konaktan dışarı çıkardı;

Phaiak hanlarının yarışları seyretmek için tuttukları yolda ona kılavuzluk ediyordu. Dernek meydanına gelindi: binlerle halk arkalarından geliyordu.

Hazır olan gençler çoktu, hepsi de ululardandı; hemen yarışa kalktılar. Akroneos, Okyalos, Elatreus, Nauteus, Prymneus, Anhialos, Eretmeus, Ponteus, Proreus, Toon, Anabesineos, Anfialos{8}, Polyneos oğlu Tektonides, adam tepeler Ares'in eşi Eurylaos ve Naubolides ki, boyda bosta, bette benizde rakibi yoktu; yalnız Laodamas, bütün Phaiaklar arasında ondan üstündü. Şanlı Alkinoos'un her üç oğlu yarışa kalktı. Laodamas, Halios ve tanrı eşi Klytoneus.

En önce yaya koşusunda yarıştılar: pistin başında yol açıldı ve hepsi birden hızla atıldılar, ovayı tozu dumana boğdular; şanlı Klytoneus koşuda rakipsiz birinci geldi: Nadasta katır çifti {9} ne kadar ilerde bulunursa halkın önüne geldiği zaman ötekiler o kadar geride kalmıştı. Sonra güçlü bir güreş oldu: bunda da Evryalos bütün pehlivanların sırtını yere getirdi. Atlamada ise Amphialos hepsini geçti. Disk atmada yenen Elatreus oldu; yumruk güreşinde Alkinoos'un yiğit oğlu Laodamas.

Atlet oyunları ile herkesin keyfi yerine geldikten sonra Alkinoos'un oğlu Laodamas cümleye seslendi:

— Haydin, şimdi, dostlar, bir de konuğumuza soralım: bildiği sevdiği bir oyun var mıdır? Vücudunun yapılışı hiç de fena değil: şu butlara, baldırlara, şu iki kola, güçlü enseye, geniş göğüse bakın: yiğitliği yerinde kalmış! yalnız çok cefadan hırpalanmış. İnanın bana, vücudu harap edecek denizden daha zalim bir şey yoktur, en güçlü kuvvetli insan bile olsa.

Buna karşı Evryalos söz alarak dedi ki:

— Laodamas, bu sözü tam gereğince söyledin. Şimdi de kendin gidip davet et, ne düşündüğümüzü anlat.

Bunu işitince, Alkinoos'un yiğit oğlu kalktı ve ortaya gelip Odysseus'a dedi ki:

— Haydi şimdi, konuk babamız, sen de yarışa kalk! hangi oyunda idmanlı isen, bunların acemisi görünmüyorsun! Hayatta er için en büyük şan da budur bacaklarını kollarını oynatabilmek! Haydi, bir dene; içinden kaygıları at. Sefere çıkman da, işte hiç gecikmiyecek: gemi suya indirilmiş, tayfa da hazır!

Buna karşı çok görgülü Odysseus şöyle dedi:

— Laodamas, niçin böyle alay ederek bana bunları söylüyorsun? Gönlüm oyundan ziyade kaygılara kapılıyorsa, geçmişte çok geçirmiş, çok çekmiş olduğundandır! Şimdi, sizin derneğiniz içinde, ancak sılamı umuyorum, handan ve bütün halktan yalvardığını ancak budur.

Buna karşı Evryalos kıracak yolda söz söyledi:

— Sende, konuğumuz, erlerin rağbet ettiği oyunlardan anlıyan adam hali, ama asla, görmüyorum. Çok kürekli gemilere sık sık binmiş isen birtakım alışverişçi gemicilerin başı olarak binmişsindir; düşündüğün hep yükletilen malların kaydını tutmak, ticaretten... talandan kazançlarını hesaplamak olmuştur; yoksa bir pehlivana hiç benzemiyorsun!

Buna karşı çok görgülü Odysseus, onu yukardan süzerek dedi ki:

— İyi söz söylemedin, konuklayanım, sen kendini fazla beğenmiş bir

adama benziyorsun. Görülüyor ki tanrılar bütün erdemleri birden: vücut yakışıklılığını, akıllılığı, güzel söylemeyi aynı adama hemen hiç bir zaman vermiş değildir; bayağı bir çehre birinin nasibi olabilir, ama tanrı ona öyle bir dil ihsan eder ki, görenlerin gönlü açılır: o, emniyetle, tatlı bir nezaketle söyledikçe toplanmış halk hayran kalır; şehrin sokaklarında dolaştıkça bir tanrıymış gibi seyrine dururlar. Başkası ise güzellikte ölümsüzlerin eşi olur, fakat söz söylemek erdeminden hiç pay almamıştır. Sen de öylesin: teninde öyle tanrısal bir güzellik var ki tanrılarda bile bunun ötesi olamaz; ancak akıldan yana kofsun. Göğsümün içinde yüreğimi kabarttın yakışıksız lâflarınla! Ben pehlivanlık oyunlarının acemisi değilim, senin zannettiğin gibi. Gençliğim varken, kollarım güçlü kuvvetli iken ben de birincilerdendim. Şimdi yoksulluğun ve kaygıların elinde tutsağım: uzun, çok uzun zamanlar cefa çekmişim, karada erlerle dövüşerek, denizde dalgalarla savaşarak... Ama, böyle de olsun, bunca çektikten sonra da, yarışlarınıza kalkmağa hazırım: gönlümü ısıran sözler söyledin, bana meydan okudun, çünkü!

Bunun üzerine, harmaniyesini bile çıkarmadan, atılıp bir disk aldı: en büyüğünü, en kalınını seçmişti; Phalakların yarıştıkları disklerin hepsinden çok daha ağırdı. Bir kere çevirdi ve taş vızlıyarak güçlü elinden fırladı, bu fırlayış önünde yere kadar eğildiler. Phaiaklar, uzun kürekli, ünlü denizci erleri ve disk, elinden çıkmasıyla beraber, hepsinin nişanlarını aşmış, geçmişti. Athena, halktan birinin suretine girerek, diskin nişanını koydu ve söz söyliyerek şöyle dedi:

— Yabancı, bir kör bile elinin yordamı ile, nişanı fark edebilir, çünkü öbür nişanların kalabalığına hiç karışmamış: hepsinden çok ilerde! Bu yarışta, sen ümidini kavi tut: Phaiakların hiç biri geçmek değil ya yetişemez bile.

Böyle dedi, ve çok sabırlı Odysseus'un gönlü açıldı, stadyumda onun tarafını tutan bir dostun bulunduğuna sevindi; daha ferah bir gönülle Phaiaklara seslenerek şöyle dedi:

— Yetişin, bakalım, buna gençler! Az sonra bir başkasını aynı yere, belki de daha uzağa atabileceğimi sanıyorum. Şimdi candan yürekten bir heves geliyor: haydin, öbür sporlarda da yarışalım! Kanımı fazla kaynattınız, çünkü Yumruk savaşında, koşuda, güreşte... hiç birinden geri dönmem, ve bütün Phaiaklarla yarışmaktan kaçınmam; biri müstesna: o da Laodamas'tır; çünkü o

benim konuklayanımdır. Konukluk dostlarıyla kim yarışa kalkar? insan akılsız veya pespaye olmalı ki yadelde, konuklayanına, güreşte yarışta meydan okusun; bununla ancak kendini küçültür. Fakat ondan başka kimseden kaçınmam, kimseyi de küçümsemem: İşte, kiminle olursa olsun yarışmağa hazırım; çünkü erlerin rağbet ettiği oyunların hiç birinde acemi değilim; ama, özlükle, iyi işlenmiş bir yayı kullanmada ustayım: ilk atışta, düşmanların kalabalığı içinde, nişanladığımı vururum, yakınındaki birçok yiğit yarenleri ok atarak onu korusalar bile. Yalnız Philoktetes ok atımında bana üstün gelirdi: Troialıların ilinde biz Akhailar yayla yarışırken. Fakat yeryüzünde artık ekmek yiyen insanlardan benimle uzaktan bile karşılaştırılacak kimse kalmamıştır, sanırım. Geçmişte, önlerinde eğildiğim erler olmuştur. Herakles gibi, Oihalieli Evrytos gibi, ki ok atıcılıkta ölümsüzlerle bile yarışabilirlerdi. Büyük Evrytos bu uğurda can verdi, konağında ihtiyarlıyarak değil; ok yarışına meydan okuduğu Apollon öfkelenerek onu öldürmüştü... Hele mızrakta: başkaları oklarını nereye alabilirse ben mızrağımı oraya ve daha uzağa atabilirim. Yalnız koşuda korkarım ki beni Phaiaklardan geçecek biri buluna. Zalim denizin çok cefasını çekmişim her günkü bakımdan kendimi mahrum bırakmışım; bu yüzden dizlerim gevşemiş, bacaklarım harap olmuş!

Böyle dedi, hepsi ise susup duruyorlardı; yalnız Alkinoos ona cevap vererek dedi ki:

— Konuğum, söylediklerinde bizim hoşumuza gitmiyecek bir şey yoktur: içindeki erdemi göstermek istiyorsun; öfkelenmişsin, çünkü şu adam, stadyomun içinde, aklı başında birinin hiç bir zaman ağzına almıyacağı sözlerle seni aşağılamak cüretini gösterdi. Lâkin şimdi de sen benim söyliyeceğimi anla: bir gün, karına, çocuklarına kavuşup sofranda bizim erdemlerimizi öğrenmek istiyen erler bulunacak olursa, onlara, Zeus sayesinde, babadan evlâda ne gibi işler başarageldiğimizi anlatmalısın. Yumruk savaşında ustalığımız yok, güreşte de kusursuz değiliz; ama iyi koşucu ve seçkin gemicileriz. Asıl bizim sevdiğimiz şeyler: cümbüştür, saz sözdür, danstır; yeni yıkanmış çamaşırlara, sıcak hamama ve yatak safasına bayılırız... Haydin, Phaiakların en seçkin hora tepicileri, oyun başına! konuğumuz da görüp evine döndüğünde, sevdiklerine, bizim gemicilikte, koşuda, sazda, sözde ve dansta nasıl başkalarından üstün olduğumuzu nakledebilsin. Demodokos'un ahenkli kopuzunu da hemen biri gidip bizim

konaktan getiriversin.

Böyle diyordu tanrılara benzer Alkinoos Çavuş kalktı, hanın konağından kubbeli kopuzu getirmeğe gitti. Halkın içinden dokuz hakem seçildi; stadyomda her şeyi hazırlayacak olan bunlar yerlerinden kalktılar, oyun meydanını güzelce düzeltip genişlettiler; çavuş da bu ara Demokodos'un ahenkli kopuzunu getiregeldi. O zaman ozan ortaya geçti; hora tepmede usta genç delikanlılar etrafını sarmışlardı; ve ayaklarıyla tanrısal yere vuruyorlardı. Bu ara Odysseus bacaklarının kıvrak hareketlerini seyrediyor, gönülden şaşakalıyordu.

ARES İLE APHRODİTE'NİN SEVİŞMELERİ

Bu ara ozan kopuzda bir peşrev yaptıktan sonra parlak bir destana başladı: Ares'in güzel taçlı Aphrodite ile sevişmesini ve Hephaistos'un evindeki ilk gizli birleşmelerini anlatıyordu: Ares çok hediyeler vermişti ve Hephaistos hanın gerdeğine döşeğine leke sürmüştü! Hemen de haberi ona Helios yetiştirdi: onları tam sevişme halinde görmüştü! Hephaistos yüreği sızlayarak haberi alınca kalkıp bakırcı tezgâhına gitti: aklının derinliğinde fena şeyler kuruyordu. Kütüğe büyük örsünü taktıktan sonra çözülrnez, kopmaz zincirler biçti: bunların içinde âşıklar sağlam tutulakalsınlar diye. Tuzağı yaptıktan sonra, Ares'e karşı öfkeli öfkeli aziz yatağının bulunduğu odaya geldi: yatağın ayaklarını çepeçevre zincir şebekesi ile sardı, tavandan da başka bir zincir şebekesi sarkıttı: örümcek ağından da ince olan bu şebekeleri kimse göremiyordu, mutlu tanrılar bile! bunları öyle bir hünerle sarakoymuştu.

Yatağı böylece hile ile sardıktan sonra sözde yolculuğa çıktı; Lemnos'un güzel surlarına doğru yol almağa başladı: bütün şehirlerden en çok sevdiği burasıydı. Altın dizginli Ares de gözleri kapalı değildi: onu gözetliyordu. Ünlü usta Hephaistos'un yola çıktığını görünce o da, güzel taçlı Kytere'nin aşkı ile tutuşmuş olarak, şanlı Hephaistos'un evine doğru yürüdü.

Aphrodite, babası gücü yenilmez Kronos oğlunun yanından yeni gelmişti, oturmak üzere idi ki Ares yanına girerek elini aldı ve seslenerek şöyle dedi:

— Hemen yatağa, sevdiğim! sevişip safa sürelim! Hephaistos burada değil; Lemnos'a, dilleri yabani Sintienlerin ziyaretine gitti.

Böyle dedi ve tanrıça yatağa girmek arzusuna kapıldı. Fakat henüz sedire

çıkıp yatmışlardı ki, çok hünerli Hephaistos'un sanatlı şebekesi onları her yandan yakalamıştı. Artık ne el ayak kımıldatabiliyorlar ne de ayağa kalkabiliyorlardı. O zaman anladılar ki kaçmağa yol kalmamış!

Çok geçmeden şanlı Topal yanlarına çıkageldi. Lemnos yolculuğundan vazgeçmişti, çünkü gözcüsü Helios ona haberi yetiştirmişti.

Dehlizde durdu; vahşi bir öfkeye tutulmuştu; öyle korkunç seslerle haykırdı ki, bütün tanrılar işitti.

— Baba Zeus ve öbür bengi mutlu tanrılar! gelin, burada gülünç ve ayıp işler göreceksiniz. Topal olduğum için Zeus'un kızı Aphrodite namusuma leke sürüyor: küstah Ares'i dost tutmuş, yakışıklı ve düz ayaklı diye! Lâkin ben sakat doğmuş isem kabahat kimde? Bende mi, anamda, babamda mı? Keşke dünyaya getirmeyeydiler? Bakın, nasıl da ikisi benim yatağıma girip birbirine aşk ile sarılmışlar! Onları gördükçe kanım kaynıyor. Ama sanırım ki böyle kalmaktan artık hoşlanmazlar: onları birleştiren sevgi ne kadar büyük olursa olsun, bu halden sıkılırlar. Ancak hünerli tuzak onları koyvermiyecek ta kaynatam, köpek suratlı kızı için kendisine vermiş olduğum hediyeleri geri verinceye kadar... Kızın güzelliğine diyecek yok, ama çok edepsiz.

Böyle diyordu; tanrılar ise tunç eşikli eve doğru üşüşüyorlardı: önce yerin sahibi Poseidon geldi, arkadan hayırişler Hermes geldi, sonra okçuların şahı Apollon yetişti. Yalnız tanrıçalar utançlarından odalarında kalmışlardı.

Dehlizde ayakta duruyorlardı nimetleri ihsan eden tanrılar; ve mutlu tanrılardan ardı arası kesilmiyen bir kahkaha yükseliyordu: çok hileli Hephaistos'un hünerini seyrettikçe.

Biri yanındakine göz ederek şöyle diyordu:

— Kötü işlerden hayır gelmez; ağır yürüyüşlünün tez yürüyüşlüyü yakalaması hikâyesi!.,. İşte şimdi de Hephaistos topalı sanatıyla, Ares'i tanrıların en çeviğini enseledi! Zina diyetini de ödetecek.

İşte aralarında bunları konuştukları sırada Zeus'un oğlu Apollon Şah Hermes'e yanaşarak şöyle dedi:

— Haberci Hermes, iyilikler saçan Zeus oğlu, şu berk zincirlere tutulmağa

can atardın ya, tek altın Aphrodite'nin yanında yatmak için?

Akışıklı haberci Hermes de cevap verdi:

— Keşke olaydı... okçular şahı Apollon! bunlardan fazla zincirlerle her yanımdan, üç kat sarsınlar; hepiniz de gelin, tanrılar ve tanrıçalar, seyrime bakın! tek altın Aphrodite'nin kollarında yataydım!

Böyle dedi ve tanrılar arasından kahkaha koptu; yalnız Poseidon gülmiyerek şanlı usta Hephaistos'un Ares'i serbest bırakmasını yalvarıyordu. Ona seslenerek kanatlı sözler söyledi:

— Çöz şunu Hephaistos; sana söz veriyorum, nasıl emredersen, ölümsüz tanrılar arasında nasıl yakışırsa, hepsini öyle ödeyecek.

Şanlı topal usta ise cevap verdi:

— Yerin sahibi Poseidon, bunları söyleme bana; fena ödeyicilere kefil olmak da sağlam bir kefillik değildir. Ölümsüzler huzurunda sana zorla hakkımı nasıl ödettirebilirim Ares bir kere zincirinden kurtulur da borcunu inkâr ederse?

Buna karşı yeri sarsan Poseidon şöyle dedi:

— Hephaistos, eğer Ares kaçar ve borcunu inkâr ederse ben ödeyeceğim.

Bunun üzerine şanlı topal dedi ki:

— Senin sözünden çıkmak elimden gelmez, yakışmaz da.

Böyle diyerek güçlü elleri ile zincir ağını çözdü, ikisi berk zincirlerden kurtulunca uçup gittiler. Ares Thrake'ye, gülümser Aphrodite Kypros'a doğru; Paphos'taki korusuna ve tütsülü tapınağına varmak için. Orada Kharit'ler onu hamama koyup yıkadılar ve bengi tanrıların cildinde parıldıyan yağ ile oğdular, sonra öyle büyüleyen esvaplar giydirdiler ki, görülmesi akıllara hayret verir!

Şanlı ozan bunları okuyordu, Odysseus onu dinliyerek gönülden keyifleniyordu; bütün uzun kürekli, ünlü gemici Phaiak erleri de öyle.

Bu ara Alkinoos, oğullarından Halios ile Laodamas'a ayrı hora tepmelerini emretti, bunlar dansta rakipsiz idiler; ellerine güzel bir erguvan top aldılar: bunu onlar için usta Polybos yapmıştı. Biri, sırtını arkaya bükerek, topu gölgeli bulutlara kadar atıyor, öbürü de havaya sıçrayıp ayakları yere değmeden kolayca

yakalıyordu. Bu top fırlatma ve sıçrayıp yakalama oyununda hünerlerini gösterdikten sonra bereketli toprak seviyesinde sık ve çevik dönüşlerle karşılıklı hora teptiler, öbür gençler ise, ayakta, meydanın içinde, onlara alkışlarla tempo tutuyorlardı: bundan da büyük bir gürültü kopuyordu!

Bu ara tanrısal Odysseus Alkinoos'a seslenerek şöyle dedi.

— Han Alkinoos, bütün halkın yüz suyu! oyuncularınızın ustalığı bana övdüğün kadar varmış; ispatı meydanda: seyrettikçe beni hayret alıyor!

Böyle dedi, ve kutsal kahraman Alkinoos'un gönlü açıldı ve hemen usta kürekçi Phaiaklara şöyle dedi:

— Dinleyin Phaiak hanları ve danışmanları! konuğumuz bana çok uslu akıllı bir adam görünüyor. Haydin, şimdi kendisine, âdet üzere, konukluk armağanları verelim, ilimizde on iki şanlı başkan, hüküm sürer han vardır, on üçüncüsü benini: her birimiz evinden taze yıkanmış birer harmani ile birer entari, bir de en halisinden birer talant altın getirtsin: gecikmesin ve hepsini birden konuğumuza sunalım.

Elinde armağanlar olursa yüreği daha ferah olarak sofraya oturacak. Evryalos da, gereğince konuşmadığı için gönül alacak sözler söyliyecek, ve ayrı bir hediye verecek.

Böyle dedi, ve hepsi alkışlarla onadılar ve armağanları getirmek üzere çavuşlarını yolladılar.

Buna karşı Evryalos da cevap vererek şöyle dedi:

— Alkinoos Han, bütün halkın ulusu! konuğun gönlünü almak için, buyurduğun gibi, kendisine şu tunç kılıcı vereceğim: kabzası gümüşten, kını yeni oyulmuş fildişindendir; bunu kendine lâyık görür, sanırım.

Böyle dedi ve gümüş çivili kılıcı Odysseus'un elleri arasına koydu ve ona seslenerek kanatlı sözler söyledi:

— Selâm sana konuk babamız! seni gücendiren ağır sözler söyledimse onları yel üfürüp götürsün. Tanrılar sana kısmet etsin eşine kavuşasın, memleketine dönesin, sevdiklerinden uzak çektiklerin artık yeter olsun!

Çok görgülü Odysseus ona cevap verdi:

— Benden de sana selâm, ey dost! Tanrılar sana mutlu dirlik versin! gönlümü alan sözler söyledin, üste bu kılıcı da verdin: pişmanlık duymamanı dilerim.

Böyle dedi ve gümüş çivili kılıcı iki omuz arasından kayışını geçirip astı. Güneş batıyordu, değerde ağır armağanlar gelmişti, onları yiğit çavuşlar Alkinoos'un evine götürüyorlardı: kusursuz hanın oğulları armağanları teslim alıp sayın annelerinin yanına koyuyorlardı.

Bu ara kutsal kahraman Alkinoos öne geçip yol gösteriyordu; gelenler yüksek koltuklara geçip oturdular. O zaman kahraman Alkinoos Arete'ye seslenerek dedi ki:

— Kadınım, bezenmiş sandıklardan birini, en güzelini hazır et, içine kendin temiz yıkanmış bir harmani, bir de entari koy; sonra kazanı ateşe vur, su ısınınca konuğumuz hamama girsin; ve yıkandıktan sonra kusursuz Phaiak hanlarından gelen armağanların emniyette olduğunu görerek şölenden ve ozanın okuyacağı destanlardan daha ziyade memnun kalsın. Ben de ona iki kulplu altın sağrağı hediye edeceğim, ta ki daima beni hatırlasın ve konağın da otururken onunla Zeus'a ve başka tanrılara saçı kılsın.

Böyle dedi, ve Arete halayıklara emir verdi ki hemen üç ayaklı büyük kazanı ateşe vursunlar, onlar da hamamın üç ayaklı kazanını alevli ateşin üstüne koyup su doldurdular, kucak kucak odun taşıyıp yaktılar. Ateş üç ayaklının karnını sarıyor, su ısınıyordu. Bu ara Arete konuk için hazne odasından en güzel sandığı getirtti, içine Phaiakların verdiği hediyeleri, çamaşırlarla altınları koydu, kendi de güzel bir harmani ile bir entari kattı, sonra ona seslenerek kanatlı sözler söyledi:

— Şimdi, çabucak, kendin kapağı gözet, bir düğümle iliştirip bağla, ta ki yolda, gene biri sana hile yapmasın, kara gemide yatıp tatlı uykuya daldığın bir sırada.

Çok görgülü tanrısal Odysseus bunu işitir işitmez kapağı yerleştirdi ve çarçabuk acaip bir düğümle onu iliştirdi: bunun sırrını vaktiyle ona kutsal Kirke öğretmişti. Bu ara Kâhya kadın gelip kendisini yıkanmağa çağırdı; Odysseus

hamam odasına gitti, sıcak banyoyu görünce yüreği neşe ile doldu: beden umarına gereğince bakamamıştı: güzel belikli Kalypso'nun evinden ayrılalı beri; orada iken ise bir tanrı gibi arası kesilmiyen bir bakım görüyordu.

Halayıklar onu güzelce yıkayıp yağla oğduktan sonra güzel bir entari bir de kaftan giydirdiler. Hamamdan çıkıp işret etmekte olan erlerin yanına gidiyordu; güzelliğini tanrılardan alan Nausikaa sağlam yapılı odanın eşiğinde durmuş, gözlerini hayran hayran Odysseus'a çevirmiş bakıyordu; ona seslenerek kanatlı sözler söyledi:

— Sağ, esen ol, konuğum! Bir gün, atalarının yurduna dönünce, beni de hatırla ki, hayatının kurtuluş bedelini en önce bana borçlusun.

Ona karşı çok görgülü Odysseus cevap vererek dedi ki:

— Hera'nın gürler sesli kocası Zeus vere, sıla günümü göreyim, evime kavuşayım! Orada, şüphesiz, yaşadıkça her gün, bir tanrıça gibi sana dua edeceğim; çünkü benim hayatımı kurtaran sensin, ey ere varmamış!

Böyle dedi ve gidip Alkinoos hanın yanında bir koltuğa oturdu. Erkekler etleri paylara ayırıyorlar, şarabı karıyorlardı; bu ara çavuş gelerek şanlı ozanı, bütün halkın hürmet ettiği Demodokos'u getirdi; onu davetlilerin ortasında, koltuğunu yüksek direğe dayıyarak, oturttu.

Bu ara çok görgülü Odysseus, çavuşu çağırdı, beyaz dişli bir domuzun yağla sarılmış kaburgasından en büyük dilimi keserek şöyle dedi:

— Çavuş, bu payı al, ozana götür, safa ile yesin! ve kendisine de ki, büyük kaygılarım arasında onu ağırlamak istedim: yeryüzünde kimse yoktur ki gördüğü saygı ve şerefte ozanların payı olmasın! çünkü onlara destanları öğreten, ozan kısmını seven Musa'dır.

Böyle dedi, ve çavuş eti elleriyle götürüp Demodokos ere sundu; ozan gönülden sevinerek kabul etti. Davetliler önlerinde hazırlanan seçkin yiyeceklere ellerini uzattılar.

İçip yiyip iştahalar yatıştığı sırada, çok görgülü Odysseus üemodokos'a seslenerek dedi ki:

— Demodokos, bütün insanlar arasında sana çok saygım vardır, çünkü

senin öğretmenin Zeus'un kızı Musa'dır, veya belki de Apollon'dur. Akhaiların alınyazısı destanını büyük bir sanatla okuyorsun: Akhailar neler yapmışlar, başlarına neler gelmiş, ne cefalar çekmişler! Sanki kendin görmüşsün veya başkasından işitmişsin! Haydi şimdi bir de Epeilos'un Athena ile birlikte yaptığı tahta at destanını oku: onu hile ile tanrısal Odysseus iç kaleye nasıl sokmuş, İlion'u alıp talan eden erleri içine doldurduktan sonra? Bunları bana gereğince hikâye edebilirsen, ben de o zaman herkese diyeceğim ki, okuduklarını sana ilham eden koruyucu bir tanrın vardır.

Böyle dedi, ve ozan tanrının ilhamı ile destanı örmeğe başladı: Argos erlerinin güzel güverteli gemilerine binip sefere çıktıkları ve çadırlarını ateşe verdikleri noktadan girişti; az sonra başkanlar, şanlı Odysseus'un etrafında, Troia'nın içinde, atın karnında saklanmış olarak bulunuyorlardı; atı Troialıların kendileri sürükleyip iç kaleye götürmüşlerdi.

At, meydanda, dikilmiş duruyordu; Troialılar ise etrafında oturup geveze geveze konuşuyorlardı; üç fikirden biri üzerine bir türlü karar veremiyorlardı: bir kısmı, tunçtan bir balta ile merhametsizce karnını deşmek; bir kısmı, kayanın kenarına sürükleyip oradan aşağı yuvarlamak; başkaları ise tanrının hoşuna gidecek büyük bir adak olarak onu saklamak istiyorlardı; sonunda münakaşaları bu kararla nihayet bulacaktı, çünkü kaderlerinde helak olmak vardı: şehirlerinin surları o ulu tahta atı içlerine alıp sardıkları andan, artık, karnındaki Argos ululanının Troialılara ölümü, kara eceli getirmesi şüphesizdi. Ozan Akhai oğullarının şehri nasıl alıp yağma ettiklerini okuyordu; atın içinden, o kocaman karınlı tuzaktan fırladıkları gibi her biri yüksek şehrin bir bucağını talan etmişti; bu ara, Ares'e benziyen Odysseus, tanrı eşi Menelaos'la birlikte Deiphobos'un evini kuşatmışlar, orada bahadırlıkla en korkunç bir savaşa girişmişler, ve sonunda ulu gönüllü Athena'nın yardımı ile yenmişlerdi.

Bunları şanlı ozan okurken sanki Odysseus'un yüreği eriyor: göz kapaklarından sızan yaşlar yanaklarını ıslatıyordu. Bir kadın, surların altında, şehrinden ve çocuklarından felâketi uzaklaştırmaksızın, budun uğrunda düşen kocasını kucaklarken nasıl ağlarsa; onun kıvranıp can çekiştiğini görünce üstüne kapanıp nasıl figan ederse; arkadan nıızraklarıyla sırtını ve omuzlarını delik deşik eden düşmanların eline köle düşüp başına gelen musibetten, yas acılarından yüzü nasıl harap olursa... onun gibi. Odysseus'un zavallı gözlerinden

acı yaşlar akıyordu.

Yaş döktüğünü herkesten gizleyebilmişti, yalnız Alkinoos farkına varmış ve nihayet görmüştü: yan yana oturdukları için hıçkıra hıçkıra ağladığını işitmişti; bunun üzerine usta kürekçi Phaiaklara seslenerek dedi ki:

— Dinleyin, Phaiak hanları ve danışmanları! Demodokos ahenkli kopuzunu sustursun! Çünkü anlaşılan okudukları herkes için neşe verici şeyler değil; yemeğe başlayıp da ünlü ozan okumağa giriştiğinden beri konuğumuz acı acı inlemeyi kesmemiştir: canı büyük bir kaygı içinde kalmış olmalı! bunun için ozan destanını kessin ki, davet eden bizler de, konuğumuz da, hepimiz neşeli olalım; böyle yaparsak daha iyi olur. Bizim şurada toplanmamız da şanlı konuğumuzu ağırlamak içindir. Şimdi, sevdiğimiz konuğun sefere çıkması için her şey, ve sunduğumuz bütün armağanlar hazır; gelip sığınan konukla onu konuklayan kardeştir! Bunu gönlünde pek az duygusu olan bile kabul eder!

Bunun için, sen de şimdi, konuğumuz, hilekâr bir maksatla hiç bir şey gizlememelisin; her ne sorarsam açıkça cevap vermen doğru olur. Şimdi, bize ismini söyle: sana orada, ananın babanın, şehir halkının ve komşu yerlerde oturanların verdikleri ismi; çünkü insanlardan hiç bir kimse adsız olamaz; ister şansız bir aileden olsun, ister şanlı, herkese doğduğu gün bir ad verirler; adı çocuğa onu dünyaya getiren anası babası verir. Bize yerini yurdunu, ilini ülkeni, köyünü bildir ki, bizim akıllı olan gemilerimiz seni ulaştırmak için ne tarafa yöneleceklerini bilsinler, çünkü bizim gemiler kılavuzsuz sefer ederler, hattâ bütün gemilerde bulunan dümen bile onlarda yoktur; insanların ne arzu ettikleri ve ne düşündükleri onlara malûm olur, onlar bütün dünyanın şehirlerini ve feyizli topraklarını tanırlar; açık denizlerde sefer ederler ve bir kazaya uğramaktan, veya her yandan onları saran sisler ve bulutlar içinde yollarını kaybetmekten korkmazlar. Ancak, vaktiyle, babam Nausithoos'tan şöyle bir haber işitmiştim: Poseidon bize kızıyormuş, çünkü bütün garipleri kazasız geçirmekle gururlanıyormuşuz; bunun için bir gün Phaiakların bir güçlü gemisi bir selametleme seferinden dönerken, sisli denizde kazaya uğrayıp mahvolacakmış, ve yüksek bir dağ dikilip şehrimizin üstüne sarkacakmış! İhtiyarların bu sözleri bir gün gerçekleşecek mi? neticesiz mi kalacak? Herhalde tanrının dilediği gibi olacak. Şimdi açık açık, birer birer cevap vererek dolaştığın yerleri, gördüğün memleketleri söyle; illerin törelerini, şehirlerin güzelliğini

anlat; bunlar vahşi, adaletsiz haydutlar mı, yoksa insanları iyi karşılayan, tanrıları sayan budunlar mı idi? Söyle bana, bir de döktüğün göz yaşlarının sebebi neydi? Danaos erlerinin ve İlion halkının başından geçenleri işittiğin zaman niçin gönlün öyle derinden kaygılanmıştı? Bu tanrıların işidir: bunca insanların ölümünü eğirmişlerse{10} geleceklere destanları okunsun diyedir. İlion önünde ünlü hısımlarından birini mi kaybettin? Şanlı güveyin veya kaynatan mı idi? öz kanından olanlardan sonra, en çok sevdiğin kimselerden biri mi; sadık, vefalı, necip bir arkadaş mıydı? Çünkü uslu akıllı bir arkadaş kardeşten aşağı değildir.

ŞAN: IX

KİKONLAR KATINDA

Ona karşı çok görgülü Odysseus şöyle dedi: — Alkinoos Han, bütün halkın yüz suyu! insana dinlemek hoş geliyor böyle bir ozanı ki, sesiyle tanrılara benzer. Benim için en gönül açacak şey, inan bana, bütün bir budunun barış içinde yaşamasıdır: konaklarda, sıra sıra davetliler oturup ozanı dinliyor; sofralarda ekmek et bol, saki sebu ile sağraklar arasında gidip gelerek şarap dolduruyor. İşte benim gönlüme en yakın gelen budur!... Ama göz yaşlarım sana dokunmuş, kaygılarımı öğrenmek istiyorsun; demek, iki kat kaygılanıp figan etmemi arzu ediyorsun: hangilerinden başlıyayım, hangilerini sonraya bırakayım ve hangileriyle bitireyim ki, göklerde oturan tanrılar bana sayısız kaygılar vermişlerdir.

Önce ismimi söyliyeyim, siz de beni tanıyasınız; ve zalim ecelden kurtulursam, daima size konuk geleyim, yurdum ne kadar uzakta olursa olsun!

Laertes oğlu Odysseus benim! evet, hilelerinin destanı bütün dünyada okunan, ünü göklere yükseltilen adam benim! Yurdum İthaka'dır: bu, uzaktan iyi görünen bir adadır, üstünde titrek yapraklı ormanları ile şanlı Neritos dağı yükselmektedir; her yanında, birbirine yakın, hepsi de şen, bir kaç ada daha vardır: Dulihios, Same ve ormanlarla örtülü Zakynthos. Açık denizin derinliğinde, batı kuzeyinde, karaya en yakın olarak bizim İthaka görünür, öbür adalar doğuda ve güneyde kalır. Kayalık bir ada, lâkin beslediği uşaklar yaman! Benim gözümde, görünüşü ondan daha güzel yer yoktur.

Evet, tanrıçaların en tanrısalı Kalypso, oyulmuş mağaraları içinde beni kapatıp kocası olmam için tutuşuyordu; onun gibi, düzenbaz Kirke de, Aiaie konağında, beni koca olarak tutmak arzusundaydı, ama hiç bir zaman göğsümün içinde gönlüm razı olmamıştı: insan için atalar yurdundan ve hısımlarından daha tatlı ne olabilir? Yadelde, en zengin bir evde bile yaşamak neye yarar, yakınlardan uzak olduktan sonra?.

Ama şimdi sana çok mihneti! dönüşümü, Troia'dan gelirken Zeus'un bana

çektirdiği cefaları anlatayım.

İlion'dan götüren rüzgâr beni İsmaros'ta Kikonların katına attı. Orada ben şehri talan ettim ve erlerini öldürdüm; ve surların altında, elimize geçen kadınları ve zengin malları öyle paylaştırdım ki, ayrılırken kimsenin bana bir diyeceği olmamıştı. O zaman bizimkileri en çevik ayakla kaçmağa davet ettim, lâkin akılsızlar razı olmadılar. O deniz kenarında eğlenip içtikleri şaraplar, kestikleri koyunlar, paytak yürüyüşlü sığırlar! Bu ara Kikonlardan kaçabilenler, haykırarak komşuları olan öbür Kikonları imdada çağırdılar. Memleketin iç tarafındaki Kikonar daha çok ve daha cesur adamlardı; atlı erlerini yolladılar; bunlar gerek eyer üstünde, gerek yayan, iyi savaşabiliyorlardı. Çok geçmeden, baharda ağaçların üstündeki pıtrak yaprak ve çiçeklerden daha çok olarak yetiştiler: Zeus'un gazabına uğramıştık! biz talihsizler ne belâlar altında kaldık! Bütün şafak boyunca ve kutsal gün ışığının arttığı müddetçe savaşa dayanadurduk, onlar daha çok olmakla beraber! fakat güneş dönüp öküz salıverimine[{11}] gelince Kikonlar galip gelip Akhaiları bozdular. Güzel knemisli yarenlerden gemi başına altı kişi helak oldu; kalanlar ölümden, ecelden kaçıp kurtulduk.

Oradan gamlı yürekle eski seferimize devam ettik: ölümden kurtulmuştuk, ama sevgili arkadaşları kaybetmiştik! çifte küpeşteli gemiler palamarı çözmediler: Kikonların vuruşları altında, o ovada, can veren talihsiz yarenlerin adını üçer defa bağırıp anmadan.

Gemiler açılınca bulut devşiren Zeus Boreas yelini üstümüze saldırdı, azgın bir kasırga koparttı, karayı ve denizi bulutlarla kapladı; gökten ise gece bastı. Gemiler alabanda etmiş, kaçıyorlardı; yelkenlerini azgın rüzgâr, üçer dörder parça olmak üzere, yırttı; onları toplayıp bağlamak lâzım geldi: mahvolmak tehlikesi vardı! gemileri de güç ile, küreklere dayanarak karaya yanaştırabildik.

Orada, iki gün iki gece yorgunluktan bitkin, gam yiyerek, serilip yattık. Fakat güzel belikli Şafak üçüncü günü müjdelerken gene direkleri diktik, beyaz yelkenleri takıp oturduk; gemileri ancak rüzgârla dümeni tutan kılavuzlar idare ediyorlardı. Artık, sağ esen, atalar yurduna dönüyordum! Fakat Maleias burnunu dolanırken akıntı, dalga ve Boreas yeli beni boğazdan ve Kythera'dan öteye sürükledi. O zaman, kazalı rüzgârlar beni dokuz gün balıklı deniz üzerinde

çalkaladılar; onuncu gün Lotosyiyenlerin kıyılarına atıldık: bu halkın yediği çiçekten yetişen bir gıdadır.

Burada karaya çıkıp su çektik, ve arkadaşlar, çabucak, tez yürüyüşlü gemilerin yanında övünlerini yiyebildiler. Yiyip içip karnımızı doyurduktan sonra, bir keşif yapmak üzere yarenler yolladım, bu iş için iki kişi seçmiş, onlara bir de çavuş katmıştım. Bunlar çabucak lotos yiyen erlerle buluştular; bu halk arkadaşların mahvını akıllarına getirmek şöyle dursun, onlara lotos sunup yedirdiler. Tatlı bir yemiş olan lotostan yiyince bizimkiler, artık dönmeyi ve salık ulaştırmayı hatırlarından çıkardılar!

Onları, gözlerinden yaş döktüklerine bakmıyarak, zorla gemilere getirdim, kocaman karınlı gemilerin kürekçi iskemlelerini altına çekip zincirle bağladım. Sonra sadık kalan yarenleri, acele gemilere bindirdim: İçlerinden biri lotos yer de dönüşü unutur diye korkuyordum. Uşaklar hemen gemilere girip sıralı kürekçi iskemlelerine oturdular, kürekleriyle köpükten alacalanan denizi dövmeğe başladılar.

Oradan, gene kederli yürekle, eski seferimize devam ettik; azgın, töresiz Kyklopların memleketine geldik; bunlar ölümsüz tanrılara güvenerek elleriyle ne fidan dikerler ne de çift sürerler. Bunların ne işleri danışmak için dernekleri ne de yerleşmiş töreleri vardır. Yüksek dağların tepelerinde, oyulmuş mağaralarda otururlar ve her biri kendi töresince çocukları ve karıları üzerine hüküm sürer; başkaları umurunda değildir.

Limanın önünde bir küçük ada uzanır: Tekerlek gözlülerin kıyısından ne çok uzak ne de ona pek yakın burası ormanlık bir adadır, üzerinde sayısız yaban keçileri üreyip durur. İnsan ayağı asla onları rahatsız etmez, hiç bir zaman avcılar peşlerine düşmez, o avcılar ki dağların tepelerinde ormanları dolaşıp zahmet çekmekten çekinmezler; üstünde çift sürülmeyen, ekin ekilmeyen bu ada ıssızdır, ancak meliyen keçileri beslemeğe yaramaktadır.

Tekerlek gözlülerde aşı boyalı gemi yok; onlarda usta yapıcı erler yok ki güzel güverteli gemiler yaratsınlar ve onlarla denizleri aşarak başka illere ve şehirlere gitsinler, insanların birbirleriyle değiş tokuş ettikleri malları arasında, eğer olaydı ne bayındır bir adaları olurdu! çünkü toprağı hiç fena değil: üstünde her mevsimin yemişleri yetişir, köpüklü dalgaların yıkadığı kıyılarında öyle

sulak yumuşak çayırlar vardır ki, buralarda hiç bozulmaz bağlar yetiştirilebilirdi. Hele toprağın sürülmesi öyle kolay ki! her yaz ne güzel hasatlar elde edilirdi! çünkü toprak altı da çok yağlıdır.

Limanında gemiler için öyle sığınacak yerler var ki palamara bile hacet yok; bir kere gemileri yanaştırdınız mı, orada canınız ne kadar isterse, uygun rüzgâr çıkıncaya kadar, kalabilirsiniz. Limanın dip bucağında, bir mağara altındaki bulaktan berrak su akar; çepeçevre kavaklar gövermede.

İşte buraya ulaştık: bir tanrı kılavuzluğumuzu ediyordu! Gemileri her yandan kalın bir sis sarmıştı, gökte ay hiç ışıldamıyordu bulutlarla örtülmüştü; bu yüzden hiç birimiz adayı gözleriyle görmemişti, ve kıyılarına doğru yuvarlanan büyük dalgaların farkına varmamıştı, güzel güverteli gemileri yanaştırmadan; gemileri yanaştırdıktan sonra yelkenleri topladık, kendimiz de karaya çıkıp deniz kenarına uzandık, tanrısal Şafağa kadar orada kaldık.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez adaya hayran kalıp içinde dolaşmağa gittik. Nympheler, fırtına koparan Zeus'un kızları, dağ keçilerini kaldırdılar: bizim tayfalar onlardan övünlerini edinsinler diye.

Hemen bükülgen yayları ve uzun demrenli kargıları gemilerden çıkardık; üçe ayrılarak yayıldık; ve tanrılar bize bereketli av verdiler: benimle beraber gelen gemiler on ikiydi, her birine dokuz keçi düştü, benimkine ise on tane ayırdılar.

Bütün bir gün, güneş batıncaya kadar, kendimize ziyafet çektik durduk: dille anlatılmaz etlerimiz tatlı şarabımız vardı! Gemilerdeki kırmızı şarap henüz harcanmamış daha epeyce kalmıştı; çünkü her gemi bütün iki kulplu destilerini doldurmuştu, Kikonların kutsal şehrini alıp talan ettiğimiz zaman.

Tekerlek gözlülerin yakın olan yerlerinden yükselen dumanları görüyorduk, kendilerinin ve keçilerinin sesini işitiyorduk. Güneş batıp alaca karanlık basınca deniz kumsalında uzanıp uyuduk.

KYKLOPELİ'NDE

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez herkesi derneğe çağırdım, ve söz alarak şöyle dedim:

— Sadık arkadaşlarım, siz hepiniz, burada kalacaksınız; yalnız ben kendi gemimi ve gemimin tayfasını alıp şu erlerin kimler olduğunu anlamağa gideceğim; doğruluk bilmez haydutlar, vahşiler mi, yoksa yabancıları konuklar, taundan korkar erler mi?

Böyle deyip gemiye bindim, tayfalara emir verdim, kendileri de binsinler ve palamarı çözsünler. Bunlar hemen bindiler, sıra sıra kürekçi iskemlelerine geçip oturdular, kürekleriyle köpükten alacalanan denizi dövmeğe başladılar.

Az sonra, zaten yakın olan o yere varmıştık; ucunda, denizin üstünde, yüksek bir mağara gördük, kubbesi defnelerle sarmaşmış. Burada sürülerle koyun ve keçiler dinleniyordu. Her yanı derin bir avlu ile çevrilmişti: yere gömülmüş iri taşlarla döşenmiş, çiti ise yüksek fıstık ağaçları ve gür yapraklı meşelerle sarılmıştı, işte devadam burada yalnız başına yatıp kalkardı. Sürülerini kendi güder, kimse ile görüşmezdi; bu tenha köşeye çekilmişti, düşündüğü hep töresiz işlerdi.

Pek acaip bir mahlûktu bu devadam; ekmek yiyen insanlara hiç benzemezdi; daha çok, başka tepelerin arasından sivrilip yükselen ağaçlı bir tepe gibiydi.

O zaman sadık yarenlere emir verdim, deniz kenarından ayrılmasınlar, gemiyi beklesinler. Ben en yiğitlerinden on iki kişi seçip onlarla yola çıktım; yanıma siyah tatlı şarap dolu, keçi derisinden bir tulum da aldım; bunu bana Euanthes oğlu Maron vermişti. İsmaros'ta Apollon tapınağında olan bu rahibi, karısı ve oğlu ile beraber, Phoibos Apollon ormanının ağaçları altındaki çatısına saygı göstererek, ölümden esirgemiştik. O da bana parlak armağanlar sunmuştu: yalnız iyi işlenmiş nevinden yedi talant altın vermişti; som gümüşten bir sağarak da hediye etmişti; bunlara bir de on iki tane iki kulplu desti dolusu tatlı şarap katmıştı: içinde bir damla su bulunmayan tanrısal bir içkiydi! evinde yerini ancak kendisi, karısı ve kâhya kadın bilirdi; öbür kul ve karavaşlardan gizli tutardı. Bunu bal gibi tatlı, kırmızı şarap olarak içmek için bir sağrak dolusuna yirmi ölçü su katmalıydı ve içinde karıldığı sebudan tatlı, hoş bir koku yayılırdı ve tatmak isteğinden insan kendini zor tutardı.

Çarçabuk mağaraya ulaştık; kendisini orada bulmadık; semiz davarlarını otlağa götürmüştü. Mağaranın içine girince her şeye hayran kaldık: peynir

sepetleri dopdolu; kuzucuklar ve oğlaklar mandıralara tıka basa kapatılmış; yaşlarına göre ayrı ayrı yerlerde: körpeleri beride, büyücekleri ötede, ve en büyükleri daha ötede. Sağmaya mahsus işlenmiş kaplar, kavatalar, teknecikler sütten ayrandan taşıyordu.

Burada yarenlerimin ağzından ancak rica sözleri çıktı, benden yalvarıyorlardı; peynirleri alalım, mandıraları boşaltıp kuzuları, oğlakları kaçıralım, koşarak tez yürüyüşlü gemiye, tuzlu suya dönelim. Ben, yazık ki razı olmadım: bu daha kazançlı olurdu! Ancak onu görmek ve konuk olarak bize edeceği hediyeleri anlamak istiyordum! Meğer, az sonra, görünmesi yarenlerim için hiç de hoş bir şey olmayacakmış.

Orada kalıp ateş yaktık, tanrılara tütsü kıldık, kendimiz de, peynir alıp yedik, oturup onu bekliyekaldık. Otlaktan döndü, ve yemeğini hazırlamak için kocaman bir kucak kuru odun taşıyordu; onları mağaranın ağzına öyle bir gürültü ile attı ki, biz ürkerek en dibe çekildik. O ara bütün sağılacak semiz dişileri bu geniş mağaraya aldı; erkekleri, koçları tekeleri ise dışarda, avluda bıraktı. Sonra kocaman bir kayayı kaldırıp dikerek mağaranın ağzını kapadı: dört tekerlekli, sağlam yapılmış yük arabalarından yirmi iki tanesiyle bu kaya yerinden kımıldatılamazdı! Bu aşılmaz kaya ile kapısını örttükten sonra, oturup koyunları ve durmayıp meliyen keçileri, sıra ile sağmaya koyuldu; sonra her yavruyu anasının yanına salıverdi; beyaz sütün yarısını pıhtılaştırdı, süzülmek üzere örülü sepetlere kotardı, öbür yarısını da yemekte ve istedikçe kendi içmek için kaplara doldurdu. Çalışıp acele bu işleri bitirdikten sonra ateş yaktı ve bizi fark ederek şöyle sordu:

— Yabancılar, kimlersiniz? Deniz yolu ile nereden geliyorsunuz? Bir ticaret işi için mi? Yoksa maksatsız korsan olarak, denizlerde dolaşıp ve hayatınızı tehlikeye atıp yabancı memleketleri talan etmek için mi?

Böyle dedi ve bu devadamın cüssesinden ve korkunç sesinden ödümüz koptu. Ona karşı ben söz alarak dedim ki:

— Biz Troia'dan dönen Akhailardanız; bütün rüzgârlar bizi yolumuzdan ayırıp engin denizin dalgaları üzerinde dolaştırıyor; evimize ulaşmak isterken bilinmedik yollardan buraya düştük. Buna herhalde Zeus hükmetmiş olacak... Budun olarak, Atreus oğlu Agamemnon'un erlerinden olmakla övünürüz; gök

altında onunkinden daha yüksek kimsenin adı sanı duyulmamıştır; alıp talan ettiği şehir o kadar büyük, tepelediği budunlar o kadar çoktu, işte biz şimdi senin katındayız, senin dizlerine kapanıyoruz; umarız ki, bizi konuklarsın, ve konuklar arasında verilmesi âdet olan armağanlardan da ihsan edersin. Tanrılardan kork, ey en ulu güçlü! Sana sığınmış yalvarıcılarız: Zeus sığınanların ve yabancıların ahını yerde komaz! O konuklayıcıdır ki, suçsuz konuklara yoldaşlık eder.

Böyle dedim, o ise hemen, zalim yüreğinden, cevap verdi:

— Akılsızmışsın sen, yabancı, veya pek uzaktan gelmiş olmalısın, ki bana tanrılara saygı göstermemi veya onlardan sakınmamı öğütlüyorsun. Tekerlek gözlüler Kykloplar ne fırtına koparan Zeus'a önem verirler, ne de öbür mutlu tanrılara: çünkü biz çok daha güçlüyüz. Ben, kendi canım istemedikten sonra, Zeus'un kininden sakınayım diye seni ve arkadaşlarını esirgiyecek değilim... Fakat, buraya gelirken, sağlam yapılı gemini nerede bıraktın? uçta bucakta mı, yakında mı? Söyle bana şunu bileyim.

Ağzımdan lâf almak istiyordu; dikkatimden kaçmadı; benim de bildiklerim çoktu; kurnazlıkla cevap verdim:

— Gemimi yeri sarsan Poseidon parçaladı: adanızın ucundaki burnun kayalarına çarparak; rüzgâr engin denizden bizi o tarafa sürmüştü; yalnız ben ve bu gördüklerin helâktan başımızı kurtardık.

Böyle dedim, o katı yürekli ise hiç cevap vermeden arkadaşlarım üzerine saldırdı, uzattığı elleriyle ikisini birden yakaladı ve köpek yavruları tartaklar gibi yere çarpıp ezdi: beyinleri fışkırmış, toprağı ıslatıyordu; sonra üyelerini birer birer koparark onlardan övününü hazırladı; dağların beslediği bir arslan gibi hepsini yedi sömürdü: barsaklardan, etlerden, ilik dolu kemiklerden hiç bir şey bırakmadı. Biz ise ellerimizi Zeus'tan tarafa kaldırarak ağlıyorduk: o korkunç manzara karşısında, yüreğimiz çaresizlik içinde kalmıştı.

Böylece Kyklop kocaman karnını insan elleriyle doldurduktan ve su katılmamış süt içtikten sonra, mağaranın ortasında davarların yanına uzanıp yattı. O zaman ulu güçlü yüreğime danıştım: kalçamdan aşağı sarkan sivri kılıcı çekip üstüne atılayım mı; göğsüne, can evinin karaciğerle birleştiği yere saplıyayım mı? Kılıcı da hazır elimde tutuyordum. Fakat başka bir düşünce beni alıkoydu: o hal de de bizim helak olmamız şüphesizdi, çünkü yüksek kapıyı

kapamak için dikmiş olduğu kocaman kayayı kollarımızla biz hiç bir zaman kımıldatamıyacaktık.

İniltiler içinde tanrısal Şafağı bekledik; sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez, Kyklop ateş yaktı, sonra seçkin davarlarını, sıra ile, sağmağa koyuldu, ve her birinin yavrusunu yanına salıverdi; bu işleri çalışıp acele bitirdikten sonra, arkadaşlardan ikisini daha kaparak kahvaltısını hazırladı; ve yedikten sonra semiz davarları mağaradan dışarıya çıkardı. Kapının kocaman kayasını kolay cacık kaldırmış, tekrar, çabucak, kolaylıkla yerine koymuştu, sanki okluğa kapağını takıyormuş gibi. Sonra, hızlı hızlı, ıslık çalarak semiz davarlarını dağa sürdü.

Orada kalmıştım; ve intikam almak için derinden düşünüyordum; içimde doğan düşüncelerden bana en münasip görüneni şuydu:

Kyklop'un, mandıralardan birine dayanmış kocaman bir sopası vardı: bu, yaş koparılmış bir zeytin dalıydı, kuruduktan sonra elde taşınmak için. İlk görünce engin denizlerde sefer edebilen bir kara geminin, yirmi kürekli bir yük gemisinin direğine benzetmiştik: gözle bakınca o uzunlukta, o kalınlıkta görünüyordu.

Kalkıp yanına yaklaştım, ondan bir kulaç kadar kesip ayırdım; budak yerlerini yontmak üzre yarenlerin yanına koydum; onlar düzelttiler, parlattılar; ben de yaklaşıp ucunu sivrilttim. Sonra alıp alevli ateşte ısıtarak katılaştırdım ve kalın bir tabaka halinde bütün mağarayı örtmekte olan gübrenin içine sokup iyice sakladım. Sonra yarenleri kur'a çekmeğe davet ettim; benimle beraber kimler kazığı kaldırıp o, tatlı tatlı uyurken, gözüne sokmak tehlikesini gözlerine alacaktı? Tam seçilmelerini istediğim dördüne kur'a düştü bunlara ben de beşinci olarak katılıyordum.

Akşama doğru, güzel yapağılı davarlarını otlatıp döndü. Ancak, o akşam, büyük mağaranın içine semiz davarların hepsini aldı; dışarda, derin avluda hiç bir baş bırakmadı; ya bir şüpheye düştüğünden veya bir tanrı böyle ilham ettiğinden.

Ondan sonra kocaman kayayı yukarı kaldırıp mağarayı kapadı; oturup koyunları ve durmayıp meliyen keçileri, hepsini sıra ile, sağdı, ve her birinin altına yavrusunu salıverdi. Bu işleri çabucak becerdikten sonra, gene

arkadaşlardan ikisini daha kaparak yemeğini hazırladı. O zaman ben yanına yaklaşarak, ve Kyklop'a iki elimle tuttuğum gerdel dolusu siyah şarabı uzatarak şöyle dedim:

— Şimdi, Kyklop, yediğin insan etinin üstüne şu şaraptan iç de gemide nasıl içkimiz vardı, bir gör! sana bundan gene getirir sunardım, eğer merhamet edip memlekete yollasaydın. Fakat senin azgınlığın her haddi aştı a zalim!

Nasıl istersin ki, bundan sonra, insanlar gene senin yanına gelsinler? İnsan töresince hareket etmiyorsun ki!

Böyle dedim, o ise gerdeli alıp yuvarladı; tatlı içkiden aşırı hoşlanmıştı, benden bir daha rica etti:

— Lütfet, bir daha ver, ve bana hemen adını söyle ki, seni de bir konukluk hediyesi ile sevindireyim. Bereketli toprak Kykloplara da özlü üzümden şarap yetiştirir, ve salkımlarımızın tanelerini Zeus'un yağmuru irileştirir ama bu halis süzülmüş nektar, ambrosia'dır.

Böyle dedi, ben de hemen ona o ateş gibi şaraptan sundum: üç defa getirip verdim: üç defa o da deli gibi sordu! Şarap Kyklop'u yüreğine kadar tutunca, ben de en tatlı sözlerle ona şöyle dedim:

— Kyklop, benden en anılmış adımı soruyorsun. Sana söyliyeceğim, sen de vadettiğin konukluk armağanını vermelisin. Adım Kimse'dir. Anam, babam ve bütün arkadaşlarım beni Kimse diye çağırırlar.

Ben böyle dedim, ve o zalim yürekli şöyle cevap verdi:

— Kimseyi en son, bütün arkadaşlarından sonra yiyeceğim, ötekileri ondan önce; bu da sana vereceğim konukluk hediyesi olacak!

Bunun üzerine yuvarlanıp, sırtüstü düştü. Kocaman boynu bükülmüş olarak yatıyordu, her şeyi yenen uyku, onu da aldı; boğazından ise şarap, insan eti parçaları fışkırıyordu: Sarhoş sarhoş kusuyordu. Hemen kazığı alıp ısıtmak için köz yığını içine soktum, arkadaşlara cesaret verecek sözler söyledim; içlerinden biri korkup geri çekilmesin diye.

Zeytin kazığı az sonra sıcaklıktan parlıyacak bir hale gelmişti, henüz yeşil iken aşırı ısınıp tutuşmak üzere idi; o zaman ateşten çektim, koşarak getirdim;

arkadaşlar ayakta her yanımı sarmışlardı: Bir tanrı yeni bir cesaretle onları canlandırıyordu. Kazığı kaldırıp ucunu gözünün köşesine batırdılar. Ben de yukardan bastırarak çevirdim, tıpkı bir gemi merteğini matkapla deldikleri gibi: Nasıl kalfaları iki yandan kayışla dik tutarken usta yukardan basıp çeviredurur! İşte ben de onun gözünün içinde kazığın kızgın ucunu böyle döndüreduruyordum, ve kan, sıcak sıcak fışkırarak göz kapaklarını ve kaşlarını yakıyordu; gözün kökleri ise tutuşmuştu...

Bir bakırcı ustası büyük bir baltayı veya çekici soğuk suyun içine batırdığı zaman nasıl madenden hızlı ıslık sesleri çıkarsa tıpkı onun gibi, onun gözünün içindeki zeytin kazığından ıslık sesleri çıkıyordu... Bir canavar gibi bağırdı, kaya yankılandı; ve biz korkup uzaklaştık.

Gözünden kanlar içindeki kazığı çekip çıkardı; çılgın bir halde elinden fırlattı. Yüksek komşuları öbür Kyklopları çağırmağa başladı; bunlar civarda rüzgârların dövdüğü tepelerdeki mağaralarda otururlardı. Sesini işitenler her yandan üşüştüler; mağaranın etrafında, ayakta durup başına geleni anlamak istiyorlardı:

— Polyphemos, böyle acı acı niye bağırıyorsun? Böyle tanrının gece yarısında bizi niye uyandırıyorsun? Ölümsüzlerden biri gelip sürünü kaçırmak mı istiyor? Seni mi öldürüyorlar? Hile ile mi, güç ile mi?

Polyphemos, mağaranın dibinden, bunlara en kalın sesiyle bağırıyordu:

— Ey dostlar, beni zorla veya hile ile kim mi öldürüyor? Kimse! Onlar da cevap vererek kanatlı sözler söylediler:

— Kimse zorla sana bir şey yapamaz, zahir... çünkü yalnızsın. Ulu Zeus'tan gelen dertlere ise derman yoktur. Babamız Poseidon Hana yalvar!

Böyle deyip çekildiler, ve ben yürekten güldüm: Takındığım ad, düşündüğüm eşsiz hile onları gaflete düşürmüştü.

Fakat Kyklop, acılar içinde inlerken elleriyle de yoklıya yoklıya, gidip kapıdan kayayı kaldırdı; sonra mağara ağzının orta yerine, iki elini uzatarak oturdu: Bizden koyun dalgası arasında kaçmağa kalkışan olursa yakalamak için; çünkü aklı sıra benim böyle bir ahmak olacağımı sanıyordu. Bu ara ben, arkadaşları ve kendimi ölümden kurtarmanın en iyi çaresini bulmak için

düşünüyordum; bütün hileleri aklımda hesaplıyordum: Can kaygısı bu; tehlike çok büyük ve çok yakındı. Aklımın içinde bana en uygun görünen düşünce şu oldu: Koyunların erkekleri iyi besili ve gür yapağılıydı; bunları sessizce, iyi bükülmüş sazlarla bağladım: Zalim Kyklop canavarının üzerlerinde yattığı sazlar işime yaradı. Koçları üçer üçer bağlıyordum, ortadaki adamlarımdan birini taşıyordu, öbür ikisi de iki yandan giderek onu saklıyordu; ve böylece her adamın ağırlığını koçların üçü yükleniyordu. Bana gelince: Bütün davarların en iyisi olan bir koç vardı, bunu yandan kucaklayıp kaba yünlü karnının altına asıldım, durdum: ellerim o muhteşem yapağıya yapışmış, sabırlı yürekle tutunuyordum.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez davarların erkekleri otlağa fırladı; sağılmıyan dişiler ise mandıralar etrafında meleyip duruyorlardı, çünkü şişmiş memeleri ağrımaklı olmuştu. Müthiş acılar içinde kıvranan Kyklop, önünden geçen bütün koçların sırtlarını yokluyordu; ve ahmak, hayvanların kaba yünlü karınlarına asılmış olanların farkına varmıyordu. Davarların son erkeği de dışarı çıkmak üzere ilerledi: yapağısı çetin düşüncelere dalmış olan benim yükümden ağırlaşmış olarak.

Güçlü Polyphemos onu da yoklarken şöyle diyordu:

— Baba koç, niçin böyle, mağaradan, davarların en sonuncusu çıkıyorsun? Eskiden sen başkalarından hiç geri kalmazdın; hepsinden daha önce, uzun adımlarla, taze çiçek açmış çimenlerde otlamağa koşardın! Gene en önde olarak dere başlarına varırdın! Akşamları gene hepsinden öne geçerek ağıla dönmek isterdin! Şimdi hepsinden geride kalmışsın! Yoksa sahibinin gözüne mi üzülüyorsun? Fena bir adam, alçak arkadaşlarının yardımı ile, başımı şarapla sersem ettikten sonra bu gözü kör etti! Fakat Kimse haini, inan bana, henüz helakten kurtulmuş değildir. Keşke dost duyuşunla dile geleydin de bana gücümden korkarak nerelerde saklandığını haber verebileydin!.. Beyni eşiğe çarpılıp mağaranın şurasına burasına dağılırdı; ve o zaman Kimse haininin getirdiği acılardan yüreğim hafiflerdi!

Böyle deyip koçu dışarıya salıverdi. Mağaradan ve avludan biraz uzaklaşınca en önce kendimi koyverdim, sonra yarenleri çözdüm; acele, ince uzun bacaklı, etli yağlı davarlardan bir çoğunun yolunu çevirerek gemimize

gelinceye kadar sürdük. Ne kadar sevindiler sevgili arkadaşlar, ölümden yakayı kurtaran bizleri görünce! Öbürleri için ise inlediler, figan ettiler! Lâkin ben kaşlarımı çatarak ağlamanın sırası olmadığını anlattım, ve hemen gemiye güzel yapağılı davarlardan birçok bindirip, vakit geçirmeden, tuzlu su üzerinde açılmayı emrettim. Onlar da hemen gemiye atıldılar ve sıralı kürekçi iskemlelerine oturarak kürekleriyle köpükten alacalanan denizi dövmeğe başladılar. Haykıran bir adamın ses erimi kadar uzaklaşınca, ben Kyklop'a aşağılayıcı sözlerle şöyle dedim:

— Kyklop, yaman gücüne güvenerek oyulmuş mağarana çekilip korkak bir adamın arkadaşlarını rahat rahat yemek kısmet değilmiş sana! Zalim kötü işlerinin cezasını çekmekten kurtuluş olamazdı!

Evine sığınan yabancıları yediğin için Zeus ve öbür tanrılar cezanı böyle verdiler işte.

Böyle dedim, ve hemen, yüreğindeki öfkesi artarak, koca bir kayanın tepesini kopardı, lâcivert pruvalı gemimize doğru fırlattı. Kayanın düşüşü ile deniz sarsıldı; bu kabarıştan meydana gelen dalga bizi ıslattı ve çekilirken gemiyi de beraber götürüp karaya çarpayazdı.

Bu ara ben, iki elimle en uzun saplı zıpkını alarak hisa ettim ve arkadaşlara yüreklendirici emirler verdim. Başımla ben hamle işaretini veriyordum, onlar da öne yatarak kürek çekiyorlardı. Fakat deniz üzerinde iki misli mesafe alınca Kyklop'a haykırdım; yarenler ise her yandan seslenerek, en yalvarıcı sözlerle beni tutmağa çalışıyorlardı.

— A bahtı kara, niçin yabanî adamı kızdırmak istiyorsun? Şimdi denize öyle bir mermi attı ki, az kaldı gemiyi karaya çarpıyordu: O anda hepimiz «şimdi helak olduk!» demiştik. Gene sesini, haykırdığını duyarsa başlarımızı da geminin kerestesini de paramparça eder, başka bir köşeli kaya fırlatarak: Buraya kadar atabilir çünkü.

Böyle dediler, ama benim ulu gönlümün hırsını yatıştıramadılar; ben yanan yüreğimin öfkesiyle haykırdım:

— Kyklop, eğer ölümlü insanlardan biri gelip senden biçimsiz körlüğünün sebebini sorarsa, ona de ki: Gözümü kör eden şehirler talancısı, Laertes oğlu Odysseus'tur; evden barktan yana İthaka adalıdır.

Böyle dedim, o da haykırarak cevap verdi:

— Eyvahlar olsun! Eskiden haber verilmiş bir kehanet meğer başıma gelmiş! Burada iyi, büyük bir kâhin vardı, Telemos Eurymides adında; kâhinlikte cümleden üstündü; Kykloplar arasında kâhinlik ederek ihtiyarlamıştı, işte o, bütün başıma gelecekleri haber vermiş, Odysseus'un elleriyle gözden mahrum kalacağımı söylemişti. Fakat daima boylu boslu, görklü yakışıklı birinin gelmesini bekliyordum: Öyle birisi ki, çok büyük bir kuvveti olsun! Şimdi ise karşıma küçük, değeri yok, bir cüce çıkıp gözümü kör ediyor: Kafamı şarapla sersem ettikten sonra? Seni yeri sarsan ulu tanrıya havale ediyorum: O seni sılana kavuştursun; ben onun oğluyum, o da benim babam olmakla övünüyor!

Yalnız o, isterse, beni iyi edebilir; başkası, gerek mutlu tanrılardan gerek ölümlü insanlardan, edemez!

Böyle dedi, ben de ona karşı dedim ki:

— Keşke senin canını alaydım, ve hayattan mahrum ederek seni Hades'in konağına Cehenneme yollıyaydım, öyle ki, yeri sarsan bile gözünü iyi edemesin.

Böyle dedim; o ise ellerini yıldızlı göğe kaldırarak Poseidon Şaha dua ediyordu:

Kabul et duamı, ey yerin sahibi, lâcivert saçlı Poseidon! Senin oğlun isem, benim babam olmakla övündüğün doğru ise, ihsan et ki şu şehirler talancısı Odysseus yurduna ulaşmasın, ve eğer sevdiklerine kavuşmak ve yüksek tavanlı evine ve atalarının yurdu olan yere ulaşmak ona kısmet edilmişse, geç ulaşsın, bütün yarenlerini kaybettikten sonra, yabancı bir gemi ile; evine dönünce de yeni kaygılarla karşılaşsın!

Böyle dua etti ve Lâcivert saçlı onadı. Hemen ilkinden daha kocaman bir kaya kaldırıp bir çevirdi ve olanca kuvvetiyle fırlattı. Kaya lâcivert pruvalı geminin arkasına düştü, az kaldı dümen yerine değerek ucunu parçalıyordu. Adada güzel güverteli gemilerin büyük kısmını bırakmış olduğumuz yere geldiğimizde, arkadaşları keder içinde şurada burada oturmuş bizi bekler bulduk; yanaşır yanaşmaz gemiyi kumsala çektik. Kyklop'un davarlarını çıkararak üleştirdik; paylar öyle ayrılmıştı ki, kimsenin bir diyeceği olmadı. Yalnız bana, güzel knemesli yarenlerim, payıma düşen davarlardan fazla olarak bir kuzu verdiler; bunu sahilde her şeye hükmü geçen, kara bulut devşiricisi, Kronos oğlu Zeus'a kurban keserek butlarını yaktım; o ise kurbanımı kabul etmedi; çünkü onun niyeti bir hile ile bütün güzel güverteli gemilerimi ve sadık yarenlerimi mahvetmekti.

O gün, bütün gün, güneş batıncaya kadar, şölen başında oturduk: Dille anlatılmaz etler ve tatlı şarap vardı. Güneş batıp alaca karanlık basınca denizin kumsalında yatıp uyuduk.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez yarenlere, gecikmeden, gemilere binmek ve palamarları çözmek için emir verdim. Onlar da hemen gemilere bindiler, kürekçi iskemlelerine geçip sıravarî oturduktan sonra

kürekleriyle köpükten alacalanan denizi dövmeye koyuldular. Gene, kaygılı gönülle, deniz üzerindeki seferimize girişiyorduk: Ölümden yakayı sıyırmıştık, lâkin sevgili arkadaşları kaybetmiştik.

ŞAN: X

AIOLI VE LAISTRYGONLAR AHVALİ

Aioli adasına ulaştık; orada, su içinde yüzen bu ada üzerinde, ölümsüz tanrıların sevgilisi Aiolos İppotades otururdu. Şehir her taraftan, yıkılmaz, tunçtan bir surla kuşatılmıştı; göğe yükselen yalçın kaya üzerine oturtulmuştu. Konağında, Aiolos'un, on iki çocuğu doğmuştu, altısı kız, altısı oğlan, hepsi gençlik çağma erişmiş. O kızlarını oğullarına karıları olmak üzere vermişti. Bunlar daima sevgili babaları ve sayın anneleri yanında yiyip içerlerdi ve sofralarında hesapsız yiyecek vardı. Gündüzleri yağ kokuları içinde kalan bütün ev gençlerin sesleriyle çınlardı; geceleri de herkes ismetli eşinin yanında, halılar ve oymalı sedirler üzerinde yatardı. İşte bunların şehrine ve güzel evlerine gelmiştik. Aiolos bütün bir ay beni konukladı ve her şeyi soruşturup anlamak istemişti: İlion'u, Argosluların gemilerini, Akhaiların dönüşünü; ben de ona bütün bunları gereğince, hikâye ettim. Sonra kendimin de yolculuğumu açıp selâmetlenmemi rica ettiğim zaman o da hiç reddetmedi ve dönüşümü hazırladı. Dokuz yaşında bir öküzü yüzüp ondan çıkan tulumun içine bütün yönlerden esen azgın rüzgârları kapayıp bana verdi; çünkü Kronosoğlu onu rüzgârlar üzerine kâhya yapmıştı: onları dindirmek veya harekete getirmek onun dileğine bağlıydı; tulumu kocaman karınlı gemiye getirip parlak gümüş sırım ile bağladı, içinden en küçük bir nefes bile sızmasın diye.

Sonra benim için Zephyros'u estirdi, ta ki gemileri ve kendimizi ulaştırsın; ama bunun gerçekleşmesi kısmet değilmiş: Bir kere daha uşakların akılsızlığı yüzünden mahvolacakmışız!

Dokuz gün, ara vermeden, geceli gündüzlü sefer ettik; onuncu gün vatan toprağı görünmeğe başladı; o kadar yaklaşmıştık ki yakılan ateşin yanında duranları seçebiliyorduk. O zaman yorgun düşmüştüm, tatlı bir uyku bastırıp içim geçti: Çünkü iskotayı daima ben tutardım, atalar yurduna tez ulaşmak için, hiç bir zaman yarenlerden kimseye vermezdim Meğer bu ara yarenler aralarında oturup konuşuyorlar ve benim ulu,, gönüllü Aiolos İppotades'ten aldığım hediyeleri, altını gümüşü, saklı saklı eve götürdüğümü söyleşiyorlarmış:

Birbirlerine göz ederek şöyle diyorlardı:

— Hayret! Şu adam her yerde sevilir ve sayılır, hangi şehre giderse gitsin! Daha Troia'dan... talan payı olarak çok değerli mallar götürüyordu, biz ise, aynı seferi yapmış iken eve ellerimiz boş dönüyorduk... Şimdi de işte, dostluğunu kazandığı Aiolos ona kimbilir ne hediyeler veriyor! Haydin, çarçabuk, bunlar nedir bakalım.

Böyle diyorlardı ve bu uğursuz düşünce üstün geldi: Tulumu çözdüler ve bir anda bütün rüzgârlar onun içinden fırlayıverdi! Apansız bizi kapıp engin denize sürükledi! Vatan toprağından uzaklaştığımızı görünce feryada koyuldular!.. Bu ara ben de uyanarak suçsuz yüreğimin içinden düşündüm: Gemiden kendimi denize atıp helak olayım mı, yoksa dişlerimi sıkıp sabredeyim ve yaşıyanlarla beraber kalayım mı? Sabredip kalmada karar kıldım ve örtünerek geminin içine uzandım; gemileri zalim rüzgârların kasırgası sürükleyip gene Aioli adasına götürmüştü; yarenler bağrışıyorlardı.

Oraya gelince karaya çıktık, su çektik; ve çabucak yarenler kocaman karınlı gemilerin yanında övünlerini aldılar. Yiyip içip doyduktan sonra, ben, yanıma bir çavuş ve yarenlerden birini daha alarak, Aiolos'un şanlı konağına gittim; onu eşiyle ve çocuklarıyla yiyip içmekte iken buldum. Odalarına gelince, eşikte kalıp iki kapı söğesi arasında oturduk. Yürekten hayret içinde kaldılar, benden sorup anlamak istiyorlardı:

— Nasıl, geri mi döndün, Odysseus! Hangi kötü ifrit peşini bırakmıyor. Seni bütün isteğimizle uğurlamıştık, ta ki vatanına, evine ve sevdiğin her yere kavuşasın.

Böyle dediler, ben ise gamlı gönülle cevap verdim:

— Başıma felâketi getirenler benim kötü arkadaşlarım, ve onlardan önce uğursuz uykudur. Fakat siz bana yardım edin, buna gücünüz yeter.

Böyle dedim, yumuşak sözler sarfederek; onlar ise dilsiz kesildiler; sonunda babaları cevap olarak dedi ki:

— Çık git, tezden, bu adadan, ey yaşıyanların en lânetlenesi! Çünkü artık ağırlamak ve selametlemek bana verilmiş değildir öyle birini ki mutlu tanrılar ondan nefret ederler! Çık git, çünkü buraya tanrıların gazabına uğrayıp

gelmişsin!

Böyle diyerek beni, derinden inler gibi halde evinden kovdu.

Buradan da gamlı gönülle denize açılarak sefere devam ettik. Adamlarımda artık küreklere sarılacak yürek kuvveti kalmamıştı, çünkü akılsızlığımız yüzünden sılaya bir yol görünmez olmuştu.

Altı gün ara vermeden, geceli gündüzlü sefer ettik; yedinci günü Tlepyle-Laistrygonia'da yüksek Lamos şehrine geldik; burada sürüsünü ağıla getiren çoban kırlara çıkaran çobana seslenir, o da ona cevap verir. Uyanık bir adam orada iki gündelik kazanabilir: Birini sığır güderek, öbürünü ise gümüşü koyunlar otlatarak; çünkü gündüzün yolları gecenin yolları ile yan yanadır.

Buradaki ünlü limana girdik, bunu iki yandan ve boydan boya sarp kayalar çevirmektedir. Ve boğazda karşılıklı iki sarp burun uzanıp limanın ağzını darlaştırmaktadır. Arkadaşlar iki küpeşteli gemileri bu oyuk koyun iç tarafına götürüp borda bordaya gelmek üzre, yan yana bağladılar; buranın denizinde büyük hiç bir dalga, tek bir buruşuk bile yoktu; baştan başa süt limanlık. Yalnız ben, kara gemimle dışarda kaldım, boğazdaki sarp burnun kayasına palamarı bağladım: oradan sığır ve insan izleri sürülmüş tarlalar görünmüyordu; yalnız yerden yükselen bir duman gözüme ilişti. O zaman arkadaşlar gönderdim. Gidip yeryüzünün hangi ekmek yiyen insanlarından olduklarını anlamak için; iki kişi seçtim, yanlarına bir de çavuş kattım. Bunlar gemiden çıkıp düz basılmış yol üzerinden yürüdüler; arabalar yüksek dağlardan şehre bu yoldan odun taşırdı. Şehre yakın bir yerde, su almağa giden genç bir kıza rastgeldiler Bu, güçlü Laistrygon Antiphathes'in kızıydı, duru akar suyu olan Artekie Ayı çeşmesine inmişti; bütün şehir halkı buradan gelip su alırdı. Bizimkiler yaklaşıp kendisiyle konuştular: Hanın ismini ve hangi insanlar üzerine hüküm sürdüğünü sordular. Kız da hemen onlara babasının, yüksek evini gösterdi. Ünlü konağa girdiler ve orada dağ tepesi kadar iri cüsseli bir kadın buldular; görünüşünden dehşet içinde kaldılar O hemen şanlı kocası Antiphathes Hanı dernek meydanından çağırttı, bu ise bizim arkadaşların acıklı helakını düşündü: çarçabuk birini kaparak ondan övününü hazırladı. Öbür ikisi kaçıp gemilere geldiler. Bu arada ise Han şehir içinde vaveyla koparttı; işiten güçlü Laistrygonlar, her yandan, binlerce üşüştüler: insandan ziyade devlere benziyorlardı. Kayalardan insanların

kaldıramayacağı iri taşlar koparıp fırlatıyorlardı; gemilerden korkunç bir vaveyla koptu: ezilen erlerden ve paramparça olan teknelerden! Laistrygonlar bizimkileri balık gibi şişleyip iğrenç şölenlerine taşıdılar.

Limanın iç bucağında bir kıtal olurken, ben, kalçam boyunca uzanan sivri kılıcımı çektim, lâcivert pruvalı geminin palamarını kesiverdim; yarenlerimi de yüreklendirerek kürekleri başına davet ettim, ta ki tehlikeden sıyrılalım! Can kaygısı ile hep birden küreklere sarılarak denizi kabartıp köpürttüler. Sevinç içindeydik: gemimiz boğazdaki sarp kayalardan sıyrılarak açık denize çıkmıştı; lâkin öbür gemiler, hepsi birden, mahvolmuştu.

Buradan da gamlı gönülle denize açılarak sefere devam ettik; ölümden kurtulmuştuk ama, sevgili yarenleri kaybetmiştik. Aiaie adasına ulaştık; burada güzel belikli Kirke oturdu; bu insan sesli, korkunç tanrıça yaman niyetli Aietes'in kızkardeşidir. Her ikisi insanları aydınlatan Güneşten doğmuştu, anaları da Okeanos'un kızı Perse idi.

Burada sarp kıyıdan sakınıp gemiyi, sessiz sessiz, koyun en emin yerine yanaştırdık: bir tanrı kılavuzumuzdu; o zaman, karaya çıkıp iki gece uzanıp yattık; yorgunluktan ve yüreğimizi kemiren kaygılardan bitkin bir halde.

Fakat güzel belikli Şafak üçüncü günü muştularken, gemiden mızrağımı ve sivri kılıcımı alarak çarçabuk yüksek bir gözetleme yerine çıktım, insanların izlerini göreyim, seslerini işiteyim diye. Yüksek tepeye çıkınca durup baktım, gözüme yolları geniş toprağın üstüne yükselen bir duman göründü. Aklımla ve yüreğimle danıştım: şu gördüğüm kâra dumanın ne olduğunu anlamağa gitmeli miyim? Neticede, önce tez yürüyüşle gemiye ve deniz sahiline kadar inip arkadaşların yemeğini vermek, sonra keşif için adam göndermek bana en elverişli göründü.

İniyordum, ve artık iki küpeşteli gemiye yakın gelmiş buluyordum ki, tanrılardan biri, yalnızlığıma acımış olacak, yolumun üstüne yüksek boynuzlu kocaman bir geyik yolladı: ormandaki otlağından su içmek için ırmağa inmişti; çünkü güneşin kızgınlığı ona dokunmuştu. Sudan ayrılıp yola doğrulurken, bel kemiğinden, sırtının tam ortasından vurdum: tunç mızrak bir yandan öbür yana delip geçmişti. İnleyerek tozların içine yuvarlandı ve canı uçup gitti. Üstüne varıp tunç mızrağı yaradan çektim, bunu yere yatırıp bıraktım. Sonra, dallar ve

sazlar koparıp bir kulaç kadar uzunluğunda güzelce bir ip bükerek koca hayvanın dört ayağını bağladım. Sonra, boynuma vurup mızrağıma dayana dayana kara geminin önüne geldim; hiç bir zaman bir omuz üzerinde ve tek el ile taşıyamazdım: çünkü gerçekten kocaman bir hayvandı bu! Yükümü geminin bir yanında yere attım, sonra yarenleri uyandırdım; birinden öbürüne giderek yumuşak, tatlı sözler söyledim:

— Dostlarım, kaygılarımız pek çok ise de, henüz ecel günü gelmeden Hades'in konağına inecek değiliz. Haydin, tez yürüyüşlü gemide yiyecek içecek bulundukça yiyip içmeğe bakalım, açlıktan harap olmayalım.

Böyle dedim; onlar da hemen sözlerimle bu kanaate gelerek başlarından örtüyü çektiler ve hasatsız denizin kıyısında geyiği görüp hayran kaldılar: gerçekten kocaman bir hayvandı bu! Gözleriyle doya doya baktıktan sonra ellerini yıkayıp parlak bir şölen hazırlıklarına girişiler. Bütün bir gün, güneş batıncaya kadar, oturup yedik içtik; dille anlatılmaz etlerimiz, tatlı şarabımız vardı! Güneş batıp alaca karanlık basınca denizin kumsalı üzerinde uzanıp uyuduk.

KIRKE KATINDA

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez ben herkesi derneğe çağırarak cümleye seslendim:

— Dostlarım, bulunduğumuz yerden görüp anlayamıyoruz: alaca karanlık noktası neresi, tan ağarma noktası neresi? insanları aydınlatan güneş nerede yerin altına geçiyor, nereden çıkıp bize dönüyor? Şimdi çabuk danışalım: kimsenin bir diyeceği var mı? Ben yok sanırım; kendim ise, yüksek gözetleme yerine çıkıp baktım; gördüğüm bir adadır: kıransız deniz onu her yandan kuşatmada, ve kendi alçalarak uzanmakta; orta yerinde, sık bir meşelik, büyük bir orman içinde, gözlerime bir duman göründü.

Ben böyle deyince, yürecikleri parçalandı: Laistrygon Antiphathes'in işlediklerini hatırladılar, ulu gönüllü, insan yiyen Kyklop'un da zulmünü! hüngür hüngür ağladılar, gözlerinden dalga dalga yaşlar döktüler. Fakat ağlayıp sızlamaktan fayda yoktu. Ben hemen güzel knemisli yarenleri iki takıma ayırdım ve herbirine bir baş verdim; bir takımın başkanı bendim, öbürününki tanrı yüzlü Evrylokhos. Çabucak kur'aları bir tunç tulga içine attık: ulu gönüllü

Evrylokhos'un kur'ası çıktı. Yirmi iki yarenle yola düşüldü: gidenler ağlıyor, geride kalanlar inliyordu

Bir dere içinde Kirke'nin evine rastladılar: her yandan kuytu bir yerde, cilalanmış taşlarla yapılmıştı. Etrafta dağcıl kurtlar ve aslanlar vardı; bunlar Kirke'nin yaman afsunlu iksirler içirerek büyülediklerivdi: gelen adamlara saldırmadılar, uzun kuyruklarını sallayarak kalktılar; ziyafetten dönen efendilerinin yanına kuyruk sallayarak gelen ve ondan daima iştah bastırıcı yiyecekler bekleyen köpekler gibi, bu sert pençeli kurtlar ve aslanlar arkadaşların etrafında kuyruk sallıyorlardı; onlar ise korkunç canavarları görünce ürkmüşlerdi. Güzel belikli tanrıça Kirke'nin dış dehlizinde durdular; içerde güzel sesle türkü söylediğini ve tezgâhta tanrısal bez dokuduğunu işittiler; bu, tanrıçalara yakışır, ince, zarif, parlak dokumalardan biri olacaktı!

Erler başkanı Polites, en önce söze başladı: bu benim, bütün adamlarım içinde, en ziyade değer verdiğim arkadaştı.

— Dostlar, içerde biri, tezgâhta bez dokuyarak türkü söylüyor; her taraf sesiyle çınlamakta. Bu tanrıça mı, bir kadın mı? Tez seslenip anlıyalım!

Böyle deyince, öbürleri de hep birden seslenip çağırdılar. Kirke hemen dışarı çıkarak parlak kapılarını açtı ve onları içeriye davet etti; onlar da, hepsi ahmak ahmak arkasından gittiler. Yalnız Evrylokhos bunda bir tuzak sezerek dışarda kaldı. Kirke onları içeriye alıp iskemlelere, koltuklara oturttu; sonra Pramnos şarabının içinde peynir, arpa unu, sarı bal ezdi; buna bir de yaman iksir karıştırdı: akıllarından atalar yurdu hâtırasını tamamiyle sökmek için.

Sonra onlara sundu, onlar da son damlasına kadar içtiler. Ondan sonra Kirke asâsiyle onlara vurdu ve hepsini domuz ağılına götürüp kapadı: başlarıyla, sesleriyle, kıllarıyla, boy boslarıyla domuzlara benzemişlerdi; yalnız akıl onlarda eskisi gibi, sağlam kalmıştı. Onları ağlar sızlar bir halde kapadı, önlerine de yesinler diye, mazı, palamut, kızılcık yemişi gibi her zaman domuzların yediği şeyler alıverdi.

Evrylokhos ise hemen tez yürüyüşlü kara gemiye koşup geldi, yarenlerin başına gelen felâketin haberini vermek için; lâkin çok çalıştığı halde ağzından tek bir söz çıkamıyordu, yüreği bu kadar derinden ürkmüştü! gözleri yaşla dolmuştu, içinden hıçkırıklar taşıyordu! ona hayretle bakıyor, kendisinden olanı

biteni soruyorduk; nihayet, o zaman, öbür arkadaşların felâketini hikâye etti:

— Buyurduğun gibi, şanlı Odysseus, meşelik arasından gidiyorduk; dere içinde güzel yapılı konağı bulduk; orada tezgâhta bez dokuyan biri yüksek sesle türkü söylüyordu.: tanrıça mıydı, kadın mıydı? anlamak için ona seslenerek çağırdılar. O, hemen dışarı gelerek parlak kapıları açtı ve içeriye davet etti; onlar da hepsi, aptal aptal, arkasından gittiler. O zaman ben, bir tuzak olduğunu sezerek, dışarda bekledim. Onlar hep birlikte gözden kayboldular, hiç biri bir daha görünmedi; ben boşuna uzun uzun oturup gözetledim.

Böyle deyince, ben gümüş çivili uzun tunç kılıcımı omuzuma astım, üste yayımı da aldım, sonra Evrylokhos'u bana yolu göstermeğe davet ettim. Fakat o, iki eliyle dizlerime sarılarak, yalvarıyordu:

— Beni zorla götürme, ey Zeus büyütmesi! Beni burada bırak! Bilirim ki kendin de dönemiyeceksin, öbürlerin de hiç birini geri getiremiyeceksin! Kalanlarla, tezden, kaçalım; belki de hâlâ kaza gününden sıyrılmak mümkün olur!

Böyle dedi, ve ben ona karşı dedim ki:

— Evrylokhos, sen buradan ayrılamayabilirsin, yiyip içerek kara geminin yanında kal. Lâkin, ben gidiyorum; zorlu ödev beni oraya davet ediyor.

Böyle diyerek gemiden ve denizden uzaklaştım. Kutsal dereden geçmekte ve otçu, iksirci Kirke'nin büyük konağına yaklaşmakta iken, evine yakın bir yerde, karşıma altın asalı Hermes çıkageldi; genç bir delikanlı suretine girmiş, yeni terliyen bıyıkları yiğitliğine en büyük güzelliği vermişti. Yanıma gelip elimi sıktı ve ismimle anarak dedi ki:

— Ey talihsiz! Şu yamaçlar arasından, böyle yalnız, nereye gidiyorsun? Bu yerlerin de acemisisin! Kirke'nin katına mı? Orada şimdi arkadaşların, domuza çevrilmiş olarak, ahırlara kapatılmıştır. Onları kurtarmağa mı geliyorsun? Kendin de dönemezsin, sanırım; sen de öbürlerinin yanında kalırsın. Ama, haydi, seni tehlikeden uzaklaştırmak, kurtarmak istiyorum. Bak, şu dirlik veren otudur; onu yanında bulundurarak Kirke'nin konağına girebilirsin, erdemi ile sen kaza gününden sıyrılabilirsin! Şimdi sana Kirke'nin kurduklarını ve bütün hile ve büyülerini de anlatayım. O, sana da bir şerbet karacak ve içine afsunlu

iksiri katacak; fakat sana büyüsü tesir etmeyecek, sana vereceğim dirlik veren otu buna meydan vermiyecek. Fakat her şeyi anlatayım: Kirke, çok uzun asâsiyle, sana vurunca, sen de kalçandan sivri kılıcını çekip üstüne atıl, onu öldürmek istiyormuş gibi davran! O zaman titriyerek, o, seni yatağına götürmek istiyecek; tanrıçanın yatağından yüz çevirmeğe kalkışma: düşün ki arkadaşlarını kurtarmak ve sana iyi bakmak onun elindedir! Yalnız ona tanrıların büyük yemini ile and içir ki, seni mahvetmek için başka bir hile kurmasın!

Böyle dedi, akışıklı Haberci, yerden kopardığı otu verdi ve ne tabiatta olduğunu bana gösterdi: kökü siyah, çiçeği süt beyazdı; tanrılar ona «mölü» derler, ölümlü insanlar için onu koparmak güçtür, fakat tanrılar her şeye kadirdir... Sonra Hermes yüksek Olympos'a doğru uçarak ormanlık ada içinde kayboldu. Ben ise Kirke'nin konağına girerken gönlümün içinde nice düşünceler çalkanıyordu!

Güzel belikli tanrıçanın dış dehlizinde durdum; orada durup haykırdım; tanrıça sesimi duyarak dışarıya çıktı, parlak kapılarını açarak beni içeriye davet etti; ben de arkasından gamlı gönülle yürüdüm. Beni gümüş çivili bir koltuğa oturttu, ve ben içeyim diye altın sağrak içinde şerbeti kardı ve içine afsunlu iksiri kattı: gönlünün içinde kötü şeyler kuruyordu! Sonra sundu, ben de hepsini içtim: fakat büyüsü tesir etmedi! O ise asa ile vurdu ve bana seslenerek şöyle dedi:

— Haydi şimdi domuz ahırına; arkadaşlarının yanında yat!

Böyle dedi, ben de kalçamdan sivri kılıcımı çektim; üstüne atılarak öldürmek istiyormuş gibi davrandım.

— Kimsin, kimlerdensin? Şehrin neresidir? Soyun sopun kimlerdir? Beni hayret aldı: bunca otlardan yapılmış şerbeti içesin de büyülenip değişmeyesin! Hiç bir zaman, hiç bir başka insan tesirinden kurtulmamıştır: dişlerinin arasından geçer geçmez!. Senin içinde yenilmez bir ruh olacak! Yoksa çok hileli Odysseus sen misin? Akışıklı, altın asalı tanrı bana daima haber vermiştir: Troiadan dönerken, kara gemisinin içinde, Odysseus buraya gelecekmiş! Ama, haydi şimdi, kılıcını kınına sok, yatağıma çıkalım; orada birleşerek ve sevişerek birbirimize güvenelim!

— Ey Kirke, sana karşı yumuşak davranmamı nasıl isteyebilirsin ki, yarenlerimi domuza çevirip ahırında tutuyorsun! Beni de ancak hain bir maksatla

yatak odana çağırıp yatağını teklif ediyorsun: Ben çıplak olunca kurduğun fenalığı yapasın, erkekliğimi alasın diye! Ben de senin yatağına çıkmağa yanaşmam, sen, ey tanrıça, tanrıların büyük yemini ile and içmedikçe ki, bana karşı, beni mahvetmek için başka bir kötü niyet beslemiyesin!

Böyle dedim, o da benim emrettiğim gibi and içti; töresince yemini tamamladıktan sonra, ben de Kirke'nin güzel, parlak yatağına çıktım. Halayıkları bu ara konağın işleriyle meşgul oluyorlardı. Biri koltukları en güzel erguvan carlarla örtüyordu, bunların da altında güzel keten örtüler vardı. Bir başkası koltuklara gümüş masaları yaklaştırıyor, üstlerine altın sepetleri koyuyordu. Bir üçüncüsü altın sebu içinde bal tadında şarabı karıyor ve her birinin önüne altın sağrağı yerleştiriyordu. Dördüncüsü de su getirip üç ayaklı büyük kazanı dolduruyor, ateşi yakıyordu; ve su parlak bakır kap içinde, ıslık sesleri çıkararak, ısınıyordu.

Beni hamam teknesine aldı, büyük üç ayaklının suyunu ılıştırarak başımdan ve omuzlarımdan aşağı döktü: Üyelerimden gücü kemiren yorgunluğu gidermek için. Yıkadıktan ve yağ ile ovduktan sonra bana tanrısal entari ve kaftan giydirdi. Sonra beni gümüş çivili bir koltuğa oturttu: Güzel işlenmişti, altında ayaklar için basamağı da vardı; sonra yiyip, içmeğe davet etti. Fakat gönlüm bir türlü hoşlanmıyordu; aklımdan başka şeyler düşünüyordum ve içten her şeyi fena görüyordum.

Kirke benim oturup yiyeceğe el uzatmadığımı, zalim kederlere daldığımı görünce, yanıma yaklaşarak kanatlı sözler söyledi:

— Niçin böyle, Odysseus, bir dilsiz gibi oturmuş, yüreğini kemiriyorsun? Hiç bir şey yiyip içmek de istemiyorsun? Yoksa başka bir tuzaktan mı şüpheleniyorsun? Böyle bir korkuya düşmen gereksizdir, çünkü ben sana büyük yemin ile and içmişim!

Böyle dedi, ben de ona karşı dedim ki:

— Ey Kirke, bir insan var mı ki, aklı başında olsun da, arkadaşlarını kurtulmuş görmedikçe, otursun, yiyip, içip keyfine baksın? Eğer gönlünden kopan iyilikle yemeği içmeği teklif ediyorsan, sadık arkadaşlarımı serbest bırak da gözlerimle göreyim!

Böyle dedim, Kirke de, elinde asa, divanhaneden dışarı çıktı, domuz ahırının kapılarını açtı, oradan çıkardığı arkadaşlar dokuz yaşında domuzlara benziyorlardı. Karşısında durup yüzlerini ona çevirdiler; o ise yanlarından geçerek her birine başka bir ilâç sürdü; hemen üstlerinden kılları döküldü: Bu kıllar şanlı Kirke'nin evvelce içirmiş olduğu afsunlu iksirden bitmişti. Hemen yeniden insan olmuşlardı. Eskisinden daha genç, daha yakışıklı ve daha boylu boslu görünüyorlardı. Beni tanıdılar ve birer birer gelip ellerimi tuttular; hepsinde hıçkıra hıçkıra ağlamak ihtiyacı vardı: Divanhanenin içi iniltilerle yankılandı. Tanrıça dahi merhamete gelmişti.

Tanrıçaların en tanrısalı yanıma gelip, ayakta durarak, şöyle dedi:

— Tanrı soyu Laertes oğlu çok hünerli Odysseus, şimdi tez yürüyüşlü gemiye ve deniz kıyısına dön; en önce gemiyi karaya çekin, avadanlıkları ve bütün mallarınızı mağaralarda saklayın; ve hemen kendin buraya gel, sadık yarenlerini de yanına al.

Böyle dedi ve hemen ulu gönlüm kanarak, tez yürüyüşlü gemiye ve deniz kıyısına gitmek üzere yola çıktım. Gemide sadık arkadaşları buldum. Acıklı acıklı hıçkırıyorlar, dalga dalga yaş döküyorlardı! Nasıl ki analarından ayrı tutulan buzağılar, otlaktan iyice doymuş olarak ağıla dönen inekler üzerine hep birden atılırlar ve bir türlü mandralarda zaptedilemeyerek, analarının etrafında böğürürlerse, tıpkı onun gibi, yarenlerim beni gözleriyle görünce ağlıyarak her yanımdan kuşattılar; ve yürekleri vatanlarını, içinde doğup büyüdükleri kurak İthaka'yı görmüş kadar heyecanlandı.

Ve hıçkırıkları arasında kanatlı sözler söylediler:

— Senin döndüğünü görmekle, ey Zeus'un büyüttüğü, vatan toprağına kavuşmuş kadar sevindik. Ama, haydi öbür arkadaşların felâketini anlat bize!

Böyle dediler, ben ise yumuşak sözlerle dedim ki:

— En önce gemiyi karaya çekelim, sonra avadanlıkları ve bütün malları mağaralara kapıyalım; sonra hepiniz hazırlanıp benimle birlikte Kirke'nin kutsal konağına gelirsiniz; orada arkadaşları göreceksiniz: Oturmuşlar, yiyip içiyorlar; sofralarında her şeyden bol bol var.

Böyle dedim ve çabucak sözlerime kandılar; yalnız Evrylokhos bütün

arkadaşları vazgeçirmeğe çalıştı:

— Ey talihsizler, nereye gidiyorsunuz? Belâlara niye bu kadar susamışsınız? Kirke'nin konağına girince, o hepimizi domuzlara veya arslanlara çevirecek; zorla büyük evini bekletecek... Kyklop ile ahırı unutulmasın ki, bizim arkadaşlar oraya da cesur Odysseus'un arkasından gitmişlerdi; ve bu akılsızlığı yüzünden mahvolmuşlardı.

Böyle diyordu ve ben gönlümün içinden düşünüyordum: Kalçamın kaba eti boyunca uzanan sivri uçlu kılıcımı çekip bir vuruşta şunun kafasını yerin üstüne uçurmalı mıydım, hışmım, hem de en yakından olduğuna bakmıyarak? Ama yarenler her yandan atılarak en tatlı sözlerle beni alıkoydular.

— Ey tanrının büyüttüğü! Onu bırakalım, emredersen gemide kalıp bekçilik etsin; sahilden bir yere kımıldamasın, Sen bizleri Kirke'nin kutsal konağına iletiver.

Onlar böyle deyince, gemiden ve deniz kıyısından uzaklaştık. Fakat Evrylokhos da kocaman karınlı geminin yanında kalmayıp arkamızdan geldi: Benim sert sözlerim onu yola getirmişti!

Bu ara, Kirke, konağında öbür arkadaşları hamama göndermiş, vücutlarını saf yağ ile oğdurmuş, üstlerine entariler ve yünden kaftanlar giydirmişti. Hepsini divanhanede yiyip içerken bulduk. Gözleriyle bakıştılar, tanıştılar, hıçkırıklarla ağlaştılar, divanhanenin içi iniltileri ile yankılandı.

Kirke, tanrıçaların en tanrısalı, yanımıza gelip dedi ki:

— Artık hıçkırıklara son verin; balıklı denizde başınıza gelenleri ve zalim erler yüzünden karada çektiklerinizi biliyorum. Fakat bu yemeklerden yiyiniz, bu şaraptan içiniz, yüreğiniz gene canlansın, vatanınız kayalık İthaka'nın toprağından ayrılırken nasıl idiyse gene o hale gelsin! Şimdi kendinizi kaygıya koyvermişsiniz, hep çektiklerinizi hatırlıya hatırlıya yüreksiz, cansız olmuşsunuz; çok cefa çektiğiniz için safadan pay alamıyacak hale gelmişsiniz!

Böyle dedi ve ulu gönlümüz bu sözlere kanıp itaat ettik.

ÖLÜLER ÜLKESİNDE

Orada, bütün bir yıl zaman çarhı üzerinde dönünceye kadar, her günümüz

yiyip içmekle geçti: Dille anlatılmaz etler ve tatlı şarap vardı. Fakat yıl tamam olup mevsimler dönünce, sadık yarenler beni davet ederek dediler ki:

— Ey tanrısal! Artık vatan toprağını da düşünmek zamanı gelmiştir, eğer sağ esen atalar yurduna dönmek ve yüksek tavanlı konağına kavuşmak kısmetinde varsa!

Böyle dediler ve ulu gönlüm bu sözlere kandı. O zaman bütün bir günümüz, güneş batıncaya kadar, yiyip, yemekle geçti; dille anlatılmaz etler ve tatlı şarap vardı! Güneş batıp alaca karanlık basınca, benimkiler gölgeli divanhanede yatıp uyudular.

Bu ara ben Kirke'nin çok güzel yatağına çıkıp dizlerine sarıldım; tanrıça söylediğimi dinliyordu:

— Kirke, verdiğin sözü yerine getir: Beni memlekete ulaştıracağını vadetmiştin; artık bundan başka bir arzum kalmadı, yarenlerimin de öyle: Halleri yüreğimi parçalıyor ve sen bir tarafa az uzaklaşınca hıçkıra hıçkıra her yanımı alıyorlar.

Böyle dedim, tanrıçaların en tanrısalı hemen cevap verdi:

— Zeus soyu, Laertes oğlu, çok hünerli Odysseus! Artık canınız istemiyorsa, evimde durmayıp gidebilirsiniz. Ama ilk önce Hades'in konağına ve müthiş Persephoneia katına bir seferiniz olacak! Kâhin Thebaili Teiresias'ın ruhundan öğüt almak için; bu kör kâhinin aklı hâlâ yerindedir; Persephoneia ölüler arasında yalnız ona aklı ile düşünmeyi bağışlamıştır, öbürleri ise ancak gölgeler gibi kımıldaşırlar.

Böyle deyince yüreciğim parçalandı. Yatağın içinde oturup ağlıyordum; artık yaşamak, güneşin ışığını görmek istemiyordum.

Kendimi yerden yere atıp ağladıktan sonra, dile gelerek kanatlı sözler söyledim:

— Ey Kirke, bu yolculukta kılavuzumuz kim olacak? Bir kara gemi Hades'e hiç varmış mıdır?

Böyle dedim, tanrıçaların en tanrısalı cevap verdi:

— Geminde kılavuz yok diye gam yeme! Gemine direği dikip beyaz yelkenleri aç! Bırak gemiyi Boreas'ın soluğu götürsün! Okeanos'u aşıp kıyıya ve Persephoneia'nın kutsal korusuna, yüksek kavakların ve kısır söğütlerin yetiştiği yere gelince, derin çevrimli Okeanos'ta gemiyi durdurup karaya çek, kendin de Hades'in kara konağına in. Orada, Pyriphlegethon ile Kokytos, birlikte, Akheron'a akar, ki Styks suyunun bir koludur, iki yankılı ırmağın birleştiği yerde Kaya vardır. Buraya yaklaşmalı ve öğütlediğim gibi hareket etmeli: Orada, ey kahraman; bir çukur kaz: Her yandan birer arşın boyunda, eninde. Bu çukur üzerine ölülere üç saçı kıl: Birincisi ballı sütle, ikincisi tatlı şarapla, üçüncüsü temiz su ile olacak. Sonra çukurun üstüne beyaz un ekerek ölülere, bu güçsüz başlara uzun uzun dua et; onlara ada, ki: İthaka'ya döner dönmez kısır ineklerinin en iyisini alıp güzel nezirlerle donanmış bir ateş yığını üzerine kurban edeceksin. Bundan başka Teiresias'a, kendi başına, lekesiz bir kara koç, sürülerinin en güzel koçunu ada! Ölülerin ruhlarına dua edip yalvardıktan sonra bir koç bir koyun kurban et: Kurbanların başını Erebos'tan yana çevir, kendi gözlerini ise oradan ayır, ırmağın akan sularından başka şeye bakma. O zaman ölmüş kişilerin ruhları üşüşüp gelecek. Bunun üzerine adamlarını yüreklendir: Boyunları zalim tunç kılıçla kesilmiş olan hayvanların derilerini yüzüp tamamiyle yaksınlar, güçlü Hades ve korkunç Persephoneia tanrıların adlarını anarak dua etsinler. Sana gelince, oturup kalçandan sivri uçlu kılıcını çek; ölüleri, bu güçsüz başları, kana yaklaştırma, ta Teiresias sorguna cevap verinceye kadar. O zaman bu kâhin gelecek ve ey erler başkanı, sana yolu ve yolun mesafelerini ve balıklı deniz üzerinde nasıl döneceğini anlatacak.

Böyle dedi ve hemen altın tahtı üzerinde Şafak göründü; divanhaneyi dolaşarak adamlarımı uyandırıyordum, birinden öbürüne giderek en yumuşak sözlerle onları yüreklendirdim:

— Artık daha fazla kendinizi tatlı uykuya kaptırmayın! Haydin, yola çıkıyoruz! .Kutsal Kirke'nin kararı budur!

Böyle dedim ve ulu gönülleri bu sözlere kandı. Buradan da yarenlerin hepsini sağ esen iletmek kısmet değilmiş: Elpenor adlı biri vardı: Hepsinden genç; ne savaşta çok yiğit, ne akılda pek güçlü; arkadaşlarından ayrılmış ve şarabın fazla tuttuğu kafasını serinlendirmek için Kirke konağının taraçasına çıkıp uyumuştu. Adamlarım kalkınca, gürültüden ve seslerden o da uyanır;

birden irkilir kalkar .ve nerede bulunduğunu tamamiyle unutur; yüksek merdivenden dolaşıp ineceği yerde, doğru yürür, çatıdan düşer, boynunun boğumlarını kırar ve hemen ruhu Hades'in konağına iner.

Bir arada toplanan adamlarıma haberi verdim:

— Şimdi siz memlekete, sevgili atalar yurduna dönüyoruz sanırsınız; fakat Kirke bize başka bir yolculuk gösterdi: Hades'e ve korkunç Persephoneia'nın katına gidiyoruz, Thebaili Teiresias'ın ruhundan öğüt almak için!

Böyle dedim ve bunların yüreciği parçalandı; yere oturup hıçkırıklarla figana başladılar, saçlarını yoldular; lâkin ağlayıp sızlamaktan fayda yoktu.

Gamlı gönülle, dalga dalga göz yaşı akıtarak yola çıktık. Bu ara, Kirke gelip önümüzde, kara geminin böğrüne bir koç ve bir kara koyun bağlamış; ve gözlerimizden kolaylıkla, kaçınmıştı: Bir tanrı, kendi görünmek istemedikten sonra, geldiğini, gittiğini kimin gözleri görebilir?

ŞAN : XI

ÖLÜLERİN AHVALİ

Az sonra gemiye ve denize yetiştik; en önce gemiyi tanrısal denize çektik, sonra kara tekneye direği dikip yelkenleri taktık. Koyunları geminin içine aldık, kendimiz de bindik. Bize lâcivert pruvalı geminin arkasından, iyi bir yoldaş, yelkenleri dolduran uygun bir rüzgâr yolladı güzel belikli Kirke, insan sesli, yaman tanrıça. Biz de gemide bütün avadanlıkları yerli yerine koyduktan sonra yerlerimize geçip oturduk; gemiyi ise rüzgârla dümeni tutan kılavuz yöneltip yürütüyordu.

Bütün gün, engin denizde sefer eden gemimizin yelkenleri şişkin kaldı. Güneş batıp bütün yollar karardı; gemi de derin akıntılı Okeanos'un kıranlarına vardı: Kimmer erlerinin ili ve şehri buradadır: Daima sisle ve bulutlarla örtülü; parlak güneş, ışınlarıyla, onları, hiç bir zaman görmez, ne yıldızlı göğe yükselirken, ne de gene gökten yere dönüp inerken; bu zavallı insanların üstüne uğursuz bir gece kanat germiştir.

Buraya gelince gemiyi çektik, koyunları gemiden çıkardık, kendimiz de Okeanos'un akıntısı boyunca yürüdük, Kirke'nin söylemiş olduğu yere ulaşıncaya kadar.

Orada, kurbanları Perimedos ile Evrylokhos tutarken, ben de kalçamdan sivri kılıcı çekerek eni boyu birer arşın kadar bir çukur kazdım; yöresinde bütün ölülere saçı kıldım, önce ballı sütle, sonra tatlı şarapla, üçüncü olarak da temiz su ile; en üste de beyaz unu ektim; ve diz çökerek ölülerin özsüz güçsüz başlarına uzun uzun yalvarıp adağımı adadım: İthaka'ya gelince kısır ineklerimin en iyisini alıp en güzel nezirlerle donanmış bir tutuşmuş odun yığını üzerinde kurban edeyim; bundan başka Teiresias'a da, kendi başına, lekesiz, kapkara bir koç, sürülerimin en seçkin koçunu, kurban keseyim.

Ölüler cemaatına yalvarıp dua ettikten sonra, koyunları alıp boğazlarını kestim, çukurun içinde bir kara buğu saçan kanları aktı; Erebos bucağından yok olmuş ölülerin ruhları üşüşmeğe başladılar: Genç gelinler, delikanlılar, çok

görmüş geçirmiş ihtiyarlar, gönülleri yeni yaslı körpe kız oğlan kızlar, tunç mızraklarla savaşta düşmüş erler; silâhları hâlâ kanlı Ares kurbanları; her yandan korkunç çığlıklarla çukura doğru koşuyorlardı; ve beni sarı korku aldı! O zaman yarenleri yüreklendirerek davet ettim: Zalim tunç ile boğazlanıp yerde yatmakta olan koyunları yüzsünler ve güçlü Hades ile merhametsiz Persephoneia tanrıları anarak ateşte yaksınlar. Ben de ölülerin özsüz güçsüz başlarına kana yaklaşmağı menettim. Teiresias sorularıma cevap verinceye kadar.

İlk olarak Elpenor arkadaşın ruhu geldi; henüz geniş yollu toprağın altına gömülmüş değildi; cenazesini Kirke'nin konağında, ağıtsız ve gömüsüz, bırakmıştık; çünkü başka hacetler bizi daha sıkıştırmıştı.

Onu karşımda görünce gözlerim yaşardı, yüreğimin içinden acındım; kendisine seslenerek kanatlı sözler söyledim:

— Elpenor, zifiri karanlık içinde nasıl geldin? Sen yayan, ben kara gemi ile gelmiş iken benden önce nasıl yetiştin?

Böyle dedim, o da içini çekerek cevap verdi:

— Bir ifritin kötü niyeti ve şarap bolluğu beni sersemletmişti; Kirke'nin divanhane damında yatıyordum, uyanınca dolaşıp yüksek merdivenden inmek hiç hatırıma gelmedi, doğru yürüyüp damdan düştüm, boynumun boğumları kırıldı, ruhum Hades'in konağına indi. Şimdi dizlerine sarılarak yalvarıyorum, burada bulunmayıp yer yüzünde kavuşacakların başı için: Seni küçük iken büyütmüş olan baban, ismetli karın, konağında bıraktığın biricik oğlun Telemakhos başı için. Buradan çıkıp Hades'i terk ettikten sonra, sağlam yapılı geminle gene Aiaie adasına uğrayacağını biliyorum. Orada, oh! Benim Hanım, beni unutma, ağıtsız gömüsüz bırakıp dönme, tâ kim tanrıların öfkesini sana çevirmeğe sebep olmıyayım! Beni silâhlarımla birlikte yak ve sonradan geleceklere bir işaret olarak, köpüklü denizin kenarında, talihsiz arkadaşın için bir mezar dik! Benim için bunları yap ve sağ olup arkadaşlar arasında iken çektiğim küreği mezarımın üstüne çaktır.

Böyle dedi, ben de cevap vererek şöyle söyledim:

— Bütün bunları, ey talihsiz, kendim bakıp tamamlayacağım. İkimiz oturup acıklı sözlerle böyle konuşuyorduk; ben kılıcımı kanın üstünde

tutuyordum, karşı yakada ise arkadaşın tayfı uzun uzun söylüyordu.

Bu ara anamın, ulu gönüllü Autolykos'un kızı Antikleia'nın ruhu geldi: Onu, kutsal İlion seferine çıkarken, sağ esen bırakmıştım. Şimdi görünce gözlerim yaşardı, gönlüm içten acınma ile doldu; kederim bu derece derin iken, onu da kana yanaşmaktan menettim: Teiresias sorularıma cevap verinceye kadar.

Thebaili Teiresias'ın tayfı da, elinde altın asa tutarak geldi ve beni tanıyarak dedi ki:

— Niçin, ey talihsiz, güneşin ışığını bırakıp şu hoşa gitmez yerlerde ölüleri görmeğe geldin? Haydi, çukurdan çekil, sivri kılıcın ucunu uzaklaştır, kandan içeyim ve sana gerçeği söyliyeyim.

Böyle dedi, ben de çekildim ve kılıcımı gümüş çivili kınına soktum; gelip kara kandan içti, ondan sonra kusursuz kâhin şöyle dedi:

— Bal gibi tatlı bir sıla istiyorsun, şanlı Odysseus, ama bir tanrı onu sana pek acıklı kılacak; çünkü sanmam ki Yeri sarsan yüreğinin içindeki kini unutsun: Sana gazabı sevgili oğlunu kör ettiğin içindir. Bununla beraber, birçok belâlara uğradıktan sonra, sılaya ulaşman da mümkün olacak, eğer kendi gönlüne, ve yarenlerininkine hükmünü geçirebilirsen. Sağlam yapılı gemiyi Thrinhakie adasına yöneltip menekşe rengi denizden kaçınmalısınız; orada, her şeyi gören ve her şeyi işiten Güneş tanrının ineklerini ve semiz koyunlarını otlamakta bulacaksınız. Bu hayvanları emniyette bırakıp yalnız sılanı düşünürsen, o zaman, belki ve ancak bir çok mihnetler arasından, İthaka'ya ulaşabilirsiniz; fakat onlara bir zararınız dokunursa, önceden bildireyim, gemin için de, tayfan için de helak vardır. Yalnız kendin sıyrılıp dönebilsen de, bu kurtuluşun bütün arkadaşlarını kaybettikten sonra, yabancı bir gemi üzerinde olacak! Evinde de belâ ile karşılaşacaksın: Orada birtakım adamların mallarını bitirmekte ve nikâh hediyeleri sunarak karına istekli çıkmakta olduğunu göreceksin!... Gene de yetişip zulümlerinin cezasını vereceksin.

Fodul Yavukluları konağının içinde, hile ile veya açıkça, tunç kılıcının ucu ile, öldürdükten sonra, tekrar yola düşeceksin: Omzunda gemi küreği olarak yürüyeceksin, ta deniz bilmez insanların iline gelinceye kadar; bu adamlar yemeklerinde hiç tuz kullanmazlar ve aşı boyalı gemileri tanımazlar; gemilerin kanatları olan cilâlı kürekleri de bilmezler... Sana bunun besbelli, hiç yanılmaz

alâmetini de söyliyeyim: Ne zaman başka bir yolcuya rastlarsan, o da şanlı omuzunda ne için harman küreği taşıdığını sorarsa, işte o zaman yeri kazıp içine gemi küreğini çak ve Poseidon Hana güzel kurbanlar kes: Bir koç, bir boğa ve yetişkin bir domuz aygırı kurban et; sonra evine gelip göklerin sahibi bütün tanrılara gereğince yüzlük kurbanlar sunarsın. Tatlı ölüm sana denizden gelecek; ancak mutlu ihtiyarlığına eriştikten sonra, her yanında mutlu budunlar olduğu halde öleceksin; işte sana gerçeği olduğu gibi söyledim.

Böyle dedi, ben de cevap vererek şöyle dedim:

— Teiresias, herhalde tanrıların benim için eğirdikleri budur; haydi şimdi şuna da cevap ver, açıkça bana söyle: Şurada ölmüş anamın ruhunu görüyorum; susmuş, kana yaklaşmıyor ve oğluna hiç bir şey sormuyor, hattâ yüzüne bakmağa cesaret etmiyor. Söyle bana, Hanım, varlığımı ona nasıl bildireyim?

Böyle dedim, o da hemen cevap vererek dedi ki:

— Sana kolayca söyliyebilirim ve aklına koyabilirim. Ölülerin cenazelerinden hangilerini kana yaklaştırır, içirirsen onlardan gerçek şeyler öğreneceksin; kimleri menedersen onlar da senden uzaklaşıp gidecekler.

Böyle dedikten sonra Teiresias Hanın ruhu Hades'in konağına girdi; kehanetini tamamlamıştı. Ben orada durdum, anamın gelip duman tüten kandan içmesini bekledim: Hemen beni tanıdı ve içini çekerek kanatlı sözler söyledi:

— Çocuğum, hayatta iken, sisli kuzey altında nasıl gelebildin? Bu yerler yaşıyanların gözlerine güç görünür. Bunlarla onlar arasında büyük ırmaklar ve yaman akıntılar vardır; önce Okeanos gelir ki, sağlam yapılı gemi olmadıkça aşılamaz. Eğer, Troia'dan dönerken, uzun zaman şurada burada dolaştıktan sonra, şimdi buraya, geminle ve yarenlerinle gelmiş bulunuyorsan, o halde daha İthaka'yı, evini, karını görmüş değilsin, öyle mi?

— Anam, Hades'e sefer etmeme hacet göründü, Thebaili Teiresias'ın ruhundan öğüt almak için. Hayır, anam, Akhai iline henüz erişmedim, kendi toprağıma henüz ayak basmadım. Hep, felâketten felâkete dolaşmaktayım: Tâ tanrısal Agamemnon'un arkasından, güzel taylar yetiştiren İlion'a, Troialılarla savaşmak için sefere çıktığım günden beri!

«Ama haydi şimdi bana açık açık, birer birer söyle: Seni zalim ecel nasıl

edip ölüm döşeğine yatırdı? Uzun süren bir hastalıktan sonra mı? Yoksa seni yay sahibi Tanrıça Artemis yumuşak oklarından biriyle mi vurdu? Bana babamdan ve orada bıraktığım oğlumdan söz aç; hanlığım onlarda mı kaldı yoksa artık döneceğimden ümit kesilince yabancıların eline mi geçti? Bana karımın da ne düşündüğünü anlat... Çocuğumuzun yanında mı kaldı? Bütün mallarıma bakabiliyor mu? Yoksa kendine koca olarak Akhai ulularından birini seçti mi?

Böyle dedim, kutsal anam da hemen cevap verdi:

— O halâ, sana bütün gönlüyle sadık, konağında kalıyor; orada, geceli, gündüzlü yaş dökerek, acıklı ömrü geçiyor! Güzel hanlığın da eskisi gibi sahipsiz duruyor; Telemakhos, rahat rahat mallarından faydalanıyor, töreli şölenlerden pay alıyor, halkın hakimleri arasında verilen bütün ziyafetlere onu da davet ediyorlar. Baban kırda yaşıyor, artık şehre inmiyor; yatmak için artık ne kaba döşek, ne yorgan, ne de hareli çarşaf istiyor: Kışın evinde, ocağın yanında, kül içinde, kulları ile birlikte, vücudunu kaba çamaşırla örterek yatar. Yaz, sonra bereketli güz gelip bağlarının yamaçları kuru yapraklarla örtülünce, kendi de keder içinde, yerde, onlardan bir yatak edinir. Yüreğinin acısı hep artmakta, senin talihine ağlamakta ve böylece zalim ihtiyarlık onu zebun etmekte.

Ben de ölmüşsem, ecel kazasına başka türlü uğramış değilim. Bana can verdiren, bir hastalığın vücudu yıpratan acıları değildir; senin üzüntün, senin kaygın, senin unutamadığım şefkatli sevgin, şanlı Odysseus'um, bal gibi tatlı canımı söküp kopardı!»

Böyle diyordu ve benim içimde bir arzu peydah oldu: ölmüş annemin ruhunu kucaklamak istiyordum: Üç defa ona doğru atıldım, gönlüm onu kucaklamağa beni davet ediyordu; üç defasında da o, kollarımın arasından bir gölge gibi, bir rüya gibi uçup gitti ve her seferinde benim gönlümde daha derin bir acı kaldı; ve ona seslenerek kanatlı sözler söyledim:

— Anam, seni kucaklamağa atıldıkça sen beni niye beklemiyorsun? Hades katında da olsa, kolcağızlarımızla birbirimize sarılarak, doya doya hıçkırıklarımızın ürpertisini tadardık. Yoksa sayın Persephoneia önüme tayfını getirmekle acılarımı ve hıçkırıklarımı arttırmak mı istemiş?

Böyle dedim ve kutsal anam hemen cevap verdi:

— Vah! benim oğlum, insanların en talihsizi! Hayır, Zeus kızı Persephoneia sana oyun oynamıyor; lâkin ölümlüler için, biri öldüğü zaman, töre budur: Can ak kemikleri terkedip ruh rüya gibi uçup gitti mi artık sinirler etleri ve kemikleri tutmaz olur; ve kızgın ateşin gücü onları yener. Ama artık, en tezden, arzun aydınlığa yönelsin! Bütün bunları aklında iyi tut, tâ ki kavuştuğun zaman karına anlatasın.

İkimiz böyle konuşmaktaydık; önümüze kadınlar geliyorlardı: Onları şanlı Persephoneia sürüyordu; bunlar bütün ulların karıları ve kızlarıydı; her yandan siyah kanın etrafına alay alay toplanıyorlardı; ben de hepsinden nasıl sorup bir şeyler anlayayım diye düşünüyordum, içime en iyi görünen karar şu oldu: Kalçamın kaba etinden uzun sivri kılıcı çekerek siyah kandan hep birlikte içmelerini menettim; bunun üzerine sıra ile, birbiri ardınca geldiler: Her biri soyunu sopunu anlatırdı; ve ben hepsini söyletirdim.

İlk olarak iyi bir baba soyundan olan Tyro'yu gördüm: Kusursuz Salmoneus'un kızı ve Aiolos oğullarından Kryteus'un karısı olduğunu anlattı. Bu kadın tanrısal Enipeus ırmağa âşık olmuş: Yeryüzünde akan ırmakların en güzeli buymuş; kendi, bunun için, sık sık gider, Enipeus'un akıntıları boyunca gezermiş: Bir gün Yerin sahibi Yeri sarsan, çevrimli Epineus ırmağın suretinde, kumsala çıkıp yanına uzandı ve dağ yüceliğinde bir dalga köpürerek yükseldi ve bükülüp tanrıyı ve ölümlü kadını örttü: Tanrı kadının kızlık uçkurunu çözdü ve gözlerine uyku ekti.

Tanrı aşk işini tamamladıktan sonra, elini tutarak dedi ki:

— Aşktan için neş'e dolsun, ey kadın! Yıl çarhı tamam dönünce güzel çocuklar doğuracaksın; çünkü ölümsüzlerin yatağı hiç bir zaman yemişsiz olmaz. Onları besleyip büyütmek sana düşer. Şimdi eve yönel, sırrı faş etme, adımı kimseye verme: Yalnız senin için, Yeri sarsan Poseidon'um!

Böyle deyip köpüklü denize daldı; kadın gebe kalarak, Pelies ile Neleus'u doğurdu, bunların her ikisi ulu Zeus'un güçlü kullukçularından oldular. Pelies geniş ovalı İaolkos'ta, büyük sürüleriyle yaşardı; Neleus ise kumlu Pulos'ta yerleşti. Kadınlar melikesi Tyro Kretheustan da başka çocuklar: Aison'u, Pheres'i ve araba savaşçısı Abythaon'u doğurdu.

Ondan sonra Aisopos kızı Antiope'yi gördüm: Bu, Zeus'un koynunda

yatmakla övünmüştü: Ondan iki oğlu oldu: Amphion ve Zethos ki, ilk olarak, yedi kapılı Thebai' yi yapan ve her yanını kuleli surlarla çeviren bunlardır. Çünkü, güçlü kuvvetli de olsalar, kuleler olmamış olsa Thebai'nin geniş ovasında oturmak mümkün olmazdı.

Ondan sonra Alkmene'yi, Amphitryon'un karısını, gördüm ki, Zeus'un kucağından geçerek arslan yürekli kahraman Herakles'i doğurmuştu. Sonra Megare'yi ulu gönüllü Kreion'un kızını gördüm ki, yenilmez güçlü Amphitryon oğlunun karısı olmuştu.

Sonra Oidipus'un anası güzel Epikaste'yi gördüm ki, gerçeği bilmiyen gönlüne kapılarak büyük suçu işledi: Oğlu ile evlendi! O da bilmiyerek öz babasını öldürmüş, anası ile evlenmişti! Ansızın ölümsüzler bunları insanlara malûm kıldılar! Bununla beraber parlak Thebai'de Kadmus oğulları üzerine hüküm sürebilmiş, bir yandan da amansız tanrılar dileğiyle cefalar çekmişti. Epikaste ise sağlam kapılı Hades'e inmişti: Suçunun kaygıları içinde, yüksek tavanın merteğine kemendi sarkıtarak; bu yüzden de oğlunun başına, anaların öç alıcı Cadılarından ne kadar belâ gelebilirse, hepsi gelmişti.

Sonra kadınların en güzeli Kloris'i gördüm ki, vaktiyle güzelliğine meftun olan Neleus sayısız nikâh armağanları vererek almıştı; Miny'lerden Orkhomene üzerine han olan Amphion İaside'nin en küçük kızıydı; Pylos melikesi olduktan sonra kocasına güzel çocuklar vermişti: Nestor, Hromios, mağrur Periklumenos ve nihayet güzelliği ile ölümsüzlere hayret veren Şanlı Pero ondan doğmuştu; bütün komşuları bu kızla evlenmeğe istekliydiler; ama babası Nelsus kızını vermek için, güveyin gidip İphikles alpın Phylake'deki kazalı sürüsünü, geniş alınlı, kıvrık boynuzlu öküzlerini kaçırmasını şart koşuyordu. Yalnız bir kusursuz kâhin bunları kaçırmağa söz verebilmişti; fakat düşman bir tanrının kazası ona mâni olmuştu: Sığırtmaçlar onu yakalayıp çözülmez urganlarla bağlamışlardı. Günler ve aylar geçip yıl çarhı tamam dönünce ve bahar geri gelince, ancak o zaman, İphikles alıp kâhini koyverdi: Bütün olacakları kendi haber vermişti ve Zeus'un dileği gerçekleşmişti.

Lede'yi, Tyndareos'un karısını da gördüm, ki Tyndareos'tan iki cesur oğul dünyaya getirdi: At terbiyecisi Kastor'u ve yumruğu yaman Polydeukes'i; becerikli yerin altında her ikisi yaşamaktadır; yerin altında dahi Zeus'tan saygı

görüyorlar; nöbetle, gün aşırı, ölüp dirilmektedirler; gördükleri saygı onları ölümsüzlerle eşit kılmakta.

Bundan sonra İphimedia'yı, Aloeus'un karısını da gördüm ki, Poseidon ile birleşmiş olduğunu söyledi; kısa ömürlü iki oğlu dünyaya geldi: Tanrı eşi Otos ile şanlı Ephialtes; bereketli toprak bunlardan daha boylu kimseyi beslememiştir, şanlı Orion'dan sonra da en güzel insan bunlardı. Dokuz yaşında, enleri dokuz arşın ve boyları dokuz kulaç kadar vardı: Ölümsüzleri bile bir gün Olympos'a hücum narelerini götürmekle korkutuyorlardı. Olympos'un üstüne Ossa dağını, bunun da üstüne ormanı titrek yapraklı Pelion'u bindirip göğe çıkmak istiyorlardı, belki de yiğitlik çağına erişseydiler bunu başarırlardı; lâkin Zeus'un güzel saçlı Leto'dan doğan oğlu ikisini de öldürmüştü; şakaklarının altında sakal çiçek açmadan, ayva tüyü yanaklarını gölgelendirmeden.

Phaidra'yı da, Prokris'i de, kem gönüllü Minos'un kızı Ariadne'yi de gördüm: Vaktiyle Theseus onu Krete'den Atinalıların kutsal tepelerine götürmüş, ama visaline erememişti, çünkü daha önce onu Artemis iki deniz arasındaki Die adasında öldürmüştü, Dionysos'un suçlandırıcı tanıklığı ile.

Maira'yı, Klymene'yi de, zalim Eriphyle'yi de gördüm, ki, sevgili kocasını ele verip diyetini altın olarak aldı.

Hepsini anlatamam ve adlarını sayamam bütün kahramanların karılarını ve kızlarını; ben bitirmeden önce tanrısal gece geçerdi! Artık yatmak zamanı gelmiştir, ister gemiye, yarenlerin yanına gideyim, ister burada kalayım. Beni selametlemek işi ise bir tanrılara bir de size kaldı!

Böyle dedi ve hepsi, ağızları açık, susuyorlardı: Divanhanenin gölgeleri içinde, hikâyelerin büyüsü altında idiler. Akkollu Arete söze başlıyarak şöyle dedi:

— Phaiaklar, bu er size nasıl görünüyor: Benizce, boy bosça, akılca tam kararında; değil mi? O, benim konuğumdur, ama şereften hepiniz pay alıyorsunuz. Selametlemesinde acele etmeyiniz; ihtiyacına bakın: Ondan armağanlarınızı esirgemeyin, ki konaklarınızda, tanrıların dileğiyle, bunca ağır mallar vardır!

Bunun üzerine ihtiyar Ekheneos söz alarak dedi ki:

— Dostlar! Kutsal melikemiz bizim maksadımıza ve düşüncemize uymıyan hiç bir şey söylemedi; söylediğine kulak verin. Alkinoos buradadır. Söz söylemek de işe geçmek de ona düşer.

Buna karşı Alkinoos söz alarak şöyle dedi:

— Bence de söylenecek söz budur ve böyle olacaktır, ben yaşadıkça, usta kürekçi Phaiaklar üzerinde benim hükmüm geçtikçe. Konuğumuz da, sıla hasreti olmakla beraber, yarına kadar burada kalmalıdır, tâ ki ben de bütün hediyeleri bir araya getirebileyim; onu selametlemek isi ile ise adamlarımız meşgul olacak; ben de onlardan fazla, çünkü bu ilde hanlık benimdir.

Buna karşı çok görgülü Odysseus dedi ki:

— Alkinoos Han, bütün halkın ulusu! Dönüşümü buyurasınız ve ağır armağanları hazırlayasınız diye bana bir yıl bekle deseniz, razı olurdum, çünkü sevgili ata yurduna olabildiği kadar eli boş dönmemek faydalı olur; İthaka'ya döndüğümü görecek olanlara da daha sayın ve daha sevgili olurdum.

Bunun üzerine Alkinoos cevap verdi:

— Seni görüp anladıktan sonra, Odysseus, yağsız yer üzerinde beslenip yayılan, kimsenin anlamadığı yalanlar uyduran o sayısız sahtekârlardan biri sanmak mümkün değildir. Sende bir yandan da akıl sağlamlığı vardır; en usta ozan kadar meharetle anlattın kendi çektiklerini ve bütün Argosluların acıklı kaygılarını.

Ama haydi şimdi de, hiç bir şey gizlemeden, söyle bana. Tanrı eşi arkadaşlarından, seninle beraber İlion'un surları altına gelip de ecel kazasına uğramış olanlardan hiç gördüğün oldu mu? Başlıyan gece ise çok uzun: Bitecek, tükenecek gibi değil; konakta henüz yatıp uyumak zamanı gelmedi. Haydi, sen bana o şaşılacak işleri anlat! Tanrısal Şafak sökünceye kadar oturur dinlerdim, sen bize çektiklerini anlatmak istemiş olsan!

Buna karşı çok görgülü Odysseus cevap verdi:

— Alkinoos Han, halkın ulusu! Her şey için vakit vardır: Uzun hikâyeler için de, uyku için de. Madem ki beni dinlemek arzusundasın, ben de başkalarını, hem de eyvah! daha acıklılarını anlatmaktan geri kalacak değilim, yarenlerimden

zaferden sonra helak olanların felâketlerini! Troialıların savaş naraları arasında vurulup düşenlerin değil, hayır, dönüşten sonra hain bir kadının suçlu dileğiyle helak olanların felâketini!

Kadınların tayflarını sayın Persephoneia şuraya buraya dağıttıktan sonra, Atreus oğlu Agamemnon'un kederli tayfı göründü; etrafında kendisiyle birlikte Aigisthoe'un evinde kaza eceline uğrayıp ölenlerin ruhları toplanmıştı.

Kara kandan içer içmez beni tanıdı; ağlayıp sızlıyarak, dalga dalga yaş dökerek, ellerini uzatıp bana yetişmek istiyordu. Ama vaktiyle çevik ve esnek üyelerindeki güçlü sinir ve etlerden hiç bir şey kalmamıştı.

Görünce gözlerim yaşardı, gönlüm içten acıdı, kendisine seslenerek kanatlı sözler söyledim:

— Şanlı Atreus oğlu, erler hanı Agamemnon! Hangi Ecel tanrısı seni altedip ölüm döşeğine yatırdı? Seni Poseidon mu altetti: Zalim rüzgârların azgın nefesleri altında gemilerini batırarak? Yoksa hain düşmanlar mı canına kıydı: Karada güzel sığır ve koyun sürülerini aşırırken? veya bir kale surları altında kadınlarını kaçırmak için savaşırken?

Böyle dedim, o da hemen cevap verdi:

— Zeus soyu, Laertes oğlu, çok hünerli Odysseus! Beni ne Poseidon gemilerimi batırarak altetti, ne hain düşmanlar karada canıma kıydı. Benim helakimi ve ecelimi hazırlıyan Aigisthos'tur: Beni lanetleme karımla birlikte o öldürdü, konağına davet ederek! İşte ben böyle, en şerefsiz ölümle öldüm. Etrafımda da bütün yarenlerimi, birini esirgemeksizin, boğazladılar; beyaz dişli domuzları düğün günü, bir zenginin, bir ulu bayın evinde veya bir imeceli ziyafet, bir bayram toplantısı için, boğazladıkları gibi Sen ki, bunca erlerin kıtalinde, gerek başa baş boğuşulurken gerek yığınlar naralar atarak savaşırken, hazır bulunmuşsun, sen de bizleri göreydin, gönlün içten acırdı: Sebular ve donanmış şölen masaları arasında, boylu boyunca divanhanede serilmiş yatıyorduk; yerden kanların dumanı tütüyordu! Kulağıma değen en zalim ses Priamos kızı Kassandra'nın sesi oldu: Onu yanıbaşımda hain Klytaimnestra öldürüyordu. O ara ben ellerimi kaldırıp korumak istedim, fakat bir kılıç vuruşu ile işim bitirilmişti... ve köpek suratlı çıktı gitti. Ben Hades'in konağına inerken; gözlerimi ve dudaklarımı kapamağı aklına bile getirmedi. Daha hain, daha köpek

kimse yoktur: Böyle işleri zihninde kuran bir kadından! Bunun alçakça hazırladığı cinayet: Gençliğinin eşini, beni, öldürmek! Beni ki eve dönüşte çocuklarımın, kul ve karavaşlarımın sevgisi ile karşılanmaktan başka arzum yoktu!.. Bu kadının kafasında en büyük ustalıkla kurulan cinayetler gelecek nesillerin genç kadınlarına, en şerefli işler görecek olanlara bile leke olacaktır!

Böyle dedi, ben de cevap verdim:

— Eyvah! Gerçek, gürler sesli Zeus, öteden beri, Atreus soyuna, kadın işleri yüzünden ne amansız düşman kesilmiştir! Vaktiyle Helena için nice erlerimiz helak oldu! Sana da, daha uzakta iken, Klytaimnestra böyle tuzak kuruyormuş!

Böyle dedim, o da hemen cevap verdi:

— Bunun için, şimdi, sen de karına hiç bir zaman fazla yavaş davranma ve bütün bildiklerini ona açma; bir kısmını emniyet etsen de bir kısmını gizli tutmalısın. Fakat, Odysseus, hiç bir zaman senin ölümün karından gelmiyecektir; çok uslu, akıllı kadındır, gönlünde hep ihtiyatlı düşünceler besler şu İkarios kızı Penelopeia. Biz onu çok genç, taze evlenmiş bırakmıştık harbe giderken; oğlu, yavrucuk, memedeydi; o şimdi herhalde erler sırasına karışmıştır... Mutlu çocuk! Babası, eve dönünce, onu görecek, o da babasını kucaklıyacak, âdet olduğu üzre! Benim karım gözlerimle doya doya oğlumu görmeme zaman bırakmadı; beni daha önce öldürdü... Sana bir şey daha söyliyeceğim, öğüdümü aklında tut: Gemini sevgili vatan toprağına aşikâre yanaştırma, dönüşünü saklı tut; çünkü kadınlar sır saklamak nedir bilmezler.

Ama, haydi şimdi bana söyle, açık açık, birer birer anlat: Oğlumun nerede yaşadığını hiç işittiğin var mı: Orkhomenos'ta mı, kumlu Pylos'ta mı, veya Menelaos'un yanında, geniş ovalı İsparta'da mı? Çünkü yeryüzünün hiç bir tarafında ölmüş değildir tanrısal Orestes'im,

Böyle dedi, ben de cevap verdim;

— Atreus oğlu, niye bana bunları soruyorsun? Yaşıyor mu, ölmüş mü? Hiç bilmiyorum. Boşuna lâf söylemek de iyi bir şey değil.

İkimiz, yüz yüze, böyle kaygılı sözlerle konuşmakta, kederli kederli bol bol yaş dökmekteydik, ki Peleus oğlu Akhilleus'un ruhu çıkageldi, arkasından

Patroklos'un ve kusursuz Antilohos'un ve Aias'ın da ruhları geldi: Bütün Akhaiların görkte güzellikte, boyda bosta en üstünü, Peleus oğlundan sonra, Aias idi. Ayağına çabuk Peleus oğlunun ruhu beni tanıdı ve içini çekerek kanatlı sözler söyledi:

— A bedbaht! Nasıl böyle, aklına, gücünden büyük işler getirirsin? Hades'e inmeğe nasıl cesaret ettin ki, burada ancak özsüz güçsüz ölüler, işi bitmiş kişilerin tayfları oturur?

Böyle dedi, ben de hemen ona cevap verdim:

— Peleus oğlu Akhilleus! Bütün Akhaiların ulusu! Teiresias'tan öğüt istemeğe geldim: Kayalık İthaka'ya ulaşmak için yol göstersin, çünkü henüz Akhai iline varmış değilim; belâdan belâya yuvarlanarak bir türlü vatan toprağına ayak basamadım. Senden daha mutlu, ey Akhilleus, kimse ne gelmiş ne de gelecek: Eskiden, hayatta iken, biz bütün Argos erleri seni tanrılarla bir sayardık; şimdi de burada, görüyorum ki, ölülerin üzerine hükmün yürüyor. Öyle olunca, öldüğüne yanma, ey Akhilleus!

Böyle dedim, o da hemen cevap verdi:

— Ölümü ballandırma bana, Odysseus, alp! Razıydım, bir yanaşma gibi, hali vakti yerinde olmıyan yoksul bir çiftçinin hizmetinde olayım, şu bütün yok olmuş ölülere han olmaktansa! Lâkin, haydi şanlı oğlumdan söz aç bana: Savaşta ön safa geçip ayak direyebiliyor mu, yoksa edemiyor mu? Kusursuz Peleus için bir şey öğrendinse, onu da bana söyle: Bütün Myrmidonlar üzerine hâlâ hükmü yürüyor mu? Yoksa Hellas'ta ve Phtie'de ona saygısızlık mı ediliyor: ihtiyarlık elini, ayağını bağladığı için? Ah, ben orada, güneşin ışıkları altında olaydım da onu uyaydım, vaktiyle Troia'nın geniş ovalarında, Akhaiların selâmeti için savaşıp en seçkin erleri tepelediğim gibi o halde babamın konağına dönebilseydim, en az bir zaman için olsun: Gücümden ve şu yorulmak bilmez ellerimden nasıl korkup titriyeceklerdi ona zulmedenler, onu saygıdan uzak tutanlar!

Böyle dedi, ben de ona cevap vererek dedim ki:

— Gerçi ben şanlı Peleus için hiç bir şey öğrenmiş değilim, ancak sevgili oğlun Neoptolemos üzerine, benden dilediğin gibi, bütün gerçeği söyleyebilirim:

Onu Skyros'tan ben, kocaman karınlı denk yapılı gemime alıp güzel knemisli Akhaiların yanına iletmiştim... Troia altında yaptığımız derneklerde danışıp, görüşlerimizi söylerken, o, daima ilk söz alanlardan olurdu ve söylevlerinde yanılmazdı; olsa olsa yalnız tanrı eşi Nestor ile ben ona üstün gelirdik. Troia yöresinde biz Akhailar savaşa girişiğimiz zaman, hiç bir vakit erlerin kalabalığı, yığını arasında kalmazdı o; çok ileri atılırdı; güçte, kuvvette eşi yoktu. Hele tepelediği erler! Müthiş savaşlar içinde tepelediği erleri, adlarıyla, ben sayıp bitiremem; Argosluların selâmeti için! Tunç kılıcı ile öldürdüklerinden biri Telephides Eurypylos'tur; bunun da etrafında yarenlerinden birçok Ketei'ler tepelendi, kadın armağanları yüzünden. Gördüklerim arasında en güzel adam da, tanrısal Memnon'dan sonra, bu Eurypylos'tu. Ya biz, Akhai hanları, Epeios'un yaptığı tahta atın içine bindiğimiz zaman! Bu kocaman tuzağı açıp kapamak işinde kumandayı bana emanet etmişlerdi! Danaosluların bütün hanları ve öğütçüleri ordaydı, gözlerinden yaş döktüklerini, el ve ayaklarının titrediğini görmüştüm; yalnız onun, senin oğlunun, güzel yüzünün sarardığını, yanağının üstüne bir damla yaş aktığını, asla, bir kere bile gözlerim görmüş değildir. «Hep attan dışarı çıkmak için yalvarırdı, kılıcının kabzasını hırpalardı, ağır tunç mızrağını sarsardı; düşündüğü ancak Troialıların başına belâ saçmak olurdu. Priamos'un yüksek şehrini nihayet talan etmişti; o zaman ganimetlerden payını ve ağırlamalığını alıp, sağ esen, gemiye dönmüştü; hiç yara, bere almamıştı; ne tunç silâhın ucundan, ne de yakından giriştiği dövüşlerden; savaşta böyle şeyler çok olur. Çılgın Ares'in kimseyi ayırt ettiği yoktur!

Böyle dedim ve hemen ayağına çabuk Aiakide'nin tayfı uzun adımlarla uzaklaşarak Asphodel çayırına yöneldi; sevinç içindeydi, çünkü oğlunun seçkin bir er olduğunu haber vermiştim.

Fakat yok olmuş ölülerin öbür ruhları da kederli kederli duruyor, herbiri soruldukça kaygılarını anlatıyordu; yalnız Telamon oğlu Aias'ın tayfı, küskün, öteye çekilmiş duruyordu: Ona karşı kazanmış olduğum bir zafer yüzünden kızmıştı: Ödül Akhilleus'un silâhlarıydı: sayın anası getirip gemilerin yanında toplanan hakemlere teslim etmişti, onlar da bana hükmetmişlerdi hakemler Troialıların kızları ve Pallas Athena idi. Keşke böyle bir yarışın ödülünü kazanmasaydım! Çünkü bu yüzden böyle bir başı toprak yuttu!

Ona dönerek tatlı sözlerle dedim ki:

— Aias, kusursuz Telamon'un oğlu, öldükten sonra da mı unutmadın bana karşı olan küskünlüğünü; şu uğursuz silâhlar yüzünden? Onları tanrılar Argosluların başına belâ olsun diye ortaya koymuşlardır. Sen ki, onlar için bir kale idin, bu yüzden öldün. Biz Akhailar Peleus oğlunun başı için gam yediğimiz kadar senin ölümün için de durmadan ağladık. Buna sebep olan ancak Zeus'tur, ki Danaosluların mızraklı ordusuna müthiş düşman olduğu için sana da bu felâketi kısmet etmiş. Lâkin, haydi artık. Hanım, lâkırdımı dinleyip cevap ver! Kırgın yüreğinin küskünlüğünü yatıştır artık!

Böyle dedim; o ise hiç cevap vermeden çekildi, öbür yokolmuş ölülerin ruhları ile birlikte Erebos'a karıştı.

Orada, belki de, küskün olmakla beraber, bana cevap verip bir şey söylemeğe razı olurdu; ama göğsümün içinde benim aziz canım öbür yokolmuş ölülerin ruhlarını görüp dinlemek istiyordu,

Ve gerçek, o ara, Zeus'un şanlı oğlu Minos'u gördüm: Elinde altın asa, oturmuş ölülere kadılık ediyordu; onlar da, Hades'in geniş kapılı konağında, kimi oturmuş, kimi ayakta, etrafında toplanıp dâvalarına baktırıyorlardı.

Ondan sonra dev vücutlu Orion'u fark ettim: Vaktiyle tenha dağlarda tepelemiş olduğu canavarları şimdi Asphodel çayırında avlıyordu; elinde hiç bir şeyle kırılmamış olan tunç topuzu vardı.

Tityos'u, kutlu Yerin Gaia'nın oğlunu da gördüm: Toprak üzerinde uzanmıştı, dokuz dönüm yer kaplıyordu, iki akbaba iki yanına konup bağrını deşip kara ciğerini paralıyordu, o ise elleriyle onları kovamıyordu: Çünkü Leto'ya, Zeus'un kutlu karısına tecavüz etmişti: Lâtif Panapeus boyunca yürüyüp Pytho'ya giderken.

Ve Tantalos'u, zalim mihnetler çekmekte iken, gördüm: Bir gölün içinde, ayakta duruyordu; su yükselip çenesine kadar çıkardı; kendi susamıştı, lâkin bir türlü içemiyordu, her ne zaman, ihtiyar, su içeyim diye eğilse, göl hemen çekilip sığlaşıyordu; iki ayağı arasında kara toprak görünürdü; onu böyle bir İfrit kuruturdu! Dallı, budaklı ağaçlar başından aşağı yemişlerini sarkıtırdı: Armut, nar ve altın meyveli elma ağaçları; her ne zaman ihtiyar, dokunayım diye elini uzatsa, rüzgâr hemen esip onları kara bulutlara kadar uzaklaştırırdı.

Ve Sisyphos'u, zalim mihnetler çekmekte iken, gördüm, Kocaman bir kayayı iki yandan yakalamış, tepeye çıkarayım diye, kollarıyla ve bacaklarıyla dayanıp itiyordu; ama doruğa yerleşmek üzereyken bir kuvvet onu geri çevirirdi ve sıkılmaz kaya tekrar yere kadar yuvarlanırdı. O gene kavrayıp itmeğe koyulur, üyelerinden ter akar, kopan toz başından aşardı.

Ondan sonra Herakles Alpı gördüm; bu, onun tayfı idi, çünkü kendi ölümsüzler katında yiyip içip keyf sürmektedir; ulu Zeus ile altın sandallı Hera'nın kızı güzel topuklu Hebe de onundur. Herakles'in etrafında ölülerin çığlığı koptu: Her tarafa ürküp kaçışan yırtıcı kuşların sesleri gibi; kendi ise, kara gece gibi oturmuş, yayını yalın, okunu kirişte tutuyordu, korkunç bakışlı okçu nişan almak üzre gibiydi. Altın kemer ile dehşetli okluk her yandan göğsünü sarıyordu: Bunun üzerinde hayret verecek nakışlar işlenmişti: Ayılar, yaban domuzları, korkunç aslanlar; savaşlar, tokuşlar, boğuşmalar, boğazlaşmalar. Bu nakışları bütün ustalığı ile işlemiş olan bedizci ne kadar çalışsa, artık bu okluğun bir eşini bir daha yaratamazdı...

Herakles ilk bakışta beni tanıdı ve içini çekerek kanatlı sözler söyledi:

— Talihsiz, sen de mi o kara bahtı sürüyorsun ki, ben güneşin ışıkları altında iken, sürüklemiş durmuştum!

Ben Kronos oğlu Zeus'un çocuğu iken sayısız cefalar çektim, çünkü kendimden çok daha aşağı bir kişinin kulu idim, o da bana çok zor işler, güçler buyururdu. Bir defasında beni buraya, Köpeği kaçırmak için yollamıştı; aklı sıra bundan daha zalim bir iş, güç yoktu... Ben Köpeği tutup Hades'ten dışarı çıkardım, çünkü kılavuzlarım Hermes ile gökgözlü Athena idi.

Böyle deyip Hades'in konağına girdi; ben ise orada kalıp bizden evvel gelip geçen kahraman erlerden birinin gelmesini bekliyordum. Eski erlerden Theseus'u, Peirithoos'u tanrıların bu kutlu evlâtlarını görmeği çok arzu ediyordum. Fakat bunlardan önce, ölüler budununun binlerce kafilesi korkunç çığlıklar koparark toplanıyordu ve beni sarı korku akli; güçlü Persephoneia'nın, Hades'ten, bana Gorgo canavarının dehşetli başını göndermiş olmasından ürküyordum.

Hemen gemiye döndüm; içine bindim ve yarenleri de binip palamarı çözmeğe davet ettim. Arkadaşlar gemiye atladılar, kürekçi iskemlelerine geçip

oturdular; önce küreklerin, sonra uygun rüzgârın kuvveti gemiyi Okeanos ırmağının akıntısı boyunca yürütüp uzaklaştırıyordu.

ŞAN : XII

SİRENLER, KHARYBDİS, SKYLLA

Gemi Okeanos ırmağının akıntısından ayrılıp engin denize açıldıktan sonra dalgalar onu Aiaie adasına götürdü ki, orada sabah sisi içinde doğan Şafağın evi ve koruları, güneşin de doğuları vardır; buraya gelince gemiyi kumsala yanaştırdık; ve orada uykuya vararak tanrısal Şafağı bekledik.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez Kirke'nin konağına arkadaşlardan bir kısım yolladım, ölmüş olan Elpenor'un cenazesini getirmek için; ve hemen ağaç kütükleri devirerek, burnun en yukarısında, kederli gönülle, gözlerimizden yaş fışkırarak, cenaze törenini yaptık; cenaze ve ölünün silâhları yandıktan sonra, toprak yığıp tümsek düzlük ve üstüne sütun rnezartaşı diktik, tümseğin en ucuna da cilâlı küreğini çaktık. Biz bütün töreni başarmıştık; Kirke de Hades'ten döndüğümüzü öğrenince çarçabuk süslenip geldi. Halayıkları arkasından gelerek ekmek, bol etler ve yanıkyüzlü kırmızı şarap getirdiler. Ortamızda durarak, tanrıçaların en tanrısalı, dedi ki:

— Yaman kişiler! Yaşarken Hades'in konağına indiniz! İki ölümlü oldunuz, başka insanlar ancak bir defa ölürken! Haydin, şimdi, bütün gün yiyip için; Şafak sökünce deniz üzerinde seferinize çıkarsınız. Bu ara ben yolu tarif ederim. Her şeyi olduğu gibi anlatacağım, tâ ki yeni bir uğursuzluk yüzünden, gene denizde veya karada başınıza felâket gelmesin.

Böyle diyordu, bizim de heyecanlı gönlümüz sözlerine kanıyordu. Böylece bütün gün Güneş batıncaya kadar oturduk, yiyip içtik: dille anlatılmaz etler ve tatlı şarap vardı! Güneş batıp alaca karanlık basınca yarenler gidip geminin palamarları yanında yattılar; Kirke de beni elimden tutarak, arkadaşlardan uzak, oturttu ve kendi yanıma uzanıp her şeyi ayrı ayrı sordu; ben de ona birer birer, sıra ile, her şeyi anlattım.

Ondan sonra, güçlü kudretli Kirke bana dedi ki:

— Demek, bütün bunları başarıp döndünüz! Şimdi de söyleyeceklerime kulak ver ve tanrı bunları daima hatırına getirsin:

«En önce Sirenlere rastgeleceksiniz; bunlar kendilerine yaklaşan bütün insanları büyüler. Biri bilmiyerek yakın geçip nağmelerini işitmiş olsa, vay haline! Karısı ve suçsuz çocukları bir daha yurtlarında görüp dönüşünün şenliğini yapamayacaklar; çünkü Sirenler onu ahenkli nağmeleriyle büyülemiş olurlar: onların oturduğu çayırın kenarlarında etleri çürümüş insan kemiklerinden ve kalıntılarından yığınlar vardır... Oradan çarçabuk geçmeli ve adamlarının kulaklarını tatlı balmumu ile tıkamalısın, hiç biri seslerini işitmesin diye. Yalnız sen, tez yürüyüşlü geminin içinde, isteyecek olursan, dinleyebilirsin; bunun için seni ellerinden ve ayaklarından orta direğe, iplerle, ayakta bağlasınlar, ondan sonra Sirenler'in sesini doya doya dinlersin; eğer yarenlerine yalvarıp bağlarını gevşetmelerini söylersen bir kat daha düğümü berkitsinler. Burayı kürekçiler aştıktan sonra önüne çıkacak olan iki yoldan, hangisini seçeceğini uzun uzun tayin edemeyeceğim, aklınla kendin karar vermelisin; ben yalnız her ikisini anlatacağım:

«Bir yanda iki uçurumlu Kaya vardır, buraya lâcivert gözlü Amphitirite'nin büyük dalgaları çarpıp gürler; mutlu tanrılar katında bunların adına Planktes derler. Hiç bir zaman kuşlar bunların ötesine uçamaz. Zeus babaya ambrosia götüren çekingen güvercinler bile: daima yalçın kaya onlardan birini kapar, Zeus ise onun yerine başka birini katıp sayılarını tamamlar.

Bu kayaya yaklaşıp onu aşabilmiş hiç bir insan gemisi görülmüş değildir; geminin tahtalarını ve gemicilerin vücutlarını, her şeyi, denizin dalgaları ve amansız ateşli kasırgalar alıp götürür. Yalnız bir gemi, engin denizde sefer edip buradan geçebilmiştir, bu da dillere destan olan Argo'dur; Hades ilinden dönmekte olan bu gemiyi, dalga büyük kayalar üzerine atmış iken, Hera kılavuzluk edip kurtardı, çünkü İeson'u seviyordu.

Kayalar ikidir: birinin sivri tepesi geniş göğe değer; her yandan onu bir lâcivert bulut sarar ki hiç bir zaman dağılmaz; bunun tepesinde, ne yazın, ne güzün, esirin saflığı görülmez. Ölümlü insanlardan hiç biri yirmi kolu yirmi bacağı da olsa buna tırmanamaz veya üstünde duramaz: kaya o kadar yalçındır, cila verilmiş denilebilir. Bu kayanın ortasında karanlık bir mağara vardır; kuzey yönünde, Erebos'a açılır: Kocaman karınlı gemiden en usta ve güçlü kişi ok atıp bu mağaraya düşüremez; burada Skylla, müthiş uluyucu canavar, oturur, sesi yeni doğmuş bir eniğin sesini andırır; kendi ise dev gibi bir canavardır; onu

görmekten kimse hoşlanmaz, rastlayan bir tanrı da olsa; on iki ayağı olup hepsi de biçimsizdir; upuzun altı da boynu ve her birinde birer korkunç başı vardır, her kafada dişler sık ve üst üste üçer sıra üzeredir: Kara ölümle dolu ağızlar. Beline kadar mağaranın kovuğuna sokulmuş, başlarını korkunç uçurumun dışına uzatıp kayayı bakışlarıyla araştırır ve yunus balıkları, deniz köpekleri ve ara sıra uğultucu Amphitrite'nin binlerle beslediği en iri canavarları avlar. Şimdiye kadar hiç bir denizci gemisini oradan zararsızca geçirmiş olmakla övünemez; lâcivert başlı gemilerin içinden, canavarın her başı uzanıp bir adam kapar.

Öbür kayayı daha alçak göreceksin, Odysseus; üstünde büyük, yemyeşil yapraklı bir yaban inciri yetişmiştir; bunun altından tanrısal Kharybdis siyah denizi yutup sömürür: Günde üç defa kusar ve üç defa, ne dehşet! içine çekip yutar. Sakın sömürüş anına rastgelmeyesin, yoksa seni Yeri sarsan bile, istese de, tehlikeden kurtaramaz. İyisi Skylla'nın kayasına yaklaşıp çabucak gemiyi geçirivermektir: Geminin tayfasından yalnız altı kişinin yasını tutmak hepiniz birden mahvolmaktan elverişlidir.» Böyle dedi, ben de hemen cevap verdim:

— Şimdi, ey tanrıça, şunu dosdoğru söyle bana: Kharybdis tehlikesinden sakınmakla beraber, öteki, yarenleri kaparken, üstüne atılıp defedemez miyim?

Böyle dedim; tanrıçaların en tanrısalı da hemen cevap verdi:

— Yaman adam! Savaştan, dövüşten başka gözünün gördüğü yok! Ölümsüzlere bile boyun eğmek istemiyorsun. Skylla ölümsüzdür; helak olmaz bir serdir, korkunç bir belâdır, savaşılmaz bir canavardır! Güç ile, zor ile ona bir şey yapılamaz; ondan sıvışmak en emin çaredir. Kaya boyunca silâha davranayım dersen, korkarım ki, o da yeniden saldırmaya vakit bulur ve başları sayısınca adam kapar!

En iyisi çarçabuk sıvışıp geçmektir; geçerken de Skylla'nın anası Kratais'i anıp dua etmeli: Bu belâyı insanların başına doğuran, odur, gene o yatıştırır, saldırışlarına bir son verir.

Sonra Thrinakie adasına geleceksin; burada Güneşin sığırları ve semiz koyunları sürü sürü otlar; inek sürüleri yedidir, güzel koyunlar da o kadardır; her sürüde ellişer hayvan vardır; bunlarda doğum hiç yoktur; hiç bir zaman helak da olmazlar. Çobanları güzel belikli iki tanrıçadır nymphe Phaethusa ve Lampetie; bunları Yüce tanrı Güneşten gebe kalan tanrısal Neaira doğurmuştur. Sayın

analaları, onları doğurup büyüttükten sonra Thrinakie adasının uzak kıyılarına göndermiş, orada yaşayıp babalarının koyunlarını ve iğri boynuzlu sığırlarını gütsünler diye.»

Böyle dedi ve hemen Şafak altın tahtı üzerinde göründü; ve tanrıçaların en tanrısalı adaya yollanıp uzaklaştı.

Gemiye döndüm, yarenleri gemiye binmeye ve palamarları çözmeye davet ettim. Onlar da hemen bindiler ve kürekçi sıralarına oturdular; lâcivert başlı geminin arkasından, vefalı yar olarak, yelken dolduran rüzgârı yolladı. Güzel belikli tanrıça, insan sesli, güçlü kudretli Kirke.

Gemide bütün avadanlıkları yerli yerine koyduktan sonra oturduk; artık gemiyi rüzgâr ile dümeni tutan kılavuz yöneltip yürütüyordu. O zaman ben, kederli gönülle, yarenlere şöyle dedim:

— Dostlar, yalnız biriniz veya ikiniz bilmemelidir: Bana tanrıça Kirke'nin haber verdiklerini; cümlenize hepsini söylemek istiyorum, ta ki beraber bakalım, helak mı olacağız veya ölümden ve ecel kazasından sıyrılabilecek miyiz? En önce yaman Siren'lerden, büyüleyici seslerinden ve çiçekli çayırlarından sakınmayı öğütlemektedir; yalnız benim onları dinleyebileceğimi söylüyor, ama bunun için beni sıkı bağlarla orta direğe bağlamalısınız, ta ki orada, ayakta, sıkı durayım; size yalvarıp bağlarımı gevşetmenizi söylersem, siz düğümleri bir kat daha berkitmelisiniz!

Ben bunları yarenlere söyleyip anlatırken, sağlam yapılı gemi çarçabuk Sirenlerin adasına yaklaşmıştı bile; çünkü yardımcı rüzgâr arkadan itiyordu. Az sonra rüzgâr düştü; denizde nefessiz bir limanlık olmuştu, bir ifrit dalgaları uyutmuştu. Yarenler kalkıp kocaman karınlı geminin yelkenlerini topladılar; kürekleri başına geçip cilâlı çam küreklerle denizi dövüp köpürtmeye başladılar.

O zaman ben, büyük bir mum peteğini tunç hançer ucu ile ufak ufak parçalayıp kuvvetli ellerimle ezdim; çabucak, büyük baskı altında, mum yumuşamıştı.

Sıra ile arkadaşları dolaşarak kulaklarını mumla tıkadım. Onlar da beni, kollarımdan ve bacaklarımdan bağlayıp, ayakta orta direğe berkittiler; sonra her biri yerine geçip denizi küreklerle döverek köpürttüler. Tam hızla gidiyorduk; bu

kadar yakından geçen tez yürüyüşlü gemi onların dikkatinden kaçmadı ve hemen gür ahenkli sesleriyle bir nağmeye başladılar:

— Haydi buraya! Şanlı Odysseus, Akhaiların ulusu! Gemini durdur, ki, bizim sesimizi dinleyesin! Hiç bir kimse, kara gemisi üzerinde, bizim ağızlarımızdan çıkan tatlı sesleri dinlemeden bu burnu dolaşmış değildir; hep doya doya dinledikten sonra buradan çok şeyler öğrenerek uzaklaştılar. Gerçek, biz, tanrıların Argoslulara ve Troialılara, Troia ovasında, çektirdikleri cefaları biliriz, bereketli yeryüzünde bütün olanları bitenleri de biliriz.

Böyle diyorlardı güzel sesleriyle; ve gönlüm onları dinlemek istiyordu; kaşlarımı çatarak eğilip kürek çekerken, Eurylokhos ile Perimedes kalkıp yanıma gelerek düğümleri bir kat daha berkittiler. Sirenlerin yanından geçip uzaklaştık ve artık seslerini işitmez olduk; o zaman yiğit yarenlerim, kulaklarından, tıkamış olduğum mumu çıkardılar, benim de bağlarımı çözdüler.

Adayı büsbütün bırakıp geçince, bir duman ve bir dalga gördüm, bir de büyük gürültü işittim. Yarenler ürküntü içinde kalarak kürekler ellerinden çıkıverdi, gürleyerek akıntıya tâbi oldu. Gemi olduğu yerde kaldı, çünkü kollar artık cilâlı kürekleri çekemiyordu. Ben o zaman, şuraya buraya koşarak yarenleri yüreklendiriyordum:

— Dostlar, biz tehlike kaza geçirmemiş insanlar değiliz; şimdi de başımıza, Kyklop bizi derin mağaranın içinde müthiş gücü ile sıkıştırdığı zamankinden daha büyük bir felâket gelemez; ama oradan da benim erdemim, benim öğüdüm ve benim aklımla kurtulmuş olduğumuzu hatırlarsınız, sanırım. Haydin, şimdi de ben, nasıl söylersem, hepimiz ona iman edelim; sizler, kürekçi sıralarına oturarak, kürekleri ellerinize alın, denizi derinden dövmeye başlayın; umarım ki, Zeus vere, bu tehlikeden de sıyrılıp kurtuluruz!.. Dümenci, sana vereceğim öğüdü unutmamaya çalış, çünkü kocaman karınlı geminin dümenini elinde sen tutuyorsun; şu dumanı ve şu dalgayı görüyorsun ya! Gemiyi bunlardan aç, öteki kayaya yaklaştır. Yanılıp da buraya çarpacak olursan hepimizi tehlikeye atarsın.

Böyle dedim, onlar da çarçabuk sözlerime inandılar. Daha Skylla üzerine hiç bir şey söylememiştim; bu kaçınılmaz belâdan yarenler korkup kürekleri ellerinden bırakabilirlerdi! Yalnız bu aralık Kirke'nin silâhlara davranmamak

öğüdünü unutmuştum, onları takındım ve ellerime iki uzun mızrak alarak pruva küpeştesine çıktım: Buradan şu taş Skylla'yı, yarenlerimin başına felâketi getirmeden evvel görebileceğimi umuyordum; ama hiç bir yanda fark edemeden, gözlerim karanlık kayanın her bucağına bakmaktan yorulmuştu...

Dar boğazı içimizi çeke çeke geçiyorduk: Bir yakada Skyila, öbür yakada tanrısal Kharybdis vardı. Bu kusarken, bütün deniz, büyük ateş üzerindeki kazan gibi uğultu ile kaynardı: Köpük kayaların üstüne sıçramış ve her ikisini sıvamıştı. Kharybdis denizin tuzlu suyunu tekrar sömürürken, çukurunun içinde, her tarafının âdeta kaynadığı görülürdü; kayanın yöresinde korkunç sesle böğürür, dipteki lâcivert kumlar dışarıya fırlardı... Yarenleri o anda sarı korku almıştı!

Fakat, gözlerimiz kendisinden ölümü beklediğimiz Kharybdis tarafına bakmakta iken Skyila derin geminin içinden altı arkadaşımızı: Kolları hepsinden kuvvetli olanları kapıverdi; gemiye ve yarenlere bakmak için döndüğüm bir anda zavallıların havada el ve ayaklarıyla çırpındıklarını gördüm; bağırarak beni çağırıyorlardı. Son defa olarak ismimi anıyorlardı: O anda yürekleri kimbilir nasıl bir dehşet içinde idi! Uzanmış burun üzerinden balıkçı, uzun olta sırığı ile, yaban öküzünün boynuzu içindeki yemi atıp yakaladığı küçük balıkları, çırpınırken, kayanın üstüne nasıl atarsa, Skyila da çırpınan yarenleri mağaranın eşiğinde yemişti, bu ara onlar hâlâ kollarını bana uzatıyorlar ve ismimi anıyorlardı. Ömrümde gözlerimle görmüş olduğum faciaların en büyüğü bu boğazlardan geçerken gördüğüm olmuştur!

Nihayet, kayalardan, hem korkunç Kharybdis hem Skylla'dan kaçındık; sonra tanrının kusursuz adasına yetiştik; orada Yüce tanrı oğlu Güneşin geniş alınlı güzel sığırları ve semiz koyunları sürü sürü bulunuyordu. Henüz açık denizde, kara geminin içinde iken ben ağıldaki ineklerin böğürmesini ve koyunların melemesini işittim ve hemen âma kâhin Thebai'li Teiresias'ın sözü hatırıma geldi. O zaman yarenlere, kaygılı gönülle, dedim ki:

— Arkadaşlar, çok cefalar çekmiş iseniz de, söyleyeceklerime kulak verin, ta ki size Hades'in konağında kâhin Teiresias'ın haber verdiklerini bildireyim: O bana insanları büyüleyen Güneşin adasından kaçınmayı çok tembih etmişti; burada bizi en büyük tehlikenin beklediğini söylemişti. Bunun için kara gemiyi

bu adadan uzaklaştırmaksınız!

Böyle dedim, onların ise yürekleri parçalandı. Bunun üzerine Eurylokhos sert sözlerle bana cevap verdi:

— Zalim adamsın, Odysseus! Gücün kuvvetin fazlasıyla yerinde; vücudun yorulmak bilmez; her yerin demirden imiş gibi; ve yorgunluktan, uykudan bitkin arkadaşlarına bir karaya çıkıp şu iki yanı su adada ağız tadı ile bir akşam yemeği hazırlamalarını çok görüyorsun! İstiyorsun ki, tez gelip çatan gecede kıyıdan ayrılıp engine açılalım, sisler içinde kaybolalım! Gemilerin başını yiyen sert rüzgârları hep geceler doğurur! Apansız basacak tehlikeden, Notos'un veya ulugan Zephyros'un bir kasırgasından, yakayı sıyırmak kimin haddine düşmüş? Bunların pençesinden gemiyi hanlarımız tanrılar bile kurtaramaz. Şimdi, gecenin karanlığı emrediyor, ona boyun eğelim, akşam övününün hazırlığına bakalım, tez yürüyüşlü geminin yanında konalım; ve tan yeri ağarır ağarmaz gemiye binip denize açılırız.

Eurylokhos böyle diyordu, öbür arkadaşlar da ona hak veriyorlardı. O zaman ben, bir ifritin bizim için yeni felâketler kurmakta olduğunu bildim, sesimi yükselterek kanatlı sözler söyledim:

— Eurylokhos, bana haksızlık ediyorsun, aranızda yalnız kaldığım için; lâkin, bari hepiniz büyük yeminle and için ki, şayet büyük bir sığır veya koyun sürüsüne rastgelecek olursak, hiçbiriniz, yaramaz bir azgınlıkla, ne bir inek, ne bir koyun öldürmeyecek: rahat rahat, ölümsüz Kirke'nin vermiş olduğu azıkları oturup yersiniz.

Böyle dedim, onlar da hemen dediğim gibi yemin ettiler; yemin edip andı töresince tamamladıktan sonra, sağlam yapılı gemiyi, derin limanda, tatlı suyun karşısında, bağladık; arkadaşlar gemiden çıktılar ve ustaca uğraşıp yemeği hazırladılar.

Yiyip içip doyduktan sonra, sevgili arkadaşları anarak ağladılar. Zavallıları Skylla derin geminin içinden kapıp yemişti; ve ağlayan gözlere hemen tatlı uyku bastı.

GÜNEŞ'İN SIĞIRLARI AHVALİ

Gecenin üç bölüğünden ikisi geçip yıldızlar batıya dönünce, bulut

devşiren Zeus, korkunç, ulugan bir Notos kasırgası salıverdi, karayı ve denizi bulutlarla örttü; gökten gece bastı.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez gemiyi karaya alıp derin bir mağaraya çektik; burası Nymphelerin güzel konakları ve hora yerleri idi.

O zaman ben dernek kurup cümleye şöyle dedim:

— Dostlar! Tez yürüyüşlü gemide yiyecek de var içecek de; sürüden uzak duralım ki başımıza bir şey gelmesin! Çünkü bu sığırların ve semiz koyunların sahibi korkunç bir tanrı, her şeyi gören ve işiten Güneş'tir.

Böyle dedim, onların da uyanık aklı kandı. Bütün bir ay, dağişmeksizin, Notos esti durdu. Notos'tan ve Euros'tan başka rüzgâr olmadı. Ekmekle kırmızı şarap buldukça, yarenler yaşamak için sığırlardan uzak durabiliyorlardı. Fakat gemideki azıklar tükenince avcılığa, balıkçılığa baş vurmak zorunda kaimdi: bizlere kuştan balıktan, elceğizlere ne geçerse, tutmaya bakmak düştü.

Bir gün, ben tanrılara dua etmek için adanın içine çekilmiştim: onlardan biri sıla yolunu göstersin diye. Adanın iç tarafına çekilip yarenlerden uzaklaşınca, rüzgârlardan kuytu bir yerde, aptes alıp bütün tanrılara dua ettim;

Olympos'un sahipleri de göz kapaklarıma tatlı uyku ektiler, işte bu ara Eurylokhos yarenlere zararlı öğütler vermeye koyulmuştu:

— Arkadaşlar, bunca cefalar çekmiş iseniz de söyleyeceklerime kulak verin! Bütün ölümler talihsiz insanlara acıklıdır, ama açlıktan helak olmaktan daha korkunç ölüm ve ecel kazası yoktur. Haydin, öyle ise, Güneşin ineklerinden en iyilerini tutup, göklerin sahipleri ölümsüz tanrılara tam yüzlük kurban sunalım; ve bir gün İthaka'ya, sevgili vatan toprağına kavuşacak olursak, hemen yüce tanrı oğlu Güneşe güzel bir tapınak yapar, içinde en zengin bezekleri yığarız. Şayet kızıp düz boynuzlu ineklerinin öcünü almak için gemiyi batırmak isterse, öbür tanrılar da buna karar verirlerse, birden dalgalar arasında, boğulmaya razıyım, şu ıssız adanın üzerinde sürüne sürüne ölmektense.

Eurylokhos böyle dedi ve öbürleri ona hak verdiler. Ve hemen Güneşin en iyi ineklerini sürüp tuttular: kıvrık boynuzlu, geniş alınlı inekler yakında, lâcivert pruvalı gemiden uzak olmayarak, otlayıp duruyorlardı.

Yarenler hayvanları her yandan çevirdiler ve tanrılara dua edip adaklarını adamak için bir büyük meşenin yapraklarından kopardılar, çünkü artık geminin kürekçi sıraları altında beyaz arpa kalmamıştı; sonra tanrılara yalvarıp yakardılar; hayvanları boğazlayıp yüzdüler, butları ayırıp iki yandan iç yağı ile örttüler, bunların üstüne başka kanlı parçalar sardılar; saçı kılmak için şarap kalmamıştı, yakılan kurban etlerinin üstüne su saçtılar; sonra bütün iç etleri kızarttılar.

Butlar yakıldıktan ve kızartılan içirikler yendikten sonra kalan etleri parçalayıp şişlere geçirdiler. Bu ara tatlı uyku benim de göz kapaklarımdan dağıldı. Deniz kenarına ve tez yürüyüşlü gemiye doğru yola koyuldum; iki küpeşteli gemiye yaklaşınca iç yağın tatlı kokusu beni sardı. İçimi çekerek ölümsüz tanrılara nida ettim:

— Tanrı babamız Zeus ve öbür bütün bengi mutlu tanrılar! Şüphesiz bana azap olmak için, o hain uyku ile beni uyuttunuz! Meğer yarenler yalnız kalınca büyük işler kurup becermişler!

Çarçabuk Yüce tanrı oğlu Güneşe haberci yetişti: uzun başörtülü Lampetie gelip inekleri kesmiş olduğumuzu bildirdi. Hemen yürekten öfkelenen tanrı ölümsüzlere dedi ki:

— Babamız Zeus ve öbür bengi mutlu tanrılar! Şu Laertes oğlu Odysseus'un adamlarından öcümü alın: azgınlar, ineklerimi kestiler! Onlar bana neşe veriyorlardı: yıldızlı göğe çıkarken ve tekrar gökten yere dönerken ineklerin diyeti adaletle ödetilmezse, ben de batıp Hades'e ineceğim, bundan sonra ölülere aydınlık götüreceğim.

Buna karşı bulut devşiren Zeus cevap verdi:

— Ey Güneş! Sen ışıldamada devam et: ölümsüz tanrılar önünde ve bereketli yeryüzündeki ölümlü insanlar önünde. Onların ise, çok geçmeden, ben ak yıldırımla tez yürüyüşlü gemilerini, şarap yüzlü engin denizin ortasında, çarpıp parçalarım.

— Bunları ben güzel saçlı Kalypso'dan öğrendim; o da Haberci Hermes'ten işitmiş olduğunu söylemişti.

Ondan sonra deniz kıranına geminin bulunduğu yere indim; birer birer

yanlarına giderek çekiştim. Fakat bir çare bulmak elden gelmiyordu: inekler öldürülmüştü bir kere! Ve çok geçmeden tanrılardan alâmetler belirmeye başlamıştı: pöstekiler sürünüp yürüyor, şişlere geçirilmiş etler, çiğ ve pişmiş, böğürüyordu: tıpkı ineklerin sesi gibi bir sesle.

Tam altı gün, bizim yiğit yarenler, Güneşin en iyi ineklerini alıp keserek kendilerine ziyafetler çektiler. Kronos oğlu Zeus yedinci günü getirdiği zaman esmekte olan kasırgalı Notos dindi. Çarçabuk gemiye binerek engin denize açıldık, bir yandan da direği dikiyor, beyaz yelkenleri çekiyorduk.

Geminin yürümesi çok sürmedi, çünkü birden ulugan Zephyros esmeye başlayarak fırtına koptu. Kasırga direğin her iki çarmıh halatını kopardı, direk bütün avadanlıklarla, geminin sintinesine yuvarlandı; pupa küpeştesine çarpan direk dümencinin de başına vurarak kafa kemiklerini ezdi. Zeus aynı zamanda gürledi ve yıldırımla gemiyi çarptı. Dalgalar adamları götürdü; kara geminin etrafında kara bataklar gibi yüzüyorlardı; tanrı onlara sılayı kısmet etmiyordu!

Ben, geminin içinde, bir yandan öbür yana koşuyordum, ta ki büyük bir dalga çarpıp padavraları dağıttı, omurga, ayrılarak dalgalar götürdü; direk de omurganın yanında yürüyordu, ona bir kayış, öküz derisinden çekilmiş bir sırım bağlı kalmıştı; bununla direği omurgaya berkitip üste oturdum; o halde ecel rüzgârları ile çalkanıyordum. O ara Zephyros'un kasırgalı esmesi dindi; fakat Notos yetişip gönlüme tasa getirdi, çünkü beni tehlikeli Kharybdis'e doğru sürüklüyordu: Bütün gece çalkandım; güneş doğarken korkunç Kharybdis ile Skylla kayasının önünde bulundum.

O ara, Kharybdis, denizin tuzlu suyunu sömürmekte idi; ben suyun üstüne kalkıp yüksek yaban incirine atıldım; ona bir yarasa gibi yapıştım. Fakat ne ayağımı bir yere basabiliyordum; ne ağacın gövdesine çıkmaya yol vardı; çünkü kökleri çok uzakta kalan incir ağacının iri dalları uzanıp Kharybdis'i gölgelendiriyordu.

Sıkı sıkıya tutunup kaldım, ta ki, Kharybdis kusup tekrar direği ve omurgayı önüme getirdi; beklemekte olan gözlerime bunlar çok geç görünmüştü: dernek meydanında hâkim, gençlerin bir çok davarlarına baktıktan sonra, övününü yemek için kalkıp çekildiği saatte idi ki Kharybdis'in içinden tahtaların çıktığını gördüm. El ve ayaklarımı koyvererek üstlerine atıldım, yankılı bir

düşüşle uzun tahtaların ortalarına yerleştim; oturduktan sonra ellerimi kürek gibi kullanarak yüzdüm. Tanrıların ve insanların babası bu sefer beni Skylla'nın gözlerinden sakladı; yoksa mahvolmuştum, ölüm başımın üzerinde dolaşıyordu. Dokuz gün böyle çalkandım, onuncu gece tanrılar beni Ogygie adasına attılar; Burada güzel belikli, insan sesli tanrıça, Kalypso oturur; beni konukladı ve severek ağırladı...

«Fakat bunları tekrar niye anlatmalı ki, dün akşam, bu divanhanede, sana ve sayın eşine, aynı hikâyeyi nakletmiştim.. Bir kere uzun uzadıya nakledilen bir şeyi tekrarlamak ise hiç hoşuma gitmez.»

ŞAN : XIII

ODYSSEUS'UN PHAIAKELİ' NDEN AYRILIŞI

O Odysseus böyle dedi, ve cümlesi, gölgelenen divanhane içinde, büyülenmiş, susuyorlardı. Alkinoos ona cevap vererek şöyle dedi:

— Ey Odysseus, mademki benim tunç eşikli, yüksek tavanlı konağıma eriştin, artık umarım ki eskiden pek çok çektiklerin yetişecek, yollarda daha fazla sürünüp kalmadan sılana kavuşacaksın. Şimdi, sizlere, her gün konakta toplanıp ikram edilen yanık yüzlü şarabı içen ve ozanın destanlarını dinleyenlere, ayrı ayrı her birinize, ne dilediğimi söylemek isterim: Konuğumuza, giyecekten, iyi işlenmiş altından ve daha başka armağanlardan, Phaiak danışmanlarının bütün gönderdikleri şu güzel oymalı sandığın içinde duruyor; ama, haydin, ona adam başına birer büyük üçayaklı 1 ile birer leğen daha verelim; biz de sonra ahaliyi toplar, herkesten baç alırız: bu kadar çok mal bağışlamak bir kişiye ağır gelir elbet.

Alkinoos böyle dedi, onlar da söylediklerine baş eğdiler ve yatmak üzere evli evine çekildi.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez Phaiaklar gemiye doğru yürüyüş edip erlere yakışan tuncu getirdiler; ve Alkinoos Han erki gemiye binerek armağanları kendi eliyle kürekçi sıralarının altına yerleştirdi, tayfalar abanıp küreklere asılırken deprenişlerine bir engel olmasın diye. Sonra, cümlesi Alkinoos'un konağına, gidip şölen hazırlığına baktılar.

Kutsal Alkinoos Han onları şölenle ağırlamak için, cümleye, buyruğu yürüyen karabulutlar tanrısı, Kronos oğlu Zeus'a kurban olarak, bir öküz kestirdi; butlarını yaktılar ve şanlı ziyafetten pay alıp keyiflerini yerine getirdiler; ve ortalarında tanrısal ozan, budunların övdüğü Demodokos destan okudu. Bu ara Odysseus, her yere ışık saçan güneşe sık sık başını çeviriyor, dört gözle batmasını bekliyordu, çünkü içinde sıla ateşi yanıyordu. Akşam övününe can atan çiftçi, bütün gün şarap alacası öküzleri ağır sabanı çekerek nadas edilmemiş toprağı sürdükten sonra, güneşin batmakta olduğunu görüp argın dizlerle sofra

başına nasıl sevinerek koşarsa Odysseus da güneş ışığının çekildiğini görünce öyle sevinmişti.

Ve hemen usta kürekçi Phaiaklara ve başlıca Alkinoos Hana dönerek söz söylemeye başladı:

— Alkinoos Han, budunların ulusu tanrılara saçı kılıp beni selâmetle uğurlayın, siz de cümleniz sağ esen kalın. Gönülceğizim ne dilemiş ise gerçek oldu: yola çıkmam kararlaşmış, değerli armağanlar ihsan edilmiş., gökteki tanrılar sonu iyiliğe eriştirsin; ve dönünce, evde, kusursuz hatuna, eşlere dostlara sağ esen kavuştursun. Burada kalan sizlere de, nikâhlı karınızla oğlanlarınızla dirlik mutlu olsun: tanrılar cümlenize iyilikler bağışlasın ve ülkenizi belâdan kazadan esirgesin.

O böyle dedi, onlar da alkışladılar ve böyle gereğince söz söyleyen garibi uğurlayalım, dediler. O zaman Kutsal Alkinoos Han çavuşu çağırıp dedi ki:

— Pontonoos, sebuda şarap karıp divanhanedekilerin cümlesine üleştir, ta kim Zeus ataya dua etsinler, garibi ataları yurduna selametlemek kısmet olsun.

O böyle dedi, ve Pontonoos bal gibi şarabı karıp cümleye üleştirdi. Onlar da geniş göğün sahipleri mutlu tanrılara, oturdukları yerlerden saçı kıldılar. O ara, Odysseus ayağa kalktı ve iki kulplu sağrağı Arete'nin eline sunarak kanatlı sözler söyledi:

— Dirlik sana mutlu olsun, ulu Hatun, insanlar için kısmet olan ihtiyarlıkla ölüm erişinceyedek. Ben böyle yurduma dönüş için yola çıkarken, sen de konağında mutlu dirlik içinde kal, oğlanlarınla, budunlarında, ve Alkinoos Hanla birlikte.

Tanrısal Odysseus böyle dedi ve eşiği aşarak dışarı çıktı. O anda kutsal Alkinoos Han çavuşu önden yolladı ki ona tez yürüyüşlü gemiye ve deniz kıyısına kadar kılavuzluk etsin. Arete de karavaşlarını koşturdu: biri güzel yıkanmış bir entari ile bir kaftan, bir diğeri sağlam yapılı bir sandık getiriyor, bir üçüncüsü ise ekmek ve kırmızı şarap taşıyordu.

Gemiye ve deniz kıyısına erişince, ünlü geçiriciler bütün yiyecek ve içecekleri alıp oyulmuş teknenin .içine yerleştirdiler, ve bu ara, rahat rahat yatsın diye, Odysseus'a oyuk geminin kıç güvertesinde halı döşediler ve keten çarşaf

yaydılar; kendi de gemiye bindi ve ses çıkarmaksızın döşeğe uzandı. Tayfalar sırasıyla küreklerin başına geçtiler, palamarı delikli taştan çözdüler; sonra, abanıp kürekleriyle çarpa çarpa denizi köpürttüler; ve hemen Odysseus'un göz kapaklarında tatlı, derin, ölüme çok yakın bir uyku aktı.

Ovada, beraber koşulmuş dört aygır, saklayan kamçının sızıları altında nasıl hızla atılıp yol alırsa, gemi de onun gibi şaha kalkıp ilerliyor, arkadan da çalkantılı denizin yağız dalgaları tekneyi dövüyordu; güvenle öyle tez yol alıyordu ki, kuşların en çeviği olan kara çaylak ona yetişemezdi Böylece, denizin dalgalarını yarıp ilerleyen gemi tanrılar gibi düşünen kahramanı götürüyordu, o kahraman ki bunca mihnetler çekip canı yanmış Karada erlerle savaşarak, denizde korkunç dalgalarla boğuşarak. Ve şimdi, bütün çektiklerini unutmuş, rahat rahat uyuyordu.

Yıldızların en parlağı, sabah sisi içinde doğan Şafağın yükselişini müjdelerken, denizin dalgalarını yaran gemi Ada'ya yanaşıyordu.

Deniz ihtiyarı Phorkus adına İthaka ilinde bir liman vardır; bunu sarp yarlı iki burun sert rüzgârlardan ve dış denizin ulu dalgalarından saklar; ve içine girip demir atacak yerine gelen iyi kuruluşlu gemiler bağlanmak bile istemez. Limanın bir bucağında, gür dallı yapraklı bir zeytin ağacı ve bunun yanında Naiades denilen Nymphelerin loş ve serin, kutsal mağarası bulunur; bu mağarada taştan kraterler testiler ve amforlar iki kulplu küpler dizilmiştir, bunların içine arılar gelip peteklerini yaparlar. Ve kocaman taş tezgâhlar üzerinde Nympheler öyle erguvan rengi bezler dokurlar ki görenler hayran olur; onda hiç kurumayan pınarlardan da sular kaynayıp akar. Mağaranın iki kapısı vardır. Boreas yönüne açılmış olanı insanlar için, Notostan yana olanı tanrılar içindi, salt ölümsüzlere mahsus olan bu yoldan hiç insan geçmez.

Eskiden bildikleri bu limana girdiler; gemi hızla gelip yarısına kadar karaya uzandı: onu kürekçilerin kolları öyle bir hamle ile sürmüştü. Tayfalar hemen denk yapılı tekneden karaya çıktılar; önce Odysseus'u yumuşak döşeği ve hareli keten çarşaflan içinde kaldırıp oyuk gemiden çıkardılar; uykuya ram olmuş bir halde, kumsal üzerine yatırdılar.

Sonra, ünlü Phaiak hanlarının verdiği malları çıkardılar; zeytin ağacının dibinde, yoldan sapa bir yere yığıp koydular: Odysseus uykuda iken geçenlerden

biri görüp alır diye korkmuşlardı. Ondan sonra yurtlarına dönmek üzere sefere çıktılar.

Ama yeri sarsan Poseidon eskiden beri tanrısal Odysseus'a karşı güttüğü öcü asla unutmuyordu; ve şimdi Zeus'a başvurup dileğini sordu:

Zeus Ata, benim bundan böyle tanrıların gözünde ne şerefim kalır ki, ölümsüzler, şu kendi ırkımdan olan Phaiaklar bile beni saymıyorlar artık! Odysseus'un ancak çok cefalar çektikten sonra yurduna döneceğini biliyordum; ben onu büsbütün sıladan mahrum etmeyi düşünmemiştim, çünkü sen bir kere söz vermiş, and içmiştin. Ama işte onu, uykuda iken, Phaiaklar tez yürüyüşlü gemileriyle kaldırıp engin deniz üzerinden İthaka'ya getirmiş bulunuyorlar; ve ona pahada ağır öyle armağanlar sundular ki, Odysseus Troia'dan sağ esen dönseydi talan payı olarak bu kadar mallar alıp beraber getiremezdi.

Buna karşı bulut devşiren Zeus dedi ki:

— Vay vay! Sen neler söylüyorsun, güçlü kudretli Yeri sarsan! Ölümsüzler mi seni aşağı görecek? Tanrıların en eskisine ve en ileri gelenine hor bakmak ne mümkün? Ama, ölümlülerden, güçte kuvvette haddini bilmezlerden biri saygısızlık gösterirse sen de öç almaktan geri kalmazsın. Şimdi var, istediğin gibi, gönlün nice dilerse öyle işle.

Buna karşı yeri sarsan Poseidon şöyle dedi

— Ey kara bulutlar tanrısı, senin dediğini çoktan yerine geürirdim, ama daima senin gazabından korkarım ve buyruğunun dışına çıkmam. Şimdi hemen gider, yabancıyı uğurlamaktan dönen Phaiakların yosma gemisini engin denizin ortasında parça parça ederim, akılları başlarına gelsin ve bir daha garipleri selametlemek işine karışmasınlar diye.

Buna karşı bulut devşiren Zeus cevap verdi:

— Tanrı kardeş! Benim de gönlümün en iyi onadığı budur: ilerleyip gelen gemiyi seyretmek için halk şehirden dışarı çıkmışken, karaya yakın bir yerde, tez yürüyüşlü gemilerini kayaya çeviriver, tâ ki hepsi görüp şaşa kalsınlar.

Yeri sarsan Poseidon bunu işitir işitmez Phaiakların oturduğu Skerie'ye doğru yola çıktı; ve orada durup, hızla ilerlemekte olan geminin yanına vardı,

onu eliyle çarpıp derinden kök salmış bir kayaya çevirdi, ondan sonra oradan uzaklaştı.

Bu ara Phaiaklar, uzun kürekli ünlü denizci erler, aralarında oturup kanatlı sözlerle konuşmaktaydılar. İçlerinden biri olanı biteni farkederek yanındakine şöyle dedi:

— Eyvah! Tez yürüyüşlü gemiyi denizin ortasında kim bağladı böyle? Ne kadar da yurda yaklaşmıştı, baştan başa görünüyordu!

İçlerinden biri böyle diyordu, ve gördüklerinin nasıl olup bittiğini anlamıyorlardı. Bunun üzerine Alkinoos söze başlayıp dedi ki:

— Eyvah! İşte babamın eski kâhinlikleri gerçekleşiyor; o bana, derdi ki, bir gün Poseidon'un gazabına uğrayacağız, bütün yabancıları sağ esen uğurladığımızdan ötürü. Ve bana demişti ki, yosma bir Phaiak gemisi, bir selametleme seferinden dönerken, yağız denizin ortasında mahvolacak ve kocaman bir dağ ile şehrimizin önü kapatılacak. İhtiyar böyle demişti ve işte dediği oldu. Şimdi, haydin, benim söyleyeceklerimi yerine getirin. Artık garipleri yurtlarına ulaştırmaktan vazgeçelim, şehrimize başvuracak olan kim olursa olsun. Poseidon'a on iki seçkin boğa kurban edelim, umulur ki acır da şehrimizin önünü kocaman dağ ile kapatmaz.

Böyle dedi ve Phaiaklar korku içinde kalıp boğaları hazırladılar.

1 Homeros'ta görülen tripus: tripoda su ısıtmaya mahsus üçayaklı tunç kaplardı. Bunlara sacayak denemez.

ODYSSEUS'UN İTHAKA'YA ULAŞMASI

Phaiakeli'nin hanları ve danışmanları kurban yerinin çevresinde ayakta durup Poseidon hana dua ederken, tanrısal Odysseus vatan toprağı üzerinde uykudan uyanıyordu; fakat uzun zamandanberi ayrılmış kaldığı atalar yurdunu tanımıyordu, çünkü Zeus kızı Pallas Athena her yana sis dökmüştü, tâ kim bu yerleri hiç tanımasın ve her şeyin haberini kendi versin. Ne karısı, ne budunu, ne dostları onu tanımamalıydı, fodul yavuklulara taşkınlıklarının cezasını verinceye kadar. Her şey hanın gözlerine başka türlü görünüyordu: patikalar, liman, sarp kayalar ve yemyeşil ağaçlar. Birden davrandı ve ayakta, atalar yurdunu seyre daldı. Ağlamaklı oldu ve iki eliyle dizlerine vurarak, iniltili bir sesle dedi ki:

— Eyvah! Gene hangi insanların ülkesine gelmişim? Vahşi, töre tüze tanımaz haydutların mı, yoksa garipleri iyi karşılar, tanrılardan korkar insanların mı? Şimdi bu malları nereye taşımalı? Kendim ne yana yollanayım? Keşke Phaiakeli'nde kalaydım! Beni sevecek ulu güçlü başka bir hana rastlar, sığınırdım; o da beni bir gün vatanıma ulaştırırdı elbet. Şimdi bütün bu malları nereye koyacağımı bilmiyorum; burada da bırakamam, şunun bunun yağmasına uğramasınlar diye. Eyvah, eyvah! Şu Phaiak hanları ve danışmanları hiç de iyi niyetli ve adaletli insanlar değilmiş: beni yabancı bir yere göndermişler, halbuki muhakkak İthaka'ya ulaştıracaklarını söylüyorlardı. Dediklerini yerine getirmedikleri için sığınıcıların tanrısı Zeus cezalarını versin, o Zeus ki, insanların işlediklerini bilir ve suçları cezasız komaz... Haydi şimdi malları gözden geçirip sayayım: oyuk gemiden çıkarırken bir şeyimi aşırmış olmasınlar!

Böyle dedi ve o güzelim üçayaklıları ve leğenleri, altını ve güzel dokumaları birer birer saydı; hiç eksiği yoktu. Fakat o şimdi atalar yurdu için ağlıyor, sızlıyor, çok uğultulu denizin kıyısında kendini yerden yere atıyordu. Derken, yanına Athena geldi; çoban gibi giyinmiş, genç bir şehzade suretine girmişti: omuzlarında güzel işlenmiş iki katlı kepenek, tombul ayaklarında çarıklar, elinde kargı vardı. Odysseus onu görünce sevinerek yanına geldi, kanatlı sözler söyledi:

— Ey dost! Bu ülkede ilk rastladığım insan, selâm sana! Beni kem niyetle karşılama, mallarımı ve canımı koru! Sana bir tanrı gibi yalvarıyor ve aziz dizlerine kapanıyorum. Bana dosdoğru söyle, çünkü bilmek istiyorum: Burası hangi yer, hangi ülkedir? Ahalisi hangi soyun erlerindendir?.. Denizin ortasında bir ada mıdır, yoksa bereketli bir karanın denize uzanmış ucu mudur?

Athena, gökgözlü tanrıça, cevap verdi:

— Yabancı, sen aklını mı kaçırdın, yoksa pek uzaktan mı geliyorsun da bu yerin neresi olduğunu soruyorsun? Çünkü hiç de aşağı sayılacak bir yer değildir, gerek şafak ve güneş yönünde gerek karanlık gece yönünde oturanların çoğu onu bilir. Doğru, taşlık bir yerdir, at cinsine yaramaz, biraz da ufaraktır. Fakat hiç de bereketsiz değildir. Buğdayı çok, şarabı çok, yağışı, çisentisi bol bir yerdir. Güzel keçi yatağı, sığır yatağı bir yer. Her cinsten ormanları da var, hiç kurumayan pınarlarından sular kaynar. Bunun için, yabancı, İthaka'nın adı Troia

iline kadar yayılmıştır ki, Troia'nın Akhaieli'nden çok uzak bir ülke olduğunu söylerler.

Böyle dedi ve çelebi Odysseus'un gönlü sevinçle doldu: Fırtına koparan Zeus'un kızı Pallas Athena'nın ağzında vatanının adını işittiği için seviniyordu.

Ona dönerek söze başladı ve kanatlı sözler söyledi, fakat daima hile düşünmek huyundan vazgeçmeyip gerçeği saklıyordu:

— İthaka mı? Bu adı ben geniş ovalı Krete'de duymuştum; Krete uzakta, deniz ortasında bir yerdir. Şimdi, buraya mallarımla gelmiş bulunuyorum, bu kadarını da çoluğa çocuğa bıraktım. Kaçıyorum, çünkü İdomeneus'un sevgili oğlu ayağına çabuk Orsilekhos'u öldürdüm: o, geniş ovalı Krete üzerinde, ayak çabukluğundan yana arpa ekmeği yiyen bütün erlere üstün gelirdi. Talan payımı elimden almak istemişti. Troia ilinde ben, onun ileri sürdüğü gibi, babasının emri altında hizmet etmiyordum, benim başkanlık ettiğim öz erlerim vardı. Bir akşam, kırlardan gelirken, önü tunç kargımla vurdum: yarenlerden biriyle, yolu üzerinde, pusu kurmuştum; en karanlık bir gece gökleri bürümüştü; kimsenin görmesine imkân yoktu; gizlice vurup canına kıydım. Sivri tunç ucu ile öldürünce, ünlü Fenikelilerin bir gemisine koştum, beni beraber götürsünler diye yalvardım; mallarımdan da onlara hatırı sayılır bir pay verdim. Onlardan beni Pylos'a veya tanrısal Elis'e, Epei'lerin hüküm sürdüğü ile götürüp bırakmalarını dilemiştim. Fakat sert rüzgârlar yüzünden kendileri hiç istemezken, oradan uzaklaşmak zorunda kaldılar; yoksa beni aldatmak hiç niyetlerinde yoktu. Buraya, bu gece, rastgele geldik; limana çarçabuk sokulduk ve yorgunluktan, karnımız çok acıkmışken hiçbirimiz yemeği aklına bile getirmedi. Gemiden çıkar çıkmaz hepimiz serilip uykuya vardık. Hele ben, öyle yorgundum ki, üzerime hemen tatlı uyku bastı... Onlar, oyuk gemiden mallarımı çıkarmışlar, kumsalda yattığım yere yakın koyup gemilerine binmişler; şen, bayındır Sidon'a gitmek üzere yola çıkıp beni gönlümün kaygıları içinde bırakmışlar.

Böyle dedi ve gökgözlü tanrıça Athena gülümsedi; onu eliyle okşadı ve kadın suretine girerek kanatlı sözler söyledi:

— Hay seni kurnaz, yalana dolana doymaz adam! Hilenin türlüsünü kıvırmada sana ancak bir tanrı üstün gelebilir. Öz yurduna geldin, gene çocukluğundan beri bayıldığın haydut masalları uydurmaktan vazgeçmiyorsun.

Ama bunları keselim artık; bu hileleri ikimiz de biliriz, sen gerçi insanlar arasında akıldan ve nutuktan yana cümleden üstünsün, fakat fentten, hileden yana da ben bütün tanrılardan üstün olmakla övünürüm. Zeus kızı Pallas Athena'yı, her başı sıkıldıkça yanına koşup seni koruyan beni tanıyamadın mı? Seni bütün Phaiaklara sevdiren ben değil miyim? Şimdi de yanına geldimse, ünlü Phaiak hanlarının, gene benim verdiğim akılla ve öğütle, yurduna dönerken ihsan ettikleri malları saklamak için beraber yol arayalım diye geldim. Şimdi bir de, güzel yapılı konağına varınca, kaderin sana çektireceği mihnetleri öğren, her cefaya katlanmak gerek; kimseye, erkekten kadından hiç bir ferde, bunca maceralardan sonra dönüp geldiğini açmıyacaksın; insanlardan daha nice kemlik göreceksin, sesin çıkmaksızın hepsine sabredeceksin.

Ona karşı çok sakıngan, Odysseus cevap vererek şöyle dedi:

— Seni, insan, zor tanır, ey tanrıça, karşına çıkan en kurnaz adam dahi olsa; çünkü sen her surete girersin. Benim iyi bildiğim şu ki, biz Akhaioğulları Troia önünde savaşırken, sen bana hep yardımcı olmuştun; ama Priamos'un yüksek kalesini talan edip gemilerimize bindikten sonra bir tanrı Akhaiları perişan etti ve ondan beri, ey Zeus kızı, seni yanımda görmez oldum; ve benden belâları uzaklaştırmak için gemime bindiğini sezmedim. Daima, göğsümün içinde yüreğim kaygılı olarak dolaştım, durdum, beni tanrılar sıkıntıdan kurtarsınlar diye bekledim. Demek Phaiak erlerinin bereketli ülkesinde de sözlerinle sen yüreğime kuvvet vermiştin ve şehir içinde bana kılavuzluk etmiştin! Şimdi, dizlerine kapanarak, atan Zeus adına sana yalvarırım: deniz ortasındaki İthaka'ya gelmiş olduğuma daha inanmıyorum; mutlak başka bir diyarda bulunuyorumdur, sanıyorum ki, benimle eğlenmek ve aklımı çelmek için böyle söylüyorsun. Açıkça söyle bana! Gerçekten sevgili atalar yurduna mı gelmişim?

Ona karşı gökgözlü tanrıça Athena cevap vererek dedi ki:

— Demek ki senin göğsünde daima aynı kuşku var! Fakat seni kutsuz bir halde iken bırakamam, çünkü çok sezişli, çok akıllı, anlayışlı bir adamsın. Bir başkası, bunca zamanlar dolaşakaldıktan sonra, yurduna kavuşmak sevinci içinde, ancak hasretle konağına koşup karısını, oğlunu görmek istiyecekti. Ama sen, soruşturup onlardan bir haber almaya bile kalkışmıyorsun; en önce kendin,

karını sınamayı düşünüyorsun; bil ki, o, konağında oturup geceleri tükenmez üzüntü içinde ve gündüzleri ağlamakla geçirmektedir. Ben hiç bir zaman şüpheye düşmüş değilim: bilirdim ki bir gün, bütün yarenlerini kaybettikten sonra, sılana kavuşacaksın. Lâkin Poseidon'la, babamın kardeşiyle, bozuşmak elimden gelmezdi: oğlunun gözünü kör ettiğin için, o da yüreğinde sana karşı hınç besliyordu. Ama gel de sana İthaka'nın her yanını göstereyim de inanasın: Deniz ihtiyarı Phorkus'un adını taşıyan liman işte şurasıdır; limanın bir bucağındaki ulu zeytin ağacına da bak; şu kubbeli geniş mağarayı da görüyorsun: kaç defa onun içine gelip Naiadlara tam yüzlük kurbanlar sunmuştun. Şu da ormanla örtülü Neritos dağıdır.

Böyle söylerken, tanrıça sisi dağıttı: yeryüzü meydana çıktı. Çok çekmiş tanrısal Odysseus'un gönlü sevinçle doldu. Sevincinden vatanının bereketli toprağım öpüyordu. Ve hemen ellerini göğe doğru uzatarak Nymphelere dua etti:

— Hey Naiad Nympheler, Zeus kızları! Sizi bir daha görmeyeceğim, diyordum; şimdi sevinçle selâmlarım; gönlümün en gerçek dileklerini kabul edin. Yakında, eskisi gibi, size adaklar sunacağım, yeter ki talan tanrıçası, Zeus kızı bana iyilik dilesin, ben ömür süreyim ve oğlum büyüsün!

Ona karşı gökgözlü tanrıça Athena şöyle dedi:

— Yüreğini pek tut! Böyle kaygılar gönlünden ırak olsun! Ama haydi hemen şimdi malları kutsal mağaranın içine götürüp yerleştirelim; hiç bir şeyin yitmesin; sonra düşünüp en iyi yol ne ise onu kararlaştıralım.

Böyle dedikten sonra, tanrıça loş mağaranın içine girerek inin köşelerini bucaklarını araştırıyordu; o ara, Odysseus gidip gelerek Phaiakların ihsan ettiği altını, bozulmaz tuncu ve iyi dokunmuş giyecekleri taşıyor, fırtına koparan Zeus kızı Athena da onları güzel güzel yerleştiriyor ve sonunda mağaranın eşiğini bir kaya ile kapıyordu.

İkisi kutsal zeytin ağacının dibinde oturup fodul yavuklu azgınlarının ölümünü tasarlıyorlardı, sözü açan gökgözlü tanrıça Athena oldu:

— Zeus soyu, Laertes oğlu, çok hünerli Odysseus, şımarık yavukluları bir temizlemenin yolunu düşün: üç yıldır konağında buyruk kesildiler, karına istekli çıkıp nikâh hediyeleri sunuyorlar. O ise hep senin dönüşünü bekliyor; yürekten

kaygılı, her birine ayrı ayrı haberci gönderip ümitler veriyor; aklından ise başka şeyler geçiriyor.

Çok tedbirli Odysseus cevap verdi:

— Vay vay! Demek ki, ey tanrıça, sen gelip her şeyi gereğince haber vermeseydin, ben de Atreusoğlu Agamemnon gibi, konağımda kahpece kurulmuş tuzakla karşılaşacaktım. Ama haydi onlardan öç almanın bir yolunu göster bana! Ve yanımda kalıp yüreğime cesaret ve kuvvet nefesi üfür, tıpkı o İlion'un ak surlarını yıkıp yere serdiğimiz günkü gibi... Eğer aynı çaba ile benim yardımcım olursan, ey gökgözlü tanrıça, üç yüz erle de başa çıkarım.

Ona karşı gökgözlü tanrıça Athena cevap verdi:

— Hiç şüphen olmasın, o işleri başarırken yanında bulunacağım ve seni bir an gözümün önünden ayırmayacağım. Şimdiden yerleri kanlarıyla ve beyinleriyle bulaşmış görüyorum o fodul yavuklu erlerin ki, mallarını sömürüp duruyorlar! Haydi şimdi seni bütün insanlar için, öz karın için giderken konağında bıraktığın oğlun için tanılmaz kılayım; sonra en önce çobanbaşın Eumaios'un yanına gitmelisin, çünkü o gönlü ile iyiliği ister, oğlunu sever ve akıllı Penelopeia'ya saygı güder; onu domuz sürülerinin yanında bulacaksın. Bu sürüler Karga Kaya'nın ve Arethuse Çeşme'nin yakınlarında otluyorlar, hoşlarına giden palamudu yiyorlar ve yağız kaynağının suyunu içiyorlar. Orada kal, usulle ondan soruşturup olanı biteni öğrenmeye çalış, tâ ki ben güzel kadınlı İsparta'ya gidip oğlun Telemakhos'u çağırayım. çünkü o, Menelaos'tan senin haberini almak, sağ olup olmadığını öğrenmek için geniş ovalı Lakedaimon'a kadar gitmişti.

Çok tedbirli Odysseus ona karşı şöyle dedi:

— Niçin acaba ona bir öğüt vermedin, sen ki aklınla her şeyi bilirsin? O da uçsuz bucaksız denizin üzerinde sürünsün kalsın ve başkaları malını sömürürken kendisi cefalar çeksin diye mi?

Ona karşı hemen gökgözlü tanrıça Athena cevap verdi:

— Onun için sen hiç merak etme! Onu kendim kılavuzladım; istedim ki bu yolculukla iyi bir ad kazansın. Onun için hiç bir mihnet yoktur: o şimdi Atreusoğlunun konağında rahat rahat oturuyor ve her şey bol bol kendisine

veriliyor. Evet, gerçek genç yavuklular bir kara gemiye binip ona pusu kurmaya gittiler, atalar yurduna dönmeden canına kıymak istiyorlardı; ama sanmam ki işin sonu böyle olsun ve umarım ki, daha önce, mallarını yiyenlerin çoğunu kara toprak yesin.

Athena böyle deyip değneği ile ona dokundu ve hemen esnek üyeleri üzerinde derisi soldu; başından sarışın saçları döküldü; vücudunun üzerinde şimdi çok ihtiyar bir adamın derisi vardı; o güzelim gözlerin feri uçmuştu. Ona yırtık pırtık, kirli isli çaputlar giydirdi, sonra üstünü çevik ayaklı bir geyiğin tüyü dökülmüş pöstekisiyle örttü; nihayet eline bir değnek verdi, omzuna iğri büğrü bir kayışla kötü bir heybe astı.

Böylece danışıp anlaştıktan sonra ayrıldılar ve Athena acele ederek tanrısal Lakedaimon'a, Odysseus'un oğlunu aramaya gitti.

ŞAN : XIV

ODYSSEUS'UN EUMAIOS İLE GÖRÜŞMESİ

Bunun üzerine Odysseus da limandan ayrılıp ormanlar arasında geçen taşlık patikayı tutmuş, yamaca yönelmişti: Athena'nın söylediği yere, ünlü domuz çobanının katına gidiyordu; o, tanrısal Odysseus'un mallarını, öbür kullarının hepsinden daha çok korurdu.

Onu, evin önünde otururken buldu; çoban orada, avlu içinde, yüksek duvarlı, her yanı yolla çevrilmiş güzel ve büyük bir domuz ağılı yapmıştı; beyi yokken, ne hanımından ne de ihtiyar Laertes'ten yardım istemeksizin, kendiliğinden burayı uyduruvermişti.

Çepçevre avluyu iri taşlarla kapamış, üstlerini de dikenli çalılarla örtmüştü; ağılın dışında, her yandan, sıra sıra kara meşe özü kazıklar çekmişti; içinde ise domuzlar için yanyana on iki mandıra ayırmıştı; her birinde elli gebe domuz barınırdı, erkeklerse dışarda kalırdı; bunlar çok daha azdı, çünkü tanrının belâsı fodul yavukluları ağırlamak için hep bunlar kesilirdi; çoban her gün onlara en yağlısını, en iyisini gönderirdi. Bunun için onlardan yalnız üç yüz altmış tane kalmıştı. Her biri kurda benzer dört köpek gece gündüz domuzları beklerdi. Köpekleri de çobanbaşı Eumaios besleyip büyütmüştü.

Kendi oturmuş, iyi boyanmış sığır gönünden bir çift çarık biçip ayaklarına göre dikiyordu. Adamlarının üçü, her biri bir yana dağılarak domuzları otlatmaya gitmişti; dördüncüsünü ise şehre, fodul yavuklulara tayınları olan domuzu götürmeye göndermişti; haydutlar her gün böyle birini kurban kesip etlerini sömürürlerdi.

Apansız, ulugan itler Odysseus'u gördüler, havlaya havlaya üstüne atıldılar. Hemen Odysseus, sakıngan davranarak olduğu yerde oturdu, değneği de elinden düştü. Kendi ağılının önünde felâketlerin en yamanı başına gelmek üzereydi ki, Eumaios çevik ayaklarla koşarak dış kapıya yetişti: çarık derisi elinden düşmüştü, itlere hızlı hızlı seslendi ve taş yağdırarak onları, her biri bir yana gitmek üzere dağıttı; sonra efendisine dedi ki:

— İhtiyar, az daha, köpeklerim seni bir saldırışta paralayıverecekti, benim de adıma leke getirecektin. Zaten tanrıların verdiği tasalar, kaygılar başımdan aşıyor: Tanrısal Hanım için ömrüm ah ile vah ile geçerken başkalarına yağlı domuzlar yetiştiriyorum; o ise, kim bilir hangi yad ellerde, hangi yabancı dil konuşan insanların şehir veya kırlarında, belki de aç aç dolaşıp duruyor; sağ olup güneşin ışığını görür olsaydı bari! Ama, ihtiyar, arkam sıra gel, kulübeye girelim; sen de onun ekmeğiyle, onun şarabıyla canın istediği kadar karnını doyurasın, sonra bana nerden geldiğini söylersin, neler çektiğini anlatırsın.

Böyle deyip, ünlü domuz çobanı önden yürüdü, onu kulübenin içine aldı; üstü bir yaban keçisinin sık tüylü postu ile örtülmüş çalıdan çırpıdan bir sedire oturttu; burası onun kaba saba döşeği idi. Çobanın bu iyi karşılamasını gören Odysseus sevindi ve söze başlayıp şöyle dedi:

— Zeus ve öbür ölümsüz tanrılar, sana, konuklayanım, gönlün her ne diliyorsa, versinler, beni böyle güler yüzle karşıladığın için.

Sen de ona, çoban Eumaios, cevap vererek dedin ki:

— Konuğum, garipleri ağırlamak âdetimdir, isterse kapıma gelen senden de daha yoksul olsun; çünkü garipleri, yoksulları bize Zeus gönderir; eh, «Yarım elma, gönül alma» demezler mi? Ben de elimden geleni yapıyorum: Bilirsin ki, kullar verirken elleri titrer, hele toy efendilere hizmet ederlerse. Ah, benim Hanım, dönüşüne tanrıların engel olduğu Han'ım! O şimdi olsaydı bana nasıl bakardı! Beni evlendirir, barklandırırdı: ev, tarla, çok hünerli avrat verirdi; sözün kısası, tanrıların ondurduğu bir kul, uğrunda çalıştığı efendisinin yumuşak yüreğinden ne bekleyebilirse, hepsini verir, bağışlardı. Ama elimizden gitti. Ah, şu Helena, bütün soyu sopu ile yok olaydı! Çünkü o da, Agamennon'un uğrunda, Troialılarla savaşmak için, İlion'a gidenlerdendir.

Böyle dedi ve çarçabuk kaftanının üstünde kemerini bağladı; sonra mandıralara giderek orada kapalı duran domuz yavrularından bir çift aldı, götürüp boğazladı ve ütüleyip etlerini doğradıktan sonra şişlere geçirdi.

Kebap kızarınca, burcu burcu dumanı çıkarken, şişleriyle beraber sofraya getirdi, etlere beyaz un ekerek Odysseus'un önüne koydu; çanağının içinde bal gibi şarap kardı, konuğun karşısına geçip oturdu ve onu yemeğe davet ederek dedi ki:

— Ye, konuğum, biz kulların payına düşen şu domuz yavrusu etinden; çünkü besili domuzları o sıkılmaz yavuklular sömürüyor: kimseden çekindikleri, kimseye acıdıkları yok: Mutlu tanrılar yaman işleri sevmezler elbet; doğruluğun, töresince görülen işlerin karşılığını verirler! Haydut düşmanların en alçakları bile, Zeus'un verdiği kuvvetle, bir yabancı memleketi çapul edip dopdolu gemilerle yurtlarına dönerken yüreklerinde tanrıdan belâlarını bulmak korkusu vardır. Ama bizim haydutlar, şüphesiz, tanrının gösterdiği bir nişandan Han'ımızın acıklı ölümünü bilmiş olacaklar ki, kadınına bile yolunca istekli olmuyorlar ve yurtlarına döneceklerine, rahat rahat oturup bizim malları yiyorlar, hiç bir şeyleri eksik kalmamacasına evimizi sömürüyorlar: Tanrının günü, sabah akşam onlara kurbanlar yetiştirmeli! Hem bir tane değil, iki tane değil! Şarap küplerini kurutuyorlar, kilerin dibine darı ekiyorlar! Han'ımızın dirliği genişti: ne karşıda, kıyısının karaltısı görülen karada, ne İthaka'nın üzerinde onun yaşayışını süren başka hiç bir er yoktu! Yirmisi bir araya gelse malları malına denk olmazdı. Sağısını bilmek istersen işte: Ulu kara üzerinde on iki sürü sığırı, o kadar da koyunu vardır; onları kulluğuna girmiş çobanlar veya konuklaştığı erler güderler. Burada, bizim İthaka'da, keçileri bulunur, hepsi on bir sürüdür; onlara da adanın öbür ucunda ehil çobanlar bakar; onlar da her gün oğlaklarının en tombulunu seçerek yavuklulara göndermek zorundadırlar. Ben de, gördüğün gibi, yetiştirdiğim domuzların en güzelini onlara yolluyorum.

Böyle diyordu, Odysseus ise etleri atıştırıp üst üste şarap içiyor ve sessizce yavukluların ocağına nasıl incir dikeceğini aklından geçiriyordu. Yiyip içip keyfi yerine geldikten sonra, Eumaios son olarak kendi içtiği çamçağı ağzına kadar doldurup ona uzattı. Odysseus, daha şen bir gönülle maşrapayı aldı ve sesini yükselterek kanatlı sözler söyledi:

— Ey dost, kendi malından verip seni satın alan kimdi? Çok varlıklı ve çok güçlü bir erdi, diyordun, Agamennon'un uğrunda helak olduğunu da söyledin. Böyle bir kahraman idiyse, adını söyle bana; onu bir yerde tanımış olabilirim. Zeus ve öbür ölümsüz tanrılar bilir ki, onu görmüşsem, benden doğru haber alırsınız; ben çok dünya gezmiş adamım.

Ona karşı, hemen, çobanbaşı Eumaios cevap verdi:

— İhtiyar, hangi dünya dolaşmış kişi buraya gelip onun haberini getirmiş

olsa, artık karısını ve oğlunu inandıramaz. Maceracılar hacetlerini elde etmek için gelip her biri türlü yalan söyler, ağızlarından doğru bir lâf çıkmaz. Ne zaman bu serserilerden biri İthaka'ya düşse, Hanımımın yanına koşar, ona bir masal uydurur. O da onu iyi karşılayıp konuklar, gamlı gönülle dinler ve gözlerinden yaşlar dökülür, yadelde ölen kocası için ağlamak kadınların âdetidir.

Sen de, ihtiyarcık, hemen bir masal kıvırırsın, sana da entari, kaftan ve başka esvaplar versinler diye. Halbuki onu çoktan tazılar parçalamış, veya yırtıcı kuşlar etlerini kemiklerinden gagalamış, canı teninden uçup gitmiştir; belki de, onu, denizin dibinde balıklar yemiş, kemikleri bir kıyıya atılmış, üstlerine tepe kadar kumlar yığılmıştır. Şurada veya burada ölmüştür ve arkasından dostlarına ve hepsinden çok bana tükenmez kaygılar bırakmıştır: nereye gitsem ondan yüreği daha yumuşak bey bulamam. Anama babama kavuşsam, beni büyüttükleri eve dönsem avunamam; onların hepsini göresim geliyor ama hepsinden çok, gurbette kalan Odysseus'un hasretini çekiyorum. Onun adını, yabancı, kendi yokken dahi, saygı ile anarım; çünkü beni çok severdi, yüreğinde bana bir yer vermişti. O daima benim ağabeyimdir, varsın uzaklarda olsun!

Bunun üzerine çok çekmiş tanrısal Odysseus şöyle dedi:

— Dostum, sen bir kere inkâr yoluna sapmışsın, «o bir daha dönmez» demişsin; gönlünden inancın sıyrılmış. Öyle ise, sana masal filân anlatmıyacağım, Odysseus'un döneceğine and içeceğim; muştuluğumu da o konağına döndükten sonra versinler; ondan önce, yoksulluğum ne derece olursa olsun, hiç bir şey kabul etmem. Yoksulluk yüzünden yalan söyliyenler benim gözümde Cehennem kapılarından daha iğrençtir. Zeus ve bütün ölümsüz tanrılar tanık olsun! Şu nimet sofrasında and olsun! Her şey dediğim gibi olacak: ya bu ayın sonunda ya gelecek ayın başında Odysseus yurduna dönecek, ve bu adanın üstünde karısının ve şanlı oğlunun şerefine dokunanlara cezalarını verecek!

Ona karşı sen, çobanbaşı Eumaios, cevap vererek dedin ki:

— İhtiyar, sen benden hiç bir zaman böyle muştuluk alamıyacaksın, çünkü Odysseus evine dönmiyecek. Ama keyfini bozma, iç şarabını, ve başka beylerden söz açalım, çünkü ne zaman biri benim aziz Han'ımın adını ansa gönlüme keder basar... Haydi şimdi andı bir tarafa barakalım; Odysseus da, benim dileğim gibi, Penelopeia'nın, ihtiyar Laertes'in, şanlı Telemakhos'un arzu

ettiği gibi aramıza dönsün!.. Benim şimdi en büyük tasam Telemakhos için, Odysseus'un sevgili oğlu içindir; soyunun bu biricik fidanını tanrılar büyüttü: boyu bosu, görklü yüzü onu andırıyordu. Ölümsüz tanrılardan biri mi veya bir insan mı, uslu tedbirli durup dururken, aklını çeldi de, kalktı, babasından haber soruşturmak için mübarek Pylos'a gitti; ve bizim şımarık yavuklular dönüşünü gözetliyorlar, İthaka üzerinde tanrısal Arkesios Hanedanını söndürmeği düşünüyorlar. Elimizden bir şey gelmiyor: yakalanacak mı? Kronos oğlu elini uzatıp onu kurtaracak mı? Ama şimdi, ihtiyarcık, sana gelelim; şimdi sen bize öz kaygılarını anlatmalısın; yalana dolana sapmadan söyle bana da anlıyayım: adın ne? kimlerdensin? Şehrin neresi? Anan baban kim? Hangi gemi ile buraya geldin? Denizciler seni İthaka'ya nasıl getirip atmışlar? Nereli olmakla kıvanırlardı? Çünkü bizim adaya yayan gelmiş değilsin, sanırım.

Ona karşı çok tedbirli Odysseus cevap vererek dedi ki:

— Hay hay! Bütün sorduklarına dosdoğru cevap vereceğim; ama bu yemeğe, bu tatlı şaraba uzun uzun devam etsek, buradan bir yere kımıldamadan başkaları işleri görse, tam bir yıl anlatadursam bütün çektiklerimi bitiremem.

Geniş ovalı Krete üzerinde doğmakla kıvanırım. Babam çok zengin bir adamdı; nikâhlı karısından, başka oğulları vardı, bunlar, öz çocuklarıydı ve konağında büyütüyordu; bense satın alınmış halayıktan doğmuştum; bununla beraber, bana da öz çocukları gibi bakardı, babam Hylakeusoğlu Kastor; onun kanından olmakla kıvanç duyarım. Çünkü bir zamanlar ona bütün Kreteliler, başarıları, malları ve değerli oğulları için bir tanrı gibi saygı gösterirlerdi. Ama ecel tanrıçaları Kere'ler onu alıp Hades konaklarına götürdüler, ve şanlı oğulları mallarını, kur'a çekerek, üleştiler. Bana da bir ev ile çok küçük bir pay ayırdılar. Ben de, erdemimle, çok zengin bir ailenin kızıyla evlendim, çünkü akılsız ve savaştan kaçar adam değildim; şimdi ise bütün bunlar geçeli çok oluyor! Ama samanına bakınca başağı anlaşılır: eh, ne çare, başıma bunca felâketler geldi!..

Ares ile Athena bana yılmazlık ve bahadırlık vermişlerdi; ne zaman düşmanları vurmağı aklımdan geçirsem, pusu için, yiğit erler seçerdim; cesur yüreğime, yılmaz gözlerime ölüm korkusu asla girmezdi; ön safta seğirtirdim, ve düşman erlerden benim kadar koşamayıp yetişebildiğim mızrağımla tepelerdim... Savaşta bu derece cesurdum, ama tarla işlerini hiç sevmezdim, övülen çocukları

yetiştiren evcimentlikten de hoşlanmazdım; bayıldığım şeyler, kürekli gemilerdi, savaşlar, oklar, cilalanmış kargılardı; başkalarını titreten bütün ölüm pusatları benim sevgililerimdi, bir tanrı onları aklıma getirirdi; insanlar bir olmaz, herkesin zevk aldığı işler başka başka.

Öyle ki, Akhaioğulları Troia iline ayak basmadan önce dokuz sefer yiğit erlere başkan olmuş, tez yürüyüşlü gemilerimle yabancı ülkelere akın etmiştim: bu talanlardan pek çok kazançlarını olurdu: her seferde ilk önce, kendime bir ödül seçerdim, sonra kur'a çekerek payımı alırdım. Böylece gitgide evim barkım kutlu olmuştu; Kreteliler arasında da değerim şerefim arta gitmişti fakat gür sesli Zeus, bunca kahramanının dizlerini büken şu yaman seferi kararlaştırınca, İlion'a gemileri iletmeğe beni ve şanlı İdomeneus'u seçtiler; sıvışmıya yol yoktu: halkın gözünde adım aşağıya düşerdi. Orada biz Akhai çocukları dokuz yıl savaştık, onuncu yıl Priamos'un şehrini talan ettikten sonra, gemilere binip yurdumuza döndük. Ama bir tanrı Akhaiları darmadağın etti; ben bahtıkara için ise kaderin sahibi Zeus nice belalar göndermeği düşünüyordu !

Yalnız bir ay evimde barkımda kalıp çoluğumla çocuğumla hoş dirlik geçirdim, mallarımın hayrını gördüm; sonra kafamda bir Aigyptie Mısır seferi yeli esti: iyi yapılı gemiler donatıp çelebi yarenlerimle akma çıkmak hevesine düştüm. Dokuz tekne donattım, bir yandan da tayfalar üşüştü. Altı gün sevgili yarenler yiyip içip cümbüş ettiler; ben bol bol kurbanlar kestiriyordum: hem tanrılara sunmak, hem de erleri toylamak için. Yedinci gün gemilere bindik, geniş ovalı Krete'den uygun, dolu bir Boreas yeliyle açıldık, bir ırmak üzerinde sefer eder gibi gidiyorduk; gemilerin hiç birinde bir kaza çıkmadı; hepimiz, sağ esen, yerlerimizde oturuyorduk, gemileri rüzgârla kılavuzlar iletiyordu: beşinci gün güzel Aigyptos Nil ırmağına girdik.

Oraya ulaşınca sevgili yarenlere gemilerin yanında kalıp beklemelerini söyledim; keşif için de gözetleme yerlerine gözcüler yolladım. Ama bunların gözlerini gurur bürüdü, güçlerine güvenerek Aigyptieli Mısırlı erlerin şen kırlarını çapul ettiler, erkekleri öldürüp kadınları ve küçük çocukları sürüp getirdiler; hemen de şehrin içinde vaveyla koptu. Bağrışları duyan halk, şafak söker sökmez, yürüyüşe geçtiler; ovayı yayalar, atlılar dolduruyor, tunç parıltıları her yanda ışıldıyordu. Yıldırımın sahibi Zeus yarenlerin yüreğine fena ürküntü getirmişti; kimsede karşı durmağa cesaret kalmamıştı; ölüm her yandan bizi

sarmıştı.

Orada bizimkilerin bir çoğunu tunç kılıçla öldürdüler, kalanları da angaryalarda çalıştırmak üzere götürdüler. O ara Zeus'un kendisi aklıma bir düşünce getirdi. Fakat keşke orada, Aigyptie'de ecelim gelip helak olaydım: çünkü ondan sonrası beni bunca belâlar bekliyormuş! Hemen tulgamı başımdan çıkardım, omuzumdaki kalkanı yere koydum, mızrağımı da elimden fırlatıp attım: öylece beyin atlarına koşup dizlerine kapandım, onları kucaklayıp öptüm. Yarlıgadı, ve beni koruyup arabasına bindirdi; gözlerim yaşlı, sarayına iletti. Kalabalık mızraklarını sallayıp ölümümü istiyordu: öfkeleri son derecede idi; ama bey onları uzaklaştırıyordu: garipleri koruyan Zeus'un hıncından korkuyordu, çünkü tanrı daima kemlik işliyenlerin cezasını verir.

Orada yedi yıl kalıp Aigyptieli erlerden çok mal biriktirdim, çünkü hepsinin vergisi boldu. Sekizinci yıl basınca, işi gücü yalan dolan, Foinikieli bir er geldi: insanlara çok kemliği dokunmuş biriydi. Beni Foinikie'ye iletmeğe kandırdı: onun evi barkı oradaydı. O yıl boyunca onun yanında kaldım. Günler ve aylar geçip yıl sonunda bahar dönünce, beni açık deniz seferine çıkan bir gemi ile Libie'ye iletti. Beni yüklerimle birlikte gemisine alabilmek için nice yalanlar kıvırmıştı; orada beni iyi bir paha ile satmağı düşünüyormuş. Gemisine bir kuşku içinde binmiştim başka çarem yoktu. Gemi gayet uygun bir Boreas yeliyle tez tez gidiyordu; Krete üzerine varıyorduk ki, Zeus bizi sındırmayı kurmuştu. Krete'den uzaklaşınca öyle bir zaman oldu ki, görünürde hiç bir kara yok: bir gök bir de deniz! O ara Kronos oğlu oyulmuş tekne üzerine bir kara bulut yolladı, ve onun altında deniz karardı. Zeus'un yıldırımı ile çarpılan tekne devrildi; içi dumanla doldu. Bütün yarenler gemiden dışarı atıldı. O ara, gönlüm gamlı iken, Zeus karabaşlı geminin uzun direğini kollarımın arasına koydu, ölümden kurtulayım diye. Sarıldığım direk üzerinde, ecel, rüzgârlarına göğüs gererek dokuz gün sürüklendim. Onuncu gün karanlık gece ortasında, iri bir dalga beni yuvarlayıp Thesprotların ülkesine attı. Orada Thesprotlar Hanı Phaidon alp kurtulmalık istemeksizin sığınmamı kabul etti: bu erin sevgili oğluna en önce rastlamıştım; beni soğuktan ve yorgunluktan bitkin bir halde görüp kılavuzum olmuştu, elimden tutmuş, babasının konağına iletmişti; bana giyecek vermişti: entari de kaftan da.

İşte orada Odysseus'un haberini aldım; Han, bana onu, atalar yurduna

dönmek üzere geçerken konuklayıp ağırladığını söyledi. Odysseus'un biriktirmiş olduğu malları da bana gösterdi: Altını, tuncu, güçlükle işlenmiş demiri; o kadar boldu ki, on neslin erlerini geçindirmeğe yeterdi. Hanın konağında bu ağır pahalı mallardan bunca ve bunca vardı. Odysseus'un Dodone'ye gitmiş olduğunu söylüyorlardı: yüce Zeus Meşesinin tanrısal yapraklarından mübarek İthaka ülkesine dönmek için öğüt istiyecekmiş: bunca zamandanberi gurbette kaldıktan sonra, şimdi aşikâre olarak mı, saklanarak mı dönmeliydi? Odysseus konağından ayrılırken, Thesprotlar hanı tanrılara saçı kılarak and içmişti ki, onu sevgili atalar yurduna ulaştıracak gemi suya indirilmiş, tayfalar da hazırlanmıştı. Fakat bir Thesprot gemisi buğday pazarı Dulihion'a varmağa hazır bulunduğu için beni daha önce yola çıkarmıştı. Han adamlara beni sağ esen Akastos hanın yanına götürmelerini de tenbih etmişti. Ama onlar akıllarıyla fena bir karar verdiler, şüphesiz beni her türlü mihnetlerin içine atmak için. Gemi karadan açık denize açılınca bana kölelik günleri çektirmeyi kurdular, üstümden entari ile kaftanımı çıkardılar, ve sırtıma şu paçavraları, gözlerinle gördüğün yırtık pırtık abayı attılar. Akşama şen yüzlü İthaka iline ulaşıyorduk; beni gemi sıralarının altına, düğüm düğüm üstüne, iyi örülmüş bir iple bağladılar; sonra çarçabuk deniz kıyısına inip övünlerini aldılar. «Fakat tanrıların öz eli beni kolayca çözüverdi: hemen dümen, tarafından yüzükoyun denize atıldım, kollarımla yüzerek az sonra onlardan uzak, tehlikeden sıyrılmış bulunuyordum; çiçeklenmiş bir korunun en sık yerinde karaya çıkıp çömeldim; oradan koştuklarını, hızlı hızlı bağrıştıklarını işitiyordum; lâkin daha fazla vakit geçirmekten bir kazançları olmıyacağını görüp hemen oyulmuş gemilerine bindiler... Tanrılar beni kolayca saklamışlar, ve işte şu kulübede özü doğru bir adamın katına ilettiler. Daha yaşamak kısmetimde varmış demek.

Ve sen, çoban Eumaios, ona karşı dedin ki: — Ey gariplerin en mutsuzu, yüreğimi derinden sızlattın bu anlattıklarınla, başından uzun uzun geçen mihnetlerle; ama, bir nokta var ki gereğince söylemedin, sanıyorum: Odysseus üzerine söylediklerine beni inandıramazsın. Şu halinle bu boş yalanlar nene gerekti? Efendimin dönüşü üzerine kendim ne biliyorsam iyi biliyorum: şüphesiz o bütün tanrıların hoşlanmadığı bir erdir... Beni buraya, domuzlarımın yanına çekilmiş görüyorsun; şehre, ancak, akıllı Penelopeia bir taraftan salık alıp çağırdığı zaman giderim. Hepsi soruşturmağa koyulurlar: bir bölüğü gurbette kalan hanımız için tasalanmış olarak, bir bölüğü de mallarını pervasızca

sömürmekten sevinerek! Ben artık haber soruşturmaktan ve işittiğimi nakletmekten hoşlanmıyorum, yalanlar kıvırarak bir Aitollu beni aldattığından beri: sözde bir adam öldürüp yad ellerde dolaşmış durmuş benim de kulübeme gelmişti; onu sevgi ile karşılamıştım; Krete'de, İdomeneus'un katında, efendimi gördüğünü ve orada fırtınalardan zedelenen gemilerini kalafat etmekle uğraşmakta olduğunu söyledi: onun dediğine göre Odysseus bu yaz veya bu güz dönecekti, bütün mallarıyla ve tanrıya benzer yarenleriyle beraber!.. Sen de, bir tanrının katıma gönderdiği çok çekmiş ihtiyarcık! Yalanlarla beni avutmaktan vazgeç, çünkü bunun için seni ağırlıyacak veya sana sevgimi verecek değilim. Ben seni garipleri koruyan Zeus aşkına esirgeyip konuklarım! Buna karşı çok tedbirli Odysseus cevap vererek dedi ki:

— Göğsünde ne kadar inanmaz bir gönül varmış senin. And içmişken bile seni inandıramadım. Haydi öyle ise şimdi aramızda ahdedelim, Olympos'un sahipleri Tanrılar da tanık olsun: Hanın bu eve dönecek olursa, o zaman sen de bana giyecek verirsin, entari de kaftan da; beni bir de gitmek istediğim Dulihion'a yollarsın; ama Hanın dönmiyecek olursa, dediğim yalan çıkarsa, kullukçularına buyur da beni Koca Kaya'nın üstünden atsınlar, tâ ki bundan sonra başka yoksullar yalanlar uydurup aldatmağa kalkmasınlar.

Çelebi domuz çobanı ona karşı şöyle dedi:

— Konuğum, böyle yapmış olsam adım sanım nice olur, bugünkü insanlar gözünde ve ondan sonrakiler katında?.. Seni ocağımda konuklayıp ağırlıyayım, sonra sana kıyıp canını alayım! Artık ondan sonra garipleri koruyan Zeus'a yalvarmaya ne yüzüm kalır? Ama işte yemek zamanı geldi, yarenler nerde ise şimdi yetişirler hep birlikte kulübede iyi bir övün hazırlarız.

Aralarında böyle konuşmakta iken, domuzlar ve çobanları ağıla geldiler. Dişileri, gecelemek üzere mandıralara sürdüler; kapatılan hayvanlar arasından bitmez tükenmez homurtulu sesler yükseliyordu.

Bu ara çelebi domuz çobanı yarenlerine seslenip dedi ki:

— Gidip sürünün en iyi domuzunu getirin, uzaktan gelen garip için kurban keseyim; biz de keyfimizi yerine getirelim, biz ki beyaz dişli domuzları yetiştirmek için bunca emek çekeriz, başkaları ise rahat rahat oturup yorgunluklarımızın mahsulünü sömürürler.

Böyle dedikten sonra keskin tunç balta ile odun yardı; öbür çobanlar da çok semiz beş yaşında bir domuz getirdiler, ocağın üstünde ayakta durdurdular; başçoban tanrıları unutmuyordu, çünkü aklında hep iyi düşünceler vardı; en önce beyaz dişli domuzun başından kopardığı kılları alevin içine attı, ve bütün tanrılara dua etti; sonra kolunu kaldırarak, yarılmamış bir meşe odunu ile kurbanı tepeledi: ve can hemen hayvanı terketti.

Domuzu boğazladılar, ütülediler ve parça parça doğradılar. Ve Eumaios, kanlı kanlı içirikleri çıkarıp geniş bir iç yağı tabakasına sardı: üstlerine beyaz arpa unu ektikten sonra ateşe saldı; kalan etler doğranıp şişlere geçirildi.

Hepsi gereğince kızardıktan sonra ateşten çekilen kebaplar ekmek tahtalarının üstüne serildi; o ara başçoban kalkıp payları böldü, çünkü o her şeyi töresince düşünürdü. Hepsini yedi pay ederek üleştirdi: Bir payı ilk olarak andığı Zeus oğlu Hermes'e sundu, öbürlerini hazır bulunanlara dağıttı; beyaz dişli domuzun kaburga kesimi ile de Odysseus'u ağırladı; ve bu şerefli pay Hanın keyfini yerine getirdi.

Bu ara çok terbiyeli Odysseus söze başlayıp şöyle dedi:

— Kısmet ola, Eumaios, seni Zeus ata benim sevdiğim kadar seve! Çünkü beni şu halde iken, en şerefli pay ile ağırladın.

Ona karşı sen, domuz çobanı Eumaios, cevap verdin:

— Ye, mutsuz konuğum, hazır bulduğun yiyeceklerden keyfini yerine getir. Bir tanrı bunları bize verir veya bizden alır; o günlünün dileğince işler; her şey onun elindedir.

Böyle dedi, bir yandan da bengi tanrılara kutsal payı sunuyordu; ve yanık yüzlü şarapla saçı kıldıktan sonra dopdolu çamçağı kaleler talancısı Odysseus'un elleri arasına koydu, kendi de öz payının önüne oturdu.

Bu ara Mesaulios önlerine ekmeği koymuştu bu köleyi Eumaios kendi malından vererek Taphos'lulardan satın almıştı, ve cümlesi önlerindeki hazırlanmış yiyeceklere ellerini uzattılar.

Yiyip içip keyifleri yerine geldikten ve Mesaulios ekmeği toplayıp kaldırdıktan sonra, ete ekmeğe tamamıyla doymuş, yataklarına çekildiler.

Bu ara gece bastı: hırçın ve karanlık bir gece; sabaha kadar Zeus yağmur yağdırdı, daima su taşıyan büyük Zephyros da esti durdu.

Odysseus domuz çobanını sınamak istiyerek söz söyledi; şunu anlamak istiyordu: bu derece ona baktığı gibi kepeneğini de çıkarıp verecek miydi, yoksa yarenlerden birinin kepeneğini mi istiyecekti!

— Hepiniz dinleyin, Eumaios ve arkadaşları! Sizlere geçmişi anmak için bir hikâye anlatacağım... Beni söyleten deli şaraptır, en akıllımızı türkü söylemeğe, hora tepmeğe, gözleri yaşarınca gülmeğe ileten, saklayacak sözleri ağzından kaçırtan odur. Ben de şimdi başlamışken susmak istemiyorum... Ah, hâlâ gençliğim, gücüm kuvvetim yerinde olaydı, Troia önünde pusu kurduğumuz bir günde olduğu gibi. Odysseus ile Atreusoğlu Menelaos başlarımız dı, beni de onlar üçüncü başkan olarak seçmişlerdi. Şehrin altına gelince bataklık içinde, sık sazlar arasına sokulup zırhlarımızın altında büzüldük; o ara hırçın gece bastı, dondurucu Boreas esmeğe başladı; üstümüze kar, tipi yağıyor, kalkanlarımız kırağı tutuyordu.

Benden başkalarının entarileri de kaftanları da vardı; kocaman kaftanlarıyla omuzlarına kadar örtünerek rahat rahat yatıyorlardı. Ben, havanın bu derece bozulacağını düşünmeyerek, kaftanımı arkadaşlarıma bırakmış bir kalkanla ve tunç kemerle yola çıkmıştım.

Gecenin son bölüğünde, yıldızlar batmak üzereyken, yanımda yatmakta olan Odysseus'a dirseğimle dokunup seslendim; o da hemen sözüme kulak verdi.

— Laertesoğlu, Zeus dölü, çok tedbirli Odysseus! Böyle giderse helak olacağım: boran beni öldürüyor! çünkü kaftansızım: bir iblis aklımı çelip beni bir entari ile yola çıkarttı; ve şimdi hiç çarem kalmadı!

Ben böyle deyince, o aklıyla bir yol düşündü: o daima böyle, danışmalarda tez, savaşlarda çevikti. En alçak bir sesle bana dedi ki: Sus şimdi, seni Akhailardan bir başkası işitmesin. Sonra, dirseği üzerine dayanıp başını açtı, şu sözleri söyledi:

— Kulak verin, arkadaşlar! Uykumda tanrısal düş görüp uyandım: Biz gemilerimizden fazlaca uzaklaşmış bulunuyoruz; içimizden biri budunlar çobanı Atreusoğlu Agamemnon'a seğirtip haber ulaştırmak gerek, tâ ki o da buyursun,

gemilerden birçok er çıkıp yanımıza gelsin.

Böyle dedi; ve hemen Andremonoğlu Toos kalktı, üstünden erguvan rengi kaftanını atıp gemilerden yana yola çıktı. Ben de onun kaftanına bürünerek altın tahtlı Şafak sökünceye kadar rahat uyudum...

Buna karşı sen, domuz çobanı Eumaios, şöyle cevap verdin:

— Koca kişi, kusursuz bir hikâye dinlettin bize; içinde gerekmez ve faydasız tek bir kelime yok! Bunun için, bu gecelik, kaftandan, uzaktan gelen bir garibe verilmesi gereken hiçbir şeyden mahrum kalmıyacaksın, ama, yarın sabah, gene çaputlarını yamar, giyersin, çünkü burada fazla kaftanlarımız, yedek entarilerimiz yok: adam başına ancak bir tane vardır.

Böyle dedi, ve kalkıp ateşin yanında koyun ve keçi postlarından bir döşek hazırladı. Odysseus oraya uzanıp yattı. Eumaios onun üstünü kaba ve kocaman bir kaftanla örttü; bunu pek soğuk kış geceleri için yedek olarak saklardı. Uzanıp yatan Odysseus'un yanında Eumaios'un uşakları da yattılar; fakat kendisi domuzlardan uzak uyumak istemediğinden silâhlarını alıp dışarı çıktı. Odysseus, efendisi yokken, mallarına nasıl kaygı ile baktığını görerek kıvandı. Eumaios, en önce, güçlü omuzlarına sivri kılıcını astı; sonra rüzgârdan koruyan kalın bir kepenekle örtündü; iri bir yaban keçisinin postunu da üstüne attı; köpeklere ve serserilere karşı kullanmak üzere ucu sivri lobutunu eline aldı; bu haliyle çıkıp domuzların yattığı yere yakın, Boreas'tan kuytu, oyuk bir kayanın altında yatmağa gitti.

ŞAN : XV

TELEMAKHOSUN SEFERDEN DÖNÜŞÜ

Pallas Athena, o ara ovaları geniş Lakedaimon'a geliyordu, ulu gönüllü Odysseus'un oğluna dönüşünü hatırlatıp yola çıkmasını söylemek için. Telemakhos ile Nestor'un alp oğlunu buldu: Bunlar adlı sanlı Menelaos'un dehlizinde uzanıp yatıyorlardı; Nestor oğlu rahat rahat uyuyordu, fakat tatlı uyku Telemakhos'un gözüne girmiyordu: Tanrının tenha gecesinde aklıyla hep babasını düşünmüştü. Yanına gelen gökgözlü Athena ayakta durarak şöyle dedi: — Telemakhos, konağından daha uzun zaman uzak kalıp mallarını sıkılmaz erlerin elinde bırakmak gerekmez: sen geciktikçe, onlar evini barkını sömürüp varını yoğunu paylaşırlar, senin de bu yolculuğun boşuna gider. Çarçabuk gür nâralı Menelaos'un yanına gidip seni yola çıkarmasını söyle, eğer dönüşünde kusursuz ananı konağında bulmak istiyorsan; çünkü şimdiden babası ve kardeşleri onu Eurymahos'a varsın diye zorluyorlar; bütün yavuklulara armağandan yana üstün gelen odur, her gün de düğün harçlarını arttırıyor. Sakın haberin olmadan, konağından, mallarını biri alıp götürmesin! Kadının göğsünde nasıl bir gönül bulunduğunu bilirsin çünkü: kadın daima yeni vardığı erin evini zengin etmek ister; ölen kocayı unutur, ondan doğmuş çocukları artık hatırına getirmez. Onun için sen yurduna dönünce, mallarını halayıklarından gözünde en iyisi olana emanet et, tâ ki Tanrılar sana da kusursuz bir eş vereler. Ama sana başka bir söz söyliyeceğim, ve onu sen gönlünde sakla; yavukluların ileri gelenleri pusu kurup seni İthaka ile taşlık Same arasındaki boğazda gözetliyorlar; seni atalar yurduna dönmeden öldürmek istiyorlar. İyi yapılı gemini adalardan uzaklaştır ve yalnız geceleyin sefer et; ölümsüzlerden seni koruyan tanrı, arkandan, yurduna ulaştıracak rüzgârı yollayacak: Sen de İthaka'nın kıyısına yanaşınca gemiyi bütün yarenlerinle şehre yolla, sonra, herkesten önce domuzlarına bakan ve gönlü ile seni seven çobanı görmeğe git onun yarımda geceleyip kendisini kusursuz Penelopeiaya gönder, sağ esen Pylos'tan döndüğünü haber versin.

Tanrıça, böyle deyip gözden kayboldu, yüksek Olympos'a yollandı. Bu ara Telemakhos, ayağı ile dürterek, Nestoroğlu'nu tatlı uykusundan uyandırdı, ve

ona şu sözleri söyledi:

— Kalk, Nestoroğlu Peisistratos, geniş duynaklı atları arabaya koş, hemen yola çıkalım. Nestoroğlu ise ona karşı şöyle dedi:

— Telemakhos, yola çıkmağa ne derece acelemiz olursa olsun şu gece karanlığında buna yol yoktur; çok geçmeden ise şafak sökecek. Ünlü mızrakçı kahraman Atreusoğlu Menelaos gelip armağanlarını arabaya getirinceye ve seni sevimli sözlerle uğurlaymcaya kadar sabret: bir konuk, daima, dostlukla onu konuklamış olanın hâtırasını saklar.

Böyle demişti ki, Şafak altın tahtına çıkıyordu, ve işte o ara gür nâralı Menelaos yanlarına geldi: güzel saçlı Helena'nın yatağından henüz kalkmıştı.

Odysseus'un sevgili oğlu Hanın geldiğini görünce, çarçabuk parlak kaftanını giydi, ve kahramanımız geniş harmanisini güçlü omuzlarına atarak dehlizden dışarı çıktı, ve Menelaos'a yaklaşarak şöyle dedi:

— Zeus'un büyüttüğü, Atreusoğlu, budunlar başkanı Menelaos! Vakti gelmişken beni atalar yurduna yolla; gönlümün yalnız bir dileği vardır, o da yurda dönmektir.

Gür nâralı Menelaos ona karşı cevap vererek dedi ki:

— Telemakhos, madem ki gitmek istiyorsun, seni daha çok alıkoyacak değilim; konuklarını aşırı ağırlamalar!; alıkoyan da onlara fazla soğuk davranan da bence kınan malıdır; her işi töresince görmek yeğdir: Daha kalmak istiyen bir konuğu yola çıkmağa zorlamak da, çabuk sıvışmak istiyeni alıkoymak da yaramaz; konuğa gerekli olan şudur: kalmak istiyorsa, güleryüzle tutmak, gitmek istiyorsa engel olmamak.

«Ancak sabret de armağanlarımı arabaya getireyim; onları gözünle görüp beğenmeni isterim: karavaşlara da konaktaki hazır yiyeceklerden bir övün hazırlamalarını söyliyeyim. Şerefe, şana gereken, faydalı da olan yiyip karın doyduktan sonra uzun sefere çıkmaktır! Bütün Hellas'ı ve Argos'u dolaşmak istersen kendim senin kılavuzun olurum; atları koşup seni şehirden şehre iletirim, ve göreceksin ki hiçbir yerde bizi fena karşılayan olmıyacak. herkes acele bir armağan sunacak: kimi tunçtan bir üç, ayaklı, kimi bir leğen, kimi bir çift katır veya bir altın sağrak.

Buna karşı akıllı Telemakhos cevap vererek dedi ki:

— Zeus'un büyüttüğü, Atreusoğlu, budunlar başkanı Menelaos! Yurdumuza hemen dönmek istiyorum, çünkü arkamdan mallarım üzerine bekçi bırakmadım ve korkarım ki tanrılara benzer babamı aramak için uzun zaman geçirirsem kendim yok olurum, veya konaktaki ağır pahalı mallarımdan aşıranlar bulunur.

Böyle diyordu, ve gür nâralı Menelaos hemen karısına ve karavaşlara konaktaki bol yiyeceklerden bir övün hazırlamalarını söyledi; O ara Boetosoğlu Eteoneus yatağından çıkageldi, çünkü oradan pek uzakta oturmuyordu; gür nâralı Menelaos ona ateşi yakıp etleri kızartmasını söyledi, ve Boetosoğlu çarçabuk dediğini yerine getirdi.

Ve Menelaos ıtır kokulu odaya girdi; yalnız değildi: kendisiyle birlikte eşi Helena ile oğlu Megapentes vardı. Ağır pahalı malların haznesine gelince kendi iki küplü bir sağrak aldı, oğluna da bir gümüş sebu götürmesini söyledi; Helena ise kendi elleriyle işlediği alaca kumaşların saklanmış olduğu sandığın önünde durdu. Kadınların en tanrısalı Helena onun içinden nakışlı bir tül seçip çıkardı: hepsinin altında durulmuş duruyor ve renklerinin parlaklığı ile bir yıldız gibi parıldıyordu. İverek konağın içinden geçip Telemakhos'un yanına geldiler; Sarı Menelaos ona dönerek şu sözleri söyledi:

— Telemakhos, yurda dönüşünü, Hera'nın gürler sesli kocası vere, aklınla düşündüğün gibi gerçekleşsin.

Böyle diyerek, kahraman Atreusoğlu iki kulplu sağrağı eline verdi; güçlü kuvvetli Megapentes parlak gümüş sebuyu önüne koydu: güzel yanaklı Helena da, elinde geniş tülü tutarak ileri geldi, ve ona şöyle dedi:

— Ben de, sevgili çocuk, sana bu armağanı veriyorum: Helenanın kendi elleriyle işlemiş olduğu bu andacı alacağın sevgili karına hediye edersin; düğün gününe kadar sevgili ananın yanında kalır. Buradan ayrılırken seni selâmlarım, yüksek tavanlı konağına ve atalar yurduna dönmeni dilerim.

Böyle diyerek büyük tülü eline verdi, o da onu sevinçle aldı. Kahraman Peisistratos, gönlünün içinden beğendiği armağanları aldı, arabaya binerek sepetin içine koydu Bu ara sarı başlı Menelaos önden yürüyerek onları

divanhaneye iletti; orada sıra ile iskemlelere ve koltuklara oturdular. Bir halayık gelip güzel altın ibrikten gümüş leğen üzerine yıkasınlar diye ellerine su döktü ve önlerinde bir cilâlı masa kurdu. Sayın kâhya kadın da ekmeği getirip önlerine koydu ve hazır yiyeceklerden ikram etti. Boetosoğlu da etleri doğrayıp payları dağıttı. Şakiliği de şanlı Menelaos'un oğlu ediyordu. Onlar da önlerindeki seçme yiyeceklere ellerini uzattılar.

Yiyip içip keyifleri yerine geldikten sonra, Telemakhos ile kahraman Nestoroğlu atları koştular, ve parlak alaca renkli arabaya binerek dışkapıdan ve yankılı eşikten dışarıya sürdüler. Arkalarından gelen Sarı Menelaos, sağ elinde bal gibi tatlı şarapla dolu sağrağı tutuyordu; atların yanında durdu, uğurlama saçısını kılmak üzere sağrağı kaldırıp dedi ki:

— Esenlik dilerim çocuklar, size ve budunlar çobanı Nestor'a; o benim için, Akhaioğulları Troia elinde savaştığı müddetçe, yumuşak bir baba olmuştu.

Ona karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Bütün söylediklerini, ey Zeus'un büyüttüğü, döndüğümüz gibi, Nestor'a nakledeceğimize emin ol. Ben de, İthaka'ya dönüşümde, Tanrılar vere, Odysseus'u ocağında bulayım, ve ona nakledeyim: Beni nasıl büyük bir dostlukla karşıladın ve bana nice ağır pahalı, güzel işlenmiş armağanlar bağışladın! Böyle derken, sağından bir kartal uçup havaya kalktı, pençelerinde büyük bir beyaz ev kazı tutuyordu. Kullar ve karavaşlar haykırışarak onu kovaladılar, ve kartal yaklaşarak atların sağ yanına geçti. Bunu görünce, gönülleri sevinçle doldu, ve Nestoroğlu Peisistratos ilkin söz alarak dedi ki:

— De bakalım, Zeus'un büyüttüğü, budunlar başkanı Menelaos, bu alâmeti Tanrı bizim için mi gönderiyor, senin için mi?

Böyle dedi, ve Ares dostu Menelaos buna nasıl sakıngan bir cevap vereceğini düşünüyordu; o ara geniş tüle bürünmüş Helena daha tez davranarak atıldı:

— Beni dinleyin! Ölümsüz tanrıların gönlüme bildirdikleri gibi kâhinlikte bulunacağım, ve bunun gerçekleşeceğini sanıyorum. Nasıl ki kartal, ırkının ve yavrularının bulunduğu dağlardan inip bizim konakta beslenmiş kazı kapıp gittiyse, bunun gibi Odysseus da, çok çekip çok dolaştıktan sonra, evine dönüp

öç alacak; belki de şimdi bile yurdunda bulunuyor ve fodul yavukluların ocağına incir dikiyordur.

Ona karşı akıllı Telemakhos şöyle dedi:

— Hay Zeus, Hera'nın gürler sesli kocası, dileğini kabul ede! Ve bundan böyle sana bir tanrıçaya imiş gibi dualarımı sunayım.

Böyle dedi ve atları kamçılayıp tezlikle şehir arasından ovaya sürdü. Boyunduruk atların iki boynu üzerinde bütün gün titreşti durdu.

Güneş batıyor, bütün yollar gölgeleniyordu; o ara Pheres'e giriyorlardı; oranın hanı Diokleus, Orsilakhos'un oğlu ve Alpheios'un torunu, onları konukladı, geceyi onun konağında geçirdiler.

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez atları koştular, ve güzel arabaya binerek avludan ve yankılı dışkapıdan çıktılar. Atları kamçıladılar, hayvanlar da istekli istekli ileriye atıldılar. Az sonra yüksek Pylos kalesine eriştiler, ve o ara Telemakhos Nestoroğluna dedi ki:

— Nestoroğlu, söyliyeceğimi yerine getireceğine bana söz verir misin? İkimiz konukluk bağlarıyla, hiç bozulmamak üzere, birleşmiş olmakla kıvanıyoruz: babalarımızın eski arkadaşlığı, yaşlarımızın bir olması ve bu son yolculuk aramızda daha büyük bir düşünüş birliği yaratacak, şimdi beni, ey Zeus'un büyüttüğü, geminin yanına ilet ve kumsalda bırak! Korkarım ki koca atan beni konağında uzun uzun alıkoyup ağırlamağa kalkışır; benim için ise tezlikle yola çıkmak gerek.

Böyle dedi ve Nestoroğlu gönlüne danışarak sözünü, kusursuzca, nasıl yerine getireceğini düşünüyordu; düşüne taşına en iyi olarak deniz kıyısına ve gemiye ulaşmağa karar verdi ve atları o yana çevirerek sürdü; şanlı armağanları, Menelaos'un verdiği kumaşları ve altını geminin kıç küpeştesine yerleştirdi ve Telemakhos'a dönerek kanatlı sözler söyledi:

— Şimdi, çarçabuk gemiye bin, ve bütün yarenlerini acele harekete getir, ben eve varıp koca ataya haber götürmeden önce! Çünkü aklımla ve gönlümle bilirim ki, o ulu, gönlü ile, seni salıvermek istemiyecek ve kendi buraya gelip arıyacak, buradan ellerin boş gitmene asla razı olmıyacak; mutlak buna çok kızacak!

Böyle deyip güzel yeleli atları Pyloslularm şehrine doğru sürdü ve az sonra konağa erişti.

Telemakhos da yarenlerini acele iş başına çağırarak şöyle dedi:

— Aygıtları, arkadaşlar, kara geminin içinde yerli yerine koyun; kendiniz de binin, hemen yola çıkalım.

Böyle dedi, onlar da söylediğini işitir işitmez gemiye binip kürekçi sıralarına oturdular.

O böyle hazırlık görürken ve geminin kıç küpeştesinde Athena'ya tütsü yakıp dua ederken yadelden bir er çıkageldi: bir adam öldürmüş olduğu için Argos'tan kaçıyordu. Menelampos soyundan bir falcıydı; dedesi eskiden koyun yatağı Pylos'ta otururdu ve Pyloslular arasında çok varlıklı olup, pek güzel bir konağı vardı; sonraları ise ata yurdundan kaçarak başka ülkelere gitmişti, çünkü yaşıyanların en şanlısı ulugönüllü Neleus, tam bir yıl boyunca, bütün mallarını elinden zorla almıştı, kendi de ağır bağlarla bağlanmış, Phylake konağında işkence altında tutuluyordu; sebep de yaman tanrıça Erinny'un, Neleus kızına karşı gönlüne koymuş olduğu belâlı delilikti. Ama sonunda böğürücü sığırları Phylake'den Pylos'a sürerek ecelden yakayı sıyırabilmiş ve tanrıya benzer Neleus'un kemliğinden öç almıştı; sonra, öz kardeşini istediği kadınla evlendirmiş, kendi de at yatağı Argos'a gitmişti. Argoslulardan ulu budunlar üzerine hüküm sürmek ona kısmet olmuştu. Orada bir kadınla evlendi, yüksek konak yaptırdı, güçlü kuvvetli iki oğlu dünyaya geldi. Antiphates ile Mantios.

Antiphates Oikleus adında ulugönüllü bir oğul oldu, bundan da fırtına koparan Zeus ile Apollon'un herkesten üstün tuttukları erler başkanı Amphiaraos doğdu. Ama ihtiyarlık eşiğine ayak basmadan, Thebai'de, armağanlarla aklı çelinen karısının hainliğine kurban olmuştu. Onun da iki oğlu dünyaya gelmişti! Alkmaion ile Amphilokhos Mantios'tan da Polypheides ile Kleitos doğmuştu; ve altın taht üzerinde oturan Şafak, Kleitos'u, çok güzel bularak yanına kaldırmış, ölümsüzler arasına getirmişti; Amphiaraos ölünce Apollon şanlı Polypheides'i falcıların en ünlüsü kıldı. Bu ise atasının gazabına çarpılarak, Hyperesie'ye çekildi orada bütün insanlar için kâhinlik etti.

Şimdi çıkagelen bunun Theoklymenos adında bir oğlu idi. Telemakhos kara geminin küpeştesinde saçı kılıp dua ederken yanına geldi ve ona şu kanatlı

sözleri söyledi:

— Ey dost, bu yerde seni saçı kılar ve dua ederken görüyorum, öyle ise benim de yalvarışımı sen kabul et: sunduğun adak hakkı için, gök aşkına, başın için ve yanında gördüğüm yarenlerin başı için! Yalansız dolansız, sorduğuma cevap ver! Adın ne? Hangi erlerdensin? Atalar yurdun neresi? Soyun sopun kimlerdir?

Ona karşı akıllı Telemakhos şöyle dedi:

— Yabancı, sana her şeyi olduğu gibi, dosdoğru söyleyeceğim: soyum İthaka'dandır, babam da Odysseus'tur, eğer sağ ise; ama o ölmüştür, hem de en acıklı bir ölümle! Ben buralara, şu tayfalarımla birlikte, kara gemi üzerinde, çoktan beri gurbette kalan babamdan bir salık almak için gelmiş bulunuyorum.

Ona karşı, hemen, tanrı benzeri Theoklymenos dedi ki:

— Ben de bir eri öldürdüğüm için, doğduğum yerleri bırakıp kaçmak zorunda kaldım. Onun at yatağı Argos'ta Akhaiların ileri gelenlerinden o derece güçlü ve çok kardeşleri ve hısımları vardı ki, ölümden, kara ecelden sıyrılmak için kaçıyorum; benim artık nasibim ilden ile insanlar arasında dolaşmaktır. Beni gemine al, sana sığınıyorum: Beni öldüreceklerinden korkuyorum, çünkü her yerde kovalandığımı sanıyorum.

Ona karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Seni artık, bana sığındıktan sonra, gemimden nasıl kovabilirim? Arkamdan gel; seni dost olarak yanıma almak için elden geleni yapacağım.

Böyle deyip elinden tunç mızrağını aldı, getirip iki küpeşteli geminin güvertesine dikti; kendi de engin deniz sefercisi gemiye binerek kıç küpeşteye yerleşti, Theoklymenos'u da yanına oturttu. Tayfalar palamarı çözdüler, Telemakhos yarenlerine işbaşına! emrini verdi, onlar da çarçabuk dediğini yerine getirdiler: çam direği kaldırıp güvertedeki yuvasına diktiler, çarmıhlarla berkittiler; iyi bükülmüş kayışlarla beyaz yelkenleri gerdiler. Gökgözlü Athena arkadan esen bir rüzgâr yolladı, gemi de denizin tuzlu suyu üzerinde tezlikle yol alıyordu. Güneş battı, bütün yollar karardı; ve gemi, Zeus'un uygun rüzgârıyla ilerliyerek Pheras'ı dolaştı ve Epei'lerin hüküm sürdüğü tanrısal Elide'yi aştı. Bu ara gemiyi sivri burunlu adalar arasına yönelttiler, ve Telemakhos ölümden

kurtulacak mıyım, yoksa ele geçecek miyim? diye düşünüyordu.

KIRLIKTA

Bu ara, kulübede, ikisi: Odysseus ile çelebi domuz çobanı övünlerini alıyorlardı, bunların yanında öbür adamlar da yemeklerini yiyorlardı. Yiyip içip karınları kana kana doyduktan sonra, Odysseus domuz çobanını sınamak istedi: kendisini gönlü ile sevip yanında alıkoyacak mı, yoksa şehre gitmesini mi öğütleyecek? Bunu anlamak isteyerek dedi ki:

— Şimdi hepiniz, Eumaios ve öbür arkadaşlar, beni dinleyin: ben yarın erkenden şehre gidip dilenmeği düşünüyorum, daha fazla sizlere yük olmamak için. Bana şimdi sen salık ver ve beni şehre iletecek iyi bir kılavuz göster. Çaresiz, kapı kapı dolaşıp kiminden yiyecek, kiminden içecek ele geçirmeğe bakacağım; ve Tanrısal Odysseus'un konağına varırsam uslu akıllı Penelopeia'ya bildiklerimi haber vereceğim. Şımarık yavukluların da yanına varacağım: Madem ki bunca yiyecekleri vardır, benim de karnımı doyururlar. Onlara hizmet etmekten de geri kalmam; çünkü, —beni iyi dinle ve sözlerimi aklında tut— insanların işlerini rastgetiren tanrılar savcısı Hermes sayesinde ben kulluktan yana bir taneyim: ateş yakmada, kuru odunu yarıp ocağa yerleştirmede, etleri doğrayıp kızartmada, şakilik etmede, yoksulların zenginler katında edebileceği her kullukta bana üstün gelecek yoktur.

Buna karşı sen, domuz çobanı Eumaios, cevap verip dedin ki:

— Tanrı göstermiye! Böyle bir düşünce, ey garip, aklına nasıl geldi? Gerçek, yavukluların arasına karışmak istemek kendine kıymak demektir. Onların şımarıklığı, yamanlığı Demirgöğe kadar ün salmıştır. Uşakları da sana benzer insanlar değildir: güzel entariler ve kaftanlarla giyinmiş, saçları yağlanmış, güzel yüzlü delikanlılardır: onların kulluğunda durup ekmekle ve etlerle donanmış sofralarını kuranlar, şakiliklerini edenler. Bunun için sen bizimle kal; şikâyet eden mi var? Senden ne ben bıktım, ne yanımdaki arkadaşlardan biri. Odysseus'un sevgili oğlu dönünce sana entari de verir, kaftan da; ve gönlün nereye dilerse seni oraya ulaştırır.

Ona karşı çok çekmiş tanrısal Odysseus dedi ki:

— Hay, Eumaios çelebi, Zeus ata benim kadar senden razı olsun! Beni

kapı kapı dolaşmak sefilliğinden kurtardın! insanlar için dilenmekten daha yaman ne olabilir? Ah, şu uğursuz karın! insana rahat yüzü göstermiyen dirliğini kaygılarla, mihnetlerle dolduran odur.

«Madem ki beni alıkoyup onun Telemakhos'un gelmesini beklememi öğütlüyorsun, tanrısal Odysseus'un anasından babasından söz aç bana: Onları o, giderken, ihtiyarlık eşiğinde bırakmıştı; hâlâ güneşin ışıkları altında yaşıyorlar mı, yoksa ölüp Hades'in konağına göçmüşler mi?

Ona karşı erler başkanı domuz çobanı dedi ki:

— Konuğum, sana, dosdoğru, sorduğunun cevabını vereceğim: Laertes hâlâ sağdır; ama her gün canını teninden söküp alsın diye Zeus'a dua ediyor; konakta oturup yaşamaktan usanç getirmiştir, oğlu gurbete çıkıp gideli ve dirlik yoldaşı karısı öleli beri! Onu kemiren en yaman dert Bilge Hatun'un ölümüdür: O bu yüzden, çok yaşlanmadan, çökmüş bir ihtiyar oldu! Kadın da gurbette kalan tosun oğlunun kederinden en acıklı bir ölümle göçtü: beni sevmiş ve korumuş olanları tanrı esirgesin, öyle ölümden. Hatun sağ iken, büyük yası içinde de, yanına gitmemden hoşlanırdı: benimle konuşur, benden her şeyi sorardı. Beni o büyütmüştü, şanlı kızı, uzun tüllü Ktimene ile bir arada. Ktimene onun en son doğurduğu kızıydı, ikimiz beraber büyütülüyorduk; ben de hemen onun kadar bakılıyordum; her ikimiz gençliğin çok hevesli çağına erişince onu Same adasından biriyle evlendirdiler ve ondan sayısız armağanlar aldılar. Beni de hanımım güzel entari ve kaftanla giydirdikten ve ayaklarıma çarıklar bağladıktan sonra kırlara gönderdi, ve eskisinden çok candan severdi.

Şimdi bütün bunlardan mahrum kaldım; ama mutlu tanrılar bu köşecikte emeklerimi ondurdular: onların bereketiyle yedim, içtim ve haketmiş yoksullara sadaka verebildim. Fakat bugünkü hanımımı görmemek, onunla konuşup halini soramamak bana çok ağır geliyor: Evi şımarık erler basıp kendisine kaygılar getirmişler! Ara sıra hanımın karşısına çıkıp onunla şundan bundan konuşmak, sofrasında yiyip, içmek ve yanından ayrılırken gönül sevindirecek bir hediye alıp kırlara götürmek kulların çok hoşlandığı bir şeydir.

Ona karşı çok tedbirli Odysseus dedi ki:

— Vah, vah! Demek ki sen, başçoban Eumaios, pek küçükken yurdundan kaldırıldın, anandan babandan ayrıldın! Fakat bana bu hikâyeleri anlat ve her

şeyi olduğu gibi söyle: Ananın, babanın oturduğu geniş caddeli şehri yıkıp talan ederlerken mi, yoksa sen koyunlarının, sığırlarının başında bulunurken mi, düşman erler seni kapıp gemilerine götürdüler ve zengin bir erin konağına iletip ağır paha ile sattılar?

Buna karşı çobanlar başkanı Eumaios dedi ki:

— Konuğum, madem ki sorup anlamak istiyorsun, oturduğun yerde susup dinle, keyfini yerine getirmek için şarap da iç. Geceler çok uzun: Uykuya da hikâyeler anlatmak zevkine de vakit var. Saati gelmeden yatmamalı: Uykunun fazlası da yorgunluk verir. Buradakilerden canı yatıp uyumak isteyen varsa, gitsin yatsın ve Şafak sökünce karnını doyurup domuzların arkasından gitsin. Biz ikimiz ise, kulübede yiyip, içip geçmiş kaygıların hikayesiyle keyfimize bakalım. Bunca dolaşıp çok çeken insanlar başlarından geçenleri anmaktan pek hoşlanırlar. Şimdi beni soruya çeken konuğum, sabredip hikâye dinle benden:

«Syros adında bir ada vardır, —belki bu ismi işitmişsindir— Orgygie'nin altında, güneşin batı yönünde bulunur; ahalisi o kadar kalabalık değildir, ama bereketli bir ülkedir: Sığırı, koyunu çok, buğdayı, şarabı boldur. Orada hiç kıtlık olmaz, mutsuz insanları kırıp geçiren hastalıklar da bilinmez. Nesilden nesile, ihtiyarlık çağına erişenleri gümüş yaylı tanrı, Artemis'in yoldaşı Apollon, en yumuşak oklarıyla saldırıp öldürür, iki şehir bu ülkenin topraklarını aralarında paylaşır, babam tanrı benzeri Ormenosoğlu Ktesios her ikisinin hanı idi.

Buraya ünlü denizci Foinikeliler, madrabaz kişiler gelip kara gemileriyle binbir çeşit inci boncuk getirdiler. Babamın konağında, boylu boslu güzel bir Foinikeli kadın vardı; elleri evin güzel işlerine yatkındı. Kurnaz Foinikeliler bu kadını baştan çıkardılar: Bir gün, çamaşır yıkamağa gitmişti; onlardan birinin sevgisi gönlüne düşerek oyulmuş gemide yatağına girdi. Aşk ve yatak! Kadınların, en faziletli olanlarının bile aklını çelebilir! Sonra, o er, ona kim olduğunu ve nereden geldiğini sordu; kadın da cevap vererek, babasının yüksek konağından söz açtı:

— Tuncu bol Sidon'dan olmakla övünürüm; Arybas isminde çok varlıklı birinin kızıyım. Taphoslu korsanlar beni kırlarda iken kaldırıp buraya, Ktesios'un konağına ilettiler, ağır paha ile ona sattılar.

Buna karşı onu gizlice baştan çıkarmış olan kişi dedi ki:

— Şimdi de sen istersen, bizimle yurduna dönüp babanın ve ananın yüksek tavanlı konağını ve kendilerini görebilirsin; çünkü onlar sağ esen yaşıyorlar ve zengin sayılıyorlar.

Kadın yine söze başlayıp şöyle dedi:

— Öyle olsun, şayet bütün gemiciler and içerek söz verirlerse ki beni sağ esen yurduma ulaştıracaklar.

Böyle dedi, onlar da ona and içtiler; yemin töresince tamam olunca kadın yine söze başlayıp dedi ki.

— Şimdi ağzınızı kapayın! Bundan sonra içinizden biri bir yerde, yolda veya çeşmede, bana rastlamış olsa yanıma gelmesin; çünkü gören olursa gider, ihtiyara haber verir; o da şüpheye düşerek beni ağır zincirlere vurur, sizin de ölümünüzü kurabilir. Sırrımı kimseye açmayın! Kumanyanızı da acele tedarik edin. Geminin yükü, azığı tamam olunca bir haberci konağa gelip bana haber iletsin. Elimin altında ne kadar altın bulunursa hepsini size getireceğim, bundan başka navlun olarak bir armağan daha vermek isterim: Konakta Ktesios'un bir oğlunu büyütmekteyim: Afacan bir oğlan, ne zaman kapıdan dışarı çıksam arkam sıra gelir; onu gemiye iletsem... o yüzden kazancınız pek büyük olur, onu başka dil konuşan insanlar ülkesine götürüp satarsınız. Böyle dedi ve babamın konağına döndü.

Bütün yıl tamam olmuştu, onlar hâlâ orada kalıp oyulmuş gemilerinde mal biriktiriyorlardı; ambarları dolunca yola çıkmak üzere olduklarını kadına bildirmek için bir haberci gönderdiler. Bu çok kurnaz kişi babamın konağına gelip bir altın gerdanlık getirdi: Bir dizi kehribarla süslenmiş olan bu bezeği halayıklar ve uslu, akıllı anam elden ele dolaştırdılar, gözleriyle danlayıp paha pazarlığına giriştiler. Bu ara haberci, söz söylemeden, kadına kararlaşmış işareti ederek oyulmuş gemiye döndü. Kadın beni elimden tutarak konağın kapısına doğru yürüttü; dehlizde, davetlilerin masaları üzerinde altın sağraklar vardı: O gün babam konuklarına ziyafet çekmişti ve o ara onlar budunun işlerini görüşmek üzere dernek yerine gitmişlerdi: Kadın üç sağrak alıp koynunda sakladı, yürüyüp dışarı çıktı, ben de hiç bir şey düşünmeksizin arkasından gittim.

Güneş batıyor, bütün yollar kararıyordu. Biz de koşa koşa ünlü limana geldik, orada Foinikeli erlerin tez yürüyüşlü gemisi demir atmıştı. Denizciler

ikimizi tekneye alıp kendileri de bindiler ve hemen denize açıldılar; Zeus da arkamızdan uygun rüzgârı estirdi: Altı gün, geceli, gündüzlü sefer ettik ve Kronosoğlu Zeus yedinci günü doğururken, yay sahibi tanrıça Artemis gelip kadını vurdu, o da bir deniz kuşu gibi geminin sintinesine yuvarlandı. Onu balıklar ve foklar yesin diye denize attılar; ben de kederli gönülle yalnız kaldım! Rüzgârla su bizi İthaka'ya iletti; orada Laertes malından vererek beni satın aldı... İşte gözlerimle bu ülkeyi görüp tanımam böyle oldu.

Buna karşı Zeus dölü, Odysseus dedi ki:

— Eumaios, gerçek pek derinden yüreğimi deprettin, candan bütün çektiğin mihnetleri anlatmakla. Ama Zeus sana kemlikle birlikte iyilik de verdi; çünkü birçok çektikten sonra yumuşak huylu bir adamın konağına girdin, seni bol bol yedirip içiriyor; dirliğin neşeli geçiyor; ben ise, nice erlerin şehirlerini geze, dolaşa buraya erişip geldim.

Aralarında böyle konuşurken uyku zamanının çoğu geçip pek az uyudular; ve hemen güzel tahtına çıkan Şafak göründü ve bu ara Telemakhos'un tayfaları karaya yanaşıyorlar, yelkenleri toplayıp direği yerinden söküyorlardı. Kendileri de karaya çıkıp övünlerini hazırladılar, yanık yüzlü şarap kardılar.

Yiyip, içip keyifleri yerine geldikten sonra, akıllı Telemakhos söze başlayıp şöyle dedi:

— Sizler, kara tekneyi şehre kadar iletin, ben ise kırlığa uzanıp çobanların yanına varacağım. Kır işlerini gözden geçirip akşama şehre döneceğim; ve yarın, erkenden, sizlere dönüş ziyafetini çekeceğim, bol etlerle ve en tatlı şarapla.

O ara tanrı yüzlü Theoklymenos söze başlayıp dedi ki:

— Ya ben, sevgili çocuk, nereye gideyim? Taşlık İthaka'da hüküm sürenlerden kimin evine baş vurayım, yoksa doğruca senin ve ananın konağına mı varayım?

Buna karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Başka bir sırada olsa seni ancak kendi evimize gelmeğe davet ederdim, ağırlamada da kusurum olmazdı; ama bugünlük orası sana uygun düşmez; çünkü ben kendim bulunmıyacağım; anam da sana bakacak halde değil: Konakta

yavukluların gözünden kaçarak, üst katta, bez dokuyup duruyor... Fakat sana bir başkasını göstereceğim; aydın görüşlü Polybos'un şanlı oğlu Eurymakhos'un konağına var; İthakalılar ona bugünden bir tanrı gibi saygı gösteriyorlar; bütün yavukluların da en iyisi odur; anamın kocası olmağa ve Odysseus'un şerefli makamına geçmeyi en çok arzu edendir. Ne olacağını Aither'de oturan, Olympos'un sahibi Zeus bilir, dilerim ki düğünden önce hepsine ecel gününü eriştirsin! Ona böyle söylemekte iken sağ yanından bir kuş, bir kara çaylak uçtu, Apollon'un bu çevik habercisi pençeleri arasında tuttuğu bir güvercinin tüylerini yoluyordu: Tüyler Telemakhos'la gemi arasında, yere saçılıyordu.

O ara Theoklymenos, tayfalardan uzak bir yana çekerek ve elini sıkarak, Telemakhos'a dedi ki:

— Telemakhos, hiç şüphesiz, şu sağındaki kuş bir tanrı dileği olmaksızın gelmiş değildir. Ben, onu iyice görüp bir hayırlı fal olduğunu bildim; şu İthaka ülkesinde hanlığa sizinkinden daha ziyade yakışır kan yoktur; daima burada siz hüküm süreceksiniz.

Ona karşı akıllı Telemakhos şöyle dedi:

— Taunlar vere, Garip, bu dediğin gerçek olsun! O zaman seni o derece seveceğim ve sana o kadar çok armağanlar vereceğim ki kimse kendisini senden kutlu ve mutlu saymasın.

Ve sadık arkadaşı Peiraios'a dönerek dedi ki:

— Klytis oğlu Peiraios, Pylos seferinde arkamdan gelen arkadaşlardan, her işte, bana en yakın ve en sadık olan sensin; şimdi sen bu garibi kendi evine ilet; gereğince bakıp konukla, ben gidip dönünceye değin.

— Telemakhos, dilediğin kadar kırlarda kal; bir konuğu nasıl ağırlamak gerekirse ona ben öyle bakacağım; bir eksiği olmıyacak.

Böyle deyip gemiye bindi ve arkadaşlarına binip palamarı çözmelerini söyledi. Telemakhos da ayaklarına güzel çarıklarını bağladıktan sonra, geminin güvertesinden tunç uçlu parlak mızrağını aldı. Tayfalar da palamarı çözüp gemiye bindiler ve emrettiği gibi kürek çekerek şehrin yolunu tuttular.

Telemakhos, çevik ayaklarla, çarçabuk, binlerce domuzun bulunduğu

ağıla yollanıyordu: Efendilerine pek sadık, çelebi domuz çobanı da orada oturuyordu.

ŞAN : XVI

TELEMAKHOS'UN ODYSSEUSU TANIMASI

İkisi, Odysseus ile çelebi domuz çobanı, kulübede, şafak sökünce ateş yakarak sabah övününü hazırladılar ve çobanlarla birlikte domuz sürülerini yola çıkardılar. Bu ara yaklaşan Telemakhos'a köpekler kuyruklarını sallayıp hiç havlamadılar. Tanrısal Odysseus kuyruk sallıyan köpekleri gördü, hemen de ayak seslerini işiterek Eumaios'a kanatlı sözler söyledi:

— Eumaios, eşten, dosttan biri bu yana geliyor, çünkü köpekler havlamayıp kuyruk sallıyorlar; bir ayak sesi de işitiyorum.

Bu sözleri henüz söylemişti ki, sevgili oğlu dış eşikte dikilip durmuştu.

Şaşakalan domuz çobanı ayağa kalkarak elinden kaplar düştü: Onlarda yanık yüzlü şarap karmağa bakıyordu. Efendisinin karşısına geldi, başından öptü, iki güzel gözünden ve iki elinden öptü; gözlerinden gür yaşlar döküldü! Bir baba on yıl gurbette kalıp uzaktan gelen sevgili oğlunu bunca zalim kaygıların konusu biricik yavrusunu nasıl kucaklarsa, tıpkı onun gibi çelebi çoban tanrı yüzlü Telemakhos'u kucaklayıp öpüyordu; onu ölümden kurtulmuş görerek hıçkırıyordu... Sonra kanatlı sözler söyleyip dedi ki:

— Geldin artık, Telemakhos, gözümün tatlı aydını! Seni bir daha göremem diyordum, gemi ile Pylos'a gideli beri; ama, haydi içeri gir, sevgili çocuk, uzak seferden dönüyorsun, seni doya doya gözlerimle göreyim. Kırlığına, çobanlarının yanına ne kadar da seyrek gelirsin; yoksa şehirde eğlenip fodul yavukluların iğrenç kalabalığından pek mi hoşlanıyorsun?

Buna karşı akıllı Telemakhos şöyle dedi:

— Dediğin gibi olsun, Eumaios ata! İşte şimdi de senin için buraya geliyorum, seni gözlerimle göreyim ve ağzından haberini alayım: Anam hâlâ konakta kalıyor mu, yoksa başka bir ere mi vardı ve Odysseus'un yatağı boş kalıp çirkin örümceklerin baskınına mı uğradı?

Buna karşı çobanlar başkanı Eumaios dedi ki:

— Anan, sabırlı gönlü ile, hep konağında kalıyor ve geceli gündüzlü, durmadan ağlıyor.

Bu sözler üzerine domuz çobanı Telemakhos'un elinden tunç mızrağı aldı. Odysseus'un oğlu taş eşiği aşıp içeri girince babası kalkıp oturduğu yeri ona vermek istedi; lâkin Telemakhos onu işaretle durdurarak şöyle dedi:

— Oturduğun yerden kalkma, yabancı! Biz kendi kulübemizde oturacak başka bir yer buluruz; burada onu hazırlayacak adam da vardır.

Böyle dedi ve babası yine yerine oturdu. Domuz çobanı da hemen yeşil yapraklı dallarla doldurduğu sıranın üstünü bir posteki ile örttü ve Odysseus'un sevgili oğlu oraya oturdu.

Sonra, Eumaios, et tepsileri üzerinde, geçen akşam yenen kebaptan artanı önlerine koydu ve çarçabuk sepetlere ekmek doldurup çanağında bal gibi şarap kardı, kendi de tanrısal Odysseus'un karşısına geçip oturdu. Bu ara, önlerinde hazır konmuş seçme yiyeceklere ellerini uzattılar.

Yiyip, içip karınları doyduktan sonra, Telemakhos, çelebi domuz çobanına dönerek dedi ki:

— Bu garip, Eumaios ata, sana nereden geliyor? Denizciler onu İthaka'ya nasıl ilettiler? Hangi ülkeden olduklarını söylemişler?

Ona karşı, sen çobanbaşı Eumaios, cevap vererek şöyle dedin:

— Geniş ovalı Krete'de doğmuş olduğunu söylüyor; dediğine göre bir çok ülkeleri, şehirleri gezip dolaşmış. Bir tanrı ona bu talihi kısmet etmiş. Şimdi Thesprotların bir gemisinden sıvışıp benim kulübeme gelmiş bulunuyor. Onu sana ısmarlıyorum. Dilediğini yerine getirirsin: Kendi sana sığınıp ocağına düşmekle kıvanıyor. Ona karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Eumaios, yüreğime dokunan bir söz söyledin: Ben garibi evime nasıl kabul edeyim? Kendim gencim ve konuğumu haksız yere hor tutacak birine karşı kolumun gücüyle koruyabileceğime güvenim yok. Anamın gönlü ise iki istek arasında bocalamakta: Ya yanımda kalıp evime bakmak, kocasının döşeğine saygı gösterip halkın gözünde adlı sanlı yaşamak; veya Akhailaların en çelebisine varmak öyle bir ere ki, konakta ona istekli çıkıp en zengin

armağanları versin. Senin çatının altına gelen garibe ben giyecek yeni şeyler veririm, entari de kaftan da ve kendisini gönlünün dilediği yere gönderirim. Belki de sen onu kulübende saklamak isterdin; o halde geçimliğini ben gönderirim; ekmeğini, çamaşırını, her şeyini; sana ve arkadaşlarına yük olmasın. Fakat yavukluların yanına gitmesini istemem; çünkü şımarıklıkları ve yaramazlıkları aşırı derecededir, gönlünü kıracak bir şey yaparlarsa, ben çok üzülürüm. İstediğin kadar yürekli ol, nasıl başa çıkarsın, onlar hem bu kadar çok hem bu derece kuvvetli iken?

Çok sabırlı kahraman, tanrısal Odysseus ona karşı, şöyle dedi:

— Ey dost, ben de bir şey söylersem haddimi aşmış olmam sanırım. İşittiklerim yüreğimi parça parça ediyor doğrusu; nedir o yavukluların senin konağında ettikleri yamanlıklar, çevirdikleri fırıldaklar? Şu yiğitliğinle sen bunlara razı değilsin elbet... Ama söyle bana: Göz mü yumuyorsun, yoksa halk bir tanrı buyruğu ile sana düşman mı olmuş? Yoksa kardeşlerinden mi şikâyetin var? Savaşın en katı zamanında onlardan beklenen yardımı mı görmedin? Ah! Bende, şu yüreğimin üstünde, senin gençliğin olsaydı! Ben kusursuz Odysseus'un oğlu veya kendisi olaydım! Başım düşman eliyle kesileydi eğer Laertesoğlu Odysseus'un konağına koşup hepsinin başına belâ getirmeseydim! Ben tek başıma kalıp çokluğun zebunu dahi olsaydım, yine de konağımda savaşıp ölmek bana yeğ gelirdi, her gün bu yakışıksız işlerin seyircisi olmaktansa!

Buna karşı akıllı Telemakhos cevap vererek dedi ki:

— Konuğum, sana her şeyi olduğu gibi, dosdoğru söyliyeceğim. Budunumun, ilimin bana karşı bir hıncı yoktur; kardeşlerden, savaşın katı anında beklenen yardımı görmediğim için de şikâyetçi değilim; Kronosoğlu soyumuza, her nesilde, yalnız bir oğul vermiştir: Arkeisos'un yalnız bir oğlu: Laertes, Laertes'in de yalnız bir oğlu: Odysseus dünyaya gelmiş, Odysseus de oğul olarak yalnız beni konağında bırakıp gurbete çıkmış doya doya sevemeden; ama bu işler tanrıların dizleri üzerindedir. —Şimdi sen, Eumaios ata, tezlikle var, anam bilge Penelopeia'ya Pylos'tan sağ esen dönüp burada bulunduğumu haber ver; sonra, ondan başkasına hiç bir şey demeden buraya dön: Akhailardan kimse geldiğimi duymasın, çünkü bana fırıldak çevirmek istiyenler çoktur.

Buna karşı, sen çobanbaşı Eumaios, cevap vererek dedin ki:

— Anladım, bildim: Ne diyeceğini önceden kavradım: Ama, haydi şimdi de dosdoğru söyle bana: Yola çıkmışken mutsuz Laertes'e de varıp haberi ileteyim mi? Eskiden, yalnız Odysseus için kaygılanırken, az da olsa işlere bir göz attığı görülürdü; evinde, uşakları arasında, gönlü diledikçe yiyip içtiği de olurdu: Ama şimdi senin Pylos seferine çıktığını işiteli, artık yemekten de, içmekten de büsbütün kesildiğini söylüyorlar: Kır işlerine de bakmayıp vakti iniltiler, hıçkırıklar içinde geçiyormuş. Öyle bitki gibi etleri eriyip bir deri bir kemik kalmış. Buna karşı akıllı Telemakhos atıldı:

— Acıklı şey! Ama kaygımız ne kadar büyük olursa olsun, onu kendi haline bırakalım: Çünkü dilediklerini yerine getirmek gücü insanlara verilmiş olsaydı, en önce babamın dönüş gününü tanrılardan dilerdim... Var, anama benden salık iletip geri dön ve kırlardan dolaşıp Laertes'e kadar yolunu uzatma. Ancak anama de ki, tezelden kâhya kadını gizlice yollasın; bu kadın ihtiyara haberi ulaştırabilir.

Bu ara domuz çobanı ayağa kalktı, çarıklarını eline aldı, ayaklarına bağlayıp şehir yolunu tuttu.

Tanrıça Athena'ya domuz çobanının ağıldan ayrıldığı gizli kalmadı; hemen boylu boslu, yakışıklı ve güzel işlere eli yatkın bir kadın kılığına giren tanrıça gelip kapının önünde ayakta durdu; yalnız Odysseus'un gözlerine görünmüştü; Telemakhos'un önündeydi, fakat o görmüyordu. Odysseus gibi köpekler de görmüşlerdi, fakat havlamadılar, yalnız korkudan, homurdanarak ağılın öbür bucağına kaçtılar.

Tanrıça kaşlarıyla bir işaret etti; tanrısal Odysseus anlayıp avluya çıktı. Athena ona dedi ki:

— Zeus dölü, Laertes oğlu, çok hünerli Odysseus! Artık oğluna açıl, ondan bir şey gizleme; ikiniz başbaşa verip fodul yavukluların tepelenmesini konuşun ve ünlü şehre gelmeğe bakın; ben de sizden uzun zaman uzak kalmıyacağım: Çünkü savaşa atılmağa benim de hevesim var.

Bunun üzerine Athena'nın değneği ile ona dokundu ve ilkönce sırtını ve göğsünü iyi yıkanmış entari ve bürümcek ile örttü; sonra boyunu bosunu

düzelterek ona yiğitlik verdi: Derisi esmerleşti, yanakları tombullaştı ve çenesine yağızca sakalı bitti. Ve Athena bunları işleyip gitti, Bu ara Odysseus kulübeye girince sevgili oğlu donakalıp gözlerini çevirdi, bir tanrı önünde bulunmaktan korkup ona kanatlı sözler söyledi:

— Ey garip, şimdi bana öncekinden başka türlü gözüküyorsun: Giydiklerin başkadır ve teninin derisi hiç de eskisinin aynı değildir. Acaba geniş göğün sahipleri tanrılardan biri misin? Sana zengin kurbanlar, altın armağanlar sunalım; yarlıgayıp bizi esirge.

Ona karşı çok sabırlı, tanrısal Odysseus dedi ki:

— Hayır; ben bir tanrı değilim, beni niçin ölümsüzlere benzetiyorsun? Ben ancak senin babanım; arkasından inleyip bunca üzüldüğün, onun yüzünden o kişilerin zulmüne uğradığın baban benim. Böyle deyip oğlunu öptü ve yanaklarından yere göz yaşları döküldü: O âna kadar kendini tutup ağlamamıştı. Lâkin Telemakhos hâlâ babası olduğuna inanamıyordu, yine cevap vererek şöyle dedi:

— Hayır, sen babam Odysseus değilsin, sen bir tanrı olup beni aldatıyorsun, daha çok inleyip figan edeyim diye. Bir ölümlü kişi bu hünerleri, hiç bir zaman, kendi aklıyla düşünüp işliyemezdi, eğer bir tanrı gelip onu, kolayca ve dilediği gibi, değiştirmeseydi, yiğit veya kart kılmasaydı! Az önce sen çaputlara sarılmış bir ihtiyarken, şimdi geniş göğün sahipleri tanrılara benziyorsun!

Buna karşı çok tedbirli Odysseus dedi ki:

— Telemakhos, eve gelen sevgili babanın önünde böyle şaşırıp ürkmek sana yakışmaz; bundan sonra, artık buraya başka bir Odysseus gelecek değildir: Baban benim! Çok çektikten ve ülke ülke gezip dolaştıktan sonra, işte yirminci yılda, atalar yurduna dönüyorum; bu gördüklerin talan tanrıçası Athena'nın işleridir: Beni dilediği kılığa sokan odur, buna gücü yeter, çünkü; insanı şimdi üstü, başı yırtık bir dilenciye, az sonra vücudu güzel esvaplarla giyinmiş genç bir ere çevirebilir. Çünkü geniş göğün sahipleri tanrılar için bir ölümlü kişiyi gönendirmek veya süründürmek kolaydır.

Böyle dedikten sonra yerine oturdu. Bunun üzerine Telemakhos tosun

babasını kucaklayıp hıçkırarak boşandı ve gözlerinden yaşlar aktı; her ikisi şimdi ağlamak ihtiyacına tutularak bol bol hıçkırıyorlardı: Ve inleyişleri daha yürek paralayıcı idi: Uçmak çağına gelmeden yavruları çobanlar tarafından çalınan deniz kartallarının veya akbabaların acı haykırışlarından; kaşlarının altından böylece acıklı yaşlar dökülüyordu. Ve batan güneş onları hâlâ hıçkırıklar içinde bulacaktı, eğer Telemakhos birden babasına dönerek şöyle sormasaydı:

— Hangi denizciler, babacığım, seni gemileriyle İthaka'ya ilettiler? Nereli, hangi soydan olmakla övünüyorlardı?

Ona karşı çok çekmiş tanrısal Odysseus şöyle dedi:

— Çocuğum, sana her şeyi olduğu gibi söyliyeceğim! Beni buraya Phaiaklar, ünlü denizci erler getirdiler; onlar ülkelerine düşen başka insanları da sılalarına kavuştururlar. Ben uyurken, tez yürüyüşlü bir gemilerine bindirdiler, açık deniz üzerinde, beni İthaka'ya çıkardılar; ve bana nice armağanlar, altından, tunçtan, giyecek kumaştan ağır, pahalı şeyler verdiler; şimdi bu mallar tanrıların dileğiyle, mağarada yerleştirilmiş bulunuyor. Ben de Athena'nın öğütleriyle buraya geldim, seninle danışıp düşmanların ölümünü kararlaştırmak için.

Fakat, haydi şimdi, bana fodul yavukluları birer birer say da kaç kişi ve ne gibi erler olduklarını anlıyayım; sonra kusursuz yüreğimle danışıp karar vereceğim: ikimiz, yardımcısız, haklarından gelebilir miyiz; veya başkasını yardıma çağırmalı mıyız?

Buna karşı uslu, akıllı Telemakhos şöyle dedi:

— Babacığım, senin büyük adını daima işitirdim. Savaşta elin çevik, danışta öğüdün makbul imiş, ama şimdi çok büyük söz söyledin, beni hayrete düşürdün: Hiç görülmüş değildir, iki kişi bunca güçlü erlerle savaşa kalkışsın! Çünkü, doğrusu, yavukluların sayısı ne ondur ne yirmidir; çok daha fazladırlar, sen de yakında gidip kendin görürsün! Onların kimler olduğunu öğrenmek istiyorsun: Dulihion yiğitlerinden, seçme tam elli iki kişi; altı uşak da arkalarından gidiyor; Sameden yirmi dört, Zakynthos'tan yirmi kadar er; hepsi de Akhaioğullarından; bunlardan başka, bizim İthaka'nın en ileri gelenlerinden tam bir düzine; yanlarında Medon çavuşla tanrısal ozan ve sofracılıkta usta iki kullukçu vardır. Divanhanenin içinde, birden, hepsinin üstüne nasıl atılabiliriz?.. Bir bak ki, gelir gelmez öcalmağa kalkışman pek acı ve yaman bir felâkete mal

olmasın! Fakat, gerçekten, bize yardımı dokunacak başka kimsen yok mudur?

Buna karşı çok çekmiş, tanrısal Odysseus şöyle dedi:

— Sana yardımcıları söyliyeyim, sen de kulağını açıp beni dinledikten sonra söylersin: Zeus ata ile kızı Athena bizimle beraber olsa yeter mi, yoksa başka yardımcı aramağa hacet var mı?

Buna karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Bu söylediklerinden daha iyi yardımcı olmaz... Gerçi çok yüksekte, bulutlar arasında otururlar... ama şurası da doğrudur: İnsanlar ve ölümsüz tanrılar üzerine hükümlerini oradan yürütürler.

Buna karşı çok çekmiş, tanrısal Odysseus şöyle dedi:

— İkisi de uzun zaman bizden uzak kalmayacaklar: Divanhanede, bizimle yavuklular arasında kopacak savaşın en katı anında, Ares'in gücünden başka yargıcımız olmıyacağı sırada, onları yanımızda göreceksin!

Sen yarın, şafak görünür görünmez, eve git, şımarık yavuklularla buluşup görüş; az sonra da domuz çobanı beni şehre iletir, yine ihtiyar dilenci kılığını takınmış, çaputlara sarınmış olacağım. Konakta beni aşağılatan olursa göğsünde yüreğin buna katlansın. Beni ayaklarımdan sürükleyip kapıdan dışarıya atsalar, veya değneklerle vursalar, sen uzaktan seyirci kal! Onları taşkınlıktan vazgeçirmek için ancak yumuşak sözler söyle. Onlar seni dinlemiyecek, çünkü o gün onların ecel günü olacaktır!

Sana başka bir şey söyliyeceğim ve onu sen iyice aklına koy: iyi öğütçü Athena aklıma getireceği anda ben sana başımla işaret edeceğim, sen de bunu görünce anlayıp hemen, divanhanedeki savaş pusatlarını kaldıracaksın, yukarki katta bulunan hazne odasına götürüp yerleştireceksin; yavuklular farkına varıp sebebini sorarlarsa, yumuşak sözlerle onlara şöyle dersin: «Onları dumandan korumak için kaldırdım, çünkü Odysseus Troia seferine çıkarken ne halde bırakmışsa artık o halde değildirler; ocağın buğularından paslanıp bozulmuşlar... Bundan başka Zeus'un aklıma getirdiği daha büyük bir düşünce var: İçkili bir gününüzde, aranızda bir çekişme çıkabilir, birbirinizi yaralayabilirsiniz, bu yüzden sofra hakkı ve evlenme şerefi kirlenir diye korktum: Çünkü demir insanı kendine çeker. dersin, ikimiz için yalnız iki mızrak, iki kılıç ve elde tutulacak

sığır derisinden iki kalkan bırakırsın: Pallas Athena ve büyük yardımcımız Zeus onların gözlerine gaflet perdesi çektiği zaman bu silâhları kapıp üstlerine atılırız. Şimdi bir öğüt daha dinle ve onu iyice aklına koy. Sen gerçekten benim oğlum, benim kanımdan doğmuş isen, kimse Odysseus'un burada bulunduğunu duymayacak; Laertes de, domuz çobanı da, bütün kullukçular da Penelopeia'nın kendisi de bilmiyecek. ikimiz yalnız, senle ben, kadınların doğruluğunu eğriliğini anlamalıyız ve erkek kullukçulardan kimin, candan gönülden, sayıp sakındığını ve kimin senin gibi bir yiğidi saymadığını sınamalıyız.

Ona karşı tosun oğlu cevap vererek şöyle dedi:

— Baba, yüreğimi az sonra anlıyacaksın, can evimde gevşeklik, korkaklık bulmayacaksın sanırım; ama dediğini bizim için pek faydalı bulmuyorum ve bunun üzerinde durup düşünmeni dilerim, Kullukçuları sınamak için kırlar arasında dolaşmak fazla uzun olur, halbuki bu ara yavuklular rahat rahat konağına oturmuşlar, hayâsızca ve hiç bir şey esirgemeksizin, mallarının altından girip üstünden çıkıyorlar!... Kadınları her halde, soruşturup anlamalısın, derim; ama erkekleri sınamak için kulübe kulübe dolaşmak fikrinden şimdilik vazgeçmeli, bu işleri sonraya bırakmalısın: Gerçekten fırtına koparan Zeus'un bir alâmeti sende varsa.

Aralarında böyle söyleşirken, Telemakhos ile yarenlerini Pylos'tan getirmiş olan iyi yapılı gemi İthaka limanına giriyordu. Çok derin koyun iç tarafına ulaşınca kara tekneyi kumsala çektiler ve hemen o güzelim armağanları Klytios'un evine götürdüler ve bir çavuşu Odysseus'un evine gönderdiler, bilge hatun Penelopeia'ya salık götürsün, oğlu Telemakhos dönüp kendi kırlığa gitmiş, gemiyi ise şehre yollamış, desin diye; ta ki bu haberle ünlü hatunun içi rahat edip yufka yüreği üzülmesin, artık gözlerinden yaş dökülmesin, ikisi, çavuşla çelebi çobanbaşı, hanımlarına aynı haberi iletmek üzere gelirken birbirleriyle karşılaştılar.

Tanrısal hanın konağına varınca, çavuş halayıkların ortasında durup dedi ki: «Müjde sana, ey Hatun, sevgili oğlun geldi!» Domuz çobanı ise yanına giderek Penelopeia'ya sevgili oğlunun buyurmuş olduğu sözleri söyledi ve kendisine ısmarlanan işi bitirdikten sonra, divanhaneden ve avlulardan çıkıp domuzlarının yolunu tuttu.

Canları sıkılıp suratlarını asan yavuklular divanhaneden avluya çıktılar; duvar dibinde, dışkapı yakınında durup danışak kurdular. En önde Polybos'un oğlu Eurymakhos söze başlayıp şöyle dedi:

— Arkadaşlar! gerçekten çok saygısızca bir iş oldu, Telemakhos'un şu seferi! Halbuki biz ona gitmemesini söylemiştik. Ama, haydin şimdi, en iyilerinden bir kara gemi seçip denize indirelim, içine usta kürekçiler koyalım, çarçabuk gidip arkadaşlara hemen dönsünler, diye haber iletsinler.

Sözünü bitirmemişti ki, koydan yana dönen Amphinomos bir geminin çok derin limana girmiş olduğunu gördü: Tayfaları yelkenleri toplamış, küreklere sarılmıştı bile; Amphinomos alaycı bir kahkaha ile gülerek yarenlerine dedi ki:

— Haber vermek zahmetine hacet kalmadı: Onlar işte limana girmişler bile. Kendilerine bir tanrı ilhamiyle mi malûm oldu? Yoksa öbür geminin geçtiğini gözleriyle görmüş iken yetişemeyip kaçırdılar mı?

Böyle dedi ve cümlesi kalkıp deniz kıyısına indiler; tayfalar çarçabuk kara gemiyi kumsala çektiler, çevik kullukçular pusatları götürdüler ve kendileri toplu olarak dernek yerine gittiler.

Genç, ihtiyar, bütün tanıklar uzaklaştırıldıktan sonra, Eupithes'in oğlu Antinoos onlara dedi ki:

— Vah, vah! Bu eri işte tanrılar ölümden kurtarmışlar! Gündüzleri gözcülerimiz, rüzgârlı yarlar üzerinde, güneş batıncaya kadar, nöbet beklediler; geceleri, kumsala çıkıp yatmadık, tanrısal şafak sökünceye değin tez yürüyüşlü geminin içinde kalıp dolaştık, Telemakhos'u yakalayıp öldürmek üzere pusu kurduk! Fakat onu bir tanrı yurda ulaştırdı; şimdi biz burada, merhametsizce, onun ölümünü konuşalım; Telemakhos elimizden kurtulmamalıdır: O sağ oldukça işlerimizi başarabileceğimizi sanmıyorum; çünkü kendi, doğrusu, ihtiyatta, hilede ustadır, budunların rızası ise, şimdiden hiç de bizden yana değildir. Ama haydin iş başına, o Akhaiları dernek meydanında toplamadan!... Çünkü çok gecikmeden buna baş vuracaktır, sanırım; belki, bize inat, cümlenin ortasında durup, öldürmek istediğimizi, fakat beceremediğimizi anlatacak. Halk da onu dinliyerek bu kötü işleri onamıyacak. Olmıya ki bize karşı bir fenalığa karar versinler ve bizi kendi yurdumuzdan çıkarıp başka ülkelere sürsünler! Haydin, tez yetişip onu kırlarda veya yolda iken, şehre gelmeden, ele geçirelim; azıklarını, mallarını alıp aramızda kur'a ile paylaşalım; konağı da, varacağı er kim olursa olsun, anasına verelim. Bu sözlerimi makbul görmüyorsanız, onun sağ kalıp bütün ata mirasının kendine kalmasına karar veriyorsanız; o halde artık burada cemaatle toplanıp mallarını yemekten vazgeçelim; evli evine, yerli yerine, çekilelim, ayrı ayrı armağanlar sunarak Penelopeia'ya istekli olalım; sonunda o varsın en çok verene veya talihli olana kısmet olsun!

Böyle dedi, ötekiler ise onu dinleyip sustular. İçlerinden Amphinomos ilk önce söze başlayıp; Nisos'un ünlü oğlu ve Aretes Hanın torunu Dulihion'dan, bu buğday yatağı yemyeşil adadan gelen yavukluların başıydı ve söylevleri en çok Penelopeia'nın hoşuna gidendi: Çünkü gönlünde saf duygular vardı. Cümlenin iyiliği için söze başlayıp dedi ki:

— Dostlar! ben şimdilik Telemakhos'un ölümüne razı değilim. Hanların döllerine kıymak büyük suçtur. Önce tanrıların dileğini soruşturmalıyız; Zeus'un kararı bize uygun gelirse, kendi elimle Telemakhos'u öldürürüm, öbürlerini de vurmağa davet ederim; ama tanrıların izni olmazsa el çekmemizi dilerim.

Böyle dedi Amphinomos; öbürleri de sözünü beğendiler ve hemen kalkıp Odysseus'un konağına girdiler, divanhaneye gelip cilâlı koltuklara oturdular.

Bu ara bilge Hatun Penelopeia'nın aklına başka bir şey geldi, zulümleri

aşırı yavuklulara görünmeyi düşündü. Çünkü kötü niyetlerini öğrenen Medon çavuş yanına gelip konakta oğlunun ölümü üzerine konuşulduğunu kendisine haber vermişti. Böylece divanhaneye geldi ve yanında halayıkları vardı. Tanrısal kadın yavukluların yanına gelince geniş merdiven başında durup parlak tüllerini yanaklarının üstüne getirdi. Antinoos'a dönerek ve adını anarak şöyle dedi:

— Antinoos, zulüm işleyen, kötü fırıldaklar çeviren er! Seni İthaka ülkesi içinde, tedbirden ve söylevden yana bütün yaşıtlarından üstün diyorlarsa da, bana sen böyle görünmüyorsun! A düşüncesiz, Telemakhos'un kanına girmeği sen mi düşünüp ölümüne yol arıyorsun? Sığınanların da dileklerine kulak vermiyorsun? Fakat Zeus onların tanığı değil midir? Başkalarına kötülük düşünüp fırıldak çevirmek tanrı töresine uymaz. Bilmez misin ki, bir gün baban buraya gelmiş, halkın ona karşı olan büyük öfkesinden kaçıp sığınmıştı; çünkü Taphos korsanlarıyla birleşip dostlarımız Thesprotları talan etmişti; kendisini tepeleyip yüreğini koparmak istiyorlardı, cümlenin gözü onun sayısız mallarındaydı, onları elinden alacaklardı. Ama Odysseus araya girdi, öfkelerini yatıştırdı. Bugün ise sen pahasını ödemeden onun evini sömürüyor, karısına istekli çıkıyor, oğlunu öldürmeği kuruyorsun! Beni de büyük kederler içine atıyorsun! Sana «el çek» diyorum, öbürlerini de vazgeçirmeni öğütlüyorum.

Ona karşı Polybos'un oğlu Eurymakhos araya girerek şöyle dedi:

— İkarios kızı, bilge Penelopeia, yüreğine umut gelsin, içinden bu kaygıları at! Öyle bir adam yoktur ve olamaz: Ben sağ iken ve gözlerim görür iken, oğlun Telemakhos'a eliyle dokunsun! Buna söz veriyorum, göreceksin, dediğim olacak: Buna cesaret edenin kara kanı süngümden damlıyacaktır! Hiç unutur muyum? Kaç defa şehirler talancısı Odysseus beni dizlerine oturtup kebap olmuş etten yedirmiş, kırmız şaraptan içirmişti! Benim için Telemakhos bütün erlerin en sevgilisidir, inan bana, korkmasın, yavukluların elinden ona ölüm gelmez; lâkin tanrıların yarlığından kaçınmak yoktur.

Yüreğini yatıştırmak için böyle diyordu, fakat içinden oğlunun ölümünü tasarlıyordu.

Penelopeia yukardaki şanlı odalarına döndü, sevgili erkeği Odysseus için ağlamaktaydı, tâ ki gökgözlü tanrıça Athena gelip göz kapaklarına tatlı uyku ekti.

Akşama doğru çelebi domuz çobanı, Odysseus ile oğlunun yanına geldi; onlar bir yaşında bir domuz kurban etmişler ve birlikte emek vererek övünü hazırlıyorlardı. Athena Laertes oğlu Odysseus'un yanına gelmiş ve değneğiyle dokunarak onu yine vücudu eski püskü giyeceklere bürünmüş bir ihtiyara çevirmişti: Domuz çobanı karşısında görünce tanımasın ve gidip Penelopeia'ya haber vermesin diye.

İlk önce Telemakhos söze başlayıp ona şöyle dedi:

— Geldin mi, çelebi Eumaios? Şehirden ne haberler? Taşkın yavuklular pusudan geri döndüler mi, yoksa, ben geri dönmüş iken onlar hâlâ beni bekliyorlar mı?

Ona karşı, sen çobanbaşı Eumaios, cevap vererek şöyle dedin:

— Şehri dolaşıp bunları arayıp sormak aklıma bile gelmedi; gönülden dilediğini: Haberi iletip çarçabuk buraya dönmekti; ama yarenlerinin haberci gönderdiği ayağına çabuk çavuşa rastladım, anana da ilk önce müjdeyi veren o oldu. Bir şey daha biliyorum, kendi gözlerimle gördüğüm bir şey: Dönerken şehirden çıkmış Hermes tepesine ulaşmıştım ki, tez yürüyüşlü bir geminin limanımıza girdiğini gördüm: içinde çok insan yardı, kalkanlarla, iki ucu temrenli mızraklarla yüklü idiler. Bence onlar yavuklular olsa gerek; ama bundan fazla bir şey anlamadım.

Böyle dedi ve Kutsal Telemakhos, Han babasının gözleri içine bakıp gülümsedi; domuz çobanı bunun farkına varmadı. Yemek hazırlıkları görüldükten sonra sofra kuruldu, denk paylara ayrılan kebaplar keyifle yendi ve doya doya yiyip, içtikten sonra yatmağı hatırladılar ve tatlı uykudan pay aldılar.

ŞAN : XVII

ŞEHİRDE OLUP BİTENLER

Sabah sisi içinde doğan gül parmaklı Şafak görünür görünmez, Tanrısal Odysseus'un sevgili oğlu Telemakhos güzel çarıklarını ayaklarına bağlayıp avuçlarına uygun, sağlam bir mızrağı eline aldı; böylece şehre varmaya hazır, domuz çobanına dedi ki:

— Eumaios ata, ben şehre gidiyorum anam beni görsün diye; çünkü bilirim, o beni görmedikçe hıçkırıkları kesilmeyecek, göz yaşları dinmeyecek. Sana da şunu ısmarlıyorum: kutsuz garibi şehre ilet, orada yiyeceğini dilensin: isteyen ona bir lokma yiyecek, isteyen bir tas içecek verir. Kendim bunca kaygılar içinde iken, doğrusu bütün insanları boynuma almak elimden gelmez. Konuk bundan gücenirse tasası kendisine; ben çünkü açık konuşmaktan hoşlanırım.

Buna karşı çok tedbirli Odysseus şöyle dedi:

— Ey dost! Beni burada alıkoymanızı pek arzu etmem; çünkü bu yaşımda, çoban kulübelerinde kalıp çobanbaşının her buyruğuna boyun eğmek artık bana gelmez. Sen gideceğin yere git; beni de, ateşte ısındıktan ve güneş sıcağı bastıktan sonra, bu emrettiğin kişi, şehre iletir; çünkü üstümdeki şu kötü çaputlarla sabah ayazının dokunmasından korkarım, şehrin de uzakta olduğunu söylüyorlar.

Böyle dedi, Telemakhos ise kulübeden dışarı çıktı; hızlı adımlarla ilerlerken aklında hep yavukluları tepelemek düşüncesi vardı.

Konağın ulu bölüğüne erişince, gidip elindeki mızrağı yüksek direğe dikti; sonra divanhaneye girmek üzere taş eşiği aştı.

Herkesten önce Eurykleia dadı onu gördü; iyi işlenmiş koltukları postlarla örtüyordu. Gözleri yaşararak hemen yanına geldi, ulu gönüllü Odysseus'un öbür halayıkları dal her yandan üşüşerek gelişini kutluyorlar, başından ve omuzlarından öpüyorlardı.

Bilge Hatun Penelopeia da odasından çıkmıştı: Artemis'e veya altın Aphrodite'ye benziyordu. Çocuğunu iki kolu arasına alarak göz yaşları döküyor, alnından ve iki güzel gözünden öpüyordu; hıçkırıklar arasında ona kanatlı sözler söyledi:

— Geldin, Telemakhos'um, gözümün tatlı aydını! Seni bir daha göremeyeceğim diyordum, sen, gizlice ve benim rızam yokken, bir gemiye binip Pylos'a gideli beri. Sevgili babandan salık soruşturmaya gitmişsin; haydi şimdi, anlat bana, her ne rastladınsa ve gözlerinle her ne gördünse.

Buna karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Anacığım, beni ağlatma, göğsümdeki yüreğime dokunacak söz söyleme: ölümden kurtulup geldim işte. Ama sen yıkanıp üstüne temiz çamaşır giy, dua ederek tanrılara yüzlük kurbanlar ada, umulur ki Zeus öcümüzü almayı bize kısmet eyliye! Ben ise, dernek meydanına gidiyorum, dönüşte arkamdan gelen bir konuğu aramak için. Onu, çelebi yarenlerle, önden yollamıştım, ve Pelarios'a evine iletip bakmasını, ben gelinceye kadar ağırlamasını söylemiştim.

Böyle dedi ve Penelopeia, dudakları arasından tek söz çıkmaksızın, gidip yıkandı, üstüne lekesiz çamaşırlar giydi ve dua ederek bütün tanrılara yüzlük kurbanlar adadı: umulur ki, Zeus öcalmalarını kısmet eyliye!

Telemakhos bu ara, mızrağı elinde divanhaneden çıktı, beraber çıkan iki tazısı arasından gidiyordu. Athena onun üstüne tanrısal bir güzellik saçıyordu. Dernek meydanına girdiği zaman bütün halk gözlerini ona çevirip bakıyordı Her yanından üşüşüp saran yavuklular yüzüne gülerek konuşu-yorlardı, ama yüreklerinin derinliğinde hainlik saklıyorlardı.

Telemakhos onların kalabalık cemaatinden kaçarak bir arada bulunan Mentor, Antiphos ve Halitherses'in yanına gidip oturdu; bunlar babasının eskidenberi dostları idi. Kendisinden her şeyi sormaktalar iken, ünlü süngücü Peiarios yaklaşıyordu: konuğunu şehir arasından dernek meydanına getirmişti; ve Telemakhos, dakika sektirmeden, garibi karşıladı.

En önce Pelarios söze başlayıp dedi ki:

— Telemakhos, tez benim eve halayıklarını gönder de Menelaos'un sana verdiği armağanları konağa yollayayım. Buna karşı akıllı Telemakhos şöyle

dedi:

— Pelarios, henüz işlerin ne hal alacağını görmüyorum. Olabilir ki, konakta, taşkın yavuklular hainlikle canıma kıyıp atadan kalma mallarımı paylaşırlar, o halde bu armağanların onlardan birine geçmektense sende kalmasını isterim. Eğer benim elimden ecelleri ve ölümleri gelirse sevine sevine onları eve getirirsin ben de sevine sevine alırım.

Böyle dedi ve kutsuz konuğu ile birlikte konağın yolunu tuttu. Ulu yapılı konağın divanhanesine gelince, kaftanlarını koltukların ve kürsülerin üstüne bırakarak leğenleri cilâlı hamama geçip yıkandılar. Halayıklar onları yıkayıp yağ ile tenlerini ovduktan sonra üstlerini entariler ve yünden kaftanlarla giydirdiler; sonra kendileri gidip koltuklara oturdular.

Oda halayıklarından biri güzel bir altın ibrik getirdi, ellerini yıkasınlar diye gümüş leğen içine su döktü; sonra önlerinde iyi işlenmiş bir sofra kurdu. Sayın kâhya kadın da ekmeği getirip önlerine koydu ve hazır yiyeceklerden bol bol ikram etti. Bu ara Penelopeia, divanhanenin tam karşılarına gelen sofasında, kürsüsüne uzanmış, hafif çıkrığını çeviriyordu. Onlar ise önlerindeki seçme yiyeceklere ellerini uzattılar. Doya doya yiyip içtikten sonra bilge Hatun Penelopeia söze başlayıp dedi ki:

— Telemakhos, ben bari yine yukarki kata çıkıp yatağa uzanayım, o yatak ki Odysseus, Atreusoğullarıyla birlikte Troia seferine çıkalı beri benim her gün figan ederek göz yaşlarımla ıslattığım yerdir, çünkü sen, taşkın yavuklular buraya gelmeden önce, babanın dönüşü üzerine her ne işittinse bana anlatmaya bir türlü karar vermiyorsun. Buna karşı akıllı Telemakhos cevap vererek dedi ki:

— Öyle ise, anacığım, işte sana bütün hakikati anlatıyorum: Pylos'ta, budunlar çobanı Nestor'un katına varmıştık; kendi beni yüksek konağında kabul edip gereğince ağırladı, şanlı oğullarıyla birlikte. Fakat çok çekmiş Odysseus üzerine hiç bir şey söylemedi: sağ mı, ölmüş mü? Yeryüzünde kimseden hiç bir şey duymamış! Ancak Nestor beni ünlü süngücü Atreusoğlu Menelaos'un yanına, atlarıyla ve sağlam arabasıyla yolladı. Orada ben Argoslu Helena'yı gördüm ki, onun yüzünden, tanrıların dileğiyle, bunca Argosluların ve Troialıların başına belâlar gelmiştir! Ve hemen narası gür Menelaos bana hangi sebepten tanrısal Lakedaimon'a geldiğimi sordu; ben de ona bütün hakikati

olduğu gibi anlattım; onun üzerine o da cevap vererek dedi ki: «Yalvarıp sorduklarına gelince, doğruluktan ayrılmaksızın, bildiğimi anlatacağım ve seni yanıltmayacağım. Bana denizin yalan bilmez ihtiyarı her ne dediyse, bir kelimesini gizlemeden ve değiştirmeden söyliyeceğim: o bana dedi ki, Odysseus'u göz yaşları içinde, bir adada görmüş; onu, kendi rızası yok iken Nymphe Kalypso mağarasında zorla tutuyormuş; bu sebeple o da atalar yurduna dönemiyormuş.» İşte ünlü süngücü Atreusoğlu Menelaos bana bunları söyledi. Ben de, bu işler böyle bitince, yola çıktım: tanrıların ihsan ettiği rüzgârla sevgili atalar yurduna ulaştım.

Böyle dedi ve bu sözler Penelopeia'nın yüreğine derinden dokundu. Bunun üzerine tanrı yüzlü Theoklymenos onlara şöyle dedi:

Laertes oğlu Odysseus'un sayın Hatunu, onun iyice bir şey bilmediğini görüyorsun; ama benim sözümü aklında iyi tut, sana gerçek haberler vereceğim ve senden hiç bir şey gizlemeyeceğim. Bil ki, şimdiden Odysseus atalar yurduna gelmiştir, burada gizli veya aşikâr dolaşarak işlenen kötülükleri haber almakta ve bütün yavukluların cezasını hazırlamaktadır, iyi yapılı gemide görüp Telemakhos'a açıkça anlattığım alâmet böyledir.

Buna karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Tanrılar vere konuğum, söylediklerin gerçek ola! Benden öyle bir dostluk görür, öyle çok armağanlar alırdın ki, görenler seni en mutlu bir kişi sayarlardı.

Aralarında böyle söyleşmekte iken... yavuklular Odysseus'un divanhanesi önündeki sert taşlar döşeli meydanda disk ve cirit atarak eğleniyorlardı; âdetleri üzerine şımarıklıkları her gün burada geçerdi.

Yemek zamanı yaklaşınca, ve davarlar âdet üzere, güdücülerinin önünde kırlardan gelince Medon söz başladı çavuşlardan en ziyade hoşlandıkları ve sofralarına kabul ettikleri buydu :

— Delikanlılar, oyunlardan keyfiniz yerine gelmiş ise içeri girip övünü hazırlayalım; tam vaktinde sofraya geçmek de hoşa gitmez değildir...

Böyle dedi, onlar da sözünü dinleyip kalktılar; divanhaneye gelince kaftanlarını koltukların, kürsülerin üstüne atarak, yağlı domuzları ve koşulmamış

düveyi boğazlayıp övün hazırlığına baktılar.

Bu ara kırdan şehre gelmek üzere, Odysseus ile çelebi domuz çobanı yola çıkmaya hazırlanıyorlardı. Çobanlar başkanı Eumaios ona dönerek şöyle dedi:

— Garip, şehre bugünden gitmek arzusunda olduğun gibi, beyim de öyle buyurduğu için, gidelim. Bilirsin ki ben seni burada, kulübenin bekçisi olarak, alıkoymak isterdim: Ama onu sayarım; sonra, bana çıkışmasından da korkarım: beylerin azarları yaman olur... Haydi, şimdi yola çıkalım; gün de epey ilerlemiştir; tez basacak olan akşam ayazı ise sert olabilir.

Buna karşı çok tedbirli Odysseus dedi ki:

— Anlıyorum, kavrıyorum. karşındaki arif kişidir. Hemen yola çıkalım. Sen hemen öne geçip yolu göster: bana bir de, hazır bir tarafa atılmışın varsa, dayanmak için bir çomak ver; çünkü yolun pek kaypak olduğunu söylemiştin.

Ve hemen sırtına köhne heybesini atarken Eumaios ona istediği gibi bir dayanak verdi.

İkisi yola koyuldular, ağılı köpeklerle öbür çobanların bekçiliğine bıraktılar. Domuz çobanı öne geçerek beyini, şu çomağa dayanmış, vücudu çaputlara sarınmış, dilenci kılıklı ihtiyar yoksulu şehre iletiyordu.

Yamacın altından geçen yolun üstünde, kasabaya yaklaşırken, duvarları taşla örülmüş çeşmeye ulaştılar; bu bol akışlı pınardan kasaba halkı suyunu alırdı, onu İthakos, Neritos ve Polyktor yaptırmıştır. Çeşmeyi her yandan saran su kavaklarından bir koru vardır; burada yüksek kayadan dumlu bir su akar durur; bunun da üstünde taştan yapılmış bir tapınak var ki, onda gelenler geçenler Nymphelere adaklar sunarlar.

Burada onlara Dolios oğlu Melanthios rastladı. Onları görür görmez, doğruca sözlerini onlara yönelterek, sövmeye başladı; kaba ve yakışmaz sözlerinden Odysseus'un yüreği kızdı.

— Şunlara bakın: kötü kötüyü yediyor! tanrı daima böyle iki benzeri birbirine eş eder! iğrenç domuz çobanı, nereye götürüyorsun şu miskini? Kapı pervazlarına dayana dayana omuzları çürüyecek, kırıntı dilenerek, hançerler veya leğenler değil; bana vermiş olsan, onu bekçi yapar, ağılın gübresini

süpürtürdüm; atların da yeşil yemine bakardı, kendi de peynir suları içer, etlenir butlanırdı. Ama tembelliğe alışkınlığı varken hiç işe yanaşmak ister mi? Onun yapabileceği kapı kapı dilenip doymaz kursağını doldurmaktır. Şunu da sana söyleyeyim ve dediğim gibi olacak: şayet tanrısal Odysseus'un konağına ayak basarsa, erlerin kollarıyla başına iskemleler yağacak, döşemelere çarpa yıkıla eğe kemikleri ufalanacak.

Böyle dedi ve akılsız adam, yanından geçerken Odysseus'un böğrüne bir tekme vurdu; ama onu patikadan dışarıya atamadı. Yerinde sarsılmayıp duran Odysseus düşündü: çomağı başına indirip canını alsın mı, yoksa yerden taşlar kaldırıp arkasına çarpsın mı? Fakat kendini tuttu, yüreğinin öfkesini yatıştırdı. Ona karşı domuz çobanı, gözlerinin içine bakarak çıkıştı, ve ellerini kaldırarak yüksek sesle dua etti:

— Pınarbaşı Nympheleri, Zeus kızları! Bir zamanlar tanrısal Odysseus sizlere semiz ve içyağına sarılmış kuzu ve oğlak butları yakıp tütsü kıldı ise, dileğimi yerine getirin: o kahraman dönsün, bir tanrı kılavuzu olsun! Şunun da davarları kötü çobanlar elinde bırakıp bütün gün, nahiyeyi dolaşırken, takındığı yüzsüz tavırların haddini bildirsin!

Buna karşı keçi çobanı Melanthios dedi ki:

— Bakındı hele, şu kurnaz köpeğin dediğine! Çok geçmeden seni ben sağlam yapılı bir kara gemiye bindirip İthaka'dan uzağa ileteceğim, ağır paha ile satacağım. Tanrılar vere, bugün, gümüş yaylı Apollon gelip Telemakhos'u konağın içinde vura, veya yavukluların eliyle canı çıka! Nasıl ki Odysseus da uzaklarda helak olup artık sıla yüzü görmeyecektir.

Böyle dedi, ve ağır ağır yürürken onları geride bıraktı, kendi hızlı yürüyerek beyin konağına ulaştı ve hemen içeri girerek yavuklular arasında, Eurymakhos'un karşısına geçip oturdu: çünkü en büyük dostu oydu. Kullukçular önüne etlerden bir pay getirdiler, sayın kâhya kadın da ekmeği getirip sofrasına koydu.

Odysseus ile çelebi domuz çobanı konağa yaklaşınca durdular; çevrelerine oyulmuş kopuzun sesi geliyordu: Phemios yavukluların önünde bir peşreve başlamıştı. Bu ara Odysseus, elinden tutup domuz çobanına dedi ki:

— Eumaios, şu güzel konak Odysseus'un konağı mıdır? Bir çokları arasında kolay tanılır, hepsinden o kadar ayrıdır. Avlusu duvarla ve bir sıra direklerle çevrilmiş; ya iki kanatlı kapıları ne kadar sağlam! Bunları zorlayacak insan yoktur. Anlaşılan bir çok erlere ziyafet veriliyor; iç yağlarının kokusunu duyuyor musun? İçerde kopuz da çalınıyor. El kopuzu tanrılar şölenlere arkadaş vermişlerdir.

— İyi bildin; bunda ve başka şeylerde sen hiç de akılsız değilsin. Ama, haydi şimdi işler üzerine konuşalım: konağın içine ya sen önce girip yavuklulara karışırsın, ben geride kalırım... veya istersen sen bekle, ben önden gideyim... fakat sen de pek gecikme; dışarda gören olursa, tokat, tekme hazır; buna hemen bir karar ver.

Buna karşı çok çekmiş tanrısal Odysseus şöyle dedi:

— Anlıyorum, kavrıyorum; karşındaki arif kişidir. Haydi sen ileri! Geride ben kalırım; silleden tokattan yana da alışmamış değilim; yüreğim sabırlıdır; savaşlarda ve deryalarda çok çekmişim; başka mihnetler gelecekse onlara da hazırım. Şu batasıca kursağa boyun eğmemek elde değil; her belâyı başımıza getiren odur; yine onun yüzünden denk yapılı gemiler donanıp hasatsız deniz üzerinde sefere çıkılır, gidip yadeller talan edilir.

Aralarında böyle söyleşmekte iken, orada yatmakta olan bir köpek başını kaldırdı, kulaklarını dikti; bu Argos idi; çok çekmiş Odysseus onu büyütmekte iken hayırını görmeden, kutsal Troia seferine çıkmıştı. Gençlerin elinde kalan Argos bir zamanlar, yaban keçisi, geyik ve tavşan avına alıştırılmıştı; şimdi ise, sahipsiz kalarak dış kapının önünde, katırların ve sığırların gübresi üzerinde, serilip yatmıştı; kullukçular gübreyi buradan alıp Odysseus'un büyük bahçesine götürürlerdi. Argos köpek, üstü böcek dolu, kıvrılmış yatıyordu.

O anda kendisine yaklaşanın Odysseus olduğunu sezip kuyruğunu salladı ve iki kulağını indirdi; ama beyinin yanına gelecek kadar kuvveti kalmamıştı. Bu ara onu gören Odysseus gözünden akan yaşı sildi ve hiç bir şeyin farkında olmayan Eumaios'a hemen söz söyleyip şöyle dedi:

— Eumaios, ne acaip köpek, şu gübre üstünde yatan! Boyu boşu güzel bir hayvan; fakat iyi anlayamadım, görünüşte güzel olduğu kadar koşuda da ayağına tez miydi? Yoksa hanların gösteriş için büyüttüğü bir sofra köpeği miydi?

Buna karşı, sen çobanbaşı Eumaios, cevap vererek dedin ki:

— Uzaklarda ölen erin köpeğidir bu; boy bosça olduğu kadar başarıca da iyiydi; onu Odysseus Troia seferine çıkarken bıraktığı halde göreydin güzelliğine ve kuvvetine şaşardın, ormanın en sık yerinde gördüğü canavar ondan kurtulamazdı; izden anlamada ondan üstün tazı yoktu. Şimdi ise böyle kötülemiş; beyi atalar yurdundan uzaklaştıktan sonra, kadınlar ona bakmaz oldu; Umarsız kaldı. Kul kısmı öyledir, beyin yumruğundan yakayı kurtardı mı, işlere gereğince emek vermeye hevesleri olmaz. Gürler sesli Zeus bir adamı köleliğe atınca ondan erdeminin yarısını alır.

Böyle deyip yüksek kapılı konağa girdi, doğru divanhaneye, çelebi yavukluların yanına gitti.

O anda Odysseus'u görür görmez, ayrılığın yirmi birinci yılında Argos'a Ecel karanlığı basmıştı.

Eumaios'un divanhaneye girdiğini en önce tanrı yüzlü Telemakhos gördü ve hemen başıyla işaret ederek yanına çağırdı. Eumaios, gözlerini dört yana gezdirerek, doğrayıcı başının boş kalmış alaca iskemlesini aldı: bu kullukçu şimdi bol bol etleri doğrayıp yavukluların paylarını hazırlıyordu. Eumaios bu iskemleyi Telemakhos'un sofrasına götürdü, karşısına koyup üstüne oturdu; ve bir çavuş ona da yiyeceklerden payını getirdi ve sepetten ekmek alarak önüne koydu.

Az sonra, onun arkasından, Odysseus da divanhaneye giriyordu; kapının iç tarafında, cilalanmış eşiğe oturdu.

Telemakhos görür görmez hemen yanma domuz çobanını çağırdı: en güzel sepetten iri bir ekmek parçası ve iki eliyle birden tutabildiği kadar et alıp ona şöyle dedi;

— Bunları garibe götürüp ver ve de ki, yavukluları sofra sofra dolaşıp dilensin, çünkü sıkılmak yoksul adama yaramaz.

Böyle dedi ve domuz çobanı bu buyruğu alır almaz gitti, Odysseus'a yaklaşarak kanatlı sözler söyledi:

— Garip, Telemakhos sana bunları gönderiyor ve ayrı ayrı yavukluların

yanına gidip sadaka istemeni söylüyor; sıkılmak yoksula yaramaz, diyor.

Buna karşı çok tedbirli Odysseus şöyle dedi:

— Yüce tanrı Zeus! insanlar arasında Telemakhos mutlu olsun ve bütün gönülden diledikleri onat gelsin!

Böyle dedi ve ekmekle eti iki eliyle alıp ayakları dibindeki murdar heybeye koydu, sonra yemeye başladı ve bu ara divanhanede ozan destan okuyordu: biri Odysseus övününü bitirirken öbürü, tanrısal ozan, destanı kesiyordu; divanhanedeki yavukluların gürültüsü, patırdısı yükseliyordu; bu ara Athena yaklaşarak Laertes oğlu Odysseus'a yavuklulardan lokma dilenmeyi öğütledi; kimin doğru ve kimin eğri olduğunu anlamak için; gerçi bununla hiç biri başını belâdan kurtaramayacaktı!

Bunun üzerine Odysseus sağdan başlayarak sofradan sofraya geçiyor ve öteden beri dilenci imiş gibi, elini uzatarak sadaka istiyordu. Acıyorlar, veriyorlardı ve kim olduğunu, nereden geldiğini soruşturuyorlardı. O zaman keçi çobanı Melanthios onlara dedi ki:

— Bana kulak verin, en şanlı Hatunun isteklileri! Az önce gördüğüm yabancı üzerine söyleyeceğim: onu bu sabah buraya domuz çobanı iletiyordu; ama adını ve hangi soydan doğmuş olduğunu iyi bilmiyorum.

Böyle demesi üzerine Antinoos domuz çobanına çıkıştı:

— Behey damgalı köle, domuz çobanı! Ne diye şunu sen şehre ilettin? Bizde serseriler mi eksikti? Sürü sürü dilenciler, çanak yalayıcıları mı yetmiyordu? Burada toplanıp beyinin malını yiyen cemaat yetişmiyor muydu ki bunu da buraya davet ettin?

Buna karşı, sen domuz çobanı Eumaios, dedin ki:

— Antinoos, soyca tosun bir er iken, sana böyle söylemek yakışmaz. Kim gider de uzak illerden bir yabancıyı davet eder, konuk buduna yarar kişilerden olmadıkça? Kâhinleri, hekimleri, kereste doğramacılarını, veya keyfimizi yerine getiren tanrısal ozanları çağırırlar; bu gibi erler yeryüzünün her bucağında adlı sanlı olurlar. Ama baş belâsı kesilecek bir yoksulu kimse gidip çağırmaz. Yavuklular arasında, Odysseus'un kullarına, hele bana karşı en sert davranan

sensin. Benim de pek umurumda değil: bilge Penelopeia Hatun ve tanrı benzeri Telemakhos konakta sağ olup başımızda bulundukça.

Buna karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Sus, ata! Ona karşı fazla lâf söyleme! Bilirsin ki Antinoos çekişen bir adamdır; ve daima sert sözleriyle başkalarını kızdırır.

Ve Antinoos'a dönerek kanatlı sözler söyledi:

— Antinoos, şüphesiz sen bir baba gibi benim iyiliğimi isteyerek, garibe konağımdan çıkıp gitmesini sert sözlerle emrediyorsun; ama beni bundan tanrı esirgesin! Bu adama sen de ver; seni bunun için kınayacak değilim; bunu hattâ öğütlerim sana! Ama senin gönlünde böyle duygular yok! Başkasına vermekten değil kendin yutmaktan hoşlanırsın.

Buna karşı Antinoos cevap vererek dedi ki:

— Telemakhos! Öfkesini tutamayan meydan hatibi, nedir bu söylediklerin? Bütün yavuklular benim kadar verseler, bu serseri en aşağı üç ay bu eve ayak basmazdı...

Böyle dedi ve sekiyi, masanın altında tombul ayaklarını koyduğu sekiyi alıp fırlatacak gibi salladı. Öbürleri ise hepsi veriyorlardı ve heybe ekmekle etlerle dolmuştu. Odysseus Akhaiların verdiklerinden karnını doyurmak üzere eşiğe doğru çekilirken Antinoos'un önünde durup ona karşı şöyle dedi:

— Sen de ver, ey dost! Akhaiların en aşağısı görünmüyorsun bana, belki en seçkini! Kılıkça bir Hana benziyorsun; senin hepsinden daha çok vermen gerek; ben de seni yeryüzünün öbür bucağına kadar varıp öveceğim. Bir zamanlar benim de evim, barkım vardı, insanlar mutlu dirliğimi överlerdi; gariplere verdiğim çok olurdu: gelenler kimlerdir ve ne derece yoksuldur, bakmaz verirdim. Tümen tümen kullukçularını ve insanı mutlu yaşatan, adlı sanlı kılan başka her türlü mallarım vardı. Ama Kronosoğlu Zeus'un dileğiyle hepsi elimden çıktı; Tanrı beni, batırmak için, serseri korsanlarla birlikte uzaktaki Aigyptie'ye yolladı. Buraya ulaşınca sevgili yarenlerime dışarı çıkmayıp gemileri beklemelerini söyledim; keşif için de gözetleme yerlerine gözcüler gönderdim; fakat bunların gözlerini benlik bürümüş, güçlerine güvenerek Aigyptieli erlerin şen, bayındır kırlarını çapul ettiler, erkekleri

öldürüp kadınları ve küçük çocukları sürüp getirdiler! Hemen de şehrin içinde vaveyla koptu. Bağrışmaları duyan halk, şafak görünür görünmez, yürüyüşe başladılar; ovayı yayalar, atlılar dolduruyor, tunç parıltıları her yanda ışıldıyordu. Yıldırım sahibi Zeus yarenlerin yüreğine ürküntü getirmişti; kimsede karşı durmaya cesaret kalmamıştı: ölüm her yandan bizi sarıyordu. Orada bizimkilerin bir çoğunu tunç kılıçla öldürdüler, kalanları da angaryalarda çalıştırmak üzere götürdüler. Ve Aigyptieliler beni Kypros hanlarından İasos oğlu Dmetor'a verdiler, o da memleketine iletti; bir çok çektikten sonra, şimdi, işte oradan buraya geldim.

Buna karşı Antinoos seslenerek dedi ki:

— Hangi ifrit şu musibeti buraya yollamış, şölenimizin baş belâsı olsun diye? Çekil masamın önünden, ortada dur! Yoksa şimdi gözlerine kara bir Aigyptie ve kara bir Kypros görünür. Ne sıkılmaz ne atılgan dilenci imişsin sen! Sıra ile her sofranın önünde duruyorsun, onlar da düşünmeden, bol bol, başkasının malından saçıyorlar, esirgeyen yok, elini kısa tutan yok.

Bunun üzerine çok sakıngan Odysseus uzaklaşarak dedi ki:

— Ne yazık! Ne yazık! Senin gönlün yüzün gibi değilmiş! Kendi evine biri gelip tuz bile istese, eminim, vermeyeceksin: sen ki şimdi, başkasının sofrasında otururken ve önünde her şey bol bol varken bir lokma ekmek vermeye elin varmıyor.

Böyle dedi ve Antinoos'un başı çok kızdı, ona yan bakarak kanatlı sözler söyledi:

— Bakalım, şu divanhaneden sağ esen çıkabilecek misin? Aşağılatıcı sözler de söylüyorsun ha!

Böyle dedi ve tokmağı kapıp fırlattı, Odysseus'un sırtına, sağ omuzuna değdi; ama o, kaya gibi berk durdu ve Antinoos'un attığı onu sarsmadı; sesi çıkmaksızın başını salladı, içinden kötü kötü öç almayı kuruyordu. Oradan eşiğe gelip oturdu, dolu heybesini yere koyup yavuklulara dedi ki:

— Kulak verin bana, en şanlı Hatunun isteklileri! Tâ ki size göğsümün içinde yüreğimin emrettiğini söyleyeyim. Biri, malları için, kara sığırları veya ak koyunları için savaşırken dayak yerse ne acı duyar, ne utanır, ama Antinoos bana

insanın başına belâlar getiren şu batasıca uğursuz kursak yüzünden vurdu; yoksullar için de tanrılar ve Erinny'ler varsa, dilerim ki Antinoos düğününden önce eceline kavuşsun!

Buna karşı Eupeithes oğlu Antinoos atıldı:

— Otur, karnını doyur, yabancı! Sesini de çıkarma veya başka kapıya baş vur, yoksa böyle söylenecek olursan, korkulur ki bizim delikanlılar kolundan bacağından sürükleyip öteni berini kırarlar.

Böyle dedi, ama bu sözlere cümlenin gayet canı sıkıldı; o şımarıklardan biri de şöyle diyordu:

— Antinoos! Kutsuz bir yoksula vurman hiç iyi olmadı! A düşüncesiz, ya göğün sahiplerinden bir tanrı ise? Tanrıların garipler kılığına girerek dolaştıkları çok olur: insanların doğruluğunu veya eğriliğini yoklamak için.

Yavuklular böyle diyorlardı, ama sözleri ona Antinoos'a tesir etmedi. Telemakhos'un gönlü ise babasına vurulduğu için incinmiş, yüreği parçalanmıştı; fakat kendini tutup göz kapaklarından yaş dökmedi ve sesini çıkarmadan başını salladı, içinden ise kötü kötü öç almayı kuruyordu.

Bilge Hatun Penelopeia karavaşları ile konuşurken divanhanede bir garibin dövüldüğünü işitince şöyle dedi:

— Dilerim ki ünlü okçu Apollon gümüş oku ile garibin öcünü alsın!

Buna karşı da kâhya kadın Eurynome dedi ki.

— İlençlerimizin bir tesiri olsa bu kişilerin hiç biri yarın şafağın tahtına çıkmasına kadar sağ kalmazdı. Bilge hatun Penelopeia bunun üzerine şöyle dedi:

— Dadı, hepsinden nefret ediyorum, çevirdikleri fırıldaklardan ötürü, hele şu Antinoos, ölüm cadısı Kere kadar kara! Kutsuz bir garib, yoksulluk yüzünden, divanhanede tofra sofra dolaşıp sadaka istiyormuş; bütün öbürleri verip heybesini doldururken o, bir sekiyi fırlatıp sağ omuzuna indirmiş.

Hatun böyle odasında oturup halayıklarla konuşmakta iken tanrısal Odysseus akşam övününü yiyordu. Penelopeia domuz çobanını çağırtarak ona dedi ki:

— Eumaios çelebi, git garibi çağır, gelsin, tâ ki selâmlayıp sorayım: umulur ki çok çekmiş Odysseus'tan bir haber duymuş veya onu kendi gözleriyle görmüş ola; çok gezip çok dolaşmışa benziyor.

Ona karşı, sen çobanbaşı Eumaios, cevap vererek dedin ki:

— Ah! Sultanım! Akhailar hep sussaydı ve yalnız o konuşsaydı! Sözlerinden gönlün açılırdı! O, üç gün üç gece, kulübede yanımda kaldı, çünkü gemiden sıvışınca ilk önce bana gelmişti; çektiklerini anlata anlata bitiremedi. Tanrıların öğrettiği bir ozan ölümlü insanların gönlünü açmak için destan okurken nasıl ağzına baktırırsa ve hiç kesmemesi istenilirse... tıpkı onun gibi bu da odamda anlattıkları ile beni büyülemişti. Odysseus'la baba konuğu dostu olduğunu ve Krete ahalisinden bulunduğunu söyledi; orası Minos suyunun ülkesidir; bir çok çektikten sonra, oradan buraya, geze dolaşa gelmiş; yemin ediyor ki, buradan pek uzak olmayan bir yerde, Thesprotların bereketli ülkesinde sağ esen yaşamakta olan Odysseus'un haberini almış: oradan bir çok ağır pahalı mallarla yurduna dönmesi yakın imiş.

Bunun üzerine bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Var, onu buraya çağır, benim de önümde anlatsın, ötekiler varsın kapıların önünde oturup veya divanhanede kalıp eğlenedursunlar, gönülleri şen, çünkü: evlerindeki mallarına dokunulmuyor; ekmekleri, tatlı şarapları bir kaç kullukçudan başkasına verilmiyor. Kendileri ise bizim evde postu sermişler, her gün sığırlarımızı, koyunlarımızı, semiz keçilerimizi kesip kesip yiyorlar, cümbüş kurup ateş yüzlü şarabımızı içiyorlar, pervasız malımızı bitiriyorlar; ve burada Odysseus değerinde bir er yok ki evinden zulmü uzaklaştırsın. Ah, Odysseus yurduna bir dönseydi ve oğluna kavuşsaydı! Bu erlerin zulmünden o zaman öç alınırdı.

Böyle dedi ve Telemakhos öyle kuvvetli aksırdı ki odanın duvarları müthiş bir yankı ile çınladı. Penelopeia hemen gülümsedi ve Eumaios'a dönerek kanatlı sözler söyledi:

— Var şimdi, şu konuğu benim yanıma çağır! Ben sözlerimi bitirirken oğlumun apşırdığını duymadın mı? Hay bu alâmet yavukluların ölümünü bildirmiş ola! Sana başka bir sözüm daha var, onu iyice aklında tut: Garibin her şeyi doğru söylediğini anlasam, ona güzel güzel giyecekler veririm, entari de

kaftan da.

Böyle dedi ve domuz çobanı bu sözleri işitir işitmez divanhaneye gitti, Odysseus'un yanında durarak kanatlı sözler söyledi:

— Konuk ata, bilge Hatun Penelopeia, Telemakhos'un anası seni çağırıyor: canı çok sıkılmıştır, gönülden seninle konuşup kocasından haber sormak arzusunu duyuyor. Eğer söylediklerinin doğru olduğunu anlarsa, sana yeni entari ve kaftan verecek: bu giyeceklere ise senin bu kadar ihtiyacın var; sonra da halktan nafakanı dilenirsin; dileyen verir, karnın doyar;

Buna karşı çok çekmiş tanrısal Odysseus dedi ki :

— Eumaios, ben de hemen İkarios kızı bilge Hatun Penelopoia'ya bütün bildiklerimi dosdoğru söylemek isterim, Odysseus'un ahvalini iyi bilirim, çünkü her ikimizin başından aynı belâlar geçmiştir. Fakat taşkın yavukluların kalabalığından korkarım, işte demin, onlardan biri, kimseye bir ziyanım olmaksızın divanhaneyi dolaşmam üzerine, insafsızca bana vurdu; buna ise ne Telemakhos karıştı ne de bir başkası. Bunun için şimdi sen Penelopeia'ya öğüt ver, sabırsızlanmasın, odasında güneşin batmasına kadar beklesin. O zaman kocası ve onun sıla günü üzerine istediği gibi sorsun; elverir ki ateşin yanında oturmuş olayım; çünkü üstüm fena giyimli, kendin de bilirsin; ilk önce sana gelip sığınmıştım.

Böyle dedi ve domuz çobanı işitir işitmez seğirtti; daha eşiği aşarken ise Penelopeia ona şöyle dedi:

— Onu niye getirmedin,. Eumaios? Ne demek istiyor şu dilenci? Onu bu derece korkutan kim? Yoksa bu daireye girmekten sıkılıyor mu? Sıkılganlık dilenciye yaramaz!

Buna karşı, sen çobanbaşı Eumaios, dedin ki:

— O tam gereğince söz söylüyor ve onun yerinde kim olsa öyle düşünür, yavukluların taşkınlığından ve zulmünden korunmak ister. Güneşin batmasına kadar beklemeni öğütlüyor; bu senin için de daha iyi olur, Sultanım! Rahat rahat garip ile konuşursun: Sen sorarsın, onun da söylediklerini dinlersin.

Buna karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Garip her kim ise, düşüncesiz görünmüyor; gerçekten ölümlü insanlar arasında şu zalimler kadar haydutluklar becerenleri bulunmaz.

Böyle dedi ve çelebi domuz çobanı, yavukluların kalabalığı içine geçti, çünkü başka diyeceği kalmamıştı. Domuz çobanı hemen Telemakhos'un yanına gitti ve başkaları işitmesin diye başını yaklaştırarak dedi ki:

— Ey dost, ben domuzların yanına dönüyorum, senin ve benim mallarımızı beklemeye. Sen burada her şeye gözünü aç; en önce bütün aklınla kendin sağ esen kalmaya bak, başına bir şey gelmesin. Akhailardan bir çoğunun niyeti kötü; hay Zeus tanrı onları yok etsin, bize ziyanları dokunmadan!

Ve hemen buna karşı akıllı Telemakhos şöyle dedi:

— Böyle olsun, Eumaios ata; gece basmadan yola çık, yarın yine gelip güzel kurbanlar getir. Artık işlerin üst tarafına bakmak bana ve benden önce ölümsüz tanrılara düşer!

Böyle dedi ve domuz çobanı yine cilâlı sekiye oturdu ve canı istediği kadar yiyip içip karnını doyurduktan sonra, domuzlarının yolunu tutmak üzere divanhaneden ve avludan çıktı; orada şölenliler kalıp hora tepmek ve türkü söylemekle keyif sürüyorlardı, çünkü gün bitip akşam yaklaşmak üzereydi.

ŞAN : XVIII

ODYSSEUS İLE IROS'UN YUMRUK DOĞUŞU

Bir yoksul çıkageldi, bütün ülke içinde tanılmıştı; çünkü İthaka kasabasında kapı kapı dilenirdi ve karnının doymazlığı ile anılırdı: durmadan, ne bulsa, yiyecekten içecekten, kursağına indirirdi. Gücü kuvveti hiç yoktu, lâkin boylu boslu ve görünüşte görklüydü. Amaios, doğunca sayın anasının ona koduğu ad idi; lâkin bütün gençler ona İros diyorlardı; şunun için ki nereye yollasalar, İris gibi gider, ısmarlanan haberi ulaştırırdı!

İros gelir gelmez Odysseus'u evinden kovmaya kalktı ve çıkışarak ona kanatlı sözler söyledi:

— Çekil, ihtiyar, kapının önünden; yoksa şimdi seni bacağından sürüklerim. Görmüyor musun ki, hepsi işaret ediyor seni dışarı atayım diye? Ama ben kendime yakıştırmıyorum. Haydi kendin kalk git, tâ ki çekişip iş yumruk yumruğa varmasın!

Çok tedbirli Odysseus ona yan bakarak dedi ki:

— A kutsuz kişi! Ne bir fenalığım dokundu sana, ne kötü bir lâf söyledim. Kimsenin sana istediği kadar vermesini de kıskanmam. Eşik büyük; oraya ikimiz de sığarız. Başkalarını kıskanmak da sana yakışmaz; sen de benim gibi bir dilenciye benziyorsun. Kısmetleri tanrılar üleştirir. Ama el kaldırıp kanımı kaynatma; çünkü kafam kızarsa, yaşlı olduğuma bakma, eğe kemiklerini kırar ağzından kan kustururum; yarından sonra da ben rahat ederim; çünkü sen artık bir daha Laestes oğlu Odysseus'un konağına ayak basamaz olursun sanırım!

Ona karşı öfkelenen dilenci İros dedi ki:

— Vay canına! Şu aç herif ne tok lâflar savuruyor, ocağının dumanına boğulmuş koca karı gibi! Şimdi ben iki elimle çullanırsam avurtlarından dişlerini söker, yere tükürtürüm: ekine dalan yaban domuzuna ettikleri gibi. Öyle ise hemen sıvan, kuşan da görsünler: kendinden genç biriyle savaşa kalkmak ne demek imiş!

Yüksek kapıların önünde, cilalanmış eşiğin üstünde, böyle, gönüllerinin bütün hevesiyle çekişiyorlardı.

Bunların ağız kavgası ettiğini görünce, erki kutsal Antinoos Han, tatlı tatlı gülerek yavuklulara şöyle dedi:

— Dostlar! Böylesi hiç görülmüş değil! Tanrılar şimdiye kadar, şu konakta, içimiz açılsın diye bundan büyük bir eğlence kısmet etmemiştir. Garip ile İros çekişiyorlar; yumruk yumruğa gelmek üzereler! Haydin, onları kızıştıralım.

Böyle dedi ve cümlesi gülerek ayağa kalktı, çaputlara bürünmüş dilencileri sardılar: ve Evpeithos oğlu Antinoos dedi ki:

— Kulak verin bana, coşkun yavuklular! Size söyleyeceklerim var! Akşam övünü için, keçi kursaklarını kanla doldurup iç yağları ile sarmış, ateşe vurmuştuk, ikisinden kim daha güçlü çıkıp ötekini yenerse, bu bumbarlardan beğendiğini seçip alsın; bundan sonra da yalnız o şölenlerimize gelsin; başka bir yoksula artık gelip aramızda dilenmeye yol vermeyelim.

Antinoos böyle dedi ve cümlesi söylediğini beğendi. Buna karşı çok tedbirli Odysseus bir hile düşünerek atıldı:

— Dostlar! Çok genç bir erin, cefalar çekip yıpranmış bir ihtiyarla savaşması nasıl olur? Ama beni şu zalim karın zorluyor! Yaraları bereleri gözüme alayım; hiç olmazsa cümleniz büyük yemin ile and için ki, İros'a yardım etmek için hiç biriniz güçlü eliyle vurup beni yendirmeyecek.

Böyle dedi ve cümlesi istediği gibi and içti; yemini töresince yerine getirdikten sonra, erki kutsal Telemakhos Han hemen söze başlayıp şöyle dedi;

— Garip, eğer gönlün, canın bu adamla savaşmayı istiyorsa, Akhaiların hiç birinden korkun olmasın; çünkü sana kim vurursa daha bir çoklarımızla başa çıkmayı gözüne almalıdır: en önce, burada seni konuklamış olan benimle, sonra beni onamakta olan iki han, iki doğru adam, Evrymakhos ve Antinoos ile.

Böyle dedi ve cümlesi söylediğini beğendi. Bu ara Odysseus, çaputlar ile erkeklik yerini sararak onlara güzel, iri butlarını gösterdi; geniş omuzları da, iki koynu ve güçlü pazuları da meydana çıktı. Bu ara Athena acele yaklaşmış,

budunlar çobanının vücuduna kuvvet vermişti. Yavukluların cümlesi aşırı derecede hayret etti. Biri görüp yanındakine dönerek aralarında söyleştiler:

— Çok geçmeden zavallı İros İrosluktan çıkacak, aradığı belâ başına gelecek! İhtiyarın çaputları altında ne butlar, ne kalçalar varmış!

Böyle diyorlardı ve İros'un içine kaygı düştü; ama uşaklar zorla kemerini beline sarıp, getirdiler: bütün üyelerinin etleri korkudan titriyordu.

Bunun üzerine Antinoos çıkışarak ona dedi ki:

— Hay anan seni doğurmaz olaydı! Seni gidi tabansız! Cefadan yıpranmış bir ihtiyarın önünde titriyorsun! Bak sana önceden söyleyeyim, dediğim de olacak; eğer buna yenilip altta kalırsan seni bir kara gemiye bindirir, karşı yakadaki Ehetos hanın yanına gönderirim. Bütün insanların en zalimi olan bu han tunç hançerle kulaklarım burnunu keser, edep yerlerini koparıp kanlı kanlı köpeklere yedirir.

Böyle dedi ve daha büyük bir korku İros'un etlerini titretti! Onu ortaya sürdüler; her ikisi kollarını kaldırdılar. Bu ara çok tedbirli Odysseus düşünüyordu: bir vuruşta canını alacak gibi çarpsın mı, yoksa yere sermekle yelinsin mi? Ve bu düşünce sonunda Akhaileri şüphelendirmemek için yavaş vurmaya karar verdi.

İkisi kollarını kaldırıp hamle ettiler. İros hasmının sağ omuruna yumruğunu indirdi; Odysseus ise onun boynuna, kulağın altına vurdu; kemikleri kırılarak ağzı kanla doldu; bangır bangır bağırarak tozların içine yuvarlandı; ayakları ile yeri tekmeliyordu. Taşkın yavuklular gülmekten katılarak ellerini kaldırıyorlardı.

Bu ara Odysseus hasmını bir ayağından sürükleyerek, kapıdan avluya çıkardı ve oradan dışarıya kadar iletip arkasını duvara dayadı; eline bir değnek vererek şu kanatlı sözleri söyledi:

— Şimdi burada kal, domuzları ve köpekleri kov; ama bir daha yoksulların, dilencilerin başına buyruk kesilme; yoksa senin de başına bugünkü belânın daha büyüğü gelebilir.

Böyle deyip murdar heybesini iki omuzuna astı; sonra dönüp

divanhanenin eşiğine oturdu ve öbürleri keyifli keyifli gülerek ona kutlayıcı sözler söylediler.

— Hay Zeus ve öbür ölümsüz tanrılar, ey garip, sana aziz gönlünün bütün muratlarını versin! Bizi şu uğursuz dilenciden kurtardın.

Böyle dediler ve bu duadan Odysseus'un gönlü şad oldu. Antinoos kanla dolu ve içyağı ile sarılı en büyük kursağı önüne korken, Amphinomos da sepetten iki ekmek seçerek getirdi ve altın sağrağını sunarak onu övdü:

— Sağ ol, konuk ata! Tanrı vere, dirliğin yine mutlu olsun! Çünkü şimdi gerçekten büyük sıkıntılar içindesin! Buna karşı çok ölçümlü Odysseus dedi ki:

— Ey Amphinomos, bana sen gerçekten çok akıllı görünüyorsun, tıpkı baban Nisos gibi; ben Dulihion'da onun iyilikten ve zenginlikten yana adlı sanlı olduğunu işitmiştim. Dedikleri gibi sen ondan doğduğun için ve uslu akıllı kişiye benzediğin için söyleyeceğim, sen de kulak ver de beni anla: yeryüzünde insandan daha güçsüz yaratık yoktur, başına bir felâket gelebileceğini asla aklından geçirmez: tanrılar ona mutlu dirlik ihsan ettikçe ve dizleri tuttukça. Ölümsüz tanrılar ona cefalar verince ve haline sabırlı gönülle katlanmaya razı olmaz. Sözün kısası, insanların anlayışında, her gün ölümlülerin ve tanrıların babası

Zeus ne korsa, ancak o vardır. Ben de bir zamanlar mutlu erlerden biri sayılabilirdim; ama gücüme, kuvvetime güvenerek, baba ve kardeş yardımına dayanarak pek çok yaman işler işledim. Bunun için diyorum ki insan asla doğruluktan ayrılmamalı, tanrılar ne verirse, ses çıkarmayıp ihsanlarına şükretmeli Şurada yavukluları yaman işlere bulaşmış görüyorum: bir erin mallarını sömürüp karısının şerefine saygısızlık ediyorlar; ve ben diyorum ki, o er sevdiklerinden ve atalar yurdundan daha çok zaman uzak kalacak değildir; o çok yakındadır! Dilerim ki bir tanrı seni evine kavuştura ve o, sevgili yurduna döneceği gün, seni karşısına çıkarmıya! Hiç şüphen olmasın, şu tavanın altına geleceği zaman, onunla yavuklular arasındaki dâva kansız ayrılmayacaktır!

Böyle dedi ve saçı kılıp bal gibi tatlı şarabı içtikten sonra sağrağı budunlar yasayıcısı Amphinomos'a geri verdi.

Amphinomos, kederli gönülle, divanhanenin ortasından, başını sallaya

sallaya yerine döndü: çünkü aklından belâlar geçiyordu.

Ama o da ecelden kaçınamadı. Athena onun da yolunu bağlayıp Telemakhos'un eliyle ve mızrağıyla telef olmasına sebep oldu.

Yerine dönüp az önce kalktığı koltuğa oturdu.

Bu ara gökgözlü tanrıça Athena İkarios kızı bilge Hatun Penelopeia'nın aklına yavuklulara görünmek arzusunu getirdi, tâ ki onların gönlünü daha çok avutsun ve oğlu ile kocası ona karşı daha saygılı olsun diye. Bu düşünce ile Penelopeia, yersiz görünen bir gülümseme ile kâhya kadına seslendi:

— Eurynome, bak bana, yavuklulara görünmek için gönlüme bir heves geldi, onları tamamiyle iğrenç bulduğum halde.. Gidip çocuğuma bir öğüt vermek istiyorum: yavuklularla birlikte fazlaca bulunmaması onun için hayırlı olur onlar yüzüne gülüyorlar, içlerinden ise kemliğini düşünüyorlar.

Buna karşı kâhya kadın Eurynome şöyle dedi:

— Doğru, kızım, söylediklerinin hepsi doğru. Git, oğlunla konuş ve ondan hiç bir şey saklama. Ama önce, yüzünü, gözünü yıka, yanaklarına da düzgün sürün; yaşlara bulanmış bir çehre ile gitme; kaygılanıp durmadan ağlamak çok zararlı bir şeydir. Oğlun da artık, sakallanmış göreyim diye tanrılara dua ettiğin çağa geldi.

Buna karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Eurynome, sevginden gelen bu öğütleri bırak: ben nasıl yüzümü gözümü yıkar, düzgün sürünürüm! Benim güzelliğimi, göklerin sahibi tanrılar, erim kara teknelere binip sefere çıktığından beri harap etmişlerdir! Ama Autonoe ile Hippodameia'ya söyle gelsinler, divanhaneye çıkarken yanımda bulunsunlar: çünkü yalnız başıma erkeklere görünmekten sıkılıyorum.

Böyle dedi ve ihtiyar kadın odadan çıkıp halayıklara tez gelmelerini söylemeye gitti.

Fakat, bu ara, gökgözlü tanrıça Athena düşünüp gelmiş, İkarios kızının gözlerine tatlı uyku ekmişti. O böyle arkasına yaslanarak ve içi geçerek uyumakta iken tanrıçaların en tanrısalı ona ölümsüz güzellikler ihsan ediyordu. Akhailar görüp beğensinler diye: yüzünü yıkamak için güzel taçlı Kythere'nin

sevimli Kharidesler korosuna girerken kullandığı «ambrosia» dan dökmüş, benzine toz fildişi aklığı vermişti.

Tanrıçaların en tanrısalı bu işleri görüp çekilirken, çağrılmış olan ak kollu kızlar odadan içeri giriyorlardı. O anda uykusu açılan Hatun ellerini yanaklarına götürerek şöyle dedi:

— Kederden yorgun düşüp içim geçmiş! Suçsuz Artemis bana böyle yumuşak bir ölüm ihsan ede! Ve ben artık gönülden inleyerek dirlik sürmeyeyim, bütün erdemlerde Akhailar arasında eşi olmayan şanlı erim için artık üzülmeyeyim!

Böyle dedi ve üst kattaki ışıltılı daireden indi, yalnız değildi: iki halayık arkasından yürüyordu. Tanrısal Hatun yavukluların yanına gelince, sağlam pervazlı geniş sofanın önünde durup parlak tüllerini iki yanağı üzerine getirdi; ve iki yanında sadık halayıklardan biri durup bekliyordu. Hemen yavukluların dizlerinin bağı çözüldü, gönülleri aşk ilebüyülendi; Hatun sevgili oğlu Telemakhos'a şöyle dedi:

— Telemakhos, aklın, düşüncen hiç de kararlı değil; çocukken sen aklınla çok daha ciddi düşünürdün; şimdi ise büyümüş, yiğitlik çağına erişmişsin; seni boylanmış, yakışıklı olmuş gören her yabancı beğenip mutlu bir babanın oğlu sayıyor; ama aklın düşüncen gereği gibi olgun görünmüyor. Konağın içinde olan biten işler nedir? Bir konuğa, bana anlattıkları gibi, hakaret edilirken susulur mu? Konağımıza sığınan bir garibin başına durup dururken böyle acıklı bir hal nasıl gelebilir? Bu yüzden sen insanlar arasında utanırsın, rezil olursun!

Buna karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Anacığım, beni azarlaman gücüme gitmiyor; ben de aklımla ve gönlümle düşünüp her şeyi anlıyorum. Ama her işte aklımın erdiğine gidemiyorum, çünkü yanımdakiler ayrı ayrı aklımı çeliyorlar, kötü düşüncelerime karşı bana dayanak olacak kimsem yok. Fakat garip ile İros arasındaki savaşın sonu yavukluların gönlünce olmadı; garip gücü ile kuvveti ile üstün geldi. Tanrılar: Zeus ata, Athena, Apollon vere, yavuklular da, böyle divanhanenin içine yıkılıp başları sarsıla; kimi avluda, kimi odanın içinde, dizlerinin bağları çözüle; tıpkı İros gibi ki, şu anda dışkapıda, bir sarhoş gibi başı önüne bükülmüş duruyor; dizlerinin bağları öyle çözülmüş ki ayağa kalkıp

yerine dönmek için yola çıkamıyor!

Böyle söyleşirken, Eurymakhos söze başlayıp Penelopeia'ya dedi ki:

— İkarios kızı bilge Hatun Penelopeia! Eğer bütün İasos Argon Akhaiları, seni göreydi, yarın şafaktan, daha bir çok hanlar isteklin olarak buraya gelirler, şölenlerimizden pay alırlardı, çünkü güzellikten, boydan bostan ve içindeki akıldan yana bütün kadınlardan üstünsün. Buna karşı bilge Hatun Penelopeia şöyle dedi:

— Eurymakhos, benim güzellikçe, boy bosça olan üstünlüğümü Tanrılar yele vermiştir, daha Argoslular ve onlarla birlikte olarak kocam Odysseus Troia seferine çıkarken. Ah, bir döneydi, hayatımı koruyaydı! Şerefim daha yüksek ve daha güzel olurdu. Şimdi kederim büyük, tanrının verdiği üzüntüler çok! Atalar yurdundan uzaklaştığı gün elimi tutup şöyle demişti: «Karıcığım, bilirim ki bu Troia seferinden güzel knemisli Akhaiların cümlesi sağ esen dönecek değildir. Diyorlar ki Troialılar iyi savaşçı erlermiş; iyi mızrakçı, iyi okçu, iyi binici kişilermiş: iki taraf için kararsız giden azgın savaşı onların bindiği ayağına çabuk atlar hemen kazandırırmış. Tanrının dileğiyle sağ dönecek miyim, yoksa Troia'da helak olup kalacak mıyım, bilmem. Burada her şeye bakmak üzere sen kalıyorsun. Anamı, babamı aklından çıkarma; konakta onları daha çok sev. Sonra, ne zaman oğlunun yanağında sakal biterse, beğeneceğine varıp konaktan ayrıl.» O böyle demişti ve bütün söyledikleri olmuştur; düğün hakaretine uğrayacağım gece de gelecektir; çünkü Zeus mutlu dirliği çoktan elimden aldı. Candan gönülden kahroluyorum, çünkü hareketleriniz yavukluların eski töresince değildir. Eskiden zengin bir adamın soylu kızı ile evlenmek için yarışanlar konağına sürü sürü sığırlar, semiz koyunlar getirirlerdi; nişanlı kız şerefine şanlı ziyafetler ve zengin armağanlar verilirdi; yoksa pervasızca başkalarının mallarını sömürmezlerdi.

Böyle diyordu ve çok çekmiş tanrısal Odysseus'un gönlü şadoldu: tatlı sözlerle gönüllerini avutarak armağanlarını çekmek fakat başındaki niyetleri saklamak istediğini anlamıştı.

Ona karşı Eupeithes oğlu Antinoos dedi ki:

— İkarios kızı bilge Hatun Penelopeia! Akhailar, diledikleri armağanları buraya getireceklerdir; sen de onları kabul et, çünkü verilen hediyeleri geri

çevirmek doğru ve hoş bir şey değildir... Fakat sen Akhailardan beğeneceğin ere varmadıkça biz buradan kendi işlerimize veya başka tarafa gidecek değiliz.

Antinoos böyle dedi ve cümlesi söylediklerini beğenip alkışladılar; her biri hediyesini getirmek üzere çavuşunu gönderdi. Antinoos'un adamı büyük, çok güzel işlenmiş bir peplos şal getirdi: on iki altın halkasına ustalıkla kıvrılmış kopçalar iliştirilmişti. Ve hemen Eurymakhos'un da çavuşu işlenmiş altından, kehribarlarla bezenmiş bir gerdanlık getirmişti ki güneşe benzerdi. Eurydamas'ın iki uşağı ise dut tanesi büyüklüğünde üçer inci ile bezenmiş küpeler getirmişlerdi ki, güzellik içinde pırıl pırıl parlıyorlardı. Polyktor hanın oğlu Pisandros'un evinden de bir kullukçu bir gerdanlık, çok zengin bir bezek getirdi; ve sıra ile bütün Akhailar zengin armağanlar getirip sundular. O zaman, tanrısal Hatun yukarki katın merdiveninden dairesine döndü: halayıklar zengin hediyeleri taşıyorlardı.

Aşağıda Hanlar, hora teperek, neşeli türküler çağırarak eğleniyorlar ve akşamın gelmesini bekliyorlardı; nihayet bunlar böyle keyif sürmekte iken akşam da başlamıştı. O zaman divanhanede, ışık vermek için, üç meşale yeri kurdular; üstlerine çoktan beri ağaçtan düşüp kupkuru bir hale gelmiş ve tunç balta ile yeni yarılmış sakızlı çam dalları yerleştirdiler; bunlara çıralar kattılar. Çok çekmiş Odysseus'un halayıkları gelip bu çıraları tutuşturdular; o zaman tanrı dölü çok ölçümlü Odysseus onlara şöyle dedi:

— Odysseus'un, çoktan beri gurbette kalan hanın karavaşları! Sayın Hatunun dairesine gidin; odasında oturan hanımınızı oyalamak için iğlerinizi çevire durun! Bir yandan da yününüzü ditmeye bakın! Onların hepsi için, ben meşale yerlerine durup ışıklarına bakacağım; Şafak güzel tahtına çıkıncaya kadar beklemek arzusunda olsalar dahi beni yorup usandıramazlar, çünkü ben çok sabırlıyım.

Böyle dedi, onlar da birbirlerine bakarak gülüştüler; ve kızıl yanaklı Melantho ona sövmeye başladı. Dolios'un kızı olan bu kadını Penelopeia kendi kızı gibi büyütmüş ve istediği oyuncakları verip şımartmıştı; şimdi Penelopeia'nın kaygılarını aklına bile getirmiyordu; Eurymakhos ile de sevişerek onunla konuşmaktaydı...

Bu kadın aşağılatıcı sözlerle Odysseus'a sövdü:

— Sefil yabancı, sen aklını bozmuş olacaksın; bir bakırcı dükkânına veya bir toplantı yerine gidip barınacağına buraya gelip zevzeklik ediyorsun; şu İros serserisini yendiğine mi böbürleniyorsun? Bak, İros'tan daha güçlü biri kalkıp kuvvetli yumrukları ile kafanı patlatmasın, kanlara bulanmış olarak seni evden dışarı atmasın.

Bunun üzerine çok ölçülü Odysseus ona yan bakarak şöyle dedi:

— Şimdi Telemakhos'a gider, söylediklerini anlatırım: buraya gelir, seni kıtır kıtır keser, a köpek!

Böyle dedi ve sözleriyle halayıkları ürküttü, çarçabuk odalarına kaçıştılar; hepsinin, korkudan, dizlerinin bağı çözülmüştü: ciddi söylüyor sanmışlardı.

Bu ara Odysseus, ayakta, meşaleleri tazeleyip ışıklara bakıyordu, ama içinden başka niyetler besliyordu ve tasarladıkları geri kalmayıp hepsi yerine getirilecekti.

Athena ise durmadan taşkın yavukluları kışkırtıyordu, tâ ki hor tutmaları ile Laertes oğlu Odysseus'un kafasını kızdıra koşunlar diye.

Eurymakhos Polybos oğlu söze başladı, Odysseus'la alay ederek öbürlerini güldürüyordu:

— Kulak verin bana, en şanlı Hatunun isteklileri! Size göğsümün içinde gönlümün buyurduklarını söyleyeyim: Odysseus'un evine şu adam tanrıların dileği olmaksızın gelmiş değildir. Başı, üstünde saç namına tek bir kıl olmayan bir kafatası, bu benim gözümde, ışıldayan bir meşale gibidir.

Ve dönerek kaleler talancısı Odysseus'a dedi ki:

— Yabancı, çalışmak istemiş olsan seni tutardım, kırlığımın bir köşesine götürürdüm. Sana yetecek kadar yıllık da verirdim. İşin çalı çırpı devşirmek, uzun uzun ağaçlar dikmek olacaktı. Her günkü ekmeğine ben bakacaktım; üstüne giyecek, ayağına çedik giydirecektim. Ama sen çalışmaya alışmış değilsin; işin gücün kapı kapı dilenip doymaz kursağını doldurmaktır.

Buna karşı çok tedbirli Odysseus dedi ki:

— Eurymakhos, keşke ikimiz arasında bir yarış olsa yaz mevsiminde,

günler uzun iken; ikimizi de bir çayıra götürseler; ben elime yayı ile kıvrılmış bir orak alsam, sen de bir başkasını alsan; aç karnına işe girişip, akşama kadar, çayır biçe dursak, çayırı bitire kosak! Veya, beni bir de çift sürmede görsen: en iyi cinsten, kocaman iki kızıl öküz, karınları yeşil yemle iyice doyurulmuş; ikisinin yaşı bir, gücü bir, acarlıkları bir. O zaman anlardın, ne derinlikte sabanı toprağa batıra korum, kesekleri nasıl iki yana dizi dizi saçakorum! Veya, bugün Kronosoğlu kısmet etse de, bir savaş kopsa, benim de bir kalkanım, iki süngüm, tuncu şakağıma iyice yapışmış bir tulgam olsa, beni savaşçı erlerin ön safında görürdün ve bir daha aç kursağımla alay etmezdin! Fakat sen katı yürekli, taşkın bir adamsın; kendini büyük ve güçlü kuvvetli sanıyorsun, çünkü küçük ve değersiz kişilerle yatıp kalkıyorsun! Odysseus'un atalar yurduna döndüğünü bir göreydin kaçacak delik arardın, kocaman kapı gözüne dar görünürdü.

Böyle dedi ve Eurymakhos, yürekten, aşırı kızdı ve ona yan bakarak kanatlı sözler söyledi:

— Miskin herif! Şimdi senin cezanı vereceğim, çünkü kıvanç ile, yüreğin korkmadan, bunca erin içinde lâf söylüyorsun. Ya şarap senin aklını bozmuş veya daima böyle bozuk akıllısın da aptalca sözler savunuyorsun. Yoksa şu İros serserisini yendiğine mi böbürleniyorsun?

Böyle deyip bir seki yakaladı. Bu ara Odysseus Dulikhionlu Amphinomos'un dizlerine oturup Eurymakhos'un vuruşunu savdı. Seki sakinin sağ koluna değdi; adam acı bir ses çıkararak tozlar içine devrilirken, sebunun bir çınlayışla parçalandığı işitildi.

Yavuklular gölgelenmiş divanhanenin içinde birbirlerine girdiler; biri yanındakilere dönerek şöyle diyordu:

— Hay şu uğursuz garip! Başka yanda adı balaydı da buraya gelmez olaydı! Bari başımıza bu patırdıları getirmezdi. Şimdi serseriler yüzünden birbirimizle çekişiyoruz; bu kadar karışıklık hüküm sürünce en kibar ziyafetin rahatı kalmaz.

Bunun üzerine Telemakhos söze başlayıp dedi ki:

— Hay cin çarpmış kişiler! Çılgınlıktır bu; artık içiniz daha fazla yemeyi içmeyi götürmüyor; belli ki sizi bir ifrit dürtüyor. Güzelce karnınız doyunca,

canınız ne zaman isterse, evlerinize çekilip rahatınıza bakın: ben, şüphesiz kimseyi kovmuyorum.

Böyle dedi ve cümlesi dişleriyle dudaklarını ısırdı; Telemakhos'un bu derece cesaretle konuşmasına şaşıyorlardı.

O ara, Amphinomos, Nisos Aredite'nin şanlı oğlu, söze başlayıp şöyle dedi:

— Dostlar, doğru söylenen sözlere gücenerek karşılık verilmez. Ne garibe vurun, ne de tanrısal Odysseus'un evindeki kullukçulardan birine. Ama, haydin saki sağrakları doldursun da saçı kılalım, sonra evlerimize çekilip yatalım. Garibi de Odysseus'un konağında bırakalım; ona, sevgili evinde kendisini konuklamış olan Telemakhos baksın.

Böyle dedi ve sözlerini cümlesi beğendi. Bu ara, Mulios çelebi, Amphinomos'un kulluğunda bulunan Dulikhionlu çavuş, sebu içinde şarabı kardı; töresince cümleye sağrak sağrak üleştirdi; onlar da mutlu tanrılara saçı kılıp canları istediği kadar bal gibi tatlı şarabı içtiler; sonra uyumak üzere evli evine çekilip dağıldılar.

ŞAN : XIX

ODYSSEUS'UN PENELOPEİA İLE GÖRÜŞMESİ

Tanrısal Odysseus divanhanede kalmıştı, Athena'nın öğüdü ile yavukluların ölümünü kuruyordu. Az sonra, Telemakhos'a dönerek kanatlı sözler söyledi:

— Telemakhos, bütün savaş pusatlarını şimdi kaldırıp buradan götürmeli; yavuklular farkına varıp sebebini sorarlarsa, yumuşak sözlerle onlara şöyle dersin: «Onları dumandan korumak için kaldırdım, çünkü Odysseus Troia seferine çıkarken ne halde bırakmışsa artık o halde değildirler; ocağın buğularından paslanıp bozulmuşlar... Bundan başka, Kronosoğlunun aklıma getirdiği daha büyük bir düşünce var içkili bir halinizde aranızda bir çekişme çıkabilir, birbirinizi yaralarsınız, bu yüzden sofra hakkı ve evlenme şerefi kirlenir diye korktum: çünkü demir insanı kendine çeker.»

Böyle dedi, Telemakhos da sevgili babasının sözünü dinledi; Eurykleia dadıyı çağırarak ona şöyle dedi:

— Dadı, kadınları odalarına kapa, ben de buradan babamın güzel silâhlarını kaldırıp hazne odasına götüreyim: o gurbete çıkalıdan beri pusatlar bakımsız kalıp dumandan paslanmış; o zaman ben çocuktum; şimdi onları kaldırıp ocağın buğularından korumak istiyorum.

Ona karşı Eurykleia dadı, dedi ki:

— Ah, çocuğum, bir de evinin işlerine bakmak için tedbir alabilsen, şu malları kurtarabilsem! Haydi, git şimdi... Ama meşaleyi tutmak için yanına kimi alacaksın? Kızlar önün sıra gelip ışık gösterebilirlerdi, ama sen istemiyorsun.

Ona karşı Telemakhos şöyle dedi:

— Şu yabancıyı alırım, çünkü şiniğimden ekmek yiyenin tembel tembel oturmasına göz yummam doğrusu; ne kadar uzaktan gelmiş olursa olsun.

İkisi, Odysseus ile tosun oğlu, acele iş başına geçtiler; hazne odasına tulgaları, sivri süngüleri, mızrakları ve ka bank kalkanları taşıdılar. Pallas Athena

önlerinde altın kandil tutup en güzel bir ışıkla onları aydınlatıyordu.

O ara, Telemakhos babasına seslenerek dedi ki:

— Baba, gözlerimin önünde büyük bir keramet görüyorum: Divanhanenin duvarları, güzel kirişleri, çam mertekleri, yüksek direkleri alevli ateş gibi pırıldıyor! Yoksa geniş göğün sahipleri tanrılardan biri mi var?

Çok sakıngan Odysseus cevap vererek şöyle söyledi:

— Sus, düşündüğünü içinde tut, hiç bir şey de sorma; Olympos'un sahipleri tanrıların töresi böyledir. Sen git, yat; ben burada kalıp karavaşları ve ananı sınamak istiyorum. O her halde, kederli kaygılı, benden her şeyi sormak istiyecektir.

Böyle dedi, ve Telemakhos divanhaneden dışarı çıktı, meşalelerle ışıklanarak, her akşam rahat uykuya vardığı odaya gitti; bu akşam da orada yatıp tanrısal şafak sökünceye değin uyuyakaldı.

EURYKLEIA'NIN ODYSSEUS'U TANIMASI

Tanrısal Odysseus divanhanede kalmıştı, Athena'nın öğüdü ile, yavukluların ölümünü kuruyordu.

Bu arada bilge Hatun Penelopeia odasından iniyordu, yalnız değildi: yanına aldığı iki odacı kız arkasından gidiyordu; kızlar ateşin yanına bir koltuk kodular, o da bunun üstüne oturdu.

Fildişi ve gümüş kakmalı, İkmailos'un usta elinden çıkmış bir kürsü idi bu; altında ayakları basmak için üstü kaba bir post ile örtülmüş sekisi vardı; bilge Hatun Penelopeia buraya oturmuştu. Ak kollu karavaşlar, ellerinde yığın yığın ekmekler, divanhaneden çıkıyorlardı. Onlar masaları taşkın yavukluların şarap içip boş bıraktıkları sağrakları da taşıyorlardı. Başkaları ise meşale yerlerindeki koru aldıktan sonra divanhaneyi ışıklandırmak ve ısıtmak için bir çok yeni odunlar yerleştiriyorlardı.

Bu ara Melantho, ikinci defa olarak, Odysseus'u paylamaya başladı:

— Yabancı, bütün gece bizi rahatsız etmek, evin içinde dolaşıp kadınları gözetlemek niyetinde misin? Haydi yediğin ekmeğe şükredip dışarı çık artık;

yoksa şimdi yanmış odunu arkana fırlatarak seni kapıdışarı ederim.

Bunun üzerine tanrısal Odysseus ona yan bakarak şöyle dedi:

— Cin çarpmış kadın! Hınç dolu bir yürekle neye bana öyle çıkışıyorsun? Yıkanıp temizlenmemiş, üstüm başım eski püskü kapı kapı dileniyorum diye mi? Fakat bu hal yoksul kalmak yüzündendir. Bütün derbederlerin düşkünlerin hali böyledir. Bir zamanlar benim de evim barkım vardı, insanlar mutlu dirliğimi överlerdi; gariplere verdiğim çok olurdu: gelenler kimlerdir ve ne derece yoksuldur, sormaz verirdim. Tümen tümen kullukçularım ve insanı mutlu yaşatan, adlı sanlı kılan başka her türlü mallarım vardı. Ama Kronos oğlu Zeus'un dileğiyle hepsi elimden çıktı!.. Sen de, ey kadın, her şeyini bir gün kaybetmekten kork: şimdi seni karavaşlar arasında üstün kılan güzelliğin gidebilir, hanımın kızıp sana katı ceza verebilir, veya Odysseus çıkagelir: buna daha ümit vardır, çünkü. Ama ölmüş de olsa ve bir daha dönmesine yol olmasa bile oğlu Telemakhos sağdır. Apollon'un inayetiyle nasıl büyüyüp yetiştiğini bilirsin; konağın içinde kadınların yaramazlıkları gözünden kaçamaz; artık göz yumacak yaşta değildir.

Böyle dedi ve bunları işiten bilge Hatun Penelopeia söze başladı ve halayığı paylayarak dedi ki:

— Gidi utanmaz, şımarık köpek! işlediğin yaman işlerden haberim olmaz sanırsan bir gün başın kopacak! Biliniyor da değilim, ben söylerken işitmiştin ki, konağımın içinde bu garipten kocam için haber sormak istiyorum: kaygı, yas içindeyim.

Sonra kâhya kadın Eurynome'ye dönerek şöyle söyledi:

— Eurynome, bir seki getir, üstünü de postla ört; garip otursun, beni dinleyip cevap versin: ondan soruşturmak istediğim şeyler var.

Böyle dedi ve kâhya kadın koşarak gidip cilâlı bir seki getirdi, üstüne de postu örttü; çok çekmiş tanrısal Odysseus buna oturdu; ondan sonra bilge Hatun Penelopeia şöyle dedi:

— Konuğum, en önce senden şunları sormak isterim: Kimsin, kimlerdensin, nerelisin? Anan baban kimdir? Ona karşı çok tedbirli Odysseus cevap verdi:

— Ey Hatun! uçsuz bucaksız yeryüzünde, böyle sorduğun için seni kınayacak bir ölümlü kişi yoktur; senin adın sanın geniş göklere çıkmıştır ve ahalisi çok güçlü kuvvetli bir ülke üzerinde, tanrılardan korkarak doğruluk töresince hükmünü yürüten bir han gibi anlayışlısın; öyle bir han ki, onun için kara toprak arpa, buğday yetiştirir, ağaçlar yemişlerle yüklenir, sürüler durmadan ürer, deniz balıklar verir ve iyi idaresi altında budunların işleri rast gider. Şimdi sen, kendi evinde, benden her ne dilersen sorabilirsin, yalnız soyumu ve yurdumu sorma; onları hatırıma getirdikçe kaygılarım bir kat artarak tazelenir: çektiğim mihnetler pek çoktur! Başkalarının evinde ise ağlamak, sızlamak yakışmaz, durmadan halinden şikâyet etmek çok fena huydur; belki halayıklardan biri hırslanır veya sen kendin rahatsız olursun da gözümün yaşlarını şarabın verdiği ağır sarhoşluktan sanırsınız.

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia şöyle dedi:

— Garip, güzellikçe boy bosça olan eski erdemim tanrıların dileğiyle, benden alınmıştır: Argoslular ve onlarla birlikte eşim Odysseus, Troia seferine çıkalı beri! Ah, o bir döneydi ve hayatımı koruyaydı, şanım daha büyük, daha güzel olurdu! Şimdi üzüntüler içindeyim, bir tanrı başıma nice belâlar getirdi; adalarımızda hüküm süren ne kadar han varsa: Dulikhion'un, Same'nin, ormanlık Zakyntos'un ve bizim kayalık İthaka'nın bütün ileri gelenleri, rızam yokken, başıma fodul yavuklu kesildiler, evimi sömürüp duruyorlar. Ve artık konuklara, sığınanlara veya halkın işlerini gören çavuşlara bakamıyorum; yalnız Odysseus'un kaygısı tatlı canımı üzüyor. Yavuklular düğün için beni sıkıştırıyorlar, ben ise hileler kuruyorum. Önce bir tanrı aklıma bir çare getirmişti: dairemde dokuma tezgâhı kurdurup geniş, uzun bir keten bezi dokumaya başladım; onlara da şöyle diyordum: «Yavuklularım delikanlılar, bilirim, tanrısal Odysseus ölmüştür, siz de düğün için sabırsızlanıyorsunuz; ama bekleyin, şu başlanmış bez atkısını bitireyim, hazırlanmış iplikler boşa gitmesin; bu, kahraman Laertes'e kefen olacak; yaman Ecel gelip onu ölüm döşeğine sereceği zaman, Akhai kadınları beni kınamaz mı, bunca varlıklı kahraman Laertes kefensiz kalırsa?» Ben böyle derdim ve bu kişilerin taşkın gönülleri kanardı. O uzun bezi gündüzleri dokuyup dururdum, geceleri meşalelerle gelip sökerdim. Üç yıl hilem gizli kaldı, üç yıl Akhailar buna aldandı. Ama geçen bahar, dördüncü yıl girip uzun günlü aylar geri dönerken hileyi öğrendiler, onlara

saygısız halayık köpeklerinden biri haber vermiş. Beni, baskın verip bezi sökerken yakaladılar; bağırıp çağırıp kınadılar, bezi bitirmek zorunda bıraktılar. Şimdi artık düğünden nasıl kaçınacağımı bilemiyorum: aklım durdu, hiç bir çare bulamıyorum. Anarn babam da bir koca seçmem için beni sıkıştırıyor; oğlum mallarının yendiğine kızıyor: aklı başında bir erkek sayılır; Zeus'un inayeti ile artık evinin işlerine bakacak çağa gelmiştir!.. Şimdi de sen, ey garip, bana sığınıp yurdunu söyle; çünkü eski masallarda anlatıldığı gibi meşeden veya kayadan çıkmış değilsin elbet...

Ona karşı çok tedbirli Odysseus şöyle dedi:

— Ey Laertes oğlu Odysseus'un sayın hatunu! Benim soyumu sorup anlamaktan vazgeçmeyecek misin? Öyle ise söyleyeyim sana; varsın sayısız kederlerim tazelensin; uzun zamandan beri gurbette kalan, ülke ülke dolaşıp mihnetler çeken benim gibi birinin talihi budur. İşte sorup anlamak istediklerini söylüyorum:

Şarap rengi engin denizin ortasında bir kara vardır, güzel olduğu kadar zengin; burası Krete'dir, sayısız ahalisi, doksan şehri vardır. Burada diller karışmıştır: Akhailar, Kydonlar, cesur Eteokretler, üç boya ayrılan Dorlar ve tanrısal Pelasglar yan yana yaşarlar; bu şehirler arasında Knosos, Minos Hanın başkenti vardır; her dokuz yılda bir, ulu tanrı Zeus, bu hanı danışman olarak yanına çağırırdı. Minos, babam Deukalion'un atasıydı, Deukalion'un da iki oğlu oldu: biri İdomeneus Han öbürü de ben, İdomeneus Han iki küpeşteli gemilerine binip Atreus oğulları ile birlikte Troia seferine gitti. Benim adım Aithon'dur, kardeşim benden yaşça ve kuvvetçe üstündür. Odysseus'u ben evimizde görmüş konuklamıştım: Troia'ya giderken, azgın yeller, onu Male burnundan uzaklaştırıp Krete'ye atmıştı; tehlikeli Amnisos koyunda İlityie mağarasının altında fırtınadan fırsat bulup gemilerini bağlamıştı. Şehre çıkarak çok saydığını söylediği dostu ve eski konuğu İdomeneus'u aramıştı; lâkin İdomeneus iki küpeşteli tekneleriyle Troia seferine çıkalı Şafak on veya on bir defa görünmüş bulunuyordu. Bunun üzerine Odysseus'u ben kendi evime ilettim; mallarım çoktu, onu ağırladım, kendisine ve yarenlerine un, kırmızı şarap, kurbanlık öküzler verdim; bol bol, doya doya yiyip içtiler. Tanrısal Akhailar orada on iki gün kaldılar, çünkü azgın Boreas, bir ifrit dileğiyle, durmadan esiyordu. On üçüncü gün rüzgâr durdu, onlar da denize açıldılar.»

Bütün bu anlattığı yalanları gerçeğe benzetmesini biliyordu. Onu dinleyen Penelopeia ağlıyor, göz yaşları yüzüne akıyordu: yüksek dağların tepelerinde Zephyros'un yığdığı karı Euros'un eritip sele çevirdiği ve ırmakları taşırdığı gibi güzel yanakları yaş olup akıyor sanılırdı; yanında bulunan erkeği için ağlıyordu ve Odysseus, acımaklı gönülle, karısının göz yaşlan dökmesini seyrediyordu; ama gözleri, boynuzdan veya demirden imiş gibi, göz kapaklarının altında titremiyordu bile: hilesini saklamak için göz yaşlarını tutuyordu. Hatun doya doya hıçkırarak ağladıktan sonra, ona yine söz söyleyerek dedi ki:

— Garip, şimdi seni sınamak istiyorum: eğer, dediğin gibi, orada, kendi konağında, çelebi tayfalarıyla birlikte, benim kocamı konukladığın doğru ise, söyle bana: üstünde giydikleri neydi? Kendisi nasıldı? arkasından giden yarenleri kimlerdi?

Ona karşı çok tedbirli Odysseus dedi ki:

— Hatun! Bunca zamandan sonra cevap vermek çok güç: çünkü Odysseus bize geleli ve bizden ayrılalı yirmi yıl oluyor. Buna bakmayarak hatırımda nasıl kaldı ise anlatayım: tanrısal Odysseus'un üstünde erguvan rengi, astarlı, bir yün kaftan vardı, iki gözlü bir altın toka ile iliştirilirdi; önü nakışla bezenmişti; bir köpek ön ayakları ile benekli bir geyik yavrusu tutuyordu. Altın sırma ile işlenmiş olan bu iki hayvanı herkes seyredip beğenirdi, biri geyik yavrusunu sıkı sıkı tutup boğuyor, öbürü de kurtulmak için ayaklarıyla çırpınıyordu.

Kaftanın altında, teninin üstünde pırıl pırıl bir gömlek görmüştüm: kuru soğan zarı kadar ince, yumuşak ve güneş gibi ışıltılı; kadınlar seyrine üşüşmüşlerdi. Sana bir şey daha söyleyeceğim, onu aklında iyi tut: evinde iken de Odysseus'un bu esvapları giyip giymediğini bilmiyorum: onları yolda, gemisinin içinde, bir dostundan veya konuğundan da almış olabilirdi; çünkü Odysseus'u sevenler pek çoktu, Akhailar arasında ona pek az kişi benzerdi. Ona ben de bir tunç kılıç; erguvan rengi, astarlı büyük bir kaftan, ve etekleri yere kadar uzanan bir entari vermiştim; ve o gün, sağlam yapılı gemisinde saygı ile esenleyip ondan ayrılmıştım. Arkasından giden çavuş kendisinden daha yaşlıca görünürdü; onu sana tarif edeyim: omuzları dolgunca ve kamburca, benzi yağız, saçları kıvırcıktı; Eurybates adlıydı ve Odysseus ona yarenlerinden daha fazla değer verirdi, çünkü öğütlerini herkesinkilerden daha doğru bulurdu.

Böyle dedi, ve Penelopeia daha çok ağlamaklı oldu; yine söze başlayıp, dedi ki:

— Konuğum, şimdiye kadar sana acıyordum, şimdi ise konağımda sayılacak ve sevilecek bir adam oldun. Anlattığın esvapları, çünkü, ona ben vermiştim; onları hazne odasından kendim çıkarmış, bezek olmak üzere de o parlak tokayı takmıştım. Ve onu bir daha, atalar yurduna ve bu konağa dönmüş göremiyecekmişim!

Ona karşı çok tedbirli Odysseus şöyle dedi:

— Laertes oğlu Odysseus'un sayın Hatunu! Artık yüzünün güzel rengini soldurma, ve kocan için yüreğini eriterek ağlama. Seni asla kınayacak değilim; hangi başka kadın olsa üzülür, gurbette kalan kocası için, aşk ile birleştiği gençlik arkadaşı ve çocuklarının babası için; ya tanrılar benzeri olduğu söylenilen Odysseus için sen nasıl üzülmezsin? Ama hıçkırıkla ağlamağı kes ve sözüme inan, çünkü hiç bir şey gizlemeksizin gerçeği söylüyorum: Odysseus'un dönüş haberini buradan çok uzakta olmıyan Thesprotların bereketli ülkesinde aldım; sağ esendir ve yanında pek çok mallar vardır, onları budunlardan toplamış lâkin sadık yarenlerini ve oyulmuş gemisini, Thrinakie adasından ayrılırken, şarap rengi denizin içinde kaybetmiştir; Zeus'un ve Güneş tanrının öfkesine uğramış, çünkü yarenleri Güneş tanrının sığırlarını kesip yemişler; bu yüzden fırtınalı denizden hiçbiri kurtulamamıştır. Yalnız geminin omurgasına yapışan Odysseus'u dalgalar tanrılar soyundan olan Phaiakların ülkesine atmış. Onlar Odysseus'u gönülden, bir tanrı gibi sevmişler ve ağır armağanlar sunduktan sonra, sağ esen, atalar yurduna ulaştırmak istemişler. Odysseus çoktanberi burada bulunabilirdi, lâkin çok dünya dolaşıp mal biriktirmesini daha kazançlı saymıştır; Odysseus bütün insanlardan en çok hile bilen değil midir? Onunla kimse başa çıkamaz! Bana bunları Thesprotların hanı Phaidon anlatmıştı; konağında, son esenleme ziyafetinde, tanrıçalara saçı kıldıktan sonra bana and içerek demişti ki, Odysseus'u atalar yurduna ulaştıracak gemi denize indirilmiş, tayfaları da hazırlanmıştı. Fakat daha önce beni, buğday pazarı Dulikhion'a hareket etmek üzere olan bir Thesprot gemisine bindirerek uğurlamıştı; ve Phaidon bana Odysseus'un biriktirmiş olduğu malları gösterdi: bir başkasını onuncu kuşağa değin beslemeğe yetecek kadar ağır pahalı mallar hanın konağında yatıyordu. Odysseus, diyorlardı, Dodone'ye, Koca Meşe'den Zeus'un

dileğini öğrenmek için hareket etmiş: bunca zaman gurbetlerde dolaştıktan sonra sevgili atalar yurduna aşikâre mi, gizlenerek mi dönmeli idi? Bunu anlayacaktı! İnan bana: Odysseus, sağ esendir, yoldadır, çok yaklaşmıştır; artık uzun zaman sevdiklerinden ve sevgili atalar yurdundan uzak kalmayacaktır. Sana büyük yemin ile and içeyim: Tanrıların en yücesi ve en ulusu Zeus tanık olsun! Şanlı Odysseus'un şu ocağı hakkı için, her şey benim söylediğim gibi olacaktır: Odysseus, bu ay içinde, burada bulunacaktır.

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia şöyle dedi:

— Tanrılar vere, konuğum, dediklerin gerçek ola, o zaman dostluğumu göstermek için o kadar çok armağanlar sunacağım ki, görenler mutlu dirliğini kıskansın. Ama yüreğimin içinden öyle düşünüyorum ki, Odysseus evine hiç dönmiyecek ve seni ülkene ulaştıran bulunmıyacak. Çünkü konakta, erkekler arasında, Odysseus gibi başlar yok, hiç bir zaman da olmamıştır ki, sayın konukları karşılasınlar veya uğurlasınlar; o bir taneydi. Şimdi, kızlar, konuğu yıkayıp temizleyin, keçeler ve hareli çarşaflar sererek ona bir de yatak hazırlayın; sıcacık döşekte rahat rahat altın tahtlı Şafağı beklesin; yarın da, erkenden, onu hamama sokun, yağ ile vücudunu oğun, tâ ki divanhanede Telemakhos'un yanında otursun, ziyafette pay alıp keyif sürsün. Ve her kim kıskanç gönülle ona hakaret ederse, vay haline! Konuğa hiç bir iş buyurulmasın artık; buna da kızan kızsın! Çünkü, konuğum, başka kadınlardan akılca ve tedbirce üstün olduğuma nasıl hükmedebilirdin, eğer seni şu kirli çaputlar içinde ziyafete göndermiş olsaydım? İnsanların ömrü kısadır. Doğruluktan ayrılıp yaman işler işleyene, sağ olduğu müddetçe, insanlar ilenirler, öldükten sonra lanetle anarlar; ama kusursuz olanın ve hayırlı işler görenin adı sanı yabancıların ülkelerinde anılır, ve bir çok insanlar onu över.

Buna karşı çok tedbirli Odysseus şöyle dedi:

— Laertes oğlu Odysseus'un sayın Hatunu! Güzel kaftanlardan ve hareli çarşaflardan ben yüz çevirmiş bulunuyorum: uzun kürekli tekneme binip Krete'nin karlı dağlarından ayrılalı beri. Bundan önce, nice kereler yatıp geceyi uykusuz geçirmiş olduğum gibi, şimdi de kötü bir yatak içinde tanrısal Şafağın tahtı üzerinde görünmesini bekliyebilirim. Ayak banyosuna da hevesim yoktur; senin de yanında, bu konakta kulluk eden kızlar arasında benin ayaklanma

dokunabilecek yoktur; ancak belki aralarında, yaşlı ve sakıngan, benim kadar çekmiş biri bulunur; böyle birinin ayaklarıma dokunmasına bir diyeceğim yoktur.

Buna karşı bilge Hatun Penelopeia şöyle dedi:

— Aziz konuğum, bu eve uzak yerlerden gelmiş olan dost konuklar arasında senden bilge kişi görmedim; sen her şeyi akıllı ve sağlam düşünüşle söylersin. Yanımda yaşlı ve çok tedbirli bir kadın vardır, o kutsuzu emzirip büyüten ve anası doğururken elleriyle alan da bu kadındır. Güçsüz kuvvetsiz ise de ayaklarını bu koca karı yıkasın. Haydi, kalk, bilge Eurykleia, yıka: Hanınla yaşı bir sanırım; belki Odysseus'un da ayakları böyledir ve elleri böyledir: yoksulluk insanları çabuk ihtiyarlatır.

Böyle dedi, ve ihtiyar Eurykleia elleriyle yüzünü örttü, sıcak yaşlar döktü ve hıçkırıklar içinde şu sözleri söyledi:

— Eyvah! Oğlum Odysseus, senin için hiçbir şey elimden gelmiyor; bütün insanlar arasında sana Zeus şüphesiz darılmış, sende tanrı korkusu varken: yıldırım savuran Zeus'a kimse senin kadar çok yağlı butlar yakıp tütsü kılmamış, tam yüzlük kurbanlar sunmamıştır; ondan dilediğin ise mutlu bir ihtiyarlığa erişmek ve tosun oğlunu büyütüp yetiştirmek iken, Zeus sıla gününü yalnız senin elinden almıştır. Belki de, konuğumuz, onu da aşağılamışlardır, uzaklarda, konuklandığı şanlı konakların karavaşları, bütün şu dişi köpekler sana hor baktıları gibi. Bunlar kınamasın, hor bakmasın diye onların yıkamalarına razı olmadın; İkarios kızı bilge Penelopeia benim yıkamamı buyurdu, ben de gönülden kabul ediyorum. Ayaklarını Penelopeia için ve senin için yıkayacağım, çünkü yüreğimde senin kaygından bir depreniş duyuyorum. Sana şimdi bir söz daha söyliyeceğim, ona kulak ver: buraya çok çekmiş garipler hep gelir gider; bunlar arasında Odysseus'a senden daha çok benziyeni yoktur: sende onun boyu, onun sesi, onun ayakları vardır. Ona karşı çok tedbirli Odysseus şöyle dedi:

— Koca kadın, gözleriyle ikimizi, onu ve beni, görmüş olanlar, senin gibi, birbirimize benzediğimizi söylüyorlar; fakat senin söylediğin hepsinin sözünden daha doğrudur.

Böyle dedi ve ihtiyar Eurykleia gidip pırıl pırıl bir ayak leğeni getirdi, içine çok çok soğuk su döktü, sonra sıcak suyu kattı. Bu ara Odysseus gitmiş,

ocaktan uzak bir yerde oturmuş, arkasını ışığa çevirmişti, çünkü apansız içinde bir korku doğmuştu: ihtiyar kadın ayağını tutarken yaranın yerini görür de her şey aşikâr olur diye. Eurykleia, Hanın yanına gelip ayaklarını yıkamağa başlar başlamaz yaranın izini tanıdı: Bir yaban domuzu onu beyaz azısıyla ısırmıştı, vaktiyle, Autolykos ve oğullarının yanına gidip birlikte Parnasos'a çıktığı zaman.

Bu Autolykos anasının şanlı babasıydı; haydutlukta ve and bozmada herkesten üstündü. Hermes tanrı ona bu erdemi vermişti, çünkü yaktığı kuzu ve oğlak butlarından hoşlanırdı; bu tanrı iyiliğini istiyerek ona yoldaş olurdu.

Autolykos bereketli İthaka'ya kızının yeni doğurduğu torununu görmeğe gelmişti; yemekten sonra, Eurykleia çocuğu Autolykos'un dizleri üzerine koyup ona şöyle demişti:

— Autolykos, sevgili kızının tosun oğluna sen bir ad bulmalısın; senin çok istediğin çocuktur bu. Ona karşı Autolykos seslendi:

— Güveyim ve kızım, öyle ise, çocuğa benim söyleyeceğim adı koyun. Buraya ben birçok erkeğe, kadına gücenerek, küserek, darılarak geldim. Bereketli yeryüzünde böyleleri çoktur! Bunun için çocuğa Odysseus adını vermek istiyorum; büyüdüğü zaman Parnasos'a, anasının doğduğu konağa gelsin; benim bütün hazinelerim oradadır: Ona o hazinelerden bol bol vereceğim, kendisini sevindirerek geri yollıyacağım.

İşte daha sonra Odysseus o zengin armağanları versinler diye gitmişti; Autolykos'un kendisi ve oğulları onu kucakladılar ve en tatlı sözlerle karşıladılar. Anneannesi Amphithee onu kucaklayıp başından ve güzel gözlerinden öptü; ve Autolykos şanlı oğullarına yemeği hazırlamalarını buyurdu. Onlar da babalarının sözünü dinlediler, beş yaşında bir boğa getirdiler: Hayvanı yüzdüler, hazırladılar, parça parça doğradılar, şişlere geçirdiler; ve ustaca kebap ederek üleştirdiler. Bütün gün, güneş batıncaya kadar yiyip, içtiler ve bu eşitlik övününde keyif sürdüler. Güneş batıp alaca karanlık olunca yattılar, tatlı uykudan pay aldılar.

Sabah sis içinde gül parmaklı Şafak görünür görünmez, avlanmağa çıktılar: Köpekler Autolykos oğullarının önünde, Odysseus ise dayılarının arkasından gidiyordu... Parnasos dağının ormanla örtülmüş yamaçlarına tırmanıp rüzgârın dövdüğü mağaralarına girdiler. Güneş dingin Okeanos'un derinliklerinden çıkıp kırlara vururken, avcılar bir dereye iniyorlardı. Köpekler

bir izin kokusunu alarak önden gidiyordu, arkadan Autolykos'un oğulları ve onlarla birlikte tanrısal Odysseus geliyordu; yürürken de uzun gölgeli mızrağını sallıyordu.

Burada, sık ormanın içinde, dev gibi bir yaban domuzu in tutmuştu; oraya ne en azgın yeller, ne nemli sisler, ne de güneşin ışıkları geçebilirdi; orası o derece sıkıydı ki, içine yağmur bile sızmazdı. Yapraklar kaba bir yatak halinde üst üste yığılmıştı. Kendine doğru yaklaşan insanların ve köpeklerin ayak sesleri kulağına ilişince, canavar ininden dışarı fırladı; şimdi kılları boynunda diken diken, gözlerinden ateş saçar bir halde karşılarına dikildi. O ara, ilk önce, Odysseus canavarın üstüne atıldı; uzun mızrağını güçlü kolu ile kaldırarak kıyasıya vurmak istedi; ama yaban domuzu ondan önce davranarak bacağını kaptı ve azılarıyla kocaman bir parça et kopardı, ama diş kemiğe değmedi. Ve Odysseus yetişip canavarın sağ omzuna mızrağını sapladı, silâhın parlak demreni bir yandan öbür yana geçti; hayvan homurtularla tozlar içine yuvarlanıp serildi, canı vücudundan sökülüp uçtu. Hemen Autolykos'un oğulları atılarak tanrısal Odysseus'un yarasını tımar etmeğe giriştiler; kahramanın bacağını ustaca sardılar, afsunlayıp kara kanı durdurdular; sonra çarçabuk sevgili babalarının konağına döndüler.

Dedesi Autolykos ve dayıları Autolykos'un oğulları yarasını iyi ettikten sonra zengin armağanlar verdiler ve kendisini sevindirerek tezlikle sevgili yurdu İthaka'ya yolladılar; ve kutlu dönüşüne babası ve sayın anası şadoldular; geçirdiği kazayı merak: ederek nasıl yaralandığını sordular; o da onlara avlanmak için Autolykos'un oğullarıyla birlikte Parnasos'a gidişlerini ve yaban domuzunun beyaz azısıyla yaralanışını güzel güzel anlattı.

Şimdi ihtiyar kadın, ellerinin ayasıyla dokununca yarayı tanıdı; tuttuğu bacağı elinden koyverdi, ayak çanlıyan leğeni devirdi, sular yere saçıldı, ihtiyarın gönlünü, birden sevinç ve kaygı aldı; gözleri yaşla doldu; gür sesi kısıldı. Ve Odysseus'un çenesini okşayıp dedi ki:

— Meğer Odysseus sen imişsin, sevgili çocuğum! Ben... hemen tanımamıştım... Meğer Beyim, Han'ım önümde imiş; onu elimle tutuyormuşum!

Böyle dedi ve gözlerini Penelopeia'dan yana çevirdi, kocasının orada hazır bulunduğunu bildirmek istiyordu... Fakat Penelopeia onun bakışıyla

karşılaşmadı: Athena gözlerini başka tarafa çevirtiyordu. Hemen Odysseus sağ eliyle onu boğazından yakalamıştı, öbür eliyle de yanına çekerek ona şöyle dedi:

— Dadı, beni sen mi ele vermek istiyorsun, sen ki göğsünü vererek beni büyütmüştün? Ve ben yirmi yıl türlü cefalar çektikten sonra atalar yurduna dönmüş bulunuyorum! Tanrılar dileyip gerçek sana malûm olmuş; sus öyle ise ve konakta senden başka kimse bilmesin! Bunu da sana söyliyeyim ve dediğim gibi olacak: Eğer ağzından kaçırırsan, tanrıların dileğiyle taşkın yavukluları tepeledikten sonra, dadım olduğuna bakmıyacağım, öteki karavaşları şu konağın içinde öldüreceğim gibi seni de esirgemiyeceğim.

Ona karşı sevgili dadı Eurykleia şöyle dedi:

— Çocuğum, dişlerinin arasından kaçan bu nasıl söz öyle? Gönlümün sana nasıl sadık ve sarsılmaz olduğunu bilirsin: Bildiğimi kayadan da, demirden de daha sıkı tutacağım. Ama sana bir şey daha söyliyeceğim ve onu sen aklında tut: Eğer bir gün tanrıların dileğiyle sen çelebi yavuklulardan öcalırsan, sana hainlik eden ve sadık kalan karavaşların adlarını ben birer birer söyliyeceğim. Ona karşılık çok tedbirli Odysseus şöyle dedi.

— Dadı, adlarını senin söylemene ne hacet? Ben, kendim iyice düşünüp onları birer birer anlıyabilirim; tek sen ağzını sıkı tut, üst tarafı tanrılara bırak.

Böyle dedi ve ihtiyar kadın divanhanenin içinden gidip ayak banyosu için başka su getirdi, çünkü ilki bütün yerlere saçılmıştı. Sonra ayaklarını yıkadı ve süzülmüş yağ ile ovdu; ondan sonra Odysseus ısınmak için ateşin yanına geçti; ve şimdi yara izini çaputları ile örtüyordu. Bu ara Hatun Penelopeia söze başlayıp dedi ki:

— Konuğum, artık senden sormak istediğim pek az şey kaldı; çünkü işte tatlı uykuya yatmanın saati geldi.

Çok kaygılı olsa da insana uyku tatlı gelir; bana ise bir tanrı sonu gelmiyen bir yas kısmet etmiştir. Gündüzleri yine hıçkıra ağlıya avunurum; kendi işlerim var; konakta, yanımdaki karavaşların işlerini yoklayıp bakarım. Fakat başkalarına uykuyu getiren gece gelince yatağıma uzanırım ve hemen kaygılı gönlüme her yandan acıklı düşünceler hücum eder, hiç rahat vermeyip ağlatırlar.

Nasıl ki Pandaros'un kızı gökçül Aidon Ağaçlık bülbülü bahar dönünce yeniden gür yapraklar açan ağaçlar üzerinde yankılanan sesiyle öterek Zethios Handan doğan ve çılgınlık içinde tunç hançerle öldürdüğü sevgili oğlu İtylos'un ağıtını tutturursa; onun gibi benim de yüreğim durmadan titrer, bir karar veremez olur: Bana oğlumun yanında kalıp yüksek tavanlı konağımı, mallarımı ve karavaşlarımı elimden çıkarmamak, kocamın döşeğine ve halkın sesine saygı göstermek mi gerek, yoksa konağımızı gidip bana istekli çıkan Akhailardan en ileri gelenine ve en çok armağan verene varmak mı gerek? Oğlum çocuk iken, aklı ermez iken evlenemezdim, kocamın konağını terkedemezdini; ama o artık büyüdü, yiğitlik çağına erişti ve benim artık bu konakta kalmamı istemiyor, çünkü mallarının yendiğini görüp kızıyor.

Fakat dinle de şu düşümü yorumla: Yirmi kaz, sudan çıkarak, avluda dane yiyorlardı, ben de onları keyifli keyifli seyrediyordum; derken eğri gagalı bir kartal yüksek dağdan üstlerine hücum etti, hepsinin boynunu kopardı, hepsi yığın yığın avluda yatmakta iken kartal yine tanrısal ether içine havalandı. Düşümde hıçkırıp ağlıyordum, güzel belikli Akhai kadınları her yanımdan üşüştüler, ben de durmadan kartalın öldürdüğü kazlarıma acı acı ağlıyordum. Derken kartal yine konağın çatısına indi ve beni avutmak için insan sesini alarak dedi ki: «Adlı sanlı İkarios'un kızı, umutlu ol! Senin gördüğün düş değildir, gerçekten olup bitecek mutlu bir misaldir. Kazlar yavuklulardır, kartal olup karşına gelen ben de senin koçanım; bütün yavuklulara hak ettikleri şansız cezayı vermek için geldim.» Böyle deyince, tatlı uykum açıldı; konağın avlusuna gidip kazları aradım: Hepsi, eskisi gibi, yalaklarında dane yiyip duruyorlardı.

Ona karşı çok tedbirli Odysseus cevap vererek şöyle dedi:

— Hatun! Düşünü kimse başka türlü yoramaz; işte Odysseus'un kendisi sana neler olup biteceğini söylemiş! Yavukluların cümlesine ölüm görünüyor; hiç birisi için ecelden, ölümden kurtuluş yoktur.

Buna karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Ey garip, belli ki düşleri yormak güç ve boştur: Çoğu insanların yorduğu gibi çıkmaz!

Özsüz gölgeler gibi olan düşler iki kapıdan çıkıp bize görünürler; kapının biri fildişinden, öbürü boynuzdandır. Ufalanıp toz haline konmuş fildişi

kapısından gelen düşler insanı gerçekleşmiyen boş lâflarla aldatır, cilalanmış boynuz kapısından gelenler ise görenlere gerçeği bildirir. Benim gördüğüm korkunç düşün bu kapıdan geldiğine inanmam: Benim için ve oğlum için bu, fazla büyük bir mutluluk olurdu!

Sana başka bir sözüm var, onu iyice aklına koy: işte uğursuzluk sabahı gelmek üzeredir, beni Odysseus'un evinden bu doğmak üzere olan gün uzaklaştıracaktır; çünkü son kararım onlara baltalar arasından oku geçirmek yarışını öne sürmektir: Odysseus, sarayındaki bu baltaları, gemi kaburgaları gibi, arka arkaya dizerdi, hepsi on iki tanedir; sonra uzaktan attığı oku bunların hepsinin deliklerinden geçirirdi. İşte yavuklulara bu oyunda yarış etmelerini söyliyeceğim. İçlerinden hangisi, kolay kolay, yayı kurup oku atar ve baltaların deliklerinden geçirebilirse, onun arkasından gidip bu konaktan ayrılacağım. Gençliğim bunun içinde, burdaki bu mallar ortasında geçti: Burayı hiç unutmıyacağım, düşlerimde olsun anacağım

Ona karşı çok tedbirli Odysseus dedi ki:

— Laertes oğlu Odysseus'un sayın Hatunu! Konağında, gecikmeden, onlara bu yarışı ileri sürmeğe bak! Çünkü hiç biri yayı kurup kirişi çekmeden ve oku baltaların arasından geçirmeden çok hünerli Odysseus yetişip gelecektir.

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia şöyle dedi:

— Bu odada, konuğum, daha uzun zaman yanımda kalıp beni lâkırdılarınla büyülemek istemiş olsan gözlerime asla uyku girmeyecek; ama insanlar uykusuz da duramaz: taunların koyduğu töre, bereketli yer yüzünde, bütün ölümlü insanlar için birdir...

Şimdi artık, vakit varken, üst kata çıkıp yatağa uzanayım; orayı ben hıçkırıklarla doldurup göz yaşlarımla ıslatmaktayım, Odysseus kara gemilere binip şu adı batası uğursuz Troia seferine çıkalı beri! Tanrı vere, rahat yüzü göreyim! Sen de bu odada yat, ya yerde veya sedir üzerinde sana bir yatak hazırlasınlar.

Böyle dedi ve pırıl pırıl cilâlı katına çıkarken arkasından da halayıklar gidiyordu; çıktıktan sonra ise aziz eşi Odysseus için ağlıyadurdu, gökgözlü tanrıça Athena göz kapaklarına tatlı uykuyu ekinceye değin.

ŞAN: XX

FODUL YAVUKLULAR TEPELENMEDEN ÖNCE

O ara tanrısal Odysseus dehlize gelip yatmıştı: Yere serdiği taze yüzülmüş bir sığır derisinin üstüne Akhaiların her gün kurban ettikleri koyunların pöstekilerinden birkaç tane yaymıştı. Yattıktan sonra Eurynome gelerek üstüne bir kaftan atmıştı; ama o anda Odysseus, aklıyla, yavukluların ocağına incir dikmeyi düşündüğünden, yattığı halde gözlerine uyku girmiyordu. Yattığı yerden, âdetleri üzere, yavuklularla buluşmak için, divanhaneden çıkan kadınları görüyordu; arasıra gülüşerek oynaşıyorlardı. Aziz göğsünde yüreği hopladı, aklıyla ve gönlü ile çok düşünmeğe koyuldu: Üstlerine saldırıp hemen hepsini gebertmeli miydi, yoksa, en son geceleri olmak üzere, azgın yavuklularla gidip birleşmelerine ses çıkarmamalı mıydı? Göğsü içinde yüreği uluyordu: Dişi köpek, depreşen enciklerini korumağa hazır, geçen yabancının üstüne nasıl havlayıp saldırmağa kalkarsa, yaman işler karşısında tiksinen yüreği öyle kuduruyordu. Fakat göğsüne vurarak yüreğine şu sözlerle çıkıştı:

Katlan, daha katlan, yüreğim! Bundan daha zalim cefalara katlanmıştın, o gün kim gücü yenilmez Kyklop yiğit yarenleri yemişti! Ölümden kurtuluş ummazken, sen sabretmesini bildin ve hilemle mağaradan sıvışabildik...

Böyle diyerek aziz yüreğine cesaret veriyordu; ve buna kanan sabırlı yüreği rahatlarken kendi o yana bu yana dönüyordu; nasıl ki, bir er, iç yağı ve kan dolu bir kursağı alevli ateş üzerinde döndüredurup çarçabuk pişmesine can atarsa, o da öyle o yana bu yana dönüyor ve tek başına utanmaz yavukluların kalabalığı üstüne nasıl saldıracağını düşünüyordu.

Bu ara Athena yanına geldi, başucunda ayakta durup şu sözleri söyledi:

— Niçin uykusuz kalıyorsun, ey insanların en mutsuzu? İşte, şimdi, evindesin: Karın da evindedir, oğlun da: Hem ne oğul: Her babanın gıpta edeceği gibi bir oğul.

Ona karşı çok tedbirli Odysseus şöyle dedi:

— Gerçek, tanrıça, her şeyi gereğince söyledin; fakat benim aklımla düşündüğüm şudur: Tek başıma utanmaz yavuklular kalabalığının hakkından gelmek nice olacak! Çünkü onlar burada hep cemaat halinde toplanıyorlar. Bir de aklımda bundan daha büyük bir düşünce var: Zeus'un yardımı ile ve seninki ile bunları tepeledikten sonra, nereye sığınmalıyım? işte bunu bildirmeni dilerim.

Ona karşı gökgözlü Athena şöyle dedi:

— A mutsuz kişi! Herkes yarenlerinden en kötüsüne, bir ölümlü ve bilgisi az kişi iken, güvenir; ben ise bir tanrıçayım ve seni durmadan korumaktayım ve koruyacağım, karşına çıkacak her belâ içinde; açıkça sana söylüyorum: Miskin ölümlülerden elli alay ikimizi sarıp seni türlü silâhlarla öldürmeğe kalksa, yine galip gelip onların sığırlarını ve semiz koyunlarını talan edecek sen olacaksın! Haydi, yat, uykuya var! Bütün gece uykusuz kalıp beklemek de ayrı bir belâdır: Güven, yakında cefaların sona erecektir.

Böyle dedi ve sonra göz kapaklarına tatlı uyku ekerek, tanrıçaların en tanrısalı Olympos'a vardı. Çok geçmeden Odysseus'u uyku basıp kaygıları dağıldı ve vücudu rahat etti. O ara karısı uyanmış, kaygılı gönülle, yumuşak yatağında oturup ağlıyordu. Doya doya ağlayıp gönlünü avuttuktan sonra, kadınların en tanrısalı, en başta, tanrıça Artemis'e dua etti:

— Ulu tanrıça, Artemis! Ey Zeus kızı! Kısmet olaydı da oklarınla beni göğsümden vurup hemen şimdi canımı alaydın! Veya beni kasırga kaldırıp gök yolundan tez akışlı Okeanus'un ağzına ataydı! Nitekim. vaktiyle Pandaros'un kızlarını da kasırga kapmıştı: Daha önce analarını, babalarım tanrılar alıp onları konaklarında öksüz komuşlardı; o zaman tanrısal Aphrodite onları peynirle, balla ve tatlı şarapla besleyip büyütmüştü: Hera onlara, başka kadınlara verdiğinden daha çok güzellik ve bilgi ihsan etmişti; suç işlememiş Artemis ululuğu bağışlamış, Athena ise güzel işler görmeği öğretmişti. Ve bir gün tanrısal Aphrodite yüksek Olympos'a çıkıp yıldırım savuran Zeus'tan onlara iyi bir koca kısmet etmesini dilemiştir: O, her şeyi bilir ve ölümlü insanların iyi talihi de, kötü talihi de onun bileceği iştir. Fakat Harpy' ler fırsat vermeyip bu ere varmamış kızları aldılar, Erinny'lere karavaş olarak verdiler. Keşke bana da Olympos konaklarının sahipleri böyle bir ölüm kısmet edeydiler! Keşke güzel belikli Artemis beni oklarıyla vursaydı! Ve hiç olmazsa korkunç yeraltında

Odysseus'a kavuşaydım. Ve ondan aşağı bir erin keyfine oyuncak olmayaydım! İnsan kederlere katlanabilir, eğer bütün gün kaygılı gönülle ağlayıp sızladıktan sonra geceleri rahat bir uykuya varabilse! Çünkü göz kapaklarımızı kapayan uyku dirliğimizi, iyi olsun, fena olsun, unutturur. Fakat bana uyurken de, bir ifrit yaman düşlerle rahat yüzü göstermiyor. Bu gece, tıpkı O'nun benzeri, yanıma sokulup yatmıştı; ordu ile birlikte giderken olduğu gibiydi! Gönlüm sevinç içindeydi! O hale düş diyemiyordum, gerçeğin o kadar aynıydı!

Böyle diyordu ve Şafak hemen altın tahtı üzerine çıkıyordu. Bu ara ağlıyan Penelopeia'nın sesi kulağına gelen tanrısal Odysseus, düşünceli düşünceli ortalığı dinledi; onun kendisini tanıdığını, yanına gelip baş ucuna dikileceğini sandı... Hemen kaftanı ve üstünde yattığı pöstekileri toplayıp divanhanede bir koltuk üzerine koydu; sonra sığır derisini avluya götürdü ve ellerini kaldırarak Zeus'a dua etti:

Zeus ata, eğer tanrıların dileğiyle, karadan sudan, geze dolaşa yurdum olan bu yere gelmiş isem, bir alamet belirsin: içerde ayakta olanlardan bir ses ve dışarda senden başka bir ses kopsun!

Böyle deyip dua etti ve ulu tanrı Zeus, hemen, ışıklar içindeki Olympos'tan gürledi bulutların üstünden ve tanrısal Odysseus keyiflendi, ve yakınında, bir odadan, değirmen çeviren bir kadın seslendi: Orada budunlar çobanının on iki değirmen taşı vardı, onları kadınlar çevirirler, arpa ve buğday öğüterek insanlara ilik olan unu yaparlardı. Öbürleri danelerini öğütmüş oldukları için yatıp uyumuşlardı; yalnız biri işini bitirememişti: En güçsüzleri buydu, işte bu kadın değirmen taşını durdurup Hanına hayırlı fal olarak söz söyledi:

— Zeus ata! tanrıların ve insanların Hanı! Yıldızlı gökten ulu ulu gürledin; hiç bir yerinde ise bulut yok! Bu, senin bir alametindir! Öyle ise, ben kutsuz kişinin de dileğini kabul eyle: Bugün, Odysseus'un konağında, yavukluların kendilerine çekecekleri neşeli ziyafet son ziyafetleri olsun! Çok yorucu olan arpa öğütmek emeği ile onların yüzünden dizlerimde derman kalmadı; hay, son akşam yemekleri olsun bugünkü!

Böyle dedi ve Odysseus bu hayırlı duaya ve Zeus'un gürleyişine şadoldu: Çünkü artık azgınların cezasız kalmayacaklarına inanıyordu!

SON CÜMBÜŞ

Odysseus'un güzel divanhanesinde toplanan karavaşlar sönmez ateşin alevini tazeliyorlardı ki, yatağından çıkan Telemakhos göründü: Tanrıların eşi olan bu er esvaplarını giymiş, omuzuna sivri kılıcını asmış, tombul ayaklarının altına güzel çarıklarını bağlamıştı; tunç temrenli, sağlam mızrağını da elinde tutuyordu. Eşikte durup, geçmekte olan Eurykleia'ya şöyle dedi:

— Sevgili dadı, konuk ağırlandı mı: Kendisine yatak döşek verildi mi? Yoksa bakımsız mı kaldı? Çünkü anamı bilirim: Akıllı tedbirli kadındır, fakat çok defa en değersiz kişileri ağırlar da en lâyıklarını bakımsız yollar. Ona karşı sevgili dadısı Eurykleia dedi ki:

— Bugünlük, çocuğum, sebepsiz, ananı kınama. Şaraptan, konuk kendi istediği kadar oturup içti; ekmekten, karnım aç değil deyip fazla yemedi, anan yesin diye çok ısrar etmişken. yatıp uyumak vakti gelince de anan kadınlara, gidip ona bir yatak kurmalarını söyledi; ama kendi, kaygılı kederli kişi, bir yatağa uzanıp çarşafla ve yorganla örtünmesini istemedi; dehlizde, yere taze yüzülmüş bir sığır derisi ile koyun pöstekilerini yayıp yattı, biz de üstüne bir kaftan atıp örttük.

Böyle dedi ve Telemakhos konaktan çıktı; oradan dernek meydanına gidip güzel knemisli Akhailara ulaştı.

Ve hemen tanrısal kadın, Ops Pisenorides kızı Eurykleia halayıklara seslendi:

— Haydi, çabuk olun! Divanhaneyi bir bölüğünüz süpürüp sulasın, güzel işlenmiş koltukları erguvan rengi nalçalarla örtsün! Bir bölüğünüz de süngerle masaları silsin, sonra sebuları ve iki kulplu sağrakları temizlesin! Başkaları da su almak için çeşmeye gidip çabucak dönsün! Çünkü yavuklular geç kalmayıp erken erken konağa gelirler: Bugün genel bayram günüdür!

Böyle dedi, kızlar da onu dinleyip dediğini yerine getirdiler: Yirmisi suları yağız çeşmeye gitti, öbürleri de ustaca divanhanenin işlerine emek verdi.

O ara yavuklular gelip içeri girdiler; onların da bir bölüğü ustaca odun yardı; sonra, çeşmeye giden kızlar döndüler; onlardan sonra da domuz çobanı çıkageldi: Sürüsünün en semizlerinden üç domuz sürüp getirmiş güzel avluda

çalı çırpı yiye dursunlar diye bırakmıştı.

Domuz çobanı hemen Odysseus'un yanına gelip tatlı sözler söyledi:

— Garip, artık sana iyi bir gözle mi bakıyorlar, yoksa divanhanede eskisi gibi hor tutmada devam mı ediyorlar?

Buna karşılık çok sakıngan Odysseus şöyle dedi:

— Hay tanrılar azgınlıklarının cezasını versin, Eumaios, onların! İşleri güçleri, başkalarının evinde, hakaret; zulüm, her türlü yamanlık; ve zerre kadar utanmıyorlar!

Anılarında böyle söyleşmekte iken keçilerin çobanbaşısı Melanthios yanlarına çıkageldi, sürülerinin en iyi keçilerini sürüp getirmişti. Keçileri, yankılı dışkapı altında bağladı, ve Odysseus'a yaklaşarak yine alaya başladı:

— Yine buradasın ha! Divanhanede masa masa dilenip âlemi rahatsız etmek için mi? Kapıyı boylamağa niyet yok mu? Elimizin gücünü sınamadan senin buradan ayrılacağın yok, sanırım; çünkü sen dilenciliğin haddini aşıyorsun! Halbuki başka Akhaiların kapılarında da ziyafetler var!

Böyle dedi ve ona karşı çok sıkılgan Odysseus hiç bir şey söylemedi, başını sallayıp sustu, fakat derinden öç almasını düşünüyordu.

Ondan sonra, üçüncü olarak sığırtmaçların başı Philoitios geldi, suyun geçit yerinden kayıkçılar geçirmişlerdi; o da kısır bir inekle semiz keçiler getirmişti. Yankılı dışkapının altında hayvanları bağlayıp Eumaios'un yanına geldi ve ona şöyle dedi:

— Çobanbaşı, konağımıza yeni gelen bu konuk kimdir? Hangi erlerden olduğunu söylüyor? Soyu sopu var mıdır? Hangi bereketli ülkedendir? Yoksul ama, boy boşça bir ulu kişiye, bir Hana benzer! Tanrılar dileğiyle gurbetlerde sürünenler çabuk yıpranır; ve belâlar herkes içindir, hattâ beyler, hanlar için de!

Sonra, Odysseus'a yaklaşarak sağ elini uzattı, selâmlıyarak kanatlı sözler söyledi:

— Sağ ol konuk ata! Dilerim ki yakında baylık bulasın, bugünkü mihnetlerden kurtulasın! Ey Zeus ata, tanrıların en merhametsizi! İnsanları

kendin yarattın ve acımadan yine kendin en katı cefaların içine atıyorsun... Garip, seni görünce gözlerim yaşardı, vücudumu ter bastı, çünkü Odysseus hatırıma geldi; onu tıpkı senin gibi çaputlara sarınmış, ülkeden ülkeye dolaşır görüyorum; bu da şayet hâlâ sağ ise, güneşin ışığını görüyorsa! Eğer ölmüş ise ve Hades konaklarına göçmüş ise, daima onu anarak ağlıyacağım: Kusursuz Odysseus beni, uşak iken, Kefalonia ülkesindeki sığırlarını gütmeğe yollamıştı. Şimdi sürüleri sayısız üredi! Başka kimsenin geniş alınlı öküzleri bu derece üremiş değildir... Ve bunları yabancıların buyruğu ile buraya getiriyorum: Kesip kesip yiyorlar! Onun konağında, oğluna acımadan, tanrılardan korkmadan ve cezayı akıllarına getirmeden çoktan beri gurbette kalan hanın mallarını paylaşmağı düşünüyorlar! Bu hal karşısında göğsümün içinde aziz yüreğim çırpmıyor; Karar veremiyorum: Telemakhos sağ iken, sığırları alıp başka erlerin ülkesine gitsem yaman bir iş olur, diyorum; burada kalıp başkasının sığırlarını yabancılara yedirmek için gütmek de katlanılmaz bir belâlı iştir. Çoktan bu duruma dayanamayıp uzaktaki Hanlardan birinin ülkesine kaçardım, fakat daima mutsuz beyimi düşünüyorum: Bir gün dönse de şu konağın içinde çelebi yavukluları darmadağın etse! Buna karşı çok sıkılgan Odysseus şöyle dedi:

— Sığırtmaç! Yaramaz veya akılsız bir kişiye benzemiyorsun; akıllı ve tedbirli bir düşünüşte bulunduğunu da anlıyorum; bunun için sana söylüyorum ve büyük yemin ile and içerek haber veriyorum: Sen hazır iken Odysseus gelecektir ve istersen, burada zorba kesilen yavukluları tepelediğini kendi gözlerinle göreceksin.

Sığırtmaçların başı ona şöyle cevap verdi:

— Hay, Kronos oğlu dediğin günü bize kısmet eyliye, ey yabancı! O zaman, benim de güçlü kollarımın ne değerde olduğunu görüp anlarsın!

Aralarında böyle söyleşmekte iken, yavuklular oturup Telemakhos'un ölümünü tasarlıyorlardı. Fakat o anda alâmet belirdi: Sol yandan bir kartal uçup gelmişti ve pençesinde titriyen bir güvercin tutuyordu. O zaman Amphinomos söze başlayıp dedi ki:

— Dostlar! Telemakhos'u öldürmek için kurduğunuz olmıyacak! Artık yalnız ziyafeti düşünelim!

Amphinomos böyle dedi, onlar da sözünü beğendiler ve hemen tanrısal

Odysseus'un konağına girdiler; kaftanlarını kürsüler ve koltuklar üzerine attılar. Boylu boslu koçları ve semiz keçileri kurban etmeğe başladılar, içirikleri önce kebap edip bölüştüler, sebular içinde şarabı kardılar; domuz çobanı da sağrakları dağıttı ve sığırtmaçların başı Filoitios ekmeği güzel sepetler içinde üleştirdi; şakiliği de Melanthios etti.

Telemakhos ise Odysseus'u, sağlam kuruluşlu divanhanede, taş eşiğin yanında oturtmayı faydalı saymıştı: Altına biçimsiz bir seki vermiş, önüne de küçük bir masa çekerek üstüne içirik kebabından bir pay komuştu ve bir altın sağrak alıp içine şarap doldurmuştu.

Sonra ona seslenerek şöyle dedi:

— Şimdi burada oturup erlerle bir arada şarabını iç: Seni alıp yavukluların elinden ve hor bakmasından korumak bana düşer, çünkü burası budunsal bir ev değil, Odysseus hanın konağıdır ve bunu o, benim için yaptırmıştı. Sizler de, yavuklular, elinizi çekin ve alçaltıcı dilinizi tutun; eğer arada kavga dövüş çıkmasını istemezseniz!

Böyle dedi ve cümlesi dudaklarını ısırarak Telemakhos'un böyle yüksekten söylemesine şaşıyorlardı.

Bunun üzerine Antinoos Eupeithes oğlu söze başladı:

— Ne kadar ağır da olsa lâkırdıyı yutalım. Bizi nasıl korkutarak söz söylediğini gördünüz!... Kronos oğlu Zeus istemedi... yoksa, divanhane içinde, şu meydan hatibini çoktan susturmuş olurduk!

Antinoos böyle dedi, Telemakhos ise lâfına aldırış etmedi.

Çavuşlar bu ara tanrılara sunulacak yüzlük kurbanları kasabanın içinden geçiriyorlardı; uzun saçlı Akhailar uzağa atan Okçu Apollon'un sık ve gölgeli korusunda toplanıyorlardı!

Kebap edilmiş kaba etleri ateşten çekip pay pay doğradılar ve oturup şanlı ziyafetle keyiflerini yerine getirdiler. Dağıtma işine bakanlar Odysseus'un önüne herkesinki ile denk bir pay koydular, çünkü tanrısal Odysseus'un sevgili oğlu böyle buyurmuştu.

Tanrıça Athena ise taşkın yavukluların alçaltıcı sövmelere son ve ara

vermelerini istemiyordu, tâ ki Laertes oğlu Odysseus'un kafası daha fazla kızsın diye.

Yavuklular arasında töre tüze bilmez bir er vardı; Ktesippos adlı ve evden barktan yana Same adalı idi. Babasının mallarından burnu kalkmış, çoktan beri gurbette kalan Odysseus'un karısına istekli çıkmıştı. Bu er söze başlayıp aşırı azgın yavuklulara dedi ki:

— Coşkun yavuklular, kulak verin bana! Size bir diyeceğim var: Şu yabancı, işte çoktan, tam, payını almış bulunuyor; böyle de olmalıdır; Telemakhos'un, kendi keyfince, konağına aldığı konuklara saygı göstermemek iyi olmaz, doğrusu! Ben de şimdi ona bir diş kirası ilâve etmek istiyorum: Kendi beğenmezse hamam uşağına veya tanrısal Odysseus'un konağında kullukçuluk edenlerden başka birine versin.

Böyle dedi ve sepetten aldığı bir öküz paçasını etli güçlü kolu ile Odysseus'a fırlattı; küçük bir baş eğmesiyle Kendini koruyan Odysseus içten gelen bir gülümseme ile alay etti: Paça gidip kalın duvara çarptı.

Hemen Telemakhos söze başlayıp Ktesippos'a çıkıştı:

— Ktesippos, talihine gönülden şükret ki, attığın konuğa değmedi ve kendi korunabildi; yoksa seni mızrağımla bir yandan öbür yana sançıp geçirirdim ve çelebi baban düğün yerine senin cenaze şölenini düşünürdü.. Artık kimse, bu evde, böyle yakışmaz işlere kalkmasın! Çünkü ben her şeyi, yakışanı ve yakışmayanı, görüp anlıyacak haldeyim; artık çocuk değilim, halbuki neler görüp katlanmak zorunda kalıyorum: Davarlarım kesiliyor, şarabım içiliyor, ekmeğim yeniyor; ve tek başıma kalabalıkla başa çıkamayıp seyirci kalıyorum! Artık bu düşmanca kötülükleri kesin; eğer son dileğiniz tunç kılıçla bana kıymak ise, ben de buna razıyım; çok daha iyi olur: Öleyim de şu sonu gelmiyen yakışıksız işleri görmiyeyim; artık konuklarım alçaltılmasın, güzel konağımda karavaşlarımın şerefine dokunulmasın!

Böyle dedi ve cümlesi ağızlarını açıp bir şey söyliyemiyordu; neden sonra Damastor oğlu Agelaos şöyle dedi:

— Dostlar, böyle doğru söylenen sözlere gücenip ters cevapla karşı koymak yakışmaz, Telemakhos'a ve anasına da yumuşak sözler söyliyeceğim,

isterdim ki öğüdüm ikisinin gönlüne hoş gelsin: Göğüslerinizde yüreğiniz çok ölçülü Odysseus'un yurduna dönüşünü ummakta oldukça yavukluların bekletilip konakta tutulmasına kimsenin bir diyeceği yoktu: Madem ki yurda dönmesi vardı, en doğrusu beklemekti; ama şimdi artık onun dönmiyeceği anlaşılmıştır. O halde, Telemakhos, var, anana öğütle, içimizden en seçkin ve en çok bağışlıyan kim ise onunla evlensin. O zaman sen de rahat rahat babandan kalan malları yer, içersin; anan da gider bir başkasının evine bakar.

Ona karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Hayır, Agelaos, Zeus hakkı için ve İthaka'dan uzaklarda ölen veya gurbette kalan babamın çektikleri hakkı için, anamı düğünden alıkoyan ben değilim! Anama kendim de hoşuna gidenle ve en çok hediyeler verecek olanla evlenmesini söylüyorum;, ama sert sözlerle konaktan çıkıp gitmeğe zorlamak... Tanrı göstermesin, ben bundan sakınırım!...

Telemakhos böyle dedi, Pallas Athena ise hepsinin aklını çelerek onları kahkahalarla gülmekten katılttı ve niçin böyle avurt dolusu güldüklerini bilmiyorlardı ve bir yandan çiğnedikleri etlerden kanlar akıyordu; öbür yandan ise gözleri yaşarıp ağlamaklı ve hıçkırıklı oluyorlardı.

Bunun üzerine tanrı yüzlü Theoklymenos onlara dedi ki:

— Hay yaman kişiler! Başınıza ne belâlar gelecek! Gece sizi kaplamakta: Başlarınız da, yürekleriniz de, dizlere kadar bütün vücutlarınız da karanlık içinde kalmakta. Bir yandan da ağlıyorsunuz, yanaklarınız yaş olup eriyor! Şu direkler, şu duvarlar kanlara bulanmış! Avlu, dışkapı gölgelerle dolmuş! Bu tayflar Erebos'un karanlıklarına yollanıyor! Gökte güneş sönüyor, her şeyi ölüm sisi kaplıyor!

Böyle dedi ve sözlerini keyifli gülüşlerle karşıladılar. Söze Polybos oğlu Eurymakhos başlayıp dedi ki:

— Şu yeni gelen konuk aklını kaçırmış! Haydin, delikanlılar şuna yolu gösterin de dernek meydanını boylasın, madem ki burayı karanlıkta görüyor!...

Buna karşı tanrı yüzlü Theoklymenos dedi ki:

— Eurymakhos, senden kılavuz istiyen yok! Benim iki gözüm, iki

kulağım, iki ayağım vardır; kafam da sağlamdır, asla bozuk değildir. Bunların yardımı ile buradan çıkıp gidiyorum, çünkü başlarınız üzerinde dolaşan belâyı görüyorum: Hiç biriniz bundan kurtulamıyacak, ey tanrısal Odysseus'un konağında insanları aşağılatan ve kötülükler işliyen fodul yavuklular!

Böyle deyip yüksek yapılı daireden çıktı, Peiraios'un yanına gitti, o da onu güler yüzle karşıladı. Yavuklular ise bu ara birbirleriyle bakışarak Telemakhos'a takılıyorlar, konuklarıyla alay ediyorlardı.

Bu aşırı şımarık gençlerden biri şöyle diyordu:

— Telemakhos, konuktan yana kimse senden daha talihsiz olamaz! Şurada kalan serseriye bak! Sıkılmaz bir dilenci: Ekmek ister, şarap ister, ama çalışmak yok; hiç bir iş elinden gelmez; yer yüzünde faydasız bir yük!... Şu kâhinliğe kalkan öbürü de bir başka türlü!... Dinle beni, en iyisi benim diyeceğim gibi karar vermektir: Bu yabancıların ikisini de bir kara teknenin içine atıp Sikel'lerin ülkesine yollıyalım: îyi bir paha ile satılırlar!

Böyle dedi, Telemakhos ise lâflarına aldırış etmedi. Susup babasına bakıyordu; ne zaman sıkılmaz yavukluların yakasına yapışacağını bekler gibi duruyordu.

Bu ara İkarios kızı bilge Hatun Penelopeia, merdiven sahanlığına güzel bir kürsü koydurup oturmuş, hepsinin ayrı ayrı söylediklerini dinliyordu. Divanhanede şimdi hepsi keyifli keyifli gülerek ziyafeti uzatıyorlardı: Çok kurban kesmişler, pek çok yiyip içmişlerdi; fakat sonra bir tanrıça ile yürekli bir er onlara uğursuzlukta benzeri görülmemiş bir cümbüş kuracaktı! Meheldi, çünkü en önce onlar yaman işlere başlamışlardı!

ŞAN : XXI

YAY SINAŞMASI

Bu ara gökgözlü tanrıça Athena, İkarios kızı Bilge Hatun Penelopeia'ya yayı ve parlak demirleri baltaları yavuklulara götürmesini hatırlattı. Hatun odasından çıkıp uzun merdivenleri indi. Tombul eliyle ustaca kıvrılmış güzel tunç anahtarı tutuyordu, bunun kulpu fildişindendi. Oda kızlarıyla birlikte hazne odasının en dip bucağına gitti; burada Hanın ağır pahalı malları, altını, tuncu ve ustaca işlenmiş demiri yatardı; kemerli yay, okluk ve onu dolduran oklar da buradaydı: Bunlardan nice inleyişler ve hıçkırıklar çıkacaktı!

Lakedaimonda yolculuk ederken, bir gün Odysseus bunları armağan olarak Eurytos oğullarından, tanrılara benzer İphitos'tan almıştı.

İkisi, Messenie'de, aydın görüşlü Orsilatos'un yanında birbirine rasgelmişlerdi: Odysseus bu budunun kendi kavmine olan bir borcunu istemeğe gelmişti: Messenieliler, İthaka'dan çobanlarıyla birlikte, üç yüz koyun kaldırıp çok kürekli gemileriyle götürmüşlerdi. Odysseus, pek genç olduğu halde elçi olarak bu uzak seferi yapmıştı; onu babası ve öbür ileri gelenler seçip yollamışlardı, Iphitos ise kaybolmuş on iki kısrağını arıyordu: Altlarında çalışacak çağa gelmiş katır tayları vardı; bunlar helakine sebep olmuştu, yazık, büyük işler başarıcısı Zeus oğlu Herakles'in yanına gittiği gün! Öz evinde, tanrılardan korkmadan, konukluk hakkı gözetmeden, bu konuğunu tam Ağırlarken, akılsız Herakles tepeleyip sert duynaklı kısrakları almıştı.

İphitos, Messenie'de Odysseus'a rastgeldiği zaman, bu kısrakları istemeğe gelmişti: Büyük Eurytos'un vaktiyle kullanmış ve o, ölünce yüksek tavanlı evinde oğluna bırakmış olduğu yayı Odysseus'a hediye etmişti ve ondan karşılık olarak, ucu hançerli pek sağlam bir mızrak almıştı. O gün ikisi, en büyük konuk dostluğu ile, birbirine bağlanmışlardı. Aralarında sofra töreni olmamıştı, çünkü buna vakit bulmadan, Zeus oğlu Herakles tanrı benzeri Eurytos oğlu İphitos'u öldürmüştü. Bunun için Odysseus hiçbir zaman kara tekneler üzerinde sefere çıkarken İphitos'un armağanı olan yayı yanma almazdı; hep konağında saklar, yalnız kendi adasında taşırdı.

Tanrısal kadın hazine odasına gidiyordu; meşe ağacından, usta eliyle cilalanıp çırpıya çekilmiş eşiğe geldi; aynı usta parlak kapıları da, pervazları da düzeltmişti. Hatun hemen tokmağın kayışını çözüp anahtarı soktu, sürmeleri oynatıp itti; bir boğa çayırda otlarken nasıl böğürürse, güzel kapı dahi, anahtarın dokunmasıyla, tıpkı onun gibi bir böğürme çıkarıp acildi; ve Penelopeia yüksek bir tahtaya çıktı, orada çamaşırların, ıtırlı otlar içinde istif istif saklanmış olduğu sandıklar diziliydi.

Hatun bir çiviye asılmış olan yayı ve ona dolanmış parlak okluğu indirdi. Sonra oturup dizlerine aldı, hıçkırıklarla ağlıyor ve Hanın yayını kılıfından çıkarıyordu: Bütün gönlü ile doya doya ağladıktan sonra divanhaneye gidip çelebi yavukluların yanına çıktı; kemerli yayı ve okluğu elinde tutuyordu. Arkasından gelen kadınlar Hanın atıcılık oyununa mahsus demirlerin ve tuncun kutusunu taşıyorlardı. Tanrısal Hatun yavuklulara göründü: Sağlam yapılı merdiven sofasının pervazları arasında durup parlak tüllerini yüzüne kavuşturdu. Hemen söze başlayıp yavuklulara dedi ki:

— Beni dinleyin, çelebi yavuklular! Her gün bu konağa üşüp çoktan beri gurbette kalan bir adamın azıklarını yiyip telef edersiniz! Bulup bulacağınız bahane de benimle evlenmek isteğidir. Haydin, öyle ise, yavuklular! İşte sizi bir sınaşmaya çağırıyorum: Size tanrısal Odysseus'un büyük yayını getirdim: içinizden her kim en büyük kolaylıkla bu yayı kurup oku on iki baltanın delikleri arasından geçirirse, onun arkasından gidip bu evden uzaklaşacağım: Gençliğim mallarla dopdolu olan bu güzel konakta geçti, burayı hiç unutmıyacağım, düşümde olsun anacağım, sanırım.

Böyle dedi ve domuz çobanı Eumaios çelebiye yayı ve cilâlı demirleri yavuklulara götürsün diye buyurdu. Eumaios da gözleri yaşararak geldi, onları alıp götürdü. Başka bir yanda olan sığır çobanı da Hanın yayını görünce ağladı. Bunun üzerine Antinoos onlara çıkışarak dedi ki:

— Hay günü gününe düşünen akılsız yaban adamları! Miskin kişiler, niçin böyle ağlayıp şu kadının yüreğini göğsünde depretirsiniz? Kocası elinden gitmekle çektiği kaygılar yetmez mi? Sofrada kalacaksanız sesinizi çıkarmayın, ağlıyacaksanız, yayı koyup dışarı çıkın! Bu sınaşmayı yavuklulara bırakın! Şu cilâlı yayın kolay kolay kurulabileceğini sanmam! Burada hazır bulunanlar

arasında Odysseus'un dengi sayılacak bir kimse yoktur. Onu ben gözlerimle görmüştüm ve daima hatırlayacağım: O zaman küçük bir çocuk idiysem de...

Böyle dedi, ama göğsündeki yüreği kirişi germeğe ve demirlerin arasından oku geçirmeğe can atıyordu; kusursuz Odysseus'un elinden çıkacak ilk oku da o yiyecekti, çünkü konağında oturup en önce onu hor tutan, öbürlerine de aşağılatan kendisiydi!

O zaman Kutsal Telemakhos Han onlara dedi ki:

— Vay, vay! Kronosoğlu Zeus aklıma delilikler getiriyor! Sevgili anam, o akıllı kadın, başka birinin arkasından gidip bu evi terkedeceğini söylüyor da ben düşüncesiz gönlümle keyifli keyifli gülüyorum! Fakat, haydin, yavuklular! Yarışı da bilirsiniz, ödülü de. Anam gibi kadın bütün Akhai topraklarında, mübarek Pylos'ta, Argos'ta, Mykenai'de var mıdır? Fakat bunu kendiniz de bilirsiniz, anamı övmeğe ne hacet! Haydin, sınama geri kalmasın! Şu yay nasıl kurulurmuş, gösterin de anlıyalım? Ben de bu yayı sınamak istiyorum, ve eğer kirişi gerebilir, oku demirlerin arasından geçirebilirsem, sayın anam, beni hıçkırıklar arasında bu konakta bırakıp başkasının arkasından gitmez artık; çünkü ben o zaman en güzel yarışlarda babamın dengi olurum!

Böyle dedi ve ayağa kalkıp erguvan rengi kaftanını attı, omuzundan sivri kılıcını sıyırdı ve yere çırpı ile bir çizgi çekip oraya baltaları bastıra bastıra bir sıra üzerine dizdi. Bütün Akhailar baltaları dizmedeki ustalığına şaştılar, çünkü ondan önce gözleri böyle bir oyun görmüş değildi! Sonra eşiğin üstüne çıkıp ayakta yayı sınadı. Üç kere, kurmak için kirişi gerdi, üçünde de ümidi boşa giderek gücü yetmedi; dördüncü kere sınarken, belki de bu sefer başaracaktı ama, Odysseus'un bir işaretiyle yayı koyverdi. O zaman Kutsal Telemakhos Han dedi ki:

— Vay, vay! Bütün ömrümce güçsüz kuvvetsiz mi kalacağım, yoksa daha pek genç olduğum için mi kolumun kuvveti yok? Ama haydin, güçte kuvvette benden üstün olanlar, bu yayı bir de siz sınayın, yarışa devam edilsin!

Böyle dedi ve yayı, cilâlı kapının tahtasına dayanmak üzere, yere koydu; sivri okun bir ucunu da güzel tokmağa iliştirdi; sonra, kalkmış olduğu koltuğa dönerek oturdu.

O zaman Antinoos Eupeitesoğlu cümleye dönerek şöyle dedi:

— Kalkın, arkadaşlar! Sağdan başlayıp arka arkaya gelin: Sakinin sağraklara şarap doldurduğu sıra ile!

Antinoos böyle dedi, onlar da söylediğini beğendiler.

İlk olarak Oinopsoğlu Leiodes kalktı; bu, onların kurbancısıydı ve daima güzel şarap destisinin yanında otururdu; yaramazlıklardan yalnız o hoşlanmazdı ve bütün yavuklulara kızardı, ilk olarak yayı ve tez giden oku eline aldı ve eşiğin üstünden, ayakta, sınadı; fakat yayı kuramadı. Kirişi çeke çeke yumuşak, alışmamış elleri boşuna, incindi. Bunun üzerine yavuklulara dedi ki:

— A dostlar! Bu yayı kuracak ben değilim; başkası alıp bir denesin! Ama bu yay nice yiğit erleri yüreklerinden canlarından edecek! Çünkü bunca zamanlar bu konağa boşuna devam edegeldikten sonra, bizlere sağ kalmaktansa ölmek yeğdir. İçimizden Odysseus'un eşi Penelopeia'yı karı olarak almak ümidini besliyenler varsa bu yayı onlar sınasın. Ellerine bir kere alsınlar da görelim! O zaman anlıyacaklar ki, güzel tüllü başka Akhai kadınları arasında kendilerine eş aramak ve armağanlarını ona götürmek gerekli olur! Penelopeia da tanrı kimi kısmet etmişse onun hediyelerine razı olup ona varsın.

Öyle dedi ve yayı kapının cilalı tahtasına dayayıp yere koydu, tez giden oku güzel tokmağa iliştirdi, kalkmış olduğu koltuğa dönüp oturdu.

O zaman Antinoos ona çıkışarak dedi ki:

— Leiodes böyle, dişlerinin arasından kaçan söz ne? Bu pek güçlü, yaman bir sözdür; demek ki bu yay nice yiğit erleri yüreklerinden ve canlarından edecek, sen onu kuramıyorsun diye? Belli ki sayın anan seni yaylar kurmak, oklar atmak için doğurmamış! Lakin bir de bizim çelebi yavukluları gör, çarçabuk nasıl kurarlar!

Böyle dedi ve hemen keçilerin başçobanı Melanthiosa dedi ki:

— Çabucak divanhanede ateş yak, Melanthios! Yanına büyük bir seki koy, üstünü postlarla ört. Sonra içeriden büyük bir içyağı somunu getir de delikanlılar yayı ısıtıp ısıtıp yağlasınlar, öyle sınasınlar; yarışa devam edilsin.

Böyle dedi, Melanthios da hemen sönmez ateşi tazeledi, sekiyi getirip

ocağın yanına koydu ve üstünü postekilerle örttükten sonraiçeriden içyağı somununu aramağa gitti.

Ondan sonra gençler yayı ısıtıp yağlayıp sınadılar, fakat hiçbir türlü kuramadılar, güçleri buna yetmekten çok uzaktı.

En sonra Antinoos ile tanrı yüzlü Eurymakhos, yavukluların bu iki başı kalmıştı, bunlar yüreklilikte hepsinden üstün idiler.

O ara domuz çobanı ile sığırtmaç birbiriyle danışıp Odysseus'un divanhanesinden dışarıya çıktılar; arkalarından tanrısal Odysseus da kalkıp dışarı çıktı. Avluda, kapıya yaklaşırlarken Odysseus yavaşça çağırıp yumuşak sözlerle onlara dedi ki:

— Sığırtmaç, ve sen, domuz çobanı! Size bir sözüm var: söyliyeyim mi, yoksa içimde saklayayım mı? Gönlüm söylememi öğütlüyor. Soruyorum size: Odysseus, apansız buraya geliverse, bir tanrı kılavuzluk edip yetiştiriverse, yardımına koşar mısınız? Kime yardım edersiniz, ona mı yavuklulara mı? Cevap verin ve ancak yüreğinizden, canınızdan kopanı söyleyin.

Bunun üzerine sığırların baş çobanı dedi ki:

— Hay, Zeus ata kısmet edeydi de dilediğim gibi o kahraman döneydi! Bir tanrı onu bize göndereydi! O zaman anlardın: kollarımın gücü kime yardım edecekti!

Eumaios da, onun gibi, çok çekmiş Odysseus'un yurduna dönmesi için bütün tanrılara dua etti

İkisinin de yürekten ne düşündüğünü anladıktan sonra, Odysseus söze başlayıp dedi ki:

— İşte o buradadır: Odysseus benim! Çok çektikten sonra, yirminci yılda, atalar toprağına döndüm. Bütün kulluğumda bulunanlardan yalnız ikisinin evime dönmemi dilediğini gördüm! Ötekilerden hiç birinin dönüşüm için dua ettiğini işitmedim! Bunun için ne yapmak istediğimi dosdoğru size söyleyeceğim: eğer bir gün Tanrı şu yavuklu çelebileri alt etmemi kısmet ederse, her ikinizi evlendireceğim, size mal vereceğim ve kendi evime yakın ev de yaptıracağım: siz Telemakhos'un iki yoldaşı, iki kardeşi olacaksınız. Ama şimdi size bir de

aşikr nişan göstereceğim, beni iyice tanıyıp yüreğinizli inanasınız diye.

Böyle dedi ve çaputlarını kaldırıp büyük yara izini gösterdi; onlar da görünce hatıralarına getirip tanıdılar: ağlaşarak kollarını aydın düşünüşlü Odysseus'un boynuna doladılar, sevgi ile alnından ve omuzlarından öpmeye başladılar; Han da karşılık olarak onları alınlarından ve ellerinden öptü; ve ağlaşmaları güneş batıncaya kadar sürerdi, eğer Odysseus sözleriyle kestirmeseydi; onlara şöyle dedi:

— Ağlamayı hıçkırmayı kesin! Çünkü divanhaneden bir adamları çıkıp görebilir, dönüp onlara söyler. Haydin, yine içeri girin, birlikte değil, birer birer; en önce ben gireceğim, arkadan siz gelirsiniz, işarete göz kulak olun: Çelebi yavuklular, kaç kişi varsa hepsi, yayın ve okluğun bana verilmesine razı olmayacaklar; işte o zaman sen, Eumaios çelebi, divanhane arasından gider, ellerinle yayı getirirsin, benim ellerime verirsin; kadınlara da dersin ki, divanhanenin sağlam kapılarını kapasınlar. Avludakilerden biri ses, hıçkırık, vuruş tokuş duyarsa aldırış etmesin, işine baksın dursun!.. Sana da Philoitios çelebi, avlunun dışkapısını ısmarlıyorum, orayı sen kilitle: çarçabuk çubuğu mandalı tak, sürmeleri sür!

Böyle deyip yüksek yapılı divanhaneye girdi, kalkmış olduğu sekiye dönüp oturdu. Az sonra tanrısal Odysseus'un iki kullukçusu da içeri girdiler.

Şimdi Eurymakhos yayı ellerine almıştı: o yana bu yana çeviriyor, ateşin alevine gösterip ısıtıyordu, fakat kuramıyor ve sıkıntıdan ulu yüreği çatlıyordu, inilti ile söz söylemeye başlayıp dedi ki:

— Vay, benim başıma ve başkalarının başına gelenler! Düğünden ötürü şüphesiz içim yanıyor; ama kaygılarım yalnız bu yüzden değildir; çünkü gerek her yanı su ile çevrilmiş İthaka'da gerek başka şehirlerde bizimle evlenebilecek bir çok Akhai kadınları vardır; ama güçte kuvvette tanrısal Odysseus'un bu derece altında olmak!., ve hiç birimiz onun yayını kuramadık!.. İşte gücüme giden bu! Bu yüzden, gelecekte de bizi utanç bekler!

Buna karşı Antinoos Eupeithesoğlu dedi ki:

— Hayır, Eurymakhos, iş senin dediğin gibi olmasa gerek; kendin de biliyorsun ya: bugün bütün ülke hangi tanrı adına bayram yapıyor!.. Böyle bir

günde yay kurup ok atmak kimin haddine?.. Yayı olduğu yerde bırakalım, baltalar da böyle dikili kalsın; biri Laertesoğlu Odysseus'un divanhanesine girip onları yerlerinden oynatmaz, sanırım!.. Haydin, şimdi, saki sağrakları doldursun, biz de tanrıya saçı kılıp kemerli yayı yere koyalım! Yarın içinse, keçilerin çobanbaşısı Melanthios'a söyleyin, sürülerinin en iyi keçilerini getirsin, butlarını ünlü okçu Apollon için yakalım, ondan sonra yayı yine sınayıp yarışı sonuna eriştirelim.

Antinoos böyle dedi ve cümlesi sözlerini beğendiler; gençler sebuları ağızlarına kadar içki ile doldurdular ve hemen herkese sağrak sağrak üleştirmeye başladılar. Onlar da saçı kıldılar ve canları istediği kadar içtiler.

O ara, bir hile düşünmekte olan çok ölçülü Odysseus dedi ki:

— Dinleyin beni, şanlı Hatunun çelebi yavukluları! Tâ ki size göğsümde yüreğimin öğütlediğini söyleyeyim. En önce Eurymakhos'a ve tanrı yüzlü Antinoos Hana yalvarırım, çünkü o gereği gibi söz söylemiştir: gerçek bugün yayı bir yana koyup işi tanrıya bırakmak hayırlıdır; yarın tanrı dilediğine gücü kuvveti ihsan eder. Ama haydin, şu güzel cilâlı yayı bir de bana verin; ellerimin kuvvetini ben de sınamak isterim: eskiden esnek kollarımdaki kuvvetten şimdi ne kalmış, onu bir anlayayım! Yoksa gurbet mihnetleri, yoksulluk, bakımsızlık yüzünden bende güçten kuvvetten bir şey kalmamış mıdır?

Böyle dedi ve cümlesi ona aşırı derecede öfkelendiler: yayı kurup oku geçirir diye korkuyorlardı.

Bunun üzerine Antinoos çıkışarak ona şöyle dedi:

— Hay yabancıların en miskini! Senin hiç mi aklın kalmamış? Sana yetişmez mi: rahat rahat oturup bizimle bir arada övününü alıyorsun, hiç bir yiyecekten mahrum bırakılmıyorsun, sohbetlerimizi de dinliyorsun? Hiç bir zaman bir yabancı, bir dilenci yanımızda oturup ne konuştuğumuzu dinlemiş değildir. Bal gibi şarap aklını başından almış demektir; şarap, her ölçüsünü kaçırarak içeni böyle çarpar! Lâpitler katında, ulu gönüllü Peirithoos'un konağında, ünlü Kentauros Eurytion'un da aklını başından şarap almıştı: sarhoş olduktan sonra Peirithoos'un konağını yaman işler içinde bıraktı. Aşırı öfkeye tutulan erler, üstüne atıldılar; sürükleyerek dışkapıdan sokağa attılar; esirgemesi yok tunç hançerle burnunu, kulaklarını biçtiler, kestiler! Büsbütün çılgın bir halde, düşüncesiz yüreği öç almak arzusu ile tutuşmuş, oradan ayrılmıştı. Bu yüzden insanlarla Kentauros'lar arasında kavga çıktı ve ilk düşen kurban o sarhoş oldu! Şimdi ben de sana haber veriyorum: eğer şu yayı kuracak olursan başına ondan daha büyük belâ gelecek! Artık bizim ülkede kendine yardımcı bulmaktan da ümidini kes! Seni bir kara teknenin içine atıp öyle bir yere göndeririz ki oradan kurtulamazsın! Oturduğun yerde rahat otur, şarabını iç ve kendinden daha genç kişilerle boy ölçüşmeye kalkma!

Bunun üzerine bilge Hatun Penelopeia ona seslenerek dedi ki:

— Antinoos, sanırım ki, kimler olursa olsun, Telemakhos'un konuklarını kendi konağında hor tutmak doğru değildir; yakışık da almaz. Bir de, şu yabancı, kollarının kuvvetine güvenip Odysseus'un ulu yayını kurarsa, beni karısı olarak evine götürür mü sanırsın?.. Kendi de yüreğinde öyle bir ümit beslemiş değildir, elbet. Burada yiyip içenler hiç merak etmesinler, keyiflerine baksınlar; çünkü böyle bir düşünce akla yakın değildir.

Ona karşı Eurymakhos Polybosoğlu söze başlayıp dedi ki:

— İkarios kızı, bilge Hatun Penelopeia! Bu adamın seni alıp götürmesi, aklımızdan geçmemiştir; bu asla yakışık almaz; fakat erkeklerin ve kadınların dilinden korkarız; Akhailaların en aşağısı bile şöyle demez mi: «Şunlar ne miskin, ne güçsüz kuvvetsiz kişilermiş! Kusursuz bir kahramanın karısına istekli çıkarlar da cilâlı yayını kurmak bile ellerinden gelmez; halbuki kasabadan geçen bir yabancı, bir dilenci kirişi çekip oku geçirivermiş!» İşte böyle derlerse, yüzümüz kara olur.

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Eurymakhos, adlı sanlı olup dillerde dolaşamaz o kişiler ki, bir kahramanın şerefine dokunurlar ve evini basıp malını telef ederler! Niçin, asıl bununla, yüzünüzü kara edersiniz? Şu konuğa bakın; boylu boslu, iyi yapılı bir adamdır; iyi bir babanın soyundan olmakla da kıvanıyor. Haydin, verin ona cilâlı yayı: bakalım kurabilecek mi? Ben size söylüyorum ve dediğim gibi olacak: eğer onu kurabilirse ve eğer Apollon bu şanı ona verirse, ben de onu yeni urbalarla giydireceğim: ona entari ve kaftan da vereceğim; ve kendini köpeklerden ve insanlardan korusun diye, üste, ucu sivri kargı ve iki ağzı keskin kılıç da katacağım, ve ayaklarının altına çarıklar çektirdikten sonra gönlü nereye isterse oraya yollayacağım.

Ona karşı akıllı Telemakhos söze başlayıp şöyle dedi:

— Anam, bu yay üzerine Akhailardan kimsenin benden üstün hakkı yoktur: onu istediğime verir veya istediğimden alırım! Bu yayı konuğuma alıp götürmek üzere vermek istesem bile beni kimse alıkoyamaz. Fakat sen katına git; işlerine, bez tezgâhına, iplik büken çıkrığına emek ver, kadınlarına da buyur,

işlerine baksınlar; yay işi ise erkeklere ve başlıca bu evde hükmü geçen bana düşer!

Penelopeia şaşırıp geri katına çıktı: oğlunun akıllı sözleri yüreğinde yer etmişti. Üst kata odacı kızlarıyla birlikte çıktıktan sonra kocası Odysseus için ağladı, gökgözlü tanrıça Athena gözkapaklarına tatlı uyku ekinceye değin.

Bu ara çelebi domuz çobanı kemerli yayı alıp götürüyordu; bütün yavuklular ise divanhanenin içinde bağrışıyorlardı.

Aşırı şımarık gençlerden biri de şöyle deyip duruyordu :

— Miskin domuz çobanı, kemerli yayı kime götürüyorsun, a budala? Yakında, beslediğin ayaklarına çabuk köpekler, insanlardan uzak, seni domuzlarının ortasında parçalayıp yiyecekler, Apollon ve öbür ölümsüz tanrılar yargılarsa.

Böyle diyordu ve domuz çobanı, divanhane içinde kopan bu gürültüden ürkerek yayı götürüp yerine koydu.

Telemakhos ise öbür yandan yıldırırcasma ona haykırdı:

— Ata, yürü! Götür ona yayı! Kalabalığı dinleme! Yoksa seni, arkandan taşlar atarak, kırlardaki kulübene yollarım: senden yaşça daha gencim, ama daha güçsüz değilim: hay, kolumun gücü divanhanedeki bütün yavukluları alt edebilseydi! Onları konağımdan sürer kovardım, tasarladıkları yaman işlere son verirdim!

Böyle dedi ve bütün yavuklular keyifli keyifli güldüler; onlar Telemakhos'a artık o kadar kızmıyorlardı.

Domuz çobanı yine yayı aldı divanhanenin ortasından giderek aydın düşünüşlü Odysseus'a götürdü, eline teslim etti; sonra Eurykleia dadıyı dışarıya çağırarak dedi ki:

— Telemakhos sana buyuruyor, bilge Eurykleia, divanhanenin sağlam yapılı kapılarını kapayasın ve sizinkilerden biri içerde inilti, ses, patırtı duyarsa aldırış etmesin, işine baka dursun.

Böyle dedi ve Eurykleia tek söz söylemeksizin, gidip divanhanenin

kapılarını kapadı. Philoitios dahi sesini çıkarmaksızın dışarıya fırlayıp avlunun dış kapılarını kapadı. Dehlizde bir halat buldu bu, iki küpeşteli bir geminin, eskiden, palamarıydı onunla da çubukları bağlayıp divanhaneye döndü, kalkmış olduğu sekiye geçip oturdu: gözleriyle de Odysseus'a bakıyordu.

Odysseus elinde tuttuğu yayı evirip çevirerek bakıyordu: sahibi yokken böceklerin boynuzu kemirmiş olmasından korkuyordu.

Onu gören yavuklular birbirlerine şöyle diyorlardı;

— Herhalde yaydan anlayan biri!.. Evinde de böyle pusatları olsa gerek! Veya sanki birini edinmek istiyor... durmadan öyle evirip çeviriyor!

Bu şımarık delikanlılardan bir başkası şöyle diyordu:

— Hay onmayasıca! Şu yayı kurmaz olasın!

Yavuklular böyle söylenmekte iken, çok ölçülü Odysseus büyük yayın her yanını yoklamış, sağlam olduğunu anlamıştı; o zaman kopuzu iyi kullanmasını bilen bir çalgıcı koyun barsağından bükülmüş teli iki yandan sazına nasıl kolaylıkla bağlarsa, Odysseus da emeksizce büyük yayı kurdu, sonra sağ eliyle kirişi tutup çekti, kiriş de bir kırlangıç gibi güzel güzel öttü.

Yavukluların gönlünü büyük bir kaygı aldı; hepsinin beti benzi değişti. Zeus da o anda bir alâmet olmak üzere büyük bir gürleyişle gürledi ve çok çekmiş tanrısal Odysseus'un içi şadoldu: bunda düzenleri dolambaçlı Kronosoğlu'nun bir alâmeti olduğu içine doğdu. Bunun üzerine masasının üstünde çıplak duran tez giden oku aldı; öbürleri okluğun içinde yatıyordu: bunları da az sonra birer birer Akhailar üzerine sınayacaktı!

Oku koluna alıp yaya taktı, kirişle yeleği çekip oturduğu yerden nişan aldı; atılan ağır tunç ok, hiç şaşmadan delikten deliğe, bütün baltaların halkaları arasından geçti! Kahraman, Telemakhos'a seslenerek şöyle dedi:

— Telemakhos! Bak, kondurduğun garip seni utandırmadı: oku amaca dosdoğru ulaştırıverdim; yayı kurarken de kolum yorulmadı. Gücüm kuvvetim eskisi gibi yerinde imiş! Yavuklular artık beni hor tutamaz! Fakat zamanı gelmiştir: gece basmadan, Akhailara bir ziyafet hazırlansın: kopuz ile ve türkü ile, ziyafetlerin bu bezekleriyle, keyifleri yerine gelsin.

Böyle dedi ve kaşlarıyla işaret etti ve tanrısal Odysseus'un sevgili oğlu sivri kılıcını omuzuna astı, pırıl pırıl ucu koltuğa dayanmış olan uzun mızrağı eline aldı.

ŞAN : XXII

YAVUKLULARIN TEPELENMESİ

O ara çok hünerli Odysseus çaputlarından soyunup geniş eşik üzerine sıçradı. Elinde yayı ve tez giden oklarla dolu okluğu tutuyordu. Ayaklarının önüne okluğu boşalttıktan sonra yavuklulara dedi ki:

— Oyunun ziyansız tarafı böylece tamam oldu; şimdi kimsenin değmediği başka bir hedefe nişan alıp atacağım; tanrı Apollon bunu da rastgetire!

Böyle dedi ve Antinoos'a nişan alıp acı ölüm okunu yolladı: o anda Antinoos altın sağrağını, iki eliyle kulplarından tutup kaldırmak üzere idi, şarap içmek istiyordu, ölüm hatırından geçmiyordu. Gerçek, kim aklına getirirdi ki, tek başına bir kişi, ne derece güçlü kuvvetli olursa olsun, cümbüş ortasında ve öyle bir kalabalık içinde bir eri kara Ecele Kere'ye kavuşturmaya cesaret ede! Odysseus onu oku ile boğazından vurmuştu. Demren nazik boğazı sançmış, enseden çıkmıştı. Canına kıyılan adam bir yana devrildi, sağrak elinden düştü; birdenbire burnundan koyu insan kanı sel gibi boşandı; tepinen ayakları masayı devirdi; kebap etler, ekmek ve bütün yiyecekler yerde tozlara bulaştı.

Yavuklular arasında, bir erin düştüğü görülünce, vaveyla koptu: koltuklarından fırladılar, divanhanenin içinde koşuşup gözlerini sağlam yapılı duvarlar üzerinde gezdiriyorlar, boşuna kalkanlar, mızraklar arıyorlardı. Bir yandan da Odysseus'a kızgın sözlerle çıkışıyorlardı:

— Hain yabancı, erlerin üstüne ok atıyorsun ha!.. Bu son sınaman olacak, çünkü işte kara Ecelin gelmiş! Vurduğun adam İthaka gençlerinin büyük başı idi! Senin de leşini burada akbabalar yiyecek.

Akılsızlar böyle söylüyorlar, Odysseus'un elinden bir kaza çıktığını sanıyorlardı; ve her birine ölüm tuzağının kurulmuş olduğunu anlamıyorlardı!

Çok ölçülü Odysseus onlara dik dik bakarak çıkıştı:

— Köpekler, Troialılar ilinden bir daha bu konağa dönmeyeceğimi mi sanıyordunuz? Evimi talan ederdiniz! Zorbalık edip karavaşlarımla yatardınız!

Ve ben sağ iken karımla evlenmek isterdiniz... Geniş göklerin sahipleri tanrılardan korkmanız, insanların kınamasından sıkılmanız yoktu!.. İşte şimdi ölüm ve Ecel tuzağına tutulmuş bulunuyorsunuz!

Böyle dedi ve cümlesi korkudan sararıp göverdi; ve yalnız Eurymakhos ona cevap verdi:

— Eğer, gerçekten, İthaka Hanı Odysseus sen olup gelmişsen, Akhailara çok haklı olarak söyledin ki, konağında ve kırlarında, pek çok kötü işler işlemişlerdir... Ama bütün bunlara sebep olan işte yerde yatıyor! İşleri bu yaman sonuca getiren Antinoos'tur, hem de düğüne pek hevesli olduğundan değil; onun başka niyetleri vardı, ama Kronosoğlu dilediklerini rastgetirmedi: hainlikle oğlunu öldürüp senin güzel yapılı İthaka şehrine ve bütün ülkene Han olmak istiyordu!.. Fakat işte o kendisine yakışan ölümle cezasını buldu; sen şimdi merhamet edip budunundan olan bizleri esirge! Biz de halk önünde karar altına alırız: konağında neler yenmiş neler içilmiş ise, ödemek için, ülke içinde bulacağımız tuncu, altını getirir veririz; ve adam başına diyet olarak sana yirmişer öküz getiririz; gönlünü hoş etmek için her ne gerekse yapılacaktır; bunda kusur olursa öfkelenmede haklısın.

Çok ölçülü Odysseus ona dik dik bakarak dedi ki:

— Eurymakhos, babalarınızın bütün mallarını ve kendi mallarınızı getirseniz, üstlerine başkalarını da katsanız, kollarım sizi tepelemekten geri kalmayacak, işlediğiniz kötü işlerden gönlümce öcalmadıkça! Önünüzde ikisinden biri duruyor: ya benimle savaşırsınız, veya kaçıp Ecelden, ölümden yakanızı kurtarırsınız; ama inanın bana, tepenize inen ölümden hiç biriniz için kurtuluş yoktur.

Böyle dedi ve cümlesinin dizleri çözüldü, yürekleri gevşedi. Eurymakhos söze başlayıp dedi ki:

— A dostlar! Bu adamın yorulmaz kollarını tutacak yoktur: cilâlı yay elinde, okluk elinde; pırıl pırıl eşiğin üstünden oklarını çekip çekip atacak, hepimizi öldürüp bitirinceye değin!. Öyle ise savaşmaya girişelim: Kılıçlarınızı çekin, tez giden oklara karşı masaları kalkan tutun; hep birden üstüne atılalım, onu eşikten ve kapıdan ayıralım, kendimiz kasabaya koşup vaveylayı koparalım! Bu adamın da son ok atışı bu olsun!

Böyle söyleyerek, iki ağzı keskin sivri kılıcını sıyırdı ve eşiğe doğru atıldı; fakat tanrısal Odysseus hemen davranarak üstüne yayı çekti: tez giden ok memenin altından göğsü delip yürüdü, karaciğere saplandı. Eurymakhos'un elinden kılıcı yere düştü, öne abanan vücudu iki kat olup bir masa üzerine yıkıldı, yiyecekleri ve iki kulplu sağrağı yere saçtı; alnı gelip toprağa çarptı; nefesi kısıldı, ayakları bir koltuğu tekmeledi ve gözlerini karanlık bürüdü.

Bunun üzerine Amphinomos sivri kılıcını çekerek şanlı Odysseus'un üstüne atıldı, onu kapılardan uzaklaştırmak istiyordu. Fakat o anda Telemakhos yetişip mızrağını saldıranın iki omuzu arasından sırtına saplıyordu: tunç ucu göğsünü sançıp öteye çıkmıştı! Amphinomos paldır küldür düşerek alnı yere çarptı. Telemakhos mızrağını Amphinomos'un vücudundan çekip çıkarmadan koşarak geri dönmüştü; çünkü kendi eğilirken Akhailardan birinin yetişip kılıcı ile başından vurması korkusu vardı. Sevgili babasının yanına gelince eşiğe çıkarak ona kanatlı sözler söyledi:

— Baba, şimdi gider, sana bir kalkan, iki kargı ve tam şakaklarına uygun bir tulga getiririm, kendim de silâhlanıp domuz çobanı ve sığırtmaca pusatlar vereceğim; gereğince hazırlanmış olmak yüreğe eminlik verir.

Çok ölçülü Odysseus cevap verdi:

— Koşa koşa git gel; bende oklar bulundukça yalnız başıma da kalsam, beni kapılardan uzaklaştıramazlar.

Böyle dedi ve Telemakhos sevgili babasının sözünü dinledi; hemen şanlı pusatların bulunduğu hazne odasına koştu, onlardan dört kalkan, sekiz kargı ve dört kalın tunç tulga alıp çarçabuk sevgili babasının yanına döndü, ilk önce tunç silâhları takındı, sonra iki kullukçu da güzel pusatlarla giyinip kuşandılar ve her üçü çok hünerli Odysseus'un yanında durdu.

Kendi, bu ara, okları bulundukça, çekip çekip atıyor ve her atışta yavuklulardan birini yıkıyordu; bunlar divanhanenin içinde yan yana, üst üste düşüyorlardı. Az sonra, Han, ata ata okları tüketmişti; o zaman yayı sağlam yapılı divanhanenin sahanlığında, parlak duvarlarından birine dayayıp dikti... Sonra iki omuzunu dört katlı gönden yapılmış kalkanla örttü, korku nedir bilmeyen başına da sağlam yapılı tulgayı giydi; ve tunç kakmalı iki sağlam kargıyı eline aldı...

Divanhanenin eşiği ucunda, kalın duvar içinden açılıp dehlize götüren bir yan kapı vardı; sağlam iki kanatla kapanan bu kapının yanında durmayı, Odysseus, çelebi domuz çobanına buyurmuştu; bundan başka çıkacak yer kalmıyordu.

Bu ara Agelaos cümleye seslenerek dedi ki:

— A dostlar! Şu yan kapıya çıkıp halka haber verecek, vaveyla koparacak kimse yok mudur? Keçilerin başçobanı Melanthios cevap verdi:

— Buna pek yol yok, tanrı büyütmüşü, Agelaos! Çünkü avluya çıkan büyük kapıya müthiş yakın, dehlizin ağzı ise çok dar! Tek bir kişi, gücü kuvveti yerinde olsa, hepimize karşı koyabilir. Ama, ben şimdi gider size silâhlar getiririm hazine odasından; çünkü onları her halde oraya —başka yere değil— Odysseus ve çelebi oğlu koymuştur!

Böyle deyip, keçi çobanı Melanthios divanhanenin basamaklı duvarından Odysseus'un yüksek hazine odasına çıktı; orada on iki kalkan, on iki kargı, o kadar da at kuyruğundan kalın tuğlu tunç tulga seçip aldı ve acele getirip yavuklulara verdi; o zaman, Odysseus onların silâhlara bürünüp uzun kargılar salladıklarını görünce dizler: çözüldü, yüreği gevşedi: iş gözüne çok çetinleşmiş göründü! Hemen Telemakhos'a dönerek kanatlı sözler söyledi:

— Telemakhos, ya konağın içinde kadınlardan biri bizi bu yaman savaşın içine atıyor... veyahut Melanthios. Buna karşı akıllı Telemakhos dedi ki:

— Bunca bir kabahatli varsa o ancak benim, baba! Hazine odasının sağlam kapısını kapamayıp aralık bıraktım; gözcüleri açıkgöz davranabildi!

Haydi, Eumaios çelebi, git şu kapıyı kapa, hem de bak, bu işi beceren kadınlardan biri mi, yoksa Melanthios Doliosoğlu mu? En çok ben ondan şüpheleniyorum.

Aralarında böyle söyleşmekte iken, keçilerin başçobanı Melanthios yine parlak silâhlar almak için hazine odasına çıkıyordu. Bunu gören çelebi domuz çobanı, hemen, yanında duran Odysseus'a seslenerek dedi ki:

— Tanrı soyu, Laertesoğlu, çok hünerli Odysseus! Şüphelendiğimiz adam, o alçak kişidir; işte yine hazine odasına dönüyor! Sen şimdi bana dosdoğru

söyle: hakkından gelirsem öldüreyim mi, yoksa sana ileteyim de konağında işlediği bunca hainliklerin cezasını kendin mi verirsin?

Bunun üzerine çok ölçülü Odysseus dedi ki:

— Ben ve Telemakhos, bizim çelebilere, ne kadar saldırırlarsa saldırsınlar, karşı koyabiliriz, ikiniz Philoitios ile sen hainin arkasından seğirtin, ellerini ayaklarını bağlayıp odaya atın, bir iple merteklerden birine, tavan hizasına kadar, çekip kapıyı üstüne kapatın; yalnız canı çıkmasın da uzun uzun işkence çeksin!

Böyle dedi, ötekiler de sözünü dinlediler. Hazine odasına gelince oradaki Melanthios'tan gizlendiler: o ise en dipte silâh ayırmaktaydı. İkisi kapının iki pervazı yanında durup beklediler.

Keçilerin çobanbaşısı eşiğe geldiğinde bir eliyle güzel bir tulga, bir elinde de kahraman Laertes'in gençliğinde takındığı kocaman bir kalkan taşıyordu: çoktan beri paslanmış, kayışları kemirilmiş, bir kenara atılmış bulunuyordu.

O zaman iki çoban Melanthios'un üstüne çullanıp saçlarından çekerek içeri attılar; neye uğradığına şaşalamış bir halde yere serdiler, çok çekmiş Laertesoğlu Odysseus'un buyurduğu gibi ellerini, ayaklarını sımsıkı bağladılar, bir halatla da tavan hizasına kadar merteklerden birine çektiler.

O zaman sen, domuz çobanı Eumaios, alay ederek dedin ki:

— Şimdi, Melanthios, güzel güzel bütün gece nöbet beklersin: yatağın rahat, yumuşacık, tam sana yakıştığı gibi.

«Sabah sisi içinde doğan Şafak, altın tahtı üzerinde Okeanos'un pınarlarından çıkarken gözünden kaçamayacaktır. bu vakit senin yavuklulara, ziyafetleri için, semiz keçilerini getirdiğin vakittir, kaçırmazsın!

Onu orada öyle merhametsizce gerilmiş ve bağlanmış olarak bıraktılar, ikisi silâhlarını takınıp cilâlı kapıları kapadılar ve doğruca bin bir hileli Odysseus'un yanına döndüler.

Orada, divanhanenin eşiğinde, bir kahramanlık havası içinde, dördü bir araya gelmişti; lâkin içerdekiler hem çok hem yiğit idiler.

O zaman Zeus kızı Athena yanlarına geldi; Mentor'un hem boyunu bosunu

hem de sesini takınmıştı.

Onu gören Odysseus sevindi ve söze başlayıp şöyle dedi:

— Mentor, kurtar bizi şu belâdan! İkimizin yaşlarımız bir: Eski arkadaşının sana etmiş olduğu iyilikleri hatırla!

Böyle demiş ve içinden bunun yardıma yetişen tanrıça Athena olacağını düşünmüştü. Yavuklular da bir yandan divanhanede haykırışıyorlardı. ilk olarak Agelaos Damastoroğlu gelene çıkışarak dedi ki:

— Mentor, seni sözleriyle Odysseus, kendisini korumaya ve yavuklulara karşı savaşmaya kandırmasın! Sonra, neler yapmak istediğimizi de düşün ve emin ol ki hep si öyle olacak: baba oğul, bunları öldürdükten sonra, sen de yardımcıları olursan ceza olarak onlarla birlikte öldürüleceksin: edeceğini başınla ödeyeceksin! Tunç hançerle canınız alındıktan sonra, bütün mallarınız da, içerdekiler ve dışardakiler, alınacak, Odysseus'un mallarıyla karıştırılacaktır; ve artık oğulların kendi konağında yaşıyamıyacak, sadık hatunun ve sayın kızların da İthaka şehrinde kalamayacak.

Agelaos böyle dedi, Athena ise yürekten daha çok öfkelendi ve Odysseus'a kızgın sözlerle çıkışarak dedi ki:

— Odysseus, sende artık o eski güç ve o eski yürek kalmadı mı? Sen iyi soylu Helena'nın ak kolları yüzünden dokuz yıl, durmadan dinlenmeden, Troialılar ülkesinde savaşmış, o katı boğuşmalar içinde nice erler telef etmiştin, ve Priamos'un geniş caddeli şehri senin öğütlerinle alınmıştır; şimdi ise, konağına dönmüş bulunuyorsun, mallarının içindesin, nasıl oluyor da yavuklular karşısında yürekliliğini, gücünü erkini gösteremiyorsun? Haydi, şimdi, eski arkadaş, benim bir yanımda dur ve ne işler başaracağıma bak. Alkinoos oğlu Mentor'un, düşmanlara karşı savaşıp eski gördüğü iyilikleri nasıl ödemesini bildiğini gör!

Böyle dedi ve henüz zaferi iki taraf arasında kararsız bırakıyordu; Odysseus'un ve şanlı oğlunun gücünü ve yürekliliğini daha sınamak istiyordu. Bir kırlangıç suretini takınarak uçtu, divanhanenin çatı arasındaki işlenmiş merteklerinden birine gidip kondu.

Agelaos Damastoroğlu henüz sağ kalıp canları için savaşan yavukluları

yüreklendiriyordu: Eurynomos, Amphimedon,

Demoptolemos, Peisandros, Polyktorides ve aydın düşünüşlü Polybos... yiğitlikten yana en ileri gelenleriydi; Odysseus'un yayı ve okları öbürlerinin hakkından gelmişti. Kalanlara Agelaos seslenerek şu sözleri seyledi:

— Hey arkadaşlar! Artık bu kişinin yorulmak bilmeyen kolları durdurulmalıdır! Mentor boş lâflar savurduktan sonra çekildi gitti; kapının önünde yalnız onlar kaldı! Uzun kargılarımızı atalım, ama hepimiz birden değil: önce altımız atsın! Zeus tanrı isteye, bize şu Odysseus'u devirmek sevincini vere! O düştükten sonra öbürleri için gam yemeyin!

Böyle dedi ve dediği gibi altısı, ilk olarak, kargılarını attılar. İyi nişan almışlardı, ama Athena bütün kargılarını saptırdı.

Yavukluların kargıları değmeyince çok çekmiş tanrısal Odysseus arkadaşlarına söz söylemeye başlayıp dedi ki:

— Arkadaşlar! Sıra şimdi bize geldi: şu yavukluların topuna birden nişan alıp atalım! Herifler bunca hainliklerine üstelik bir de canımızı almaya kalkışıyorlar!

Böyle dedi ve dördü birden nişan alıp sivri kargılarını attılar: Odysseus Demoptolemos'u, Telemakhos da Euryades'i, domuz çobanı ise Elatos'u, baş sığırtmaç da Peisandros'u telef etti. Kalan yavuklular divanhanenin dip bucağına çekildiler. Ötekiler ise ileriye atılıp ölülerden kargılarını çekip aldılar.

Yavuklular yeniden nişan alıp sivri kargılarını attılar: Athena yine çoğunu boşa götürdü: biri sağlam kuruluşlu divanhanenin eşiğine, bir başkası, sağlam yapılı kapıya, bir başkasının ağır bakır demreni ise duvara saplandı. Yalnız Amphimedon Telemakhos'un elini bileğinden yaralamıştı, fakat demren ancak deriyi sıyırmıştı. Kthesippos'un attığı uzun kargı da Eumaios'un omuzunu kalkanın üstünden sıyırarak yere düştü.

Yeniden binbir hileli, aydın düşünüşlü Odysseus'un iki yanında toplanıp yavukluların topuna nişan alıp kargılarını attılar: kaleler talancısı Odysseus bu sefer Eurymakhos'u, Telemakhos da Amphimedon'u, sığırtmaç Kthesippos'u, domuz çobanı ise Polybos'u vurdu.

Kthesippos'u göğsünden vurduğu için kıvanç duyan öküzlerin baş çobanı ona seslenerek dedi ki:

— Ey Polytherses oğlu, alaycı herif! Artık şımarık şımarık büyük sözler söylemek yok! Söz ancak tanrılara kaldı: Güçte kuvvette üstün olan onlardır. Bundan önce tanrısal Odysseus'a, kendi konağında, sofra sofra dilenirken, hediye ettiğin öküz paçasına karşılık, ben de sana bir armağan sundum.

Burma boynuzlu sığırların baş çobanı böyle dedi.

O ara Odysseus yaklaşıp Damastoroğlunu uzun süngüsü ile sançtı; Telemakhos da Eunor oğullarından Leiokritos'u, karnından kargısı ile sançıp tunç ucu sırtından çıktı.

Vurulan yüzükoyun düşüp bütün alnı yere çarptı. O ara Athena, yukardan, divanhanenin çatı arasından, can alıcı kalkanım salladı, onların da aklı başlarından gidip yürekleri oynadı; şaşkın şaşkın divanhanenin içinde kaçıştılar: tıpkı, bahar gelip günler uzarken bir sığır sürüsünü bir alaca at sineği ürkütüp darmadağın ettiği gibi. Akbabalar çengel pençeleri ve eğri gagaları ile dağlardan inip küçük kuşları nasıl ürkütürlerse, ovadan bulutlara kaçırırlar, fakat bu kaçışla kurtulmalarına meydan vermeden yine de yetişip öldürürler ve öldürmekle çiftçileri sevindirirlerse, onun gibi Odysseus ve takımı divanhane içinde her yandan saldırıyorlar ve yavuklular, iniltiler içinde, kafaları ezilerek kana bulanmış döşemeye yuvarlanıyorlardı!

Bu ara Leiodes, Odysseus'un önünde kapanarak dizlerine sarıldı; ona yalvararak kanatlı sözler söyledi:

— Dizlerine kapanarak yalvarıyorum sana, Odysseus! Merhamet!., esirge beni! İnan olsun, konağında kadınlara yakışıksız bir söz söylemiş değilim, kötü bir iş de işlemedim; başkalarının kötülüklerini gördükçe de onları vazgeçirmeye çalışırdım; ama beni dinlemiyorlar, yaman işlerden el çekmiyorlardı; ve işledikleri ile bu alçaltıcı cezayı hak ettiler. Fakat ben, onların kurbancısı olmaktan başka suçum yokken, onlarla beraber ölecek miyim?

Çok ölçümlü Odysseus ona bakarak dedi ki:

— Mademki, kendin dediğin gibi, onların kurbancısı idin, sık sık bu konakta tanrılara dua edip tatlı sıla günümün benden uzaklaştırılmasını

dilemişsindir; sevgili karımı almak ve ondan çocukların olmak hevesine de düşmüştün! Bunun için sana da acıklı ölümden kurtuluş yoktur!

Böyle deyip etli güçlü eliyle, Agelaos'un ölürken elinden bıraktığı kılıcı yerden aldı, Leiodes'in boynunu vurup ortasından kopardı.

Bu ara Terpes oğlu ozan Phemios da kara Ecelden yakayı kurtarmaya yol arıyordu: bu ozan daima istemeye istemeye yavukluların önünde destan okumuştu. Gür sesli kopuzunu elinde tutarak duvarın dibinde, kararsız duruyordu: Divanhaneden çıkıp dışarıya, ocaklar koruyucusu ulu Tanrı Zeus'un tapınağına gitmeli miydi? vaktiyle Laertes ile oğlunun sığır butları yakmış olduğu taşların üstüne çıkıp oturmalı mıydı? Yoksa divanhanede kalıp Odysseus'un dizlerine mi kapanmalıydı?

Böyle düşünüp Laertesoğlu Odysseus'un dizlerine kapanmayı daha elverişli buldu. Bunun üzerine oyuk kopuzu gümüş çivili bir koltukla şarap destisi arasında yere koyup Odysseus'a koştu, kollarıyla dizlerine sarıldı ve yalvararak kanatlı sözler söyledi:

— Dizlerine sarılarak yalvarıyorum, Odysseus! Acı ve esirge beni! Sonra gönlüne pişmanlık gelir, insanların ve tanrıların destanlarını okuyan bir ozanı öldürürsen! Ben hocasız ozan olmuşum, bütün makamları bana bir tanrı üflemiştir! Bundan böyle seni bir tanrı gibi destanlarımda anacağım Merhamet et Hanım, boynumu vurma!

Sevgili oğlun Telemakhos da sana söyleyebilir ki, yavukluların ziyafetlerinde okumak için ben isteyerek, can atarak senin konağına gelmiş değilim. Fakat onlar çok ve pek güçlü kişilerdi, beni zorla getirtiyorlardı.

Böyle dedi ve Kutsal Telemakhos Han işiterek babasına seslendi ve yanına giderek dedi ki:

— Dur! Tunç kılıcınla bir suçsuzu öldürmeyesin! Medon çavuşu da esirgemeliyiz ki, konakta her zaman çocukluğumdan beri bana bakmıştır, tanrı vere, onu Philoitios veya domuz çobanı öldürmüş olmaya! Veya sen divanhaneye saldırırken karşına çıkmamış ola!

Böyle dedi ve onu sakınganlıkla davranan Medon işitti: Kara Ecelden korunmak için çavuş bir koltuğun altına büzülüp sokulmuş, yeni yüzülmüş bir

öküz derisiyle de örtünmüştü... Hemen koltuğun altından kalktı, çarçabuk sığır derisini attı; Telemakhos'a yaklaşıp dizlerine kapandı, yalvararak kanatlı sözler söyledi:

— Ey dost, ben işte buradayım! Sen tut onu! Yavuklu erlere öfkelenen babana söyle, tunç kılıçla canıma kıymasın! Öfkelidir, çünkü herifler konağında mallarını yiyorlar, sana da ahmaklar önem vermiyorlardı!

Çok ölçülü Odysseus ona gülümseyerek dedi ki:

— Yüreğini pek tut! işte oğlum seni tehlikeden çekip kurtardı! kendin gönülden anlayıp başkalarına da söyleyesin ki, iyilik kemlikten çok üstündür! Fakat sen ve ünlü ozan, çıkın divanhaneden, dışarıda avluda oturun: kandan uzak! Ben de konak içinde, nasıl gerekse, işleri öyle görüvereyim!

Böyle dedi ve ikisi divanhaneden dışarı çıktılar, ulu tanrı Zeus'un kurban yerine gidip oturdular; ama kaygılı gözleri hep ölümü bekliyordu.

Odysseus ise divanhanede, her yana göz gezdirerek bakıyordu: kara Ecelden sıyrılmak için biri bir tarafa büzülüp kalmış olmasın! Fakat gözlerinin önünde hepsi toza, kana bulanmış yatıyorlardı: tıpkı balıkçıların köpüklü denizden ağlarıyla kumsala attıkları balıklar yığını gibi ki, acı suya hasret, güneşin ışıkları altında son nefeslerini verirler.. Yavuklular bunlar gibi üst üste yığılıp yatıyorlardı!

O zaman çok tedbirli Odysseus Telemakhos'a dedi ki:

— Telemakhos, git bana Eurykleia dadıyı çağır, ona gönlümde yer tutan bir söz söyleyeceğim.

Böyle dedi, Telemakhos da sevgili babasının sözünü dinleyerek gitti, kapıyı açıp Eurykleia dadıya seslendi:

— Haydi, hemen kalk! Eskiden kalma ihtiyar kadın, konağımızda karavaşların bekçisi! Haydi, babam çağırıyor, sana söyleyeceği var!

Böyle dedi ve ihtiyar kadın, ağzından tek söz çıkmaksızın, yüksek yapılı dairenin kapısını açtı. Telemakhos'un arkasından giderek divanhaneye girdi; Odysseus'u tepelenmiş yavukluların cansız gövdeleri ortasında buldu; çamurlu murdar kana bulanmıştı; bir sığırı parçalayıp ağıldan çıkan arslan kanlı göğsü,

suratı ve çeneleriyle gözleri nasıl korkunç görünürse, Odysseus'un da bacakları ve kolları aşağıdan yukarıya öyle bulaşmıştı.

İhtiyar kadın ölü yığınlarını ve kan birikintilerini görünce başarılan işin büyüklüğü önünde zafer vaveylasını koparmak istedi, fakat Odysseus onu tutup haykırmasına meydan vermeden kendi sesini yükselterek kanatlı sözler söyledi:

— Koca kadın, gönülden sevin, fakat kendini tut ve vaveyla koparma! Ölü düşenlere sevinip zafer sevinci göstermek yakışmaz! Bunların ölümüne tanrılardan gelen kader ve kendi suçları sebep olmuştur.

Ama, haydi şimdi bana deyiver: konaktaki karavaşlardan hangileri şerefime leke sürmüş, hangileri sadık kalmıştır? Buna karşı Eurykleia dadı dedi ki:

Sana, oğlum, her şeyi dosdoğru söyleyeceğim: Bu konakta elli halayık vardır, onları ben her türlü işleri görmeye, yünü ditmeye ve karavaşlığa katlanmaya alıştırmıştım. Bunlardan yalnız on ikisi kepazelik etmişlerdir: bunlar beni ve Penelopeia'mn kendisini saymazlardı

Telemakhos ise yeni büyüyüp yetişti: anası onun kadınlara hükmetmesini istemezdi. Ama haydi, ben üst kattaki pırıl pırıl daireye çıkayım da karma haber vereyim; bir tanrı onu uyutmuş bulunuyor.

Buna karşı çok sakıngan Odysseus dedi ki:

— Onu daha uyandırma! Sen, önce şu kötü işler gören kızları çağır, buraya gelsinler.

Böyle dedi ve ihtiyar kadın divanhaneden geçerek hemen gelsinler diye kızları çağırmaya gitti.

Odysseus da oğlunu, domuz çobanını ve sığırtmacı çağırarak onlara kanatlı sözler söyledi:

— Şimdi hemen ölüleri taşımaya başlayın, kadınları da çalıştırın! Ondan sonra güzel koltukları, kürsüleri ve masaları su ile ve çok delikli süngerlerle silip yıkamalı. Güzel yapılı divanhanenin temizlik işlerini bitirdikten sonra karavaşları iletivermeli, keskin kılıçlarla vura vura hepsinin canını almalı! Aphrodite'yi ve gizli gizli yavuklularla birleşmeyi başka türlü unutacakları

yoktur!

Böyle dedi ve hemen, kepazelik etmiş kadınların cümlesi, hıçkıra hıçkıra ve gözlerinden sel gibi yaşlar dökerek içeri girdiler. En önce ölü düşenlerin gövdelerini taşıdılar, yardımlaşarak güzel duvarlı avlunun dış kapısındaki damın altına istif ettiler. Odysseus'un kendisi işi acele acele bitirmek üzere emirler veriyordu; onlar da zor altında gidip gelip ölüleri taşıyorlardı. Ondan sonra güzel koltukları, kürsüleri ve masaları su ile ve çok delikli süngerlerle silip yıkadılar. Sonra Telemakhos ile sığırtmaç ve domuz çobanı divanhanenin sert yapılı döşemesini küreklerle kazıdılar; ve kazıntıları karavaşlar taşıyıp dışarıya çıkardılar.

Divanhanenin bütün temizlik işi bittikten sonra, karavaşları tonoz dam ile sağlam avlu duvarı arasındaki dar aralığa sıkışık bir halde sürdüler: oradan hiç birinin sıvışmasına yol yoktu.

O zaman akıllı Telemakhos söze başlayıp adamlarına dedi ki;

— Temiz bir ölümle şu murdarların canları ahnmalali; çünkü başıma ve anamın başına utanç saçarak yavuklularm yanına giderlerdi!

Böyle dedi ve bir kara başlı geminin halatını alıp tonoz damın bir direğine bağladı ve asılacakların ayakları yere değmemek üzere gerdi... Nasıl geniş kanatlı ardıç kuşları veya yuvalarına dönmek isteyen güvercinler çalılar arasında kurulmuş tuzağa tutulup uğursuz bir tüneğe düşerlerse, onun gibi bu kadınların başları bir sıra üzerine dizilmiş ve boyunları sicimlerle sıkılmış, en acıklı bir ölümle, can veriyorlardı; ve ayaklarının çırpınışları uzun sürmemişti.

Ondan sonra Melanthios'u avluya çıkardılar; dehlizin önünde, en önce zalim tunç hançerle burnunu ve kulaklarını kestiler; sonra erkekliği koparılıp çiğ çiğ köpeklere atıldı; ve öfkeli bir yürekle kollarını, bacaklarını biçtiler.

Ondan sonra kendileri de ellerini ayaklarını yıkayıp Odysseus'un yanına geldiler; işler tamam olmuştu.

O ara Odysseus sevgili Eurykleia dadıya şöyle diyordu:

— Koca kadın, hastalıkların ilâcı, günlük getir; ateş de yak, divanhaneyi tütsüleyip arındırayım. Sonra Penelopeia'ya var, buraya oda halayıklarıyla

birlikte inmesini söyle; bütün öbür karavaşlara da emret, divanhaneye gelsinler.

Ona karşı Eurykleia dadı dedi ki:

— Peki, oğlum, her şeyi gereğince söyledin. Ama önce gidip sana esvaplar getireyim: entari de kaftan da. Geniş omuzlarını bu çaputlarla örtüp durmak yakışık almaz. Ona karşı çok tedbirli Odysseus dedi ki:

— Ateş, her şeyden önce bu divanhanede, ateş lâzım bana! Böyle dedi ve Eurykleia dadı sözünü dinledi, hemen gidip ateş de yaktı, günlük de getirdi. Onun üzerine Odysseus ıtırlı tütsü ile divanhaneyi de, konağı da, avluyu da tütsüleyip arındırdı,

Bu ara ihtiyar kadın çarçabuk Odysseus'un güzel dairesine çıktı, halayıklara haber verip inmelerini söyledi. Bunlar gelince Odysseus'un boynuna atılıp selâmladılar, ellerini tutup başından ve omuzlarından öptüler. O da hıçkıra hıçkıra ağlamak için tatlı bir arzu duydu, çünkü gönülden hepsini hatırlayıp tanımıştı.

ŞAN : XXIII

PENELOPEIA'NIN ODYSSEUS'U TANIMASI

İhtiyar kadın yukardaki kata güle sevine çıktı; hanımına kocasının evde olduğunu muştulamak için; sevincinden dizleri dincelmiş, basamakları atlaya atlaya gidiyordu. Hatunun başucunda durarak ona dedi ki:

— Kalk, Penelopeia! Sevgili kızım! Kalk da gece gündüz özlediğini kendi gözlerinle gör! Yoluna uzun uzun baktıran Odysseus nihayet konağına geldi! Ve hepsini tepeledi: evini yıkan, mallarını telef eden, oğlunu kahreden o azgın yavukluların hepsini!

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia şöyle dedi:

— Sevgili dadı, senin aklını tanrılar almış olacak! O tanrılar ki en akıllı olanı bile aptala döndürürler, ve en aptal olana sağlam akıl ihsan ederler! Sana da onların ziyanı dokunmuş olacak! Çünkü bundan önce sen, uslu, akıllı kadındın! Niye böyle abuk sabuk sözlerle gelip gamlı gönlümle eğlenmeye kalkıyorsun? Aziz göz kapaklarımı basıp kapayan tatlı uykudan beni niye uyandırıyorsun? Odysseus şu adı batası İlion'a gideli böyle derin bir uykuya dalıp varmış değildim. Ama, haydi, aşağıya inip odana dön! Kadınlardan bir başkası beni uykudan kaldırıp böyle bir haber vermiş olsaydı, inan olsun, hemen onu merhametsizce konaktan kovardım! Seni bu cezadan ihtiyarlığın kurtarıyor!

Eurykleia dadı ona karşı dedi ki:

— Seninle eğlenen yok, çocuğum; gerçekten Odysseus, söylediğim gibi konağına döndü! Herkesin hor baktığı garip yok mu, işte oydu! Telemakhos, çoktan, geldiğini biliyormuş, fakat sakıngan çocuk babasının niyetlerini saklıyordu, o, aşırı şımarık erlerin cezasını vermeye fırsat bulsun diye.

Böyle dedi ve Penelopeia sevincinden fırlayıp koca karıyı kucakladı, göz kapaklarından yaşlar dökerek kanatlı sözler söyledi:

— Eğer bana, sevgili dadı, doğruyu söyledinse; eğer, dediğin gibi, Odysseus konağa dönmüş ise, o utanmaz yavuklu kalabalığı ile tek başına, nasıl

başa çıktı? Çünkü onlar konağa hep bir arada gelirlerdi.

Ona karşı sevgili Eurykleia dadı şöyle dedi:

— Bir şey görmedim, bir şey bilmiyorum; yalnız öldürülenlerin iniltilerini işitirdim. Bütün kadınlar, odalarımızda, kapalı kapılar ve sağlam yapılı duvarlar arkasında sinmiş, bekleşiyorduk, tâ ki oğlun Telemakhos divanhaneden seslenip beni çağırdı; onu babası gönderip beni çağırtıyordu.

Odysseus'u öldürülmüşlerin cesetleri ortasında, ayakta duruyor buldum; cansız gövdeler, onun çevresinde, katı döşeme üzerinde, üstüste yağılmış bulunuyordu. Onu göreydin gönülden ne kadar sevinecektin! Şimdi onları avlunun kapıları önünde istif etmişler; Odysseus büyük bir ateş yaktırdı, güzel divanhaneyi tütsüleyip arındırdı; ondan sonra seni çağırmaya beni gönderdi. Arkamdan gel, gönülleriniz bunca cefalar çektikten sonra, mutlu bir an içinde birleşsin! Uzun zamandan beri bütün dilediklerin artık gerçek oldu.

O, işte, sağ esen ocağına döndü, konağında seni de oğlunu da sağ esen buldu! Ve bütün o yaman işleri işleyen yavuklulardan yine kendi konağı içinde, öcaldı!

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Sevincini biraz tut, sevgili dadı! Onu yine konakta görmek! Cümlemize ne büyük bir mutluluk olurdu, hele bana ve onunla birlikte dünyaya getirdiğimiz oğlumuza! Ama senin anlattıkların inanılacak gibi değil ki! Biri gelip çelebi yavukluları tepelediyse, bu, azgın suçlarıyla kızdırdıkları bir tanrı olmak gerek! Onlar, yanlarına gelen, hanlardan olsun budundan olsun, herkesi aşağı görürler, hor tutarlardı; yamanlıklarının cezasını buldular; yoksa Odysseus'um Akhaieli'nden uzak, yadellerde düşüp kalmıştır!

Ona karşı Eurykleia dadı dedi ki:

— Çocuğum, dişlerinin arasından kaçan bu nasıl söz öyle? O, senin bir daha gelmeyeceğini sandığın kocan, buraya, kendi ocağına döndü bile! Senin gönlün ise inanmak istemiyor. Fakat, sana inandıracak bir nişan da vereyim: ak azılı yaban domuzunun onun bacağında açtığı yara yok mu, izini ayaklarını yıkarken ben gördüm; sana haber vermek istedim, fakat o iki eliyle boğazımdan yakalayıp ağzımı kapattı. Meğer aklında tasarladıkları varmış!

—Fakat gel arkamdan! Başım sana teslim: aldatıyorsam en acıklı bir ölümle öldür beni!

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Sevgili dadı, bengi tanrıların kararlarına bilerek karşı gelmek senin için de güçtür: bildiklerin ne kadar çok olursa olsun. Fakat gidelim oğlumun yanma çelebi yavuklular öldürülmüş mü, anlayalım ve onları öldüreni görelim.

Böyle deyip üst kattan indi. Yüreğinde ne kadar kararsızlık vardı: sevgili kocasına uzaktan sualler mi sormalıydı, yoksa yanına gidince başını ve ellerini tutup öpmeli miydi?

Bu kararsızlıkta iken taş eşiği aşıp içeri girdi; Odysseus'un karşısında ateşin ışığı içinde, öbür duvara arkasını vererek oturdu.

Odysseus, yüksek direğin altında oturmuş, gözlerini başka tarafa çevirip şanlı karısının onu görünce ne diyeceğini bekliyordu. O ise ağzını açıp tek bir söz söyleyemiyordu: yüreğini hayret almıştı. Durup durup yüzünün gözünün seyrine dalıyor, fakat bir türlü o çaputlar altında Odysseus'u tanıyamıyordu.

Bunun üzerine Telemakhos ona çıkışarak şöyle dedi:

— Ana! Yüreği merhametsiz, yaman ana! Niye böyle babamdan uzak duruyorsun? Niçin yanına gidip kendisiyle görüşüp konuşmuyorsun? Senden başka hangi kadının yüreği dayanır, yirmi yıl boyunca cefalar, mihnetler çektikten sonra yurduna dönen kocasından böyle uzak durmaya. Meğer senin yüreğin kayadan da katı imiş!

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Çocuğum, göğsümde yüreğim hayret içinde kaldı: ağzımı açıp ona tek bir söz söyleyemiyorum, gözlerimi çevirip yüzüne bakamıyorum! Eğer gerçekten Odysseus olup evine dönmüş ise, birbirimizi kolayca tanıyacağız, çünkü aramızda öyle gizli nişanlar vardır ki başkaları bilmez.

Böyle dedi ve çok çekmiş tanrısal Odysseus gülümseyerek Telemakhos'a kanatlı sözler söyledi:

— Telemakhos, ananı bırak, divanhanede istediği gibi beni sınasın; çok

geçmeden iyice tanıyacaktır elbet. Şimdi ben kirler ve çaputlar içindeyim; bunun için beni aşağı görüp Odysseus olduğuma inanmıyor.

«Fakat, en önce biz ikimiz aramızda danışalım, işleri iyice yoluna koyalım: Biri, ülke içinde birini öldürse, öcünü alacak çok kimseleri olmasa dahi, öldüren yurdunu ve hısımlarını bırakıp kaçar. Biz ise şehrin seçkinlerini, İthaka'nın en ileri gelen yiğitlerini öldürdük. Şimdi soruyorum sana, ne yapmalıyız?

Bunun üzerine akıllı Telemakhos dedi ki:

— Bu işlere sen karar ver, sevgili baba: danışmada senden üstün gelecek yokmuş, diyorlar! Ölümlü insanlardan, tedbirden yana, seninle kimse yarışamazmış.

Buna karşı çok ölçülü Odysseus dedi ki:

— Öyleyse, benim gözüme en iyi ne görünüyorsa, onu söyleyeyim sana: ilk önce hamamda yıkanıp temiz esvaplar giyinin, halayıklara da söyleyin, odalarına gidip çamaşır değiştirsinler. Sonra Tanrısal ozan gür sesli kopuzuyla bize oynak, hoplatıcı havalar çalsın dursun. Ta ki sokaktan geçenler veya yakında oturanlar cümbüşü işitip «içerde düğün var!» desinler. Çünkü şehirde çelebi yavukluların ölümü yayılmamalı biz kırlara, çok ağaçlı korumuza çekilinceye değin. Orada düşünüp taşınırız; bakalım Olympos'un sahibi Zeus aklımıza ne gibi öğütler getirir!

Böyle dedi ve cümlesi sözünü dinleyip baş eğdiler. Önce hamamda yıkanıp temiz esvaplar giydiler; kadınlar süslendiler ve Tanrısal ozan gür sesle kopuzunu çaldı ve onlarda tatlı türküler söylemek ve kusursuz oyunlar oynamak hevesi uyandı; bunun üzerine koca konak oynayan erkeklerin ve güzel kuşaklı kadınların ayaklan altında çınlayıp durdu.

Dışardan cümbüşü işitenler şöyle diyorlardı:

— Artık birine varıyordur çok yavuklulu Hatun! Mutsuz kadın! Gençlik arkadaşı kocasının büyük konağında oturup beklemek kısmet değilmiş zavallıya ta ki eşi yadellerden dönüp sılasına kavuşa!

Böyle deyip duruyorlardı, çünkü olandan bitenden haberleri yoktu. Bu ara

odasına çekilen ulu gönüllü Odyssues'u kâhya kadın Eurynome yıkadı, yağla vücudunu oğdu, güzel entari ve kaftan giydirdi. Ve Athena başından aşağı güzellik saçıyordu; Hephaistos'un ve Pallas Athena'nın bütün sanatlarını öğrettiği bir usta altını gümüşe katarak nasıl bir güzellik anıtı yaratırsa, tıpkı onun gibi Athena Odysseus'un başına ve omuzlarına güzellik döküyordu: hamamdan çıktığında ölümsüz tanrılara benziyordu.

Hemen, kalkmış olduğu kürsüye geçip karısının karşısına oturdu; ve ona dönerek dedi ki:

— Cinlere uyan kadın! Güçsüz avratlardan hiçbir kişiye Olympos saraylarının sahipleri bu derece katı bir yürek vermiş değildir. Haydi Dadı, sen bana bir döşek yay da uzanayım, çünkü bu kadının göğsünde belki demirden bir yürek var!

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

Cinlere uyan er! Ne kendimi ululadığım, ne seni hor tuttuğum var! Olan biten işlere de şaşmıyorum, çünkü uzun kürekli gemisine binip İthaka'dan ayrılanın nasıl bir kahraman olduğunu iyi hatırlıyorum.. Haydi, Eurykleia sağlam yapılı yatak odasına git, öz elleriyle yapmış olduğu yatağı hazırla: berk sedirin üstüne yay döşeği, keçeleri, postları ve hareli çarşafları!

Böyle söyleyerek kocasını sınamak istedi. Fakat Odysseus, sadık karısının hilesinden gafil, kızgın kızgın söylendi:

— Kadın, nasıl zalim bir söz söyledin öyle? Yatağımı yerinden oynatan kim imiş? Gücü kuvveti ne derece olursa olsun, bir tanrı yardımcısı olmadıkça, bunu kimse başaramazdı: bir tanrı evet, istese yerinden oynatabilir, lâkin insanların en yiğidi bile olsa başa çıkamaz! Bu yatağın ustalığında benim için emin nişan var: çünkü onu ben kendim, kimsenin yardımı dokunmadan, yapmıştım: Avlunun ortasında, yeşil dalları budakları her yana uzanmış, gövdesi bir direkten daha kalın bir zeytin ağacı vardı; onu sarmak üzere ağır taşlarla yatak odasının duvarlarını örmüştüm; üstüne bir tavan çekmiş, kanatları berk tahtadan kapılarla örtmüştüm, ondan sonradır ki, o zeytin ağacının yeşil yeşil sarkan dal ve budaklarını kestim ve köklere kadar gövdesini ustalıkla ve çırpı çekerek düzelttim; sonra tunç âletlerle cila vurdum ve içini oyarak yatağın sedirini tamamladım; sonra kakma altın, gümüş ve fildişi ile bezedim, sonra

parlak kızıl sahtiyandan kayışlar gerdim... İşte sana verecek nişanım budur; fakat, kadın, anlamak istiyorum: yatak kendi yerinde mi duruyor, yoksa erlerden biri zeytin ağacını dibinden kesip onu başka yere mi nakletmiş?

Böyle dedi ve Penelopeia'nın dizleri ve yüreği çözüldü; Odysseus'un aşikâr nişanlar verdiğini görüyordu. Gözlerinden yaşlar boşanarak ona koştu, kollarını Odysseus'un boynuna doladı ve başından öperek dedi ki:

— Bana darılma, Odysseus! Sen ki bütün insanların en akıllısısın! Bize bunca mihnetleri tanrılar vermişler, gençliğimizi, birlikte yaşayıp ihtiyarlık eşiğine birlikte erişmemizi istememişler!.. Şimdi darılma bana, ilkin görür görmez kucaklamadığım için kınama beni; çünkü daima aziz göğsümün içinde yüreğim, biri gelir de sözleriyle beni aldatır diye korkardı: dünyada hile düzen düşünen az mı var? Zeus kızı Argoslu Helena da bir yabancının sevgi yatağına girip onunla birleşemezdi, eğer Ares'e benzer Akhai oğullarının gidip onu atalar yurduna, kendi evine geri çevireceklerini bilmiş olsaydı; fakat bu yakışıksız işe onu bir iblis kandırdı, yoksa durup dururken o, yüreğinden, bu uğursuz düşünceye karar vermiş değildi.

Fakat şimdi sen bana yatağımızın aşikâr nişanlarını birer birer söylemiş bulunuyorsun: bunu, senden ve benden başka, ölümlü insanlardan bilen yoktur; bir karavaşım Aktoris bilirdi: bu kızı bana, buraya gelirken, babam vermişti, yatak odamızın kapıcısı da o idi. Yüreğim bu derece işkilli iken, işte şimdi beni inandırmış bulunuyorsun!

Böyle dedi ve Odysseus büyük bir hıçkırma ihtiyacıyla ağlıyor, gönülden sevdiği karısını, sadık gençlik arkadaşını kolları arasında tutuyordu.

Poseidon'un bir dalgası ve yel çarpışı ile sağlam yapılı gemileri batmış olanların gözüne, uzaktaki kara ne kadar tatlı görünürse ve içlerinden, vücutları tuzlu köpüklere bulanmış olarak, kıyıya çıkanlar kazadan kurtulduklarına nasıl sevinip kutlulanırsa; tıpkı onun gibi Penelopeia da sevinmiş gözlerle kocasına bakıyor, ak kollarını boynundan ayırmıyordu.

Ve gül parmaklı Şafak doğuncaya değin onların hıçkırıp ağlaması sürüp gidecekti, eğer gökgözlü tanrıça Athena'nın aklına başka bir tasarı gelmeseydi: Tanrıça bir yandan uzun geceyi ufkun ötesinde tuttu, bir yandan da, Okeanos içinde altın tahtlı Şafağı, insanlara ışığı gösteren atları arabasına koşmaktan

alıkoydu. Şafağı taşıyan taylar Lampos ile Phaeton'dur.

Bunun üzerine çok ölçülü Odysseus karısına dedi ki:

Ey kadın, henüz belâların sonuna varmış değiliz; benim başarmam gereken gayet güç, çetin bir iş daha vardır; bunu bana, yarenlerimin ve kendimin nasıl döneceğimizi sormak için Hades konaklarına indiğim gün kâhin Teiresias'ın tayfı haber vermişti.

Ama gel, yatağa gidelim, ey kadın, vakit varken uzanıp tatlı uykudan payımızı alalım!

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia dedi ki:

— Yatağın, ne zaman gönlün dilerse, senin için hazırdır, çünkü seni atalar yurduna ve yüksek tavanlı konağına ulaştıran tanrılardır. Fakat, madem ki kendin söyledin ve bunu bir tanrı aklına getirmiştir, haydi geride kalan belâyı da söyle; nasılsa bir gün öğreneceğim; şimdiden bilmemde ne ziyan olabilir?

Ona karşı çok sakıngan Odysseus şöyle dedi:

—Cinlere uymuş kadın! Niye beni hemen söyletmeye bu derece çalışıyorsun? Sana hiçbir şey gizlemeksizin, hepsini anlatacağım; ama bu gönlünü açacak bir şey olmayacak, kendim için de kıvanacak bir şey olmayacak, çünkü Teiresias bana, ellerime bir gemi küreği alıp ülkeden ülkeye dolaşmamı söyledi, denizi bilmeyen insanların katına varıncaya değin.

Ve kâhinin ruhu bana aşikâr bir nişan bildirdi ki, onu da senden saklamayacağım: yolda giderken başka bir yolcuya rastlayacakmışım, o bana kıvrak omuzumdaki küreği yaba sanıp soracakmış! İşte o gün gemi küreğini yere dikmeliyim ve Poseidon Hana kutsal kurban olarak bir koç, bir boğa ve dişisine aşabilen bir domuz aygırı sunduktan sonra eve dönüp geniş göklerin sahipleri tanrılara tam yüzlük kurban kesmeliyim; bunları gereğince yerine getirirsem ölüm ancak mutlu kocalıkta, denizden gelip dirliğime son verecekmiş ve o zaman her yanımda gönenç budunlar bulunacakmış! İşte olacak diye kâhinin bildirdikleri bunlardır!

Ona karşı bilge Hatun Penelopeia şöyle dedi:

— Tanrılar gerçekten bize mutlu ihtiyarlık kısmet etmişlerse bütün öbür

belâlardan sıyrılmayı umabiliriz.

Onlar birbirleriyle böyle söyleşmekte iken Eurykleia dadı ile Eurynome, meşaleler ışığında, yumuşak döşekler ve yaygılarla yatağı hazırlıyorlardı. Çarçabuk sağlam yapılı yatağı donattıktan sonra kocakarı kendi odasına yatmaya gitti; Eurynome ise, elinde meşale, önleri sıra yürüyerek yataklarına kadar götürdü; yatak odasına ilettikten sonra o da çekildi; ve onlar eski törelerince yataklarına uzanıp mutlulandılar.

Bu ara Telemakhos ile sığırtmaç ve domuz çobanı hora tepmeyi kestiler, kadınları yolladılar ve cümlesi gölgeli odalara çekilip yattılar.

Karı koca sevgi ile birbirlerinden murat aldıktan sonra aralarında konuşup sohbet safası da sürmeye koyuldular: Kadınların en tanrısalı, kendi yüzünden konağı basan çelebi yavukluların sıkılmaz kalabalığından çektiklerini, onlar sürü sürü sığırları ve koyunları kestikçe nasıl yürekten üzüldüğünü anlatıyordu. Tanrı soyu Odysseus da ona düşmanlara çektirdiği kaygıları ve kendinin çektiği mihnetleri, bütün başına gelenleri anlatıyordu. Penelopeia kıvanç ile bunları dinliyor ve hikâyelerin sonuna kadar göz kapaklarına hiç uyku girmiyordu.

Odysseus hikâyelerine başlayıp önce Kikonları nasıl yendiğini, sonra çelebi Lotophagosların mübarek iline gelişini anlattı. Kyklop'un ettiklerini, sadık yarenlerini merhametsizce yemesini ve ondan nasıl öç aldığını anlattı; ve Aiolos katına gelip sevgi ile karşılandıktan, yardım görüp uğurlandıktan sonra talihsizlikle sevgili atalar yurduna nasıl ulaşamadığını ve fırtınaya kapılıp inleye hıçkıra yeniden balıklı engin denize atıldığını söyledi.

Ve Laistrygonie'de Telepyle'ye gelişini ve orada teknelerinin ve bütün yarenlerinin mahvoluşunu; yalnız kendi başına bir kara gemi ile kaçıp kurtuluşunu anlattı; ve düzenbaz Kirke'nin hilelerini; ve Hades'in nemli konaklarına çok kürekti gemisiyle inip Thebaili Teiresias'ın tayfından geleceği sorduğunu ve orada eski savaş yoldaşlarını ve kendisini doğurup çocukken büyüten anasını nasıl gördüğünü uzun uzun hikâye etti.

Ve deniz Sirenlerinin seslerini nasıl işittiğini; ve sürüklenen kayalardan, başka bir kimsenin sağ esen aşmadığı korkunç Kharybdis ile Skylla'dan nasıl başını kurtardığını; ve yarenleri Güneş tanrının sığırlarını kesip yediği için yüksektengürler Zeus'un ak yıldırım vuruşu ile tez yürüyüşlü teknesinin nasıl

parçalandığını ve yiğit yarenlerinin cümlesini helak edip yalnız kendisini kara Ecel cadılarının kemliğinden nasıl kurtardığını anlattı.

Ve Ogygie adasına ulaşıp Nymphe Kalypso'nun kendisini oyulmuş mağaralarında tutarken kocası olması için nasıl yanıp tutuştuğunu ve bu ümitle kayırıp ona ihtiyarlamayacak ve ölmeyecek bir dirlik vermek istediğini, fakat hiç bir zaman göğsünde gönlünü kandıramadığını söyledi.

Ve çok çektikten sonra Phaiakeli'ne nasıl yanaştığını ve kendisini bir tanrı gibi, candan ululayıp bir gemi ile aziz atalar yurduna nasıl uğurladıklarını ve tunçtan, altından, kumaşlardan armağanlar sunduklarını anlattı. Hikâyelerine son verdiği zaman tene uyuşukluk getiren tatlı uyku basıp gönlündeki kaygıları uyuşturdu.

Bu ara gökgözlü tanrıça Athena başka şeyler kuruyordu; Odysseus'un, doya doya, karısının sevgi yatağında uyuyup candan gönülden safa sürmüş olduğunu görünce, Okeanos'ta sabah sislerinin kızı altın tahtlı Şafağı, insanlara ışığı getirsin diye kaldırdı; Odysseus da yumuşak yataktan kalkıp karısına dedi ki:

— Kadın, her ikimiz belâya doymuş bulunuyoruz: sen burada inleye ağlaya bin bir kaygılı dönüşümü beklerken, Zeus ve öbür tanrılar beni belâlar arasından geçirip atalar yurdundan uzak tutuyorlardı. Fakat işte ikimiz, çok arzulanmış olan şu yatak içinde, nihayet birbirimize kavuştuk; şimdi artık şu konakta kalmış olan mallarıma bakmalıyım, aşırı azgın yavukluların telef edip bitiremediği sürülerimi toplamaya ve Akhaiların verecekleri ile ağıllarımı donatmaya çalışmalıyım.

Fakat ben en önce ağaçlı korularımıza gidip benim üzüntümden inleyip duran sanlı atamı görmeliyim. Kadın, senin ne kadar uslu akıllı olduğunu bilirim, ama şu öğüdümü dinle: Güneş doğunca, konakta öldürdüğüm yavukluların ölüm haberi yayılacaktır; sen karavaşlarınla yüksek katına çekil, otur; ne kimseyi yanına sok, ne kimseden bir şey sor!

Böyle deyip omuzlarına güzel silâhlarını astı, Telemakhos'u ve sığırtmaçla domuz çobanını uykudan kaldırdı ve cümlesine savaş pusatlarını ele almalarını buyurdu; onlar da hemen sözünü dinleyip tunçla vücutlarını donattıktan sonra kapıları açıp konaktan çıktılar. Odysseus başlarına geçmişti. Bu ara yeryüzü

ışıklar içindeydi. Fakat Athena üstlerine gece rengi sis saçarak onları çarçabuk şehirden dışarı iletiyordu.

ŞAN : XXIV

ÖLÜLER DİYARINA İKİNCİ SEFER[{12}]

Kyllenli Hermes çelebi yavukluların ruhlarını çağıra çağıra sürüyordu; elinde güzel altın asası vardı: Onunla dilerse insanların gözlerini büyüler, veya uyuyanları uykudan kaldırır. Bu asa ile ruhlara yürüyüş işaretini verdi, onlar da cıvıltılı ürperişlerle arkası sıra yürüdüler.

Nasıl heybetli mağaranın bucağında, kayaya yapışık hevenklenen yarasalardan biri kendini salıverip düşünce hepsi cıvıltılı ürperişlerle uçarlarsa, tıpkı bunun gibi ruhlar da sesler çıkararak yürüyüşe geçtiler; sağlık tanrısı Hermes başlarına geçmiş, nemli ve karanlık yollardan onları sürüyordu. Okeanos'un akışınca giderek Ak Kayaya vardılar, Güneş yapılarından geçerek Düşler ülkesine ve oradan hemen Asphodel çayırına ulaştılar: burada ölenlerin gölgeleri andıran tayfları otururlar. Peleus oğlu Akhilleus'un ruhunu, Patroklos'un ve kusursuz Antilokhos'un ruhunu, güzellikte ve boyda bosta, Peleus oğlundan başka bütün Danaoslulara üstün gelen Alas'ın tayfını orada buldular.

Ruhlar Peleus oğlunu her yandan sarmakta iken Atreus oğlu Agamemnon'un tayfı inleye hıçkıra çıkageldi, onun da iki yanında kendisi ile birlikte Aigistos'un evinde kaza Eceline uğrayıp ölenlerin tayfları toplanmıştı.

İlk önce Peleusoğlu'nun ruhu söze başlayıp dedi ki:

— Atreusoğlu, biz daima derdik ki, yıldırımın sahibi Zeus katında senden daha sevgili hiç bir kahraman yoktur, çünkü güçlü kuvvetli bunca erlerin hanı idin, biz Akhailar Troiada emek çekip savaşmakta iken. Fakat kara Ecel, her doğup dünyaya gelen için ondan kurtuluş olmadığı gibi, seni de erken erken aldı götürdü! Mutlu olurdu eğer sen Troiada, şanlı şerefli bir han iken, kaza eceline uğrayıp öleydin! O halde sana Akhailar eni konu türbe yapardı, sen de geride kalan oğluna şanlı ad bırakırdın! Meğer en tüyler ürpertici bir ölümle göçüp gitmen kısmet imiş!

Ona karşı Atreusoğlu'nun tayfı dedi ki:

— Ey Peleusoğlu, tanrılara benzer Akhilleus, ne mutlu sana ki, Argos'tan uzak, Troiada düşüp can verdin ve cansız gövden çevresinde Troialıların ve Akhaiların en yiğit oğulları, senin uğrunda savaşıp can vermişti!

Toz çevirgeni içinde boylu boyunca yatıyordun, atları ve biniciliği bir yana bırakıp unutarak! Bütün gün savaşmış durmuştuk ve Zeus fırtına koparıp kesmeye zorlamasaydı çengimiz bir türlü sona ermeyecekti. Seni o gün savaş meydanından kaldırıp, gemilere götürdük, yatağa uzatıp güzel vücudunu ılık su ile yıkadık ve saf yağla oğduk. Danaoslular, üstünde ağlaşıp sıcak yaşlar döktüler ve saçlarını kestiler.

Anan da haberi işitip denizin içinden, deniz tanrıçalarıyla birlikte, çıkagelmiş, vaveylası heybetli denizin üstüne yayılmıştı: bütün Akhailar ürperme içinde kaldı ve oyulmuş gemilerine üşüşüp kaçmak üzere iken, eski zamanları görmüş geçirmiş bir er, bilge Nestor, yetişip onları alıkoydu. Her vakit gibi şimdi de, cümlenin iyiliği için söz alarak, en sağlam öğüdü verdi: «Durun, Argoslular! Kaçmayın, Akhai oğulları! Gelen anasıdır, deniz tanrıçalarıyla birlikte; oğlunun cenazesini görmeye geliyor.» Nestor böyle deyince ulu gönüllü Akhaiların korkusu dağıldı. O ara, Deniz ihtiyarının kızları, çevre kuşatıp, inleye hıçkıra cansız gövdeni tanrısal evsaplarla giydirdiler.

Dokuz Musa nöbet tutarak, güzel sesleriyle ağıt okudular: Akhailar arasında gözleri yaşarmadık kimse kalmamıştı: yüreklere Musaların inleyişleri öyle siniyordu!

On yedi gün on yedi gece, ölümlü insanlarla ölümsüz tanrılar birlikte, senin için ağlaştık; on sekizinci gün seni ateşe verdik; ve çevrende bir sürü kurban kesildi, semiz koyunlardan ve burma boynuzlu sığırlardan. Sonra tanrısal kumaşlara sarılmış, ıtırlı yağlar ve tatlı bal içinde yakıldın. Ve yanan ateşinin dört yanında alay alay silahlı Akhailar yaya ve atlı, koşu koştular: velvele göklere yükseliyordu.

Hephaistos'un alevi seni kemirdikten sonra, erkenden ak kemiklerini derleyip saf şarapla ve ıtırlı yağla yıkadık, ey Akhilleus! Anan bir altın desti verdi: Dionysos'un armağanı ve ünlü Hephaistos'un ustalık eseri olduğunu söylemişti. Senin ak kemiklerin, ey ünlü Akhilleus, savaşta düşen Menoiteus oğlu Patroklos'un kemikleriyle birlikte, o desti içinde bulunuyor. Ayrı bir destiye

de, savaşta düşen Antilokhos'un kemikleri konmuştu: Patroklos'tan sonra bütün yarenlerinden en çok ululadığın oydu.

Onların üstüne Argosluların kutsal ordusu en güzel ve en şanlı türbeyi dikti; geniş Hellespontos'a uzanan burnun üzerinden bu anıt, uzaktan, engin denizden, şimdi yaşamakta olan insanların ve gelecek olanların gözlerini çekmektedir.

Ve anan tanrılardan isteyip ele geçirdiği güzelim ödülleri, Akhaiların ileri gelenleri arasında olacak yarış ve güreş için getirip ortaya koydu. Ondan önce ben nice kahramanın gömü töreninde bulunmuş, ölen bir han gömülürken gençlerin kuşanıp yarışlara hazırlandığını görmüşümdür; fakat senin için anan gümüş ayaklı tanrıça Thetis'in bize getirdiği aşırı güzel yarış ödüllerini göreydin sen de gönülden şaşakalırdın! Meğer sen tanrıların ne kadar sevgilisi imişsin! Senin işte öldükten sonra da adın batmamıştır ve sonu yok bir zamana kadar ey Akhilleus, insanlar arasında, senin şanlı adın yaşayacaktır! Fakat ben savaşın içinden çıkarken ne kazanmış oldum? Meğer bana sılayı kısmet ederken Zeus, Aigistos'un ve adı batasıca karımın ellerinde acıklı ölümümü düşünüyormuşum!

Aralarında böyle söyleşmekte iken Işıksaçan Haberci Hermes Odysseus'un tepelediği yavukluların ruhlarını sürüp çıkagelmişti.

Onları görünce şaşakalan iki han yaklaşıp baktılar ve hemen Atreusoğlu'nun tayfı, vaktiyle İthaka'da katında konuklandığı Melenaus'un oğlu, şanlı Amphimedon'u tanıdı.

İlk önce Atreusoğlu'nun ruhu söze başlayıp dedi ki:

— Amphimedon, başınıza neler gelmiş ki, böyle hep seçkin ve yaşları bir, bu kadar genç bir arada karanlık ülkeye geldiniz? Biri seçmiş bile olsa, bir şehrin ileri gelenlerinden daha çok erleri derleyip bir araya getiremezdi. Poseidon çetin yeller estirerek ve ulu dalgalar kopararak geminizi mi batırıp helakinize sebep olmuş? Yoksa düşmanlar karada, güzel sığır ve koyun sürülerini talan ederken mi sizi bastırıp canlarınıza kıymış?

Sorduğuma cevap ver: Ben sana konuk olmuştum, bundan da kıvanç duyarım: hatırlamaz mısın, orada, tanrı eşi Menelaos'la birlikte evinize gelmiştik, Odysseus'u bizimle beraber, güzel küpeşteli gemileriyle İlion seferine gelmeye

çağırmak için? Tam bir ay süren çetin bir engin deniz yolculuğuna katlanmıştık ve böyle iken güçlükle, kaleler lalancısı Odysseus'u kandırabilmiştik. Ona karşı Amphimedon'un ruhu şöyle dedi:

— Bütün bu söylediklerini, ey tanrı büyütmesi, hatırlıyorum; ve sana, hiç bir şey gizlemeksizin, hayatımızın acıklı sonunu, nasıl olup bitmişse anlatacağım:

Gurbetten uzun zaman bir türlü dönmeyen Odysseus'un karısına yavuklu olmak isteğini gösteriyorduk. Hatun ise hoşlanmadığı bu düğün teklifine ne red ne kabul yüzü gösteriyor, fakat bizim için ölümü ve kara Eceli düşünüyor ve akliyle türlü türlü hileler kuruyordu: Dairesinde büyük bir tezgâh kurdurup ince ve aşırı uzun bir bez dokumaya başlamıştı: bizim de yanımızdan geçerken şöyle diyordu: «Bana yavuklu çıkan yiğitler, madem ki tanrısal Odysseus helak olmuştur, düğüne aceleniz ne derece büyük olursa olsun, bekleyin de bezi sona erdireyim, iplikler boşuna gitmesin; bu, kahraman Laertes'in kefeni olacak; yoksa yaman Ecel onu boylu boyunca kaçınılmaz ölüm döşeğine sereceği zaman, Akhai kadınları halk önünde vaveyla koparıp, bunca varlıklı kişi kefensiz yatıyor diye beni kınarlar!»

O böyle derdi, bizim de taşkın gönlümüz sözlerine kanardı. Gündüzleri o upuzun bezi dokuyup dururdu, geceleri ise meşalelerle gelerek dokunmuş kısmı tel tel söker, çözerdi. Üç yıl boyunca bu hile ile Akhaileri aldatadurdu; fakat mevsim yine bahar olup, dördüncü yıl gelince hilesini yakından bilen kadınlarından biri bize haber verdi; biz de onu güzel bezi sökerken yakaladık ve ister istemez dokumayı tamamlamak zorunda bıraktık: dokunup yıkanan bez öyle güzeldi ki, parlaklıkta güneşe ve aya benzerdi.

Derken, bu ara, yaman bir cin, bilmem, nereden Odysseus'u kaldırıp kırlarda oturmakta olan domuz çobanının kulübesine eriştirdi. Kumluk Pylos'tan dönen sevgili oğlu Telemakhos da oraya gitti, ikisi baş başa verip yavukluların acıklı ölümünü tasarladıktan sonra şanlı şehrimize doğru yola çıktılar: Odysseus arkadan geliyor, Telemakhos önden gidip yolu açıyordu. Odysseus'u ihtiyar ve acınacak bir dilenci kılığında, domuz çobanı yederek iletiyordu, içimizden, en yaşlı olanlarımızdan bile, kimse bu çıkagelenin kim olduğunu tanıyamamıştı; herkes onu kötü kötü lâflarla sövüp hor tutuyor, itip kakıyordu; o ise, kendi

konağı içinde, işittiği küfürlere ve yediği dayaklara sabırlı gönülle katlanıyordu.

Derken, fırtına koparan Zeus'un, içinde uyandırdığı akılla, Telemakhos'u yanına yardımcı alarak, savaş pusatlarını hazineye kaldırdı, kapısını sürmelerle kapattı; ondan sonra hileleri bol karısına, aramızda yarışalım diye, yayı ve parlak demirleri önümüze getirtti: işte bu sınaşma biz mutsuzlar için acıklı ölümümüzün başı oldu.

Bizden kimse kirişi gerip o pek sert yayı kuramadı: hepimiz bunu başarmaktan çok uzak kalıyorduk. Sonunda kocaman yay Odysseus'un eline geçti: biz bağrışarak, kendisine verilmesin, istediğine bakılmasın, diyorduk; fakat Telemakhos, Eumaios'a buyurarak yayı ona gönderdi.

Ve hemen, çok çekmiş Odysseus eline alır almaz, yayı kolayca kurdu ve oku demirlerin arasından geçirdi! Sonra, eşik üzerinde ayakta durup tez giden okları mahfazadan yere boşalttı, korkunç bir bakışla nişan alıp Antinoos Hanı vurdu. Sonra anaları ağlatan oklarıyla başkalarını vurdu: o karşıdan nişan alıp alıp çekiyor, yavuklularsa vurulup vurulup yan yana, üst üste düşüyordu! Belliydi ki, şüphesiz bir tanrı onun yardımcısıydı. Artık onlar kudurmuş bir saldırışla divanhaneye atılıp sağdan soldan bizi öldürüyorlardı; düşenlerin ezilen kafalarından ürpertici takırtılar yükseliyor, yerde sel gibi kanlar akıyordu.

İşte biz, Agamemnon böyle helak olduk; ve şu anda, cansız gövdelerimiz Odysseus'un konağında, gömüsüz kalmakta; hısım ve dostlarımızın olandan bitenden hiç haberleri yok; yoksa gelip yaralarımızın kara kanını yıkarlardı; ağıt okuyup bizi gömerler, ölenlere edilen son saygı törenini bize de kılarlardı!

Ona karşı Atreusoğlu'nun ruhu Odysseus'u anarak dedi ki:

— Laertes'in mutlu oğlu, binbir hileli Odysseus! Sen ulu erdeminle karını eline geçirdin; fakat Ikarios kızı Penelopeia da ne kusursuz hatun imiş: Odysseus'u, kız iken kendisini nikâhı altına alan gençlik yoldaşını hiç unutmamış! Bunun için erdemlerinin şanı hiç bir zaman unutulmayacak ve ölümsüz tanrılar dileğiyle yeryüzünün insanları Penelopeia'yı övecek destanlar dizecek! Bir de Tyndareos kızının suçu düşünülsün ki, gençlik yoldaşı kocasına kıydı! alçaltıcı bir destan da onu insanlara hatırlatacak! Ve bundan en erdemli kadınların bile şerefi için lekeli bir hatıra kalacak!

Hades'in karanlık yer içindeki diyarında ayakta durup aralarında böyle söyleşiyorlardı.

LAERTES KATINDA

Onlar Odysseus ve arkadaşları şehirden inip az sonra Laertes'in duvarla çevrilmiş güzel bağına eriştiler; burayı vaktiyle Laertes çok çalışıp çabaladıktan sonra kendine mal edinmişti; evi oradaydı, çevresinde ambarlar, damlar vardı; onlarda köleleri karavaşları otururlar, yerler, yatarlar ve bağının işlerini görürlerdi. Orada bir de Sicilyalı ihtiyar kadın vardı, şehirden uzak, kırda yaşayan ihtiyar Hanına gereğince bakardı.

Oraya gelince Odysseus çobanlara ve oğluna dedi ki:

— Şimdi iyi yapılmış taş eve girin ve övünümüz için domuzların en iyisini kesin. Ben babamı sınamaya gideceğim: acaba beni tanıyacak mı, gözleriyle beni anlayacak mı, veya tanımayacak mı uzun zaman kendisinden uzak kaldıktan sonra.

Böyle deyip kölelere kendi silâhlarını verdi ve onları doğru taş eve gönderdikten sonra, babasına karşı tasarladığı sınamayı yapmak üzere bol yemişli bağa girdi. Orada ne Dolios'u, ne oğullarını buldu, ne de kölelerden başka birini; bunlar bağın çiti için diken devşirmeye gitmişlerdi, ihtiyar Dolios onların başında idi, Odysseus bağın içinde yalnız babasını bulmuştu: ihtiyar, bir ağacın dibini çapalıyordu; üstünde eski, yırtık, yamalı urbalar vardı; dolak yerine baldırlarına bağlamış olduğu yamanmış deri parçası onu dikenlerden, kaba eldivenler de ellerini böğürtlenlerden korumaktaydı. Soğuğa karşı ise başına keçi postundan bir takke geçirmişti.

Çok çekmiş tanrısal Odysseus babasını ihtiyarlıktan çökmüş, gönlü büyük bir yas içinde görünce, bir armut ağacının dibinde durarak gözlerinden yaş döktü. Aklıyla ve yüreğiyle düşünüp karar veremiyordu: Gidip babasını kucaklamak ve ona herşeyi söyleyip atalar yurduna nasıl dönmüş olduğunu anlatmalı mıydı, yoksa yanına yaklaşıp sınamak üzere sualler mi sormalıydı? Böyle düşündü ve şakadan sözler söyleyerek sınamaya başlarsa uygun düşeceğine aklı erdi.

Bu kararla tanrısal Odysseus doğru babasının yanına gitti: İhtiyar, başını eğmiş, bir ağacın dibini çapa ile eşiyordu. Tosun oğlu yanına giderek dedi ki:

— İhtiyar, bağ işlerinde hiç acemi görünmüyorsun. Her türlü ağaçlar, iyi

bakılmış üzüm kütükleri, incir, armut, zeytin ağaçları, sebzelere varınca hiç bir şey bu bağda bakımsız değil. Fakat, doğrusunu söylersem gönlünle darılma bana, kendine hiç de bağına baktığın gibi bakmıyorsun. Bir yandan kocalık bastırmış, bir yandansa kendini kirler içine koyvermişsin; murdar çamaşırlarla vücudunu örtmüşsün! Tembellik yüzünden beyin seni bakımsız bırakıyor da denemez, çünkü sana bakınca köleliğe belgelik edecek hiç bir halin görünmüyor; yakışıklı görünüşünle, boyun bosunla handan bir ere benziyorsun; sen o ihtiyarlar gibisin ki, yıkanmak, yiyip içmek, sonra rahat rahat uzanıp dinlenmek şanlarına yakışır. Ama haydi bana söyle, ve hiç bir şey gizlemeden birer birer anlat: sen erlerden kimin kölesi oluyorsun? Kimin bağına bakıyorsun? Şunu da senden sorup anlamak istiyorum, gerçekten ben İthaka'ya mı varmışım? Buraya gelirken rastladığım biri bana öyle söyledi; akılsızın biri olmalıydı, çünkü sözümü dinleyip adamakıllı bir cevap veremedi: konuklaştığım eri soruyordum, sağ mıdır, ölüp Hades diyarına göçmüş müdür diye. Bari senden sorayım, sen de dinleyip beni anla: Vaktiyle, sevgili atalar yurdumda, biri evime gelmişti; uzaktan gelen başka yabancılar gibi, onu da konuklamış, en aziz bir dost olarak ağırlamıştım. İthaka'da doğduğunu ve babasının Arkeisios oğlu Laertes adında biri olduğunu söylemişti, işte onu ben evime iletip konuklamış, gereğince dostluk göstermiştim; ve giderken, evimde bol bol bulunan mallardan ona zengin konukluk armağanları verdim: güzel işlenmiş altından yedi talant, som gümüşten çiçekli bir sebu, on iki entari, o kadar da astarlanmamış kaftan; ve üstelik, en ince işçiliklere elleri yatkın, kusursuz karavaşlarımdan da istediği gibi dört kadın seçip götürmüştü.

Ona karşı babası yaşlar dökerek dedi ki:

— Yabancı, geldiğin yer aradığın yerdir, ama şimdi onun sahipleri yaramazlık işliyen azgın kişilerdir; ve o saydığın armağanları boşu boşuna bağışlamış oldun. O konukladığın ere İthaka ülkesinde sağ esen rastlasaydın seni o da konuklar, ağırlar ve uğurlardı, ve töreden ayrılmayıp senden almış olduğu armağanlar değerinde karşılıklarını verirdi. Ama sen de bana bir şey gizlemeksizin söyle: o bahtı kara yabancıyı konuklayalı kaç yıl oluyor? çünkü o benim mutsuz oğlumdur veya oğlumdu! Sevdiklerinden, yakınlarından ve aziz atalar yurdundan uzak düşen o bahtı kara denizde balıklara, veya karada kuşa kurda yem mi oldu? Ne anası, ne ben, dünyaya getirmişken, ölümüne

ağlıyamadık, onu kefene saramadık. Ne de bunca armağanlar vererek almış olduğu karısı, bilge Penelopeia ölüm döşeğinde sevgili eşine ağıt okuyamamış, ölülere edilen son saygıyı yerine getirerek gözlerini kapıyamamış. Fakat şunu bana olduğu gibi söyle de bileyim: Kimsin, kimlerdensin? Hangi şehirden ve hangi soydansın? Seni buraya getiren tez yürüyüşlü gemi nerede durmuş? Çelebi yarenlerin hani? Navlunlu yolcu gibi başkasının gemisine binip mi geldin? Seni karaya çıkarıp yine yollarına mı düzülmüşler?

Çek sakıngan Odysseus şöyle cevap verdi:

— Sana, hiç bir şey gizlemeksizin, olanı biteni anlatayım: ben Alybaslıyım, orada içinde oturduğum ünlü evlerim vardır; babam Polypemon oğlu Apheidas Handır; benim de adım Eperitos'tur. Bir cin yolumu şaşırtıp Sikanie'den beni ister istemez bu kıyılara attı; gemim kırlar önünde şehirden uzak bir yerde durdu. Odysseus bahtsızı beşinci yıl oluyor ki, bizim ülkeden ayrılıp gitmiştir, giderken kuşlar uğurlu yönden, onun sağ tarafından uçmuşlardı; ben çok sevinerek onu uğurlamıştım, o da keyfi yerinde çıkıp gitmişti. Her ikimizin gönlünde ümitler vardı: ilerde yine görüşüp birbirimize zengin armağanlar sunacaktık.

Böyle dedi, ve kara kaygı bulutu koca kişinin betini benzini örttü; iki eliyle toz alıp ak saçlı başına saçtı, bir yandan da derinden inleyip hıçkırıyordu.

Odysseus'un yüreği kabardı, sevgili babasını bu halde görünce içinden dalgalanagelen acıma yaşları burun deliklerine kadar çıktı, ileriye atılarak ihtiyarı kucakladı, öpe öpe şöyle dedi:

— Özleyip aradığın oğlun işte benim, baba! Yirmi yıldan sonra atalar yurduna dönüyorum. Fakat inleyip hıçkırmağı kes artık; göz yaşlarını da tut! çünkü, sana söylemeliyim, çok acele davranmak zorundayız; yavukluları konağımızın içinde tepeledim; işledikleri yaramazlıkların cezasını vererek şerefime dokunmalarından öcaldım.

Ona karşı Laertes söze başlayıp dedi ki:

— Eğer benim oğlum Odysseus sen olup buraya gelmişsen, aşikâr bir nişan ver ki inanayım.

Çok sakıngan Odysseus cevap vererek şöyle dedi:

— İlkönce şu yara izine kendi gözlerinle bakıp anla: onu Parnasos dağında bir yaban domuzu ak azısıyla bacağımda açmıştı; beni, anamla sen, sevgili dedem Autolykos'un yanına yollamıştınız; buraya geldiği bir sırada bana vereceğini söylediği armağanları almağa gidiyordum.

Fakat dinle, bir belge daha sana: bağındaki ağaçlardan vaktiyle bana hangilerini vermişsen ayrı ayrı söyliyeceğim ben küçük bir oğlan iken arkandan gelirdim, birinden öbürüne gider, sorardım, sen de ayrı ayrı isimlerini söylerdin: Bana on üç armut ve on elma fidanı vermiştin; bağışladığın incir fidanlarının sayısı kırktı, elli dizi üzüm kütüğü için de söz vermiştin; bunların bağ bozumu ayrı ayrı zamanlarda olurdu, salkımlarının rengi Zeus'un mevsimlerine göre sararıp kızarırdı.

Böyle dedi, ve Laertes'in dizleri kesiliyor, yüreğine baygınlık geliyordu: Görülüyor ki, Odysseus apaşikâr nişanlar veriyordu. Çocuğunun boynuna iki kolunu doladı, ve çok çekmiş tanrısal Odysseus'un üstüne baygın olarak abandı. Fakat yine soluk aldı, içinden taze can buldu ve oğluna karşılık olarak şu sözleri söyledi:

— Zeus ata, ve öbür tanrılar şüphesiz siz geniş Olympos'ta varsınız, eğer azgın yavuklular, gerçekten, işledikleri yamanlıkların cezasını gördülerse! Ama şimdi yürekten korkarım ki, çarçabuk bütün İthakalılar buraya üşüşürler ve Kefalonia kentlerine de salık salarlar.

Ona karşı sakıngan Odysseus şöyle dedi:

— Yüreğini pek tut! Bu kaygıları içinden, yüreğinden at! Fakat şimdi bağın yanındaki dama gidelim. Oraya ben Telemakhos'u ve sığırtmaçla domuz çobanını çarçabuk övünümüzü hazırlasınlar diye göndermiştim.

Böyle söyleyip ikisi güzel taş yapıya doğru yürüdüler; evin sağlam yapılı dairesine erişince orada Telemakhos'u, sığırtmaçla domuz çobanını buldular; onlar bol bol etler doğruyorlar ve kırmızı şarabı karıyorlardı.

Bu ara ulu gönüllü Laertes odasına gitti, onu Sicilyalı halayık hamamda yıkadı, vücuduna yağ sürdü, üstüne güzel kaftan giydirdi. Bu ara Athena yanında duruyor, budunlar Hanı Laertes'in uzuvlarını güçlü ve güzel kılıyor, onu eskisinden daha boylu boslu ve daha kuvvetli gösteriyordu. Hamam odasından

çıktı ve sevgili oğlu karşısında tanrılara benzer bir halde görüp dona kaldı; sesini yükselterek ona kanatlı sözler söyledi:

— Baba, şüphesiz bengi tanrılardan biri seni gözlerimize böyle güzel ve daha boylu boslu gösteriyor. Ona karşı bilge Laertes şöyle dedi:

— Ne olurdu, Zeus ata, Athena ve Apollon dileyeydiler, vaktiyle kara kıyısındaki sağlam yapılı Nerikos kalesini, Kefalonya'lılarımın başında olarak, talan ettiğim sırada nasıl idiysem, dün de konağımızda öyle olaydım, silâhlarımı omuzlarıma asıp yavukluların üstüne yürüseydim! hepsiyle savaşır, başa çıkardım; çoğuna diz çöktürürdüm, ve sen candan yürekten şad olurdun!

Aralarında böyle söyleşirken, ötekiler övün hazırlıklarını tamamlıyorlardı; hepsi sıra üzere, kürsülere, koltuklara geçerek oturdular. Yemeğe başlarken ihtiyar Dolios oğullarıyla birlikte yorgun argın tarla işlerinden dönüp yanlarına geldiler; çünkü Sicilyalı koca ana bir aralık dışarı çıkıp bunları çağırmıştı; bu kadın bir yandan onları büyütüyor, bir yandan da ihtiyarlık yüzünden bitkin bir hale gelen Laertes'e bakıyordu.

Bunlar Odysseus'u görür görmez candan tanıdılar; hayret içinde ayakta durup bakıyorlardı. Bunun üzerine Odysseus en tatlı sözlerle onlara dönerek dedi ki:

— İhtiyar, geç şöyle sofraya otur; silkinip şaşkınlığı at! Çoktan yemeğe istekli iken ekmeğe el uzatmaksızın sizi bekleyip duruyordum.

Böyle dedi, Dolios ise iki kolunu açarak doğru beyinin üstüne atıldı, bileğini alıp öptü, ve sesini yükselterek kanatlı sözler söyledi:

— Ey dost, gözümüz aydın! Seni çok özlemiştik; umudumuz kalmamışken tanrılar seni bize gönderdi; esen ol, gönlün açık olsun! Bir de bana dosdoğru söyle de bileyim: Bilge Hatun Penelopeia senin döndüğünü yakından öğrenmiş midir, yoksa kendisine haberci mi yollayayım?

Ona karşı çok sakıngan Odysseus dedi ki:

— Onun da haberi var, koca kişi! Bunlarla kafa yormak nene gerek?

Böyle dedi, ve Dolios cilâlı sekiye oturdu. Onun gibi oğulları da şanlı Odysseus'un yanına gelip sözle selâmladılar ve ellerini sıktıktan sonra

babalarının yanına geçip bir sıra üzerine oturdular.

Onlar övünlerini almakta iken Ossa bir tatar gibi çarçabuk şehri dolaşıyor, her yana yavukluların ecel kazasıyla uğradıkları acıklı ölümü yayıyordu. Bu haber üzerine her yandan inliye hıçkıra Odysseus'un evine koşuştular. Ölüleri kaldırdılar; ayrı ayrı evlerine götürüp gömü törenlerine baktılar. Başka adaların ölülerini de tez yürüyüşlü gemilere bindirip yolladılar. Sonra gamlı gönüllü dernek meydanına üşüştüler.

Halk toplanıp dernek tamam olunca Eupeithes ayağa kalkıp cümleye söz söyledi: Avunmaz yas içindeydi, çünkü tanrısal Odysseus ilk çektiği okla oğlu Antinoos'u vurmuştu.

Oğlu için gözyaşları dökerek söze başladı:

— Ey dostlar, bu adamın Akhailara karşı işlediği yamanlıklar çok büyüktür; giderken gemileriyle alıp götürdüklerinin kanına girdi; onlar pek çoktu, hepsi de yiğitti. Sağlam yapılı gemileri de batırdı, insanların da başını yedi. Gelirken de işte Kephalonia hanlarının en ileri gelenlerini öldürdü.

Haydin, onlar çarçabuk Pylos'a kaçmağa veya mübarek Elis'te, Epei hanlarının yanına sığınmağa vakit bulmadan, üstlerine varalım. Şerefimiz için silinmez leke olur, gelecek nesiller bizi anıp aşağı görecekler eğer oğullarımızın ve kardeşlerimizin öcünü bu zalimden almazsak. Benim için yaşamanın artık tadı kalmamıştır; gözümde, ölüp yok olanların katına göçmek yaşamaktan hayırlıdır. Acele edelim, biz yetişmeden kaçmalarına meydan vermeyelim!

Ağlıya hıçkıra böyle dedi, ve bütün Akhaiları acındırdı. Fakat bu ara Medon çavuşla ozan çelebi çıkageldiler: Uykudan yeni kalkmışlar, Odysseus'un konağından çıkıp gelmişlerdi. Halkın arasında durdular; herkes hayretle onlara bakıyordu. Medon çavuş akıllı düşünce ile söze başlayıp cümleye dedi ki:

— Şimdi beni dinleyin, İthaka'lılar: Odysseus, ölümsüz tanrılar istemeksizin, bu işleri aklına getirip yapmış değildir. Ben kendi gözlerimle, Odysseus'un yanında durup yardım eden tanrıyı gördüm: Her yönden Mentor'a benziyen bir ölümsüzdü; kimi Odysseus'un yanına gelip onu yüreklendiriyor, kimi ise divanhaneye gidip ötekilerin cesaretini kırıyordu, ve onlar vurulup üst üste düşüyorlardı.

Böyle dedi, ve hepsinin beti benzi sarardı. Bunun üzerine bir er, Mastoroğlu ihtiyar Halitherses söz söylemeğe kalktı; aralarında geçmişi geleceği görüp bilen yalnız o vardı. Cümlenin iyiliği için söz alıp dedi ki:

— Şimdi beni dinleyin, İthaka'lılar, söyliyeceğime kulak verin. Sizin yaramazlığınız yüzünden, a dostlar, bu işler oldu! Siz bizi, ne beni, ne de halkın çobanı Mentor'u dinlemek istemediniz, oğullarınızın azgınlığına son verilmesini söylediğimiz zaman kulak asmadınız! Onlar da büyük taşkınlıklarda bulunuyorlar, yaman işler görüp duruyorlardı: Bir daha dönmez dedikleri bir ulu hanın evini barkını talan ediyorlar, karısının şerefine dokunuyorlardı! Şimdi bunlar olup bittikten sonra, inanın bana, ve sözlerimi dinleyin. Üstlerine varmıyalım, korkarım ki akla gelmiyen fenalıklar olur!

Böyle dedi ve büyük bir patırdı ile halkın yarısından fazlası yerlerinden fırladı; öbürleri ise toplu olarak kaldılar, söylenen sözleri akıllarıyla beğenmemişlerdi; Eupeithes'in sözlerini kabul etmişler, ve hemen silâhlanıp arkasından yürümüşlerdi.

Bu kalabalık, pırıl pırıl tunç pusatlar içinde, şehrin ortasından geçip büyük meydanda toplandı. Bu akılsız cemaatin başına Eupeithes geçmişti. Öldürülen oğlunun öcünü alacağını sanıyordu; meğer geri dönmemek, bu yüzden Ecel kazasına uğramak alınyazısında varmış!

Bu ara Athena Kronosoğlu Zeus'a dedi ki:

— Kronosoğlu, Hanlar Hanı, atamız! Sorduğuma cevap ver; aklında gizlediğin bir niyet yok mudur? İki taraf arasında yaman savaş ve korkunç çarpışma mı hazırlıyorsun, yoksa aralarını bulup barıştırmak mı istiyorsun?

Ona karşı fırtına koparan Zeus dedi ki:

— Kızım, bunları niye arayıp benden soruyorsun? Dilediğin gibi işle. Şimdi, yavukluların cezasını tanrısal Odysseus vermiş bulunuyor; artık aralarında illik barışıklık mühürü vurulsun, o da eskisi gibi hanlığını sürsün.

Düşüp ölen oğulların ve kardeşlerin acısını yaslı gönüllere unutturalım; halk eskisi gibi birbirleriyle sevişip barışıklık ve zenginlik içinde mutlu dirlikle dirilsin.

Böyle deyip, Athena'nın gayretini arttırdı; tanrıça, o hevesle Olympos'un tepelerinden atılıp gitti...

Bu ara, ötekiler doya doya tatlı övünden keyiflerini tamamlamaktaydı; çok çekmiş tanrısal Odysseus söze başlayıp dedi ki:

— Biri çıkıp her yana baksın, gelecek olanlar yaklaşıyorlar mı? Böyle dedi ve Delios'un oğullarından biri sözünü dinliyerek dışarı çıktı; ve eşikte durup yaklaşmakta olan kalabalığı gördü. Ve hemen Odysseus'a dönerek kanatlı sözler söyledi:

— İşte yaklaşıyorlar! Hemen silâh başına!

Böyle dedi, ve cümlesi silâhlarına atıldılar: Odysseus'la üç arkadaşından başka Dolios'un altı oğlu vardı. Laertes ile Dolios dahi, geçkin yaşlarına bakmayıp silâha sarıldılar, onlar da savaşmak zorunda idiler.

Pırıl pırıl, göz kamaştıran pusatlara bürünmüş olarak büyük kapıyı açtılar, ve Odysseus'un arkasından giderek evden dışarı çıktılar. Hemen yanlarına Zeus kızı Athena geldi, boyda bosta Mentor'a benziyordu, onun sesini de almıştı.

Onu görür görmez çok çekmiş tanrısal Odysseus'un gönlü açıldı ve hemen sevgili oğlu Telemakhos'a dedi ki:

— Telemakhos, vakit bu vakittir, kendin fırlayıp savaşan erler arasına karışmalısın: Kimlerin en güçlü olduğu bunda belli olacak; ataların soyunu utandırmıyasın ki, bütün cihanda eskiden beri yiğitlikleriyle ve güçlülükleriyle anıladurmak-tadırlar.

Bunun üzerine akıllı Telemakhos şöyle dedi:

— Yürekten istediğin bu ise, sevgili baba, göreceksin ki, dediğin gibi, ataların soyu utandırılmıyacaktır.

Böyle dedi ve Laertes sevinerek şu sözleri söyledi:

— Benim için ne mutlu gün, ey dost tanrılar! Sevinç içindeyim: Oğlumla torunum yiğitlikte birbirleriyle yarış ediyorlar!

O anda gökgözlü tanrıça Athena, yanına gelerek şöyle dedi:

— Ey, Arkesiosoğlu, yarenlerin en sevgilisi! Gökgözlü tanrı kızına ve

Zeus ataya dua et, ve uzun gölgeli kargını sallayıp fırlat!

Böyle diyerek Pallas Athena ihtiyarın yüreğine büyük bir güçlülük üfürdü; o anda hemen ulu tanrı Zeus'un kızını andı, ve uzun gölgeli kargısını kuvvetle sallayıp fırlattı ve Eupeithes'i bakır yanaklı tulgasından vurdu; tunç kargı, bir dayanış görmiyerek, tulgayı delip geçti; adam paldır küldür yuvarlandı ve üstündeki pusatlar çın çın öttü. Bunun üzerine Odysseus ile tosun oğlu ön saftakiler üzerine saldırdılar: Kılıçlarıyla ve iki uçlu kargılarıyla vuruyorlardı, ve cümlesini tepeleyip geri dönmelerine yol vermiyeceklerdi, eğer fırtına koparan Zeus kızı Athena bir nâra salıp cümleyi tutmasaydı:

— Acıklı savaşı kesin, İthakalılar! Hemen kan dökmekten el çekip, ayrılın!

Athena böyle dedi ve korkudan betleri benizleri sarardı, ellerinden silahları düştü; tanrıçanın bir nârasıyla hepsi yere yuvarlanmıştı. Ve hemen can kaygısına düşerek şehirden yana yüz çevirdiler. Bunun üzerine çok çekmiş tanrısal Odysseus davranıp bir haykırış salıverdi: Yüksekten saldıran bir kartala benziyordu. O anda Kronosoğlu'nun alev saçan yıldırımı inip Güçlü Zeus'un gökgözlü kızı önüne düştü.

Bunun üzerine gökgözlü Athena, Odysseus'a dönerek, dedi ki:

— Tanrı soyu Laertes oğlu, çok hileli Odysseus! El çek, budun arası savaşa son ver! Ta ki gürler sesli Zeus'un öfkesine uğramayasın!

Athena böyle dedi, ve Odysseus yürekten şadolarak sözünü dinledi. Ve fırtına koparan Zeus'un kızı Pallas Athena'nın dileğiyle iki taraf arasında, sonuna kadar sürmek üzere, illik barışıklık mühürlendi.

{1} M. Croiset, Introd. VII.

{2} Vic. Ber. (L'odysee d'Homere, s. 15).

{3} Merkezi Sardes olan bu Küçük-Asya memleketi, Ege Denizine kadar uzanırdı.

{4} Homerik eposlardaki hâdiselerin manzum bir takvimi gibi bir şey imiş.

{5} Trezenli Haigas'a atfedilmektedir. Odysseia'nın içindeki Telemakhos Gurbette kısmının bir naziresi olduğu nakledilmiştir.

{6} Hellas «Helenei» kelimesi yalnız burada geçiyor: bundan da bu parçanın Homeros'tan sonra uydurulduğu anlaşılıyor. Başka her tarafta Ahay: ahayeli denilmektedir.

{7} Knemis: bacağı örten zırh.

{8} Bu isimlerin mânaları vardır, hepsi de gemici vasıflarıdır: Bordalık, Küreksel, Enginsel, Pruvalık, v.b. gibi.

{9} Öküz çiftinden haddi mukadderdir, mukayese bununla tamamlanır.

{10} Homeros'un eposlarında herkesin kaderi eğirilen bir tireye benzetilmektedir; bu işi de Eğiriciler: Klotes ve Moires denilen tanrıçalar görürler.

{11} Öküzleri sapandan salıverdikleri saati tayin eden noktaya.

{12} Bu kısmın baştan başa sonradan katma olduğu İskenderiye gramercilerinin tenkidinden anlaşılmaktadır.